

ICF-CY

Nederlandse
vertaling van de
International
Classification of
Functioning,
Disability and
Health
Children
& Youth
Version

Nederlands WHO-FIC Collaborating Centre

ICF-CY

© World Health Organization 2007

Nederlandse vertaling

© WHO-FIC Collaborating Centre, RIVM, Bilthoven 2008

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of opnamen, hetzij op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 jo het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men schriftelijke toestemming te vragen aan het WHO-FIC Collaborating Centre van het RIVM en de uitgever.

Samensteller(s) en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor drukfouten en andere onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

ISBN 978 90 313 60055

NUR 870

Nederlandse vertaling van de WHO-publicatie:

International classification of functioning, disability and health, Children & Youth version:

ICF-CY, Geneva 2007

Eerste druk, 2008

Bohn Stafleu van Loghum

Het Spoor 2

Postbus 246

3990 GA Houten

www.bsl.nl

Inhoud

Ten geleide	v
ICF-CY Voorwoord	vii
ICF-CY Inleiding	xiii
1. Achtergrond	xv
2. Doel van de ICF-CY	xvi
3. Ontwikkeling van de ICF-CY	xvii
4. Informatie voor ICF-CY gebruikers	xxiii
5. Casussen	xxviii
6. Dankbetuiging	xxxii
ICF Voorwoord	xxxv
A. ICF Inleiding	1
1. Achtergrond	3
2. Doelstellingen van de ICF	6
3. Eigenschappen van de ICF	8
4. Overzicht van de componenten van de ICF	11
5. Een model van het menselijk functioneren	19
6. Gebruik van de ICF	22
7. Resolutie 54ste World Health Assembly	26
B. ICF-CY Classificatie op het eerste niveau	27
C. ICF-CY Classificatie op het tweede niveau	31

D. ICF-CY Gedetailleerde classificatie met definities	45
FUNCTIES	47
ANATOMISCHE EIGENSCHAPPEN	108
ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE	130
EXTERNE FACTOREN	192
E. ICF Bijlagen	231
1. Taxonomische en terminologische punten	233
2. Richtlijnen voor het coderen met de ICF	241
3. Het mogelijk gebruik van de activiteiten- en participatielijst	256
4. Voorbeelden van casussen	260
5. De ICF en mensen met functioneringsproblemen	264
6. Ethische richtlijnen voor het gebruik van de ICF	266
7. Samenvatting van het revisieproces	268
8. Blik op de toekomst	272
9. Voorgestelde ICF-gegevensvereisten voor ideale en minimale gezondheidsinformatiesystemen of -surveys	275
10. Dankbetuiging	276
F. ICF-CY Alfabetische lijst voor de classificaties	289

Ten geleide

De ‘International Classification of Functioning, Disability and Health, Children & Youth Version’ (ICF-CY) is een afgeleide classificatie van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health’ (ICF). De oorspronkelijke ICF bestaat reeds in Nederlandse vertaling (Nederlandse vertaling van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health’ (ICF, Geneva 2001, Bohn Stafleu van Loghum, Houten, 2002, 2007)) en bij deze presenteren wij eveneens de Nederlandse vertaling van de ICF-CY.

De ontwikkeling van een afgeleide classificatie is een complexe bezigheid. Aanvankelijk was er bij de WHO-werkgroep de gedachte om elk element van de oorspronkelijke ICF onder de loop te nemen en daar waar nodig teksten aan te passen en geschikt te maken voor kinderen en jongeren. Dit betrof zowel de inleiding als bijlagen van de ICF. In de loop van de ontwikkeling van de ICF-CY is echter besloten om de ICF-inleiding en -bijlagen ongemoeid te laten en alle elementen die daar wijzigingen in zouden aanbrengen in een afzonderlijk deel op te nemen. Dit komt naar wij hopen de duidelijkheid ten goede. Er hoeft nu niet gezocht te worden naar waar tekstgedeelten in de oorspronkelijke versie van de ICF zijn aangepast voor kinderen en jongeren. Bovendien wordt de ICF zelf conceptueel geen geweld aangedaan.

In deze ICF-CY-versie treft u achtereenvolgens:

- voorwoord en inleiding specifiek voor de ICF-CY;
- voorwoord en inleiding uit de oorspronkelijke ICF;
- classificaties uitgebreid en aangepast voor kinderen en jongeren; inclusief de volledige oorspronkelijke ICF;
- bijlagen van de oorspronkelijke ICF;
- index op de volledige ICF-CY-classificaties.

De titel van de ICF-CY in het Nederlands luidt: Nederlandse vertaling van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health, Children & Youth Version’. Evenals bij de ICF is geen vertaling gemaakt van de gehele titel, we verwijzen hiervoor naar het voorwoord in de oorspronkelijke ICF.

De ICF-CY is in het Nederlands vertaald door drs Huib Ten Napel en dr ir Marijke W. de Kleijn-de Vrankrijker, beiden verbonden aan het Nederlandse WHO Collaborating Centre for the Family of International Classifications (WHO-FIC).

Voor vragen, opmerkingen en suggesties voor verbetering kunt u zich wenden tot huib.ten.napel@rivm.nl. Informatie betreffende ICF-CY en ICF kunt u vinden op de website van het Collaborating Centre: <http://www.rivm.nl/who-fic/>
Wij wensen u veel plezier en een zinvol gebruik van de ICF-CY.

De vertalers,

Huib Ten Napel en Marijke W. de Kleijn-de Vrankrijker
Bilthoven, voorjaar 2008

ICF-CY

Voorwoord

Voorwoord

De eerste twee decennia van het leven worden gekenmerkt door snelle groei en wezenlijke veranderingen in de lichamelijke, sociale en psychologische ontwikkeling van kinderen en jongeren. De daarmee gepaard gaande veranderingen bepalen tevens de aard en complexiteit van de omgeving van kinderen en jongeren gedurende de stadia van zuigeling, kleuter, jeugd en adolescentie. Elk van deze veranderingen in de omgeving van kinderen gaat vergezeld van hun toenemende competentie, sociale participatie en onafhankelijkheid.

De ‘International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth’ (ICF-CY) is afgeleid van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health’ (ICF) (WHO, 2001; Nederlandse vertaling 2002) en werd ontwikkeld om kenmerken van het ontwikkelende kind en de invloed van de omgeving van het kind te kunnen beschrijven.

De ICF-CY kan worden gebruikt door zorgverleners, consumenten en degenen die betrokken zijn bij gezondheid, onderwijs en welzijn van kinderen en jongeren. De classificatie biedt een gemeenschappelijke en universele taal voor klinische, volksgezondheid en onderzoeks toepassingen om het beschrijven en meten van gezondheid en functioneren van kinderen en jongeren te vergemakkelijken.

De classificatie is gebaseerd op het conceptuele raamwerk van de ICF en levert als zodanig een gemeenschappelijke taal en terminologie voor het beschrijven van problemen met betrekking tot functies en anatomische eigenschappen, beperkingen en participatieproblemen die zich voordoen tijdens zuigelingen periode, kleutertijd, jeugd en adolescentie en relevante externe factoren.

De ICF-CY behoort tot de Familie van Internationale Classificaties (FIC) van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), die ontwikkeld is voor toepassing op verschillende aspecten van gezondheid. De WHO-FIC levert een kader om een grote verscheidenheid aan informatie over gezondheid (zoals diagnose, functioneren en functioneringsproblemen, redenen voor contact met gezondheidszorg) te coderen en gebruikt een gemeenschappelijke standaardtaal waardoor communicatie over gezondheid en gezondheidszorg wereldwijd tussen verschillende disciplines en wetenschappen mogelijk wordt. In de internationale classificaties van de WHO zijn gezondheidsproblemen zoals ziekten, aandoeningen en letsels primair geclassificeerd in de ICD-10 op basis van etiologie. Menselijk functioneren en functioneringsproblemen samenhangend met de gezondheidstoestand zijn geclassificeerd in de ICF. Deze twee classificaties vullen elkaar dus aan en geadviseerd wordt deze gecombineerd te gebruiken. De ICF-CY kan klinici, onderwijskrachten, onderzoekers, bestuurders, beleidsmakers en ouders helpen om de kenmerken van kinderen en jongeren die van belang zijn voor het bevorderen van hun groei, gezondheid en ontwikkeling te beschrijven.

De ICF-CY is ontwikkeld naar aanleiding van het verzoek van de WHO om een versie van de ICF op te stellen voor wereldwijd gebruik op het gebied van gezondheid, onderwijs en sociale sectoren met betrekking tot kinderen en jongeren. Het manifesteren van functioneringsproblemen en chronische aandoeningen bij kinderen en adolescenten verschilt naar aard, intensiteit en invloed van die bij volwassenen. Omdat rekening gehouden moet worden met deze verschillen, is een classificatie nodig waarvan de inhoud voldoende veranderingen weergeeft die samenhangen met de ontwikkeling en de kenmerken van verschillende leeftijdsgroepen en hun omgeving.

Tussen 2002 en 2005 hield een WHO-werkgroep¹ voor de ICF-CY (1) een aantal vergaderingen² en voerde proefprojecten uit om de bestaande ICF klassen onder de loep te nemen en om nieuwe klassen te vinden die de kenmerken van kinderen en jongeren kunnen beschrijven. Deze publicatie is het resultaat van dat proces³; het bevat dimensies, klassen en codes die gebruikt kunnen worden om functies en anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie van kinderen en jongeren en hun omgeving door alle ontwikkelingsstadia heen te beschrijven. Omdat deze versie voor kinderen en jongeren is ontwikkeld volgens de richtlijnen van bijlage 8 van de ICF, is de ICF-CY geheel in overeenstemming met de organisatie en structuur van de oorspronkelijke ICF.

---

¹ Leden van de werkgroep waren Eva Bjork-Ackesson (Zweden), Judith Holleweger (Zwitserland), Don Lollar (VS), Andrea Martinuzzi (Italië) en Huib Ten Napel (Nederland) met Matilde Leonardi (Italië) en Rune J. Simeonsson (VS) als respectievelijk vice-voorzitter en voorzitter. Bij de WHO coördineerde Nenad Kostanjsek de resultaten van de WHO-CY-werkgroep onder algehele begeleiding van T. Bedirhan Üstün. Aanvankelijk werd de financiële ondersteuning van de werkgroepactiviteiten geleverd door het National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities of the Centres for Disease Control and Prevention (CDC) van de Verenigde Staten van Amerika. Aanvullende financiële ondersteuning werd geleverd door nationale ministeries van Italië en Zweden, UNESCO, WHO en universiteiten waar werkgroepleden werken.

² De eerste was een vergadering in combinatie met de officiële introductie van de oorspronkelijke ICF door de WHO voor ministers van volksgezondheid uit de hele wereld in Triëst, Italië, in het voorjaar van 2002. Volgende vergaderingen tussen 2002 en 2005 bestonden uit werkbijeenkomsten in verschillende landen met deelname van lokale vertegenwoordigers van consumenten, dienstverleners, beleid en onderzoek.

³ Een eerste conceptversie van de ICF-CY werd geproduceerd in 2003 en in het veld getoetst in 2004. Vervolgens werd de bèta-versie ontwikkeld en in het veld getoetst in 2005. Een laatste conceptversie van de ICF-CY werd in 2005 bij de WHO ingeleverd voor beoordeling door deskundigen. Aanbevelingen voortkomend uit dit beoordelingsproces werden ingevoerd in de eindversie en gepresenteerd tijdens de jaarlijkse vergadering van het netwerk van WHO Collaborating Centres for the Family of International Classifications (WHO-FIC) in Tunis in het najaar van 2006. In november 2006 werd de ICF-CY officieel geaccepteerd voor publicatie als eerste afgeleide classificatie van de ICF.

De ontwikkelingsactiviteiten vonden plaats in de vorm van:

- (a) aanpassen of uitbreiden van omschrijvingen;
- (b) nieuwe inhoud toevoegen aan nog niet gebruikte codes;
- (c) aanpassen van inclusie en exclusie criteria; en
- (d) voorbereiden van typeringen om ontwikkelingsaspecten te includeren.

Daarom vergroot deze afgeleide ICF-versie voor kinderen en jongeren de dekking van de oorspronkelijke ICF door het aanbieden van specifieke inhoud en aanvullende detaillering tot een meer volledige dekking van functies en anatomische eigenschappen, activiteiten, participatie en externe factoren die met name relevant zijn voor zuigelingen, kleuters, kinderen en adolescenten⁴. De ICF-CY gebruikt een gemeenschappelijke taal met de nadruk op functioneren die toegepast kan worden voor communicatie tussen disciplines en landen om daardoor diensten, beleid en onderzoek met betrekking tot kinderen en jongeren te verbeteren.

---

⁴ Hoewel de toevoeging van nieuwe klassen/codes en wijziging van bestaande klassen/codes in de ICF-CY speciaal voor kinderen en jongeren werden gepleegd, kunnen zij eveneens relevant zijn voor de ICF zelf. Vandaar dat de nieuwe of gewijzigde klassen/codes in de ICF-CY verwerkt worden in het updatingproces van de ICF.

ICF-CY

Inleiding

1 Achtergrond

Dit boek bevat de Nederlandse vertaling van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth’ (ICF-CY). De ICF-CY is afgeleid van en volledig in overeenstemming met de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health’ (ICF) (WHO, 2001, Nederlandse vertaling WHO-FIC CC, 2002, 2007). Als zodanig houdt deze een nadere detaillering in voor toepassing van de ICF ter beschrijving van kenmerken van kinderen en jongeren tot de leeftijd van 18 jaar. De oorspronkelijke inleiding en bijlagen van de ICF zijn onveranderd in dit boek opgenomen.

De ICF-CY is als afgeleide classificatie ontwikkeld door de ‘structuur en categorieën van de oorspronkelijke classificatie onveranderd te laten en aanvullende details toe te voegen’ (WHO-FIC, 2004, pagina 5). De ICF-CY is gebaseerd op de richtlijnen van bijlage 8 van de ICF en stemt daardoor overeen met de organisatie en structuur van de oorspronkelijke classificatie.

De ontwikkeling vond plaats in de vorm van:

- (a) aanpassen of uitbreiden van omschrijvingen;
- (b) toevoegen van nieuwe inhoud bij ongebruikte codes;
- (c) aanpassen van inclusie- en exclusie-criteria; en
- (d) uitbreiden van typering om ontwikkelingsaspecten⁵ in te sluiten.

Daarom heeft de ICF-CY een bredere dekking dan de oorspronkelijke classificatie en wel door toevoeging van inhoud en detaillering waardoor functies en anatomische eigenschappen, activiteiten, participatie en externe factoren speciaal met betrekking tot zuigelingen, kleuters, kinderen en jongeren inbegrepen zijn.

De leeftijdsrange die door de ICF-CY bestreken wordt loopt vanaf de geboorte tot de leeftijd van 18 jaar, parallel aan de leeftijdsgrens van andere UN-conventions (zoals UN Conventions on the Rights of the Child, 1989). De ICF-CY geeft als lid van de WHO-Familie van Internationale Classificaties (WHO-FIC) een aanvulling op de ICD-10 en andere afgeleide en aanverwante classificaties door een raamwerk en een standaardtaal te bieden voor de beschrijving van gezondheid en met de gezondheid samenhangende situaties van kinderen en jongeren.

---

⁵ Hoewel de toevoeging van nieuwe klassen/codes en wijziging van bestaande klassen/codes in de ICF-CY vanwege speciale relevantie voor kinderen en jongeren werden gepleegd, kunnen zij tevens relevant zijn voor de ICF zelf. Vandaar dat de nieuwe of gewijzigde klassen/codes verwerkt worden in het updatingproces van de ICF.

2 Doel van de ICF-CY

De ICF-CY is bedoeld voor gebruik door medici, onderwijskrachten, beleidsmakers, familieleden, consumenten en onderzoekers om de kenmerken van gezondheid en functioneren van kinderen en jongeren te beschrijven. De ICF-CY biedt een conceptueel raamwerk en een gemeenschappelijke taal en terminologie om problemen met betrekking tot functies en anatomische eigenschappen, beperkingen en participatieproblemen die zich voordoen in de zuigelingenperiode, kindertijd en adolescentie en externe factoren die van belang zijn voor kinderen en jongeren te beschrijven. Door deze nadruk op het functioneren kan de ICF-CY worden gebruikt om gezondheid, functioneren en ontwikkeling van kinderen en jongeren te definiëren en vast te leggen door verschillende disciplines, beleidssectoren en landen.

3 Ontwikkeling van de ICF-CY

De ontwikkeling van de ICF-CY is samengevat in termen van:

- (a) de praktische en filosofische redenen voor de ontwikkeling ervan; en
- (b) hoofdzaken van het ontwikkelingsproces.

Een kort historisch overzicht van activiteiten is weergegeven in het voorwoord.

3.1 Redenen voor de ICF-CY

De reden voor de ontwikkeling van de ICF-CY was gebaseerd op praktische, filosofische, taxonomische en volksgezondheidsoverwegingen.

A Praktische reden

Vanuit praktisch oogpunt is de behoefte aan een allesomvattende classificatie van functioneringsproblemen bij kinderen die gebruikt kan worden door alle dienstverlenende instanties al enige tijd onderkend maar niet gerealiseerd. Bovendien vergde de implementatie van rechten van kinderen in de vorm van toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en sociale en revalidatiediensten een classificatiesysteem dat gevoelig is voor lichamelijke, sociale en psychologische kenmerken die uniek zijn voor kinderen en jongeren. Daarom is de ICF-CY ontwikkeld om het geheel van functioneren van kinderen en jongeren te omvatten. Voorts verschillen de manifestaties van functioneren, functioneringsproblemen en aandoeningen naar aard, intensiteit en consequenties vergeleken bij volwassenen. Deze verschillen zijn in aanmerking genomen en de ICF-CY is ontwikkeld op een manier die gevoelig is voor veranderingen die met groei en ontwikkeling gepaard gaan.

B Filosofische reden

Vanuit filosofisch oogpunt was het essentieel dat een classificatie met betrekking tot gezondheid en functioneren van kinderen en jongeren domeinen van fundamentele mensenrechten zoals gedefinieerd door de 'UN Convention of the Rights of Persons with Disabilities' (UN, 2007) zou bevatten. Als taxonomie afgeleid van de ICF beschrijft de ICF-CY functioneren en gezondheid via klassen met een grotere granulariteit die als voorlopers dienen van een meer volwassen vorm van functioneren. De reden voor een volksgezondheidsraamwerk was gebaseerd op het perspectief van een benadering op bevolkingsniveau met het doel om functioneringsproblemen tijdens de kindertijd te voorkomen. De hele inhoud van de ICF-CY is ontwikkeld in overeenstemming met internationale overeenkomsten en verklaringen ten behoeve van de rechten van kinderen. Daarom kan vastlegging van categorieën en codes uit de ICF-CY dienen om rechten van kinderen en jongeren duidelijk veilig te stellen.

1989 UN Convention on the Rights of the Child with particular reference to article 23

‘ A mentally or physically disabled child should enjoy a full and decent life in conditions which ensure dignity, promotes self reliance and facilitates the child’s active participation in the community’ (UN Convention on the Rights of the Child, 1989, Art23. Sec1.)

Dit artikel van de overeenkomst specificceert het recht van kinderen met functioneringsproblemen op speciale zorg met ondersteuning voor het kind en de verzorgers in overeenstemming met de gezondheidstoestand van het kind. Deze ondersteuning moet gratis worden geleverd en moet ontwikkeld zijn om de toegang tot onderwijs, training, gezondheidszorg en revalidatie te effectueren om daarmee de sociale integratie en persoonlijke ontwikkeling te bevorderen.

Standard Rules for the Equalization of Opportunities (1994)

Regel 6 is gericht op onderwijs en erkent het principe van gelijke kansen op primair, secundair en tertiair onderwijs voor kinderen, jongeren en volwassenen met functioneringsproblemen op basis van een integrale benadering. Voorts legt het de nadruk op het belang van vroegtijdige onderkenning en ingrijpen en specifieke aandacht voor functioneringsproblemen bij jonge kinderen.

Education for All: The World Education Forum in Dakar (2000)

De All-World Education Forum in Dakar pleitte voor de uitbreiding van zorg voor jonge kinderen en onderwijs en de verstrekking van gratis en verplicht onderwijs voor iedereen. Aanvullende doelen betreffen leren en vaardigheden voor jongeren en volwassenen, bereiken van gelijkheid en gelijkwaardigheid van de geslachten en uiteindelijk verhogen van onderwijskwaliteit.

Salamanca Statement on the Right to Education (2001)

De Salamanca Statement verklaarde dat ieder kind een fundamenteel recht heeft op onderwijs en dat speciale onderwijsbehoeften voortkomen uit functioneringsproblemen of leerproblemen. Het statement gaat in op het feit dat alle kinderen benaderd moeten worden met een op het kind gerichte pedagogiek. In aanvulling daarop legt het statement de nadruk op toegang tot gewone scholen met een integrale benadering met betrekking tot kinderen met functioneringsproblemen en het belang van vroegtijdig onderwijs om ontwikkeling en schoolrijpheid te bevorderen.

UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006)

‘ [...] Children with disabilities should have full enjoyment of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children, and recalling obligations to that end undertaken by States Parties to the Convention on the Rights of the Child [...]’ (Preamble, UN Convention for the Rights of Persons with Disabilities, 2006).

De overeenkomst promoot de rechten van kinderen met functioneringsproblemen speciaal in artikel 7:

‘1 Staten zullen alle noodzakelijke maatregelen nemen om te verzekeren dat kinderen met functioneringsproblemen alle mensenrechten en fundamentele vrijheid op basis van gelijkheid vergeleken met andere kinderen kunnen genieten.

2 Bij alle activiteiten met betrekking tot kinderen met functioneringsproblemen zal het belang van het kind op de eerste plaats komen.

3 Staten zullen zeker stellen dat kinderen met functioneringsproblemen het recht hebben om hun mening met betrekking tot alles wat hun aangaat vrijelijk te kunnen uiten. Aan hun mening wordt gewicht toegekend in overeenkomst met hun leeftijd en rijpheid, op gelijkwaardige wijze vergeleken met andere kinderen. Ondersteuning wordt verstrekt in overeenstemming met dit recht.

Artikel 30 van de overeenkomst benadrukt deelname op basis van gelijkwaardigheid met anderen en onderstreept het belang voor kinderen met functioneringsproblemen om te spelen, te sporten en deel te nemen aan het culturele leven:

‘Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrije tijd en sport:

1 Staten erkennen het recht van personen met functioneringsproblemen om op gelijkwaardige wijze als anderen deel te nemen aan het culturele leven [.....], om gelegenheid te hebben om hun creatieve, artistieke en intellectuele potentie te ontwikkelen en te gebruiken en ook om de samenleving te verrijken; [....] om zeker te stellen dat wetten die het intellectuele eigendom beschermen geen onredelijke of discriminerende barrière vormen voor de toegang tot culturele aangelegenheden voor personen met functioneringsproblemen [....]’

3.2 Onderwerpen met betrekking tot kinderen en jongeren in de ICF-CY

De groei en ontwikkeling van kinderen vormen de centrale thema's die tot de identificatie en aanpassing van de inhoud voor de ICF-CY hebben geleid. Veel onderwerpen droegen bij tot de aanvulling of uitbreiding van de inhoud, zoals de aard van cognitie en taal, spelen, persoonlijkheid en gedrag van het zich ontwikkelende kind. Bijzondere aandacht werd besteed aan vier centrale onderwerpen bij het opstellen van de ICF-CY.

Het kind binnen het gezin

Ontwikkeling is een dynamisch proces waarbij het kind afhankelijkheid van anderen voor alle activiteiten tijdens de zuigelingenperiode ontwikkelt in de richting van lichamelijke, sociale en psychologische rijpheid en onafhankelijkheid in de adolescentie. In dit dynamische proces is het functioneren van kinderen afhankelijk van continue interacties met het gezin en andere verzorgers in de nabije sociale omgeving. Het functioneren van het kind kan derhalve niet geïsoleerd worden bekeken, maar meer in termen van ‘het kind in de context van het gezin’. Dit is een belangrijk aspect bij het beoordelen van het functioneren van het kind in leefsituaties. De invloed van het gezin op het functioneren van het individuele kind is in deze ontwikkelingsfase van

grotere invloed dan op welk later moment in iemands leven dan ook. Omdat deze interacties het verwerven van verschillende vaardigheden gedurende de eerste twee decennia van het leven vormen, is de rol van de fysieke en sociale omgeving van wezenlijk belang.

Vertraging in ontwikkeling

Bij kinderen en jongeren komen functies en anatomische eigenschappen of verwerven van vaardigheden in relatie tot verschillen in groei en ontwikkeling op verschillende tijdstippen tot stand. Leemten in het verschijnen van functies, anatomische eigenschappen of vaardigheden hoeven niet permanent te zijn maar kunnen wel duiden op een vertraging in ontwikkeling. Zij manifesteren zich in elk domein (bijvoorbeeld cognitieve functies, spraak, bewegen en communicatie), zijn leeftijdspecifiek en worden beïnvloed door zowel fysieke als psychologische factoren in de omgeving.

De verschillen in het verschijnen van functies, anatomische eigenschappen en het uitvoeren van verwachte ontwikkelingsvaardigheden bepalen het concept van de vertraging in ontwikkeling en deze dienen vaak als basis voor het identificeren van kinderen met een verhoogde kans op functioneringsproblemen.

Een belangrijk punt van aandacht bij de ontwikkeling betrof de aard van de gebruikte typering voor de ernst of omvang van een probleem met betrekking tot functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie. In de oorspronkelijke versie van de ICF omvat de algemene ernsttypering voor alle domeinen vijf niveaus lopend van (0) geen probleem, moeite of belemmerende factor tot (4) volledig probleem, moeite of belemmerende factor. Bij kinderen is het van belang om een lacune of vertraging in de ontwikkeling van functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie te bekijken via het toekennen van een ernsttypering. Derhalve bevat de ICF-CY de term en het begrip vertraging om daarmee de universele typering voor functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie te definiëren. Dit maakt het mogelijk om de mate en omvang van lacunes en vertraging in het ontwikkelen van functies, anatomische eigenschappen en vaardigheden en in de uitvoering van activiteiten en participatie van een kind te beschrijven met de notie dat de ernsttypering kan veranderen in de loop van de tijd.

Participatie

Participatie wordt gedefinieerd als ‘iemands deelname aan het maatschappelijke leven’ en vertegenwoordigt het maatschappelijke perspectief van het functioneren. Omdat de aard en de structuur van de levensomstandigheden van kinderen en jongeren significant verschillen van die van volwassenen, is speciale aandacht besteed aan participatie in de ICF-CY. Gedurende de ontwikkeling veranderen de levensomstandigheden in aantal en complexiteit drastisch van de relatie met de belangrijkste verzorger en het alleen spelen van het zeer jonge kind tot samen spelen, relaties met leeftijdgenoten en naar school gaan van kinderen op latere leeftijd. Hoe jonger het kind, hoe waarschijnlijker is het dat gelegenheden voor participatie bepaald worden door ouders, verzorgers

en dienstverleners. Participatie wordt daarom met name in de vroege kindertijd sterk beïnvloed door de rol van het gezin en anderen in de directe omgeving.

De mogelijkheid om deel te nemen aan het sociale leven ontwikkelt zich in nauwe relatie met anderen zoals ouders, broers en zussen en leeftijdgenoten in de directe omgeving van het jonge kind. De sociale omgeving blijft een significante factor door de hele periode van ontwikkeling heen, maar de aard en complexiteit van de omgeving verandert vanaf de kleutertijd tot aan de adolescentie.

Omgeving

Externe factoren (omgeving) worden gedefinieerd als 'de fysieke en sociale omgeving waarin mensen leven'. De relatie tussen persoon en omgeving die impliciet begrepen is in de verschuiving van het paradigma van een medisch naar een breder biopsychosociaal model van functioneringsproblemen vergt speciale aandacht voor externe factoren bij kinderen en jongeren. Centraal staat het feit dat de aard en complexiteit van de omgeving van kinderen drastisch verandert met het doorlopen van de stadia van zuigeling, kleuter, jeugd en adolescentie. Veranderingen in de omgeving van kinderen zijn gerelateerd aan hun toenemende competentie en onafhankelijkheid.

De omgeving van kinderen en jongeren kan worden gezien in termen van een serie van opeenvolgende systemen die het kind omringen, lopend van de meest directe tot de meest afstandelijke, waarvan elk verschilt qua invloed afhankelijk van de leeftijd of het ontwikkelingsstadium van het zich ontwikkelende kind. De beperkte omgeving van de zuigeling en het jonge kind zijn een weergave van hun beperkte bewegingsmogelijkheden en de behoefte aan veiligheid en geborgenheid. Het jonge kind is significant afhankelijk van personen in de directe omgeving. Producten voor persoonlijk gebruik moeten worden aangepast aan het ontwikkelingsniveau van het kind. Speelgoed en contact met leeftijdgenoten zijn bijvoorbeeld essentiële onderdelen van de belangrijke levensgebieden van jonge kinderen. Voor oudere kinderen is de omgeving van hun leven van alledag nauw verbonden met thuis en school, en voor jongeren is deze steeds meer verdeeld in de bredere context van de gemeenschap en de maatschappij.

Gezien de afhankelijkheid van het zich ontwikkelende kind zijn de fysieke en sociale elementen van de omgeving van wezenlijke invloed op hun functioneren. Negatieve externe factoren hebben vaak een sterkere invloed op kinderen dan op volwassenen. Voor een kind dragen bijvoorbeeld gebrek aan goede voeding, beschikbaarheid van schoon water en een veilige en gezonde omgeving niet alleen bij tot ziekte en ongezondheid maar belemmeren tevens het functioneren en de mogelijkheid om te leren. Daarom worden behandeling en preventie toegespitst op verandering en ondersteuning van de fysieke, sociale en psychologische omgeving om daarmee gezondheid en welbevinden van kinderen te bevorderen.

Verandering van de fysieke omgeving in de directe omgeving van het kind omvat derhalve verstrekking van voedsel, huisvesting en veiligheid. Het verstrekken van ondersteunende producten en technologie staat voor

veranderingen in de omgeving die het functioneren van een kind met significante lichamelijke stoornissen kan bevorderen.

Verandering van de sociale en psychologische elementen in de directe omgeving van een kind, kan de ondersteuning voor gezinnen en opleiding van zorgverleners inhouden.

De aard en omvang van de ondersteuning zal variëren in relatie tot de leeftijd van het kind, waarbij de behoefte van het jonge kind verschilt van die van zuigeling of adolescent. Aanpassingen van de omgeving die minder direct bij het kind ligt kunnen bestaan in de vorm van wetgeving of nationaal beleid om voor kinderen de toegang tot gezondheidszorg, sociale dienstverlening en onderwijs te garanderen.

4 Informatie voor ICF-CY-gebruikers

4.1 Gebruik van de ICF-CY

In de ICF-CY worden componenten van gezondheid en aan gezondheid verwante componenten van welzijn gedefinieerd. Voor kinderen en jongeren omvatten deze componenten zowel mentale functies van bewustzijn, geheugen en perceptie als activiteiten zoals spelen, leren, gezinsleven en onderwijs in verschillende domeinen. De domeinen van de ICF-CY worden gedekt door twee overkoepelende termen. ‘Functioneren’ is de overkoepelende term voor alle functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie. ‘Functioneringsproblemen’ is de verzamelnaam voor stoornissen, beperkingen en participatieproblemen. Externe factoren leveren de ondersteunende en belemmerende factoren voor functioneren.

De ICF-CY is gebaseerd op een alpha-numeriek coderingssysteem. De letters ‘b’ voor functies (body functions), ‘s’ voor anatomische eigenschappen (body structures), ‘d’ voor activiteiten/participatie (d van domain) en ‘e’ voor externe factoren worden gevolgd door een numerieke code die begint met het nummer van het betreffende hoofdstuk (eerste niveau), gevolgd door de titel van het tweede niveau (twee cijfers) en het derde en vierde niveau (elk één cijfer). De generieke typering met waarden variërend van 0 = geen probleem tot 4 = volledig probleem wordt toegevoegd na de decimale punt om de mate waarin een functie of activiteit verschilt van een verwachte of typerende situatie te specificeren. Het negatieve aspect van de omgeving wordt weergegeven in termen van belemmerende factoren, terwijl de positieve waarden van de generieke typering worden gebruikt om de ondersteunende rol van de omgeving⁶ weer te geven.

De informatie verzameld aan de hand van de ICF-CY kan gebruikt worden op verschillende manieren inclusief bij klinische, administratieve, inspectie-, beleids- of onderzoektoepassingen. In elk geval kunnen ICF-CY-klassen gebruikt worden om een eenvoudig probleem vast te leggen of een profiel van de gezondheids- en functioneringsproblemen van een kind.

Bij klinische toepassingen kunnen ICF-CY-klassen voorzien in een samenvatting van meetresultaten, verduidelijking van diagnostische informatie; tevens kunnen zij dienen als basis voor geplande interventies.

Op het gebied van administratie kan informatie met betrekking tot geschiktheid, dienstverlening, vergoeding of vervolgacties worden vastgelegd met ICF-CY-klassen.

Bij inspectietoepassingen kan een beperkte set van ICF-CY-klassen worden geselecteerd om dataverzameling op basis van verschillende instrumenten en op

---

⁶ Detailinformatie over de structuur van de codering is te vinden in Bijlage 2 Richtlijnen voor het coderen met de ICF.

verschillende tijdstippen te standaardiseren, en zo de prevalentie van aandoeningen, behoefte aan hulpverlening en gebruikspatronen vast te leggen.

Op het gebied van beleidstoepassingen kan het conceptuele raamwerk van de ICF-CY worden gebruikt om een speciaal beleidsdoel te formuleren, bijvoorbeeld het recht van kinderen op onderwijs.

In onderzoek kunnen geselecteerde ICF-CY-klassen worden gebruikt voor het standaardiseren van eigenschappen van deelnemers, de selectie van meetinstrumenten en het definiëren van uitkomstmaten.

Bij elk gebruik van de ICF-CY dienen indien mogelijk ouders, kinderen en jongeren te worden betrokken.

4.2 Stappen bij het gebruik van de ICF-CY

Het klasseren en coderen van dimensies van functioneringsproblemen bij kinderen en jongeren is een complexe bezigheid die beschouwing van belangrijke stoornissen, beperkingen en participatieproblemen bij de fysieke, sociale en psychologische ontwikkeling vergt. Algemene codeerrichtlijnen zijn vermeld in bijlage 2 van dit boek; deze geven informatie over het proces van toekennen van codes voor gezondheid en aan de gezondheid gerelateerde situaties. Gebruikers wordt sterk aanbevolen om deze richtlijnen te bekijken en een training in het gebruik van de ICF-CY te volgen alvorens aan het klasseren te beginnen. Zorgvuldig klasseren van functioneringsproblemen bij kinderen en jongeren vergt kennis van veranderingen in het functioneren dat zowel verbonden is met groei en ontwikkeling als ook met de vaardigheid om een onderscheid te maken tussen ontwikkelingsverschijnselen binnen het normale patroon en daarbuiten. Verandering in functioneren maakt deel uit van het 'normale functioneren' op een bepaald moment en de omgeving van kinderen en jongeren die daarbij een rol speelt.

Binnen de ICF-CY is de eenheid voor klasseren niet de diagnose van een kind maar zijn functioneringsprofiel. Het doel van de ICF-CY is om de aard en ernst van de functioneringsproblemen van het kind te beschrijven en de omgevingsfactoren die dat functioneren beïnvloeden bloot te leggen. Ofschoon het klasseren voor een verscheidenheid aan doelen kan worden gepleegd (volgens de ethische richtlijnen van bijlage 6), is een consequente benadering nodig ten einde betrouwbare en geldige gegevens te produceren. Bij gebruik van de ICF-CY is het verplicht om codes toe te kennen op basis van oorspronkelijke informatie in de vorm van metingen, observatie, directe interviews en/of beroepsmatige beoordeling. Het is de bedoeling de ICF-CY te gebruiken om een adequaat detailniveau van klassering vast te stellen dat varieert van klinische situaties tot toepassing in enquêtes. De volgende stappen zijn erop gericht om gebruikers te begeleiden bij het toekennen van klassen en codes in relatie tot problemen van kinderen en jongeren.

- (1) Stel vast welke informatie beschikbaar is voor het klasseren/coderen en bepaal of deze informatie de component functies, anatomische eigenschappen, activiteiten/participatie of externe factoren betreft.

- (2) Stel het hoofdstuk (4-cijferniveau) vast binnen de betreffende component die het meest correspondeert met de informatie die gecodeerd/geklasseerd moet worden.
- (3) Lees de beschrijving op het 4-cijferniveau en beschouw alle noten die verband houden met deze beschrijving.
- (4) Bekijk alle inclusies of exclusies die bij de code/klasse horen en ga verder overeenkomstig de bevindingen.
- (5) Stel vast of de informatie die gecodeerd/geklasseerd moet worden in overeenstemming is met het 4-cijferniveau of dat een verder gedetailleerde beschrijving op 5- of 6-cijferniveau moet worden overwogen.
- (6) Ga naar het code-/klasseniveau dat het meest correspondeert met de informatie die gecodeerd/geklasseerd moet worden. Bekijk de beschrijving en alle inclusies en exclusies die bij deze code/klasse horen.
- (7) Selecteer de code/klasse en beoordeel de beschikbare informatie zodat een waarde voor de generieke typering kan worden toegekend die de ernst van stoornis, beperking of participatieprobleem (0 = geen probleem tot 4 = volledig probleem) weergeeft of de externe factoren als ondersteunende of belemmerende factoren aanduidt.
- (8) Ken de code toe met de typering op het tweede, derde en vierde niveau. Bijvoorbeeld d115.2 (matige beperking in luisteren).
- (9) Herhaal de stappen 1 tot en met 8 voor elk aspect van functioneren of functioneringsprobleem dat van belang is voor het coderen/klasseren van de beschikbare informatie.
- (10) Ouders en consumenten kunnen deelnemen aan het proces door het invullen van leeftijdspecifieke vragenlijsten die de mogelijkheid bieden om speciale zorgelijke gebieden van functioneren te belichten; zij zouden dit moeten doen vóór het beschikbaar komen van de volledige rapportage en codes/klassen door (het team van) de hulpverleners.

4.3 Afspraken

De belangrijkste afspraken voor het gebruik van deze classificatie zijn beschreven in de inleiding en bijlagen van de oorspronkelijke ICF die na deze inleiding tot de ICF-CY zijn ingevoegd. Zij dienen zorgvuldig te worden gelezen alvorens de ICF-CY te gebruiken. Deze afspraken omvatten noten, exclusies, inclusies en definities voor het toekennen van de codes ‘Anders gespecificeerd’ en ‘Niet gespecificeerd’. Verschillende aanvullende afspraken zijn opgenomen in de ICF-CY.

1. In aanvulling op de definities van de negatieve aspecten van functies, anatomische eigenschappen en activiteiten/participatie is de term ‘vertraging’

- in de ICF-CY toegevoegd om aan te duiden dat een probleem in een van deze componenten kan resulteren in een ontwikkelingsachterstand.
2. Een daarmee samenhangende afspraak betreft het begrip ‘vertraging’ en de bijbehorende typering van 0 = geen vertraging tot 4 = volledige vertraging.

4.4 Basis voor klassering en codering

De ICF-CY is een Classificatie van Functies, Anatomische eigenschappen, Activiteiten en Participatie en Externe factoren opgesteld in neutrale termen. Het beschrijven van de problemen van een kind door toekennen van klassen/codes is gebaseerd op het gebruik van de algemene typering. Toekenning van klassen/codes moet niet worden gebaseerd op conclusies maar op expliciete informatie betreffende de functioneringsproblemen van het kind in de betreffende componenten.

Zoals hierboven aangeduid, kan de basis voor klassering en codering bestaan uit directe meting, observatie, interview van de respondent en/of beroepsmatige beoordeling. Hoewel de aard van de gekozen basis zal afhangen van het doel van de klassering/codering, dient maximale inspanning te worden verricht om de meest objectieve informatie te verkrijgen die mogelijk is. Directe waarneming van laboratorium, biomedische of antropometrische gegevens leveren adequate informatie met betrekking tot Functie en Anatomische eigenschappen. Voor Activiteiten en Participatie zal directe meting kunnen plaatsvinden door middel van een ruim arsenaal aan gestandaardiseerde meetinstrumenten en andere maten die speciaal voor het bewuste domein gegevens opleveren. In beide gevallen maakt meting gebaseerd op normatieve gegevens de vertaling naar corresponderende niveaus van een typering in de vorm van percentielen of standaardafwijkingen mogelijk. Op dit moment zijn er instrumenten en maten die gebruikt kunnen worden als basis voor het klasseren en coderen. De relatie met specifieke ICF-CY-domeinen is echter beperkt. De gebruiker wordt aangemoedigd om bij het zoeken naar relevante instrumenten deze te selecteren op maximale correspondentie met de aan de orde zijnde domeinen en bewezen betrouwbaarheid.

Kwalitatieve beschrijving van een kind gebaseerd op directe waarneming kan bruikbaar zijn bij het verkrijgen van duidelijkheid op gebieden van het functioneren waarvoor meetinstrumenten niet beschikbaar zijn of niet adequaat zijn. Een belangrijk doel van de ICF en de ICF-CY is om respondenten te betrekken bij het vaststellen van de aard en mate van functioneren in relatie tot hun omgeving. Dit is speciaal van belang als het om klasseren/coderen van participatie gaat. Gebruik van interviews van kinderen en jongeren wordt zoveel mogelijk aanbevolen. Voor jonge kinderen en degenen met beperkte spraakmogelijkheden kan de primaire verzorger dienen als ‘proxy respondent’. Ten slotte kunnen beroepsmatige beoordeling en verschillende bronnen van informatie inclusief dossiers, observatie en andere formulieren van klantcontacten gebruikt worden als basis voor klasseren/coderen.

Er zijn verschillende bronnen waarvan gebruik gemaakt kan worden als basis voor het toekennen van klassen/codes. Het voert te ver voor deze uitgave om instrumenten en maten die gebruikt kunnen worden op te sommen, maar

gebruikers wordt aangeraden om een dergelijke lijst te maken. Het kan nuttig zijn om bestaande instrumenten in de literatuur te bekijken die een reeks aan meetinstrumenten met betrekking tot functies en anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie, en externe factoren onderscheiden. Gebruikers wordt eveneens aangeraden om literatuur te raadplegen over in eigen land geaccepteerde instrumenten. De groeiende belangstelling voor de ICF en de ICF-CY draagt bij tot het vaststellen van relevante instrumenten zowel als de ontwikkeling van nieuwe instrumenten die in overeenstemming zijn met het raamwerk van de ICF-CY. Een nuttige bron kan de Praktische handleiding voor psychiatrische evaluatie van volwassenen (*Practical Guideline for Psychiatric Evaluation of Adults*) (1995) zijn, die door de American Psychological Association ontwikkeld werd voor gebruik in dienstverlenende situaties. Deze praktische handleiding is ontwikkeld voor multidisciplinair gebruik en bevat beknopte richtlijnen met betrekking tot de aard van de informatie die nodig is om klassen/codes toe te kennen in elk van de componenten/domeinen. Ten slotte is het waarschijnlijk dat handleidingen en cursussen meer en meer beschikbaar zullen komen na de aanvaarding van de ICF-CY in verschillende omgevingen.

5 Casussen

De korte informatie in onderstaande casussen is ontwikkeld om de bron van informatie die kan worden gebruikt bij het toekennen van ICF-CY-klassen/codes aan problemen bij kinderen te illustreren. In de praktijk zal de aard en complexiteit van de over een kind beschikbare informatie duidelijk beknopter zijn dan in deze casussen. Met het doel om het gebruik van de ICF-CY te illustreren wordt de gebruiker echter aangemoedigd om de casussen te bekijken en de klassen/codes te selecteren die de gepresenteerde problemen bij elk van de kinderen weergeven. Mogelijk is het handig om als eerste stap de onderstaande algemene vragen te bekijken en alle problemen in de casusbeschrijving te onderscheiden. Daarna kan de gebruiker verder gaan met de volgorde van de stappen die beschreven werden in de voorgaande paragraaf over het toekennen van ICF-CY-klassen/codes op basis van de over een kind beschikbare informatie. De allereerste nadruk dient te liggen op het onderscheiden van relevante klassen/codes omdat de casussen niet voldoende informatie leveren om het niveau van de typering te kunnen vaststellen.

- 1 Is bij het kind of de adolescent sprake van problemen op het niveau van functies (stoornissen)?
- 2 Heeft het kind of de adolescent problemen op het gebied van anatomische eigenschappen van organen, ledematen of andere lichaamsdelen (stoornissen)?
- 3 Heeft het kind of de adolescent problemen bij het uitvoeren van taken of acties (beperkingen in activiteiten)?
- 4 Heeft het kind of de adolescent problemen bij het deelnemen aan leeftijdspecifieke onderdelen van het maatschappelijk leven (participatieproblemen)?
- 5 Zijn er externe factoren die het functioneren van het kind belemmeren of bevorderen?

Casus

3-jarig meisje

C is een 3-jarig meisje dat geboren werd na een vlekkeloos verlopende zwangerschap. Zij heeft congenitale hartproblemen, die gecorrigeerd werden via twee operaties op jonge leeftijd. Zij blijft veelvuldig last hebben van infecties aan ademhalingsorganen en oren, waardoor haar gehoor is beschadigd.

C en haar moeder wonen in een appartement midden in het centrum van een grote stad en ze ontvangen medische zorg van een kliniek in een van de ziekenhuizen in de stad. C's vader verliet het gezin kort na haar geboorte en draagt niet bij aan de financiële situatie van het gezin. Overdag zorgt een buurvrouw voor C terwijl haar moeder werkt in een lokale winkel. Als haar moeder in het weekeinde werkt verblijft C met haar broers/zusters bij haar grootmoeder. C is een ernstig kind dat niet gemakkelijk glimlacht of lacht. Zij besteedt veel tijd aan alleen spelen met dingen en bemoeit zich niet veel met andere kinderen. Ze houdt van dingen die geluid maken als ertegen geduwd wordt of aan getrokken wordt en kan lange tijd daarmee spelen. Voor het overige is ze snel afgeleid. Als haar aandacht niet is gevangen, is ze geneigd om met haar lichaam te schommelen. Zij is pas drie maanden geleden begonnen met lopen en kan geen traplopen zonder dat iemand haar hand vasthoudt. Haar woordenschat bestaat uit ongeveer 20 woorden die te verstaan zijn, zoals 'mijn', 'meer', 'blok', 'sap', en een groter aantal woorden die niet te verstaan zijn. Een van haar geliefde activiteiten is zittend op haar moeders schoot voorgelezen worden. Zij wijst naar bekende foto's maar heeft moeite om de voorwerpen op de foto's te benoemen. Vaak antwoordt ze niet als haar naam geroepen wordt en veelal lijkt ze zich niet bewust van de mensen die om haar heen aan het praten zijn. De basis voor dit gedrag is niet duidelijk maar zou een gevolg kunnen zijn van haar gehoorverlies door frequente oorinfecties. Bij een test op de leeftijd van 24 maanden bleek haar ontwikkelingsniveau op het niveau van 17 maanden te liggen. Met name vertraging in ontwikkeling van taalreceptie en expressie van taal bleek duidelijk. Uit een hoortest bleek een lichte tweezijdig gehoorverlies.

Onder verwijzing naar de hierboven genoemde 5 vragen, veronderstellen de gebleken problemen bij dit kind klassen/codes in de hoofdstukken 1, 2, 4 en 7 van de classificatie van functies. Voor activiteiten en participatie kunnen als klassen/codes die in de hoofdstukken 1, 3, 4, 7 en 8 van de classificatie van activiteiten en participatie beschouwd worden. Klassen/codes met betrekking tot de aard van de belemmerende en bevorderende externe factoren in de situatie van dit kind kunnen gevonden worden in de hoofdstukken 1 en 3 van de classificatie van externe factoren.

Casus 10-jarige jongen

T is een tien jaar oude jongen die naar de kliniek verwezen werd voor onderzoek in verband met ernstige leerproblemen in de voorgaande twee schooljaren. Op basis van observatie is het duidelijk dat hij serieuze problemen heeft in het concentreren op schoolwerk en dat hij gemakkelijk afgeleid is. Zijn ouders rapporteren dat T constant in de weer is en niet lijkt te luisteren. Naar zeggen van zijn ouders en leerkrachten heeft hij zowel thuis als op school moeite om enige tijd stil te zijn. Dit betekent dat hij momenteel moeite heeft om het hem opgedragen werk in de klas af te maken. In het bijzonder heeft hij moeite met onthouden van stof die hij bestudeerd heeft. Op dit moment schiet hij tekort in al zijn schoolwerk en lezen en schrijven bevindt zich op het niveau van de onderbouw. Hij toont ook moeite met het aanpassen aan sociale situaties met andere kinderen.

T's leerkracht en ouders zijn bezorgd over zijn hyperactiviteit en het feit dat het lijkt of hij niet kan denken alvorens te handelen. Dit komt duidelijk tot uiting in zijn gedrag als hij niet kan wachten op zijn beurt bij spelletjes en sport, en thuis als hij met zijn fiets een drukke straat op rijdt zonder uit te kijken. Een aantal verschillende interventies zijn geprobeerd om T te helpen in de klas zijn werk af te maken, maar deze hebben niet geresulteerd in een verbeterde prestatie. Ondanks het feit dat zijn ouders terughoudend zijn ten opzichte van medicijnen, is T onlangs bekeken door zijn kinderarts die hem een regulerend medicijn voorschreef in verband met zijn hyperactiviteit. Parallel met deze medicijnproef is de school bezig een allesomvattend plan te ontwikkelen om T te ondersteunen in de klas.

De problemen die deze tien jaar oude jongen vertoont omvatten een aantal klassen/codes in hoofdstuk 1 van de classificatie van functies. Met betrekking tot activiteiten en participatie bevatten de hoofdstukken 1, 2, 3, 7 en 8 relevante klassen/codes om zijn verhoogd niveau van activiteit en de problemen in het functioneren in de klas te beschrijven. Klassen/codes om relevante externe factoren te beschrijven zijn te vinden in de hoofdstukken 1 en 5.

Casus

14 jaar oude adolescent

J is een veertien jaar oud meisje dat met haar ouders in een kleine stad woont. Zij heeft ernstige astma die op zeer jonge leeftijd ontdekt is. Naast een verhoogde reactie op speciale allergenen worden J's astma-aanvallen ook opgewekt door lichamelijke oefeningen, koude lucht en angst. Deze aanvallen duren één tot twee uur en vinden enkele malen per week plaats. Momenteel is haar een longblaasjesverwijdend middel voorgeschreven en gebruikt zij een profylactische spray. Het laatste jaar is J echter niet consequent in het volgen van haar medicatieregime met als resultaat dat acute periodes frequenter voorkomen. Vanaf haar kleuterschoolperiode tot nu toe wordt J's schoolbezoek getekend door veelvuldige afwezigheid. Als gevolg daarvan zijn haar schoolprestaties consequent onvoldoende, en hoewel ze nooit is blijven zitten, komt ze verder en verder achter te liggen vergeleken bij haar leeftijdgenoten.

Momenteel zit ze in de tweede klas van de lokale middelbare school. Omdat lichamelijke oefeningen acute aanvallen opwekken, doet ze niet mee aan gymnastiek op school en onderneemt ze geen enkele vorm van regelmatige fysieke activiteit. Zij is vaak absent op school, blijft thuis waar ze televisie kijkt en snacks eet. Haar gewicht is aanzienlijk toegenomen gedurende het laatste jaar. Door haar frequente afwezigheid heeft J geen vaste groep van vrienden op school ontwikkeld. J zegt zich anders te voelen dan de anderen en geïsoleerd van haar leeftijdgenoten. Haar ouders zijn zeer bezorgd aan het worden over haar fysieke en emotionele gezondheid en raadplegen een arts.

Het chronische gezondheidsprobleem van deze jonge adolescent komt tot uiting in problemen die allereerst worden gedekt door klassen/codes in de hoofdstukken 1, 4 en 5 in de classificatie van functies. De meest van toepassing zijnde klassen/codes voor activiteiten en participatie zijn te vinden in de hoofdstukken 2, 5, 7, 8 en 9. Ten slotte kunnen voor de duidelijke rol van de natuurlijke omgeving en de astmamedicatie zowel als de gevolgen in de vorm van sociale isolatie de hoofdstukken 1, 2 en 3 van de classificatie van externe factoren de juiste klassen/codes leveren om de belemmerende factoren te beschrijven waarmee deze jonge persoon wordt geconfronteerd.

6 Dankbetuiging

De leden van de Werkgroep spreken hun erkentelijkheid uit over de ondersteuning en bijdragen van:

Centrum voor Epidemiologie van de Zweedse Nationale Raad voor Gezondheid en Welzijn, Stockholm, Zweden; Christian Care Foundation for Children with Disabilities (CCD), Thailand; Collaborating Centres voor de WHO-Family of International Classifications (WHO-FIC) en aangesloten agentschappen in Australië, Canada, China, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Japan, Nederland, Noorwegen, IJsland, Zweden en de VS; EducAid, Rimini, Italië; Istituto Neurologico C. Besta, Fondazione IRCCS, Milaan, Italië; Istituto di Ricovero e Cura a Carattere Scientifico (IRCCS) 'Eugenio Medea' - La Nostra Famiglia onderzoeksgroep, Costamasnaga, Italië; Neuropsychiatrische Unit, Treviglio, Bergamo, Italië; Organismo Volontari Cooperazione Internazionale (OVCI-La Nostra Famiglia), Usratuna, Juba, Sudan; personen werkzaam voor overheids-, openbare- en privé programma's voor kinderen en jeugd over de gehele wereld, die deel hebben genomen aan 'field trial'-activiteiten; regionale vertegenwoordigers die deel hebben genomen aan vergaderingen van de WHO-werkgroep in Zweden, Zuid Afrika, Zwitserland, Thailand en de VS; The National Center on Birth Defects and Developmental Disabilities of the US Centres for Disease Control and Prevention, Atlanta, VS; Universiteit van North Carolina, Chapel Hill, NC, VS; Universiteit van Zürich, Zürich, Zwitserland.

Personen:**Argentinië**

Christian Plebst

Australië

Sharynne McLeod

Brazilië

Heloisa Dinubila

Canada

Diane Caulfield

Patrick Fougeyrollas

Janice Miller

China

Qiu Zhuoying

Denemarken

Tora Dahl

Egypte

Mohammed El Banna

Finland

Markku Leskinen

Frankrijk

Catherine Barral

Jean-Yves Barreyre

Marie Cuenot

Ghana

Kofi Marfo

Ijsland

Halla Tulinius

Italië

Daniela Ajovalasit

Francesca Albanesi

Luigi Barruffo

Mariamalia Battaglia

Daniela Beretta

Debora Bonacina

Gabriella Borri

Giovanni Cattoni

Elisa Ceppi

Alessio Chiusso

Annalisa Colpo

Maria Antonella Costantino

Guido Corona

Antonella Dimo

Enrico Gruppi

Guido Fusaro

Felicia Licciardi

Bertilla Magagnin

Elena Maria Mauri

Barbara Orlandi

Sabrina Pasqualotti

Alfredo Pisacane

Camilla Pisoni

Gianni de Polo

Monica Pradal

Alberto Raggi

Daria Riva

Lia Rusca

Emanuela Russo

Carlo Sorella

Antonella Vaudano

Anna Zana

Japan

Yutaka Sakai

Akio Tokunaga

Kuweit

Hashem Taqi

Mexico

Fabiola Barron

Peru

Liliana Mayo

Portugal

Joaquim Bairrao

Maria Isabel Felgueiras

Spanje

Jaime Ponte

Sudan

Sanson Baba

Marco Sala

Thailand

Wasan Saenwian

Chariya Saenwian

Ko-Chih Tung

Verenigde Staten van Amerika

Stephen Bagnato

Scott Brown

Wendy Coster

Marjorie Greenberg

Heidi Feldman

Anita Scarborough

Travis Threats

Voormalige Joegoslavische

Republiek, Macedonia

Bilijana Ancevska

Anica S. Apceva

Sande S. Bojkovski

Katerina Dimitrova

Vasilka S. Dimovska

Ivan S. Dvojakov

Joanis Gajdazis

Teuta Jakupi

Nikola Jankov

Olga Jotovska

Mirjana P. Kjaeva

Saso S. Kocankovski

Petre S. Krstev

Oliviera Lekovska

Lidja S. Parlic

Snezana D. Pejkovska

Anastasija S. Petrova

Marina S. Pop-Lazarova

Marija Raleva

Fulvia V. Tomatis

Milka S. Vancova

Julija S. Vasileva

Zambia

Elisa Facelli

sister Irina

Paolo Marelli

Zuid Afrika

Erna Alant

Zweden

Margareta Adolfsson

Lars Berg

Kristina Bränd Persson

Lilly Eriksson

Mats Granlund

Nina Ibragimova

Mia Pless

Regina Ylvén

Zwitserland

Simon Haskell

ICF

Voorwoord

Voorwoord ICF

De ‘International classification of functioning, disability and health’ (ICF) is vertaald door mw dr Yvonne F. Heerkens, dr Willem M. Hirs, mw dr ir Marijke de Kleijn-de Vrankrijker, mw dr C. Dorine van Ravenberg en drs Huib Ten Napel. Zij zijn verbonden aan het Nederlandse WHO Collaborating Centre for the Family of International Classifications (FIC) dat is gevestigd bij het centrum Volksgezondheid Toekomst Verkeningen (VTV) van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Postbus 1, 3720 BA Bilthoven, tel. 030 274 2039, fax 030 274 4450, e-mail: huib.ten.napel@rivm.nl.

Diverse andere personen zijn bij deze vertaling, alsmede bij de vertaling en commentariëring van de voorstellen voor de ICF, geraadpleegd (zie blz. 260, 261 voor een ongetwijfeld niet volledige opsomming). Wij bedanken iedereen die ons telkens weer hebben willen adviseren gedurende het door de WHO geleide revisieproces dat tot de ICF heeft geleid.

De titel van de ICF in het Nederlands luidt: Nederlandse vertaling van de ‘International Classification of Functioning, Disability and Health’ (ICF). Er is voor gekozen geen Nederlandse vertaling te maken. De ervaring heeft geleerd dat voor ‘Disability’ in het Nederlands geen aanvaardbare term bestaat en het vertalen van ‘Health’ lijkt een enigermate overbodige toevoeging in een product van de World Health Organization. Op diverse plaatsen is verder door middel van een ‘Redactioneel’ in een voetnoot gemotiveerd waarom voor een bepaalde vertaling is gekozen.

Voor vragen, opmerkingen en suggesties voor verbetering kunt u zich tot bovengenoemd adres wenden. Het Collaborating Centre zal bij een volgende druk van de ICF hiermee rekening proberen te houden.

De vertalers

Voorwoord bij de herdruk 2007

De belangstelling voor de Nederlandse vertaling van de ICF is zodanig dat besloten is een herdruk uit te geven. Bij die gelegenheid zijn correcties doorgevoerd en is de titel overeenkomstig de WHO-wens aangepast. Wij stellen prijs op melding van fouten die nog in de tekst zijn achtergebleven (e-mailadres: Lummy.Blomer@rivm.nl).

Naast de beschikbaarheid van de ICF in de boekversie en in elektronisch raadpleegbaar formaat is de ICF nu tevens beschikbaar voor pda.

Marijke de Kleijn-de Vrankrijker, hoofd, & Huib Ten Napel, hoofd Bilthoven, voorjaar 2007

ICF

Inleiding

1. Achtergrond

Met deze uitgave presenteert de Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organization, WHO) de 'International Classification of Functioning, Disability and Health', afgekort ICF. De ICF (voorheen de ICIDH)⁷ bestaat uit een raamwerk van classificaties die tezamen een gestandaardiseerd begrippenapparaat vormen voor het beschrijven van het menselijk functioneren en de problemen die daarin kunnen optreden. Doel van de ICF is om door middel van het in kaart brengen van begrippen op dat terrein een basis te leggen voor een gemeenschappelijke standaardtaal.

Aspecten van het menselijk functioneren die gerelateerd kunnen zijn aan een gezondheidsprobleem, worden in de ICF op systematische wijze geordend. In aanvulling op de Internationale Classificatie van Ziekten (ICD) worden in de ICF naast gezondheidscomponenten ook een aantal met de gezondheid samenhangende componenten, bijvoorbeeld op het gebied van werk en onderwijs, gedefinieerd.

Met behulp van de ICF kan het menselijk functioneren worden beschreven vanuit drie verschillende perspectieven: 1. het perspectief van het menselijk organisme; 2. het perspectief van het menselijk handelen, en 3. het perspectief van de mens als deelnemer aan het maatschappelijk leven. Het eerste perspectief is uitgewerkt in twee afzonderlijke classificaties, de classificatie van functies van het organisme en de classificatie van anatomische eigenschappen. Het tweede en derde perspectief zijn uitgewerkt in de classificatie van activiteiten en participatie⁸. De ICF ordent op systematische wijze verschillende domeinen⁹ betreffende aspecten van het menselijk functioneren die verband kunnen houden met een gezondheidsprobleem. De term 'menselijk functioneren' in de titel verwijst naar functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie; de term 'functioneringsprobleem' verwijst naar stoornissen, beperkingen en participatieproblemen. Daarnaast bevat de ICF een lijst met externe factoren die van invloed kunnen zijn op elk domein. Op deze manier kan een zinvol beeld worden verkregen van iemands functioneren (zie paragraaf 6 punt 10).

---

⁷ De tekst vormt een herziene versie van de Internationale classificatie van stoornissen, beperkingen en handicaps (ICIDH) die voor het eerst in 1980 als proefclassificatie is gepubliceerd door de Wereldgezondheidsorganisatie. Na gedurende vijf jaar op systematische wijze te zijn beproefd en na internationale consultatie, is deze tekst op 22 mei 2001 door de 54^e World Health Assembly goedgekeurd voor internationaal gebruik (resolutie WHA 54.21).

⁸ Deze termen vervangen de voorheen gebruikte termen 'stoornis', 'beperking' en 'handicap'. Doordat de nieuwe termen neutraal geformuleerd zijn, kunnen nu ook positieve aspecten worden aangeduid. De nieuwe termen worden elders in deze inleiding gedefinieerd, de classificaties vormen de nadere detaillering ervan. Het is van belang op te merken dat deze termen in een speciale betekenis worden gebruikt die kan verschillen van de betekenis die zij in het dagelijks spraakgebruik hebben.

⁹ Een domein is een praktisch en zinvol stel met elkaar verband houdende fysiologische functies, anatomische eigenschappen, activiteiten, taken of levensgebieden.

De ICF maakt deel uit van de ‘familie’ van classificaties die is ontwikkeld door de WHO. De WHO-Familie van internationale classificaties (FIC) vormt een taal met behulp waarvan verschillende gegevens op het gebied van de gezondheid kunnen worden vastgelegd (bijvoorbeeld ziekten, functioneren, redenen voor contact met de gezondheidszorg). Dankzij deze gestandaardiseerde gemeenschappelijke taal kunnen uiteenlopende vakgebieden en takken van wetenschap wereldwijd communiceren over gezondheid en gezondheidszorg.

Gezondheidsproblemen zoals ziekten, aandoeningen, letsels enzovoort, worden in de WHO-FIC voornamelijk geclassificeerd met de ICD-10 (afkorting van Internationale classificatie van ziekten, tiende revisie)¹⁰ die een etiologisch raamwerk vormt. Voor het classificeren van het menselijk functioneren in verband met de gezondheidstoestand is de ICF ontwikkeld. De ICD-10 en de ICF zijn dus complementair¹¹. Het is de bedoeling dat, steeds wanneer dat van toepassing is, deze twee leden van de WHO-FIC tezamen gebruikt worden. De ICD-10 voorziet in termen voor ziekten, aandoeningen en andere gezondheidsproblemen, en de ICF in termen voor het beschrijven van het menselijk functioneren¹² vanuit drie verschillende perspectieven. Door gegevens over de ziekte te combineren met gegevens over het menselijk functioneren krijgt men een ruimer en zinvoller beeld van de gezondheidstoestand van een individu of populatie. Deze gegevens liggen aan de basis van besluitvormingsprocessen.

De WHO-FIC vormt een waardevol hulpmiddel voor het beschrijven en vergelijken van het gezondheidsniveau van populaties in internationaal verband. De gegevens over mortaliteit, verkregen met behulp van de ICD-10 en gezondheidsresultaten, verkregen met behulp van de ICF, kunnen waarschijnlijk gecombineerd worden, en als gezondheidsmaten gebruikt worden voor het monitoren van de gezondheid van populaties en haar statistische spreiding. Ook

---

¹⁰ *Internationale Statistische Classificatie van Ziekten en met Gezondheid verband houdende Problemen, Tiende Revisie*, Deel 1-3, Genève, Wereldgezondheidsorganisatie, 1992-1994, 1999; Versie 1999 is in Nederlandse vertaling verkrijgbaar op CD-Rom bij het WHO-FIC Collaborating Centre, RIVM, Postbus 1, 3720 BA Bilthoven.

¹¹ Het is van belang dat men zich realiseert dat de ICD-10 en de ICF elkaar deels overlappen. Beide bevatten een ordening naar orgaansystemen. In de ICF is dat de eerste component ‘functies en anatomische eigenschappen van het menselijk organisme’ met de stoornissen als negatieve component. Stoornissen kunnen deel uitmaken van het ‘ziekteproces’, ze komen daarom ook voor in de ICD in de vorm van symptomen, afwijkende klinische bevindingen of soms als reden voor contact met gezondheidsdiensten. De ICF daarentegen beschrijft stoornissen als problemen in functies of anatomische eigenschappen als aspect van het menselijk functioneren.

¹² Twee personen met dezelfde ziekte kunnen op verschillende wijze functioneren en twee personen met hetzelfde niveau van functioneren hebben niet noodzakelijkerwijs hetzelfde gezondheidsprobleem. Daarom verhoogt het gezamenlijk gebruik van ICF en ICD de kwaliteit van gegevens voor medische doeleinden. Gebruik van de ICF houdt niet in dat de gangbare diagnostische handelwijze voor medische doeleinden achterwege moet blijven. Afgezien daarvan kan de ICF afzonderlijk worden gebruikt.

kunnen zij bijdragen aan het vaststellen van verschillen in oorzaken van ziekte en sterfte.

Werd de ICIDH uit 1980 nog beschreven als een classificatie van ‘de gevolgen van ziekten’, bij de ICF is dat standpunt verlaten. De uitdrukking ‘gevolgen van ziekten’ legde te veel de nadruk op de manier waarop problemen in het functioneren tot stand komen, hetgeen op gespannen voet stond met het feit dat oorzakelijkheid geen rol speelt bij de ordening van de begrippen in de ICIDH. De ICF wordt gezien als een classificatie van ‘gezondheidscomponenten’, waarmee de samenstellende elementen van de gezondheid bedoeld worden. Met betrekking tot de etiologie neemt de ICF een neutraal standpunt in. Zodoende kan men met gebruikmaking van de ICF gegevens op het gebied van die samenstellende elementen afzonderlijk vastleggen en verzamelen. Daarmee wordt het mogelijk om met behulp van wetenschappelijke methoden onderlinge verbanden op het spoor te komen. De ICF onderscheidt zich hiermee van onderzoek naar gezondheidsdeterminanten en risicofactoren. Mede ter ondersteuning van dat onderzoek bevat de ICF een lijst van externe factoren voor de beschrijving van de omgeving waarin iemand leeft.

2. Doelstellingen van de ICF

De ICF is een classificatie die voor meer dan één doel geschikt is en die is ontwikkeld voor toepassing in verschillende vakgebieden en uiteenlopende sectoren. Meer specifiek heeft de ICF de volgende doelstellingen:

- De ICF voorziet in een wetenschappelijke grondslag voor het begrijpen en bestuderen van het menselijk functioneren, uitkomsten en determinanten.
- De ICF scheidt een gemeenschappelijke taal voor het beschrijven van iemands functioneren met als doel de communicatie tussen beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en in andere sectoren, en ook met mensen met functioneringsproblemen te verbeteren.
- De ICF maakt gegevens in de tijd en uit verschillende landen, vakgebieden en sectoren, en met elkaar vergelijkbaar.
- De ICF voorziet in een systematisch codestelsel voor informatiesystemen in de gezondheidszorg.

Deze doelstellingen staan niet los van elkaar. De behoefte aan en het gebruik van de ICF vereisen de constructie van een praktisch en zinvol systeem dat bruikbaar is voor ontwikkelaars van gezondheidsbeleid, voor kwaliteitsbewaking en voor evaluatie van de resultaten.

2.1 Toepassingen van de ICF

Sinds de eerste proefuitgave van de ICIDH in 1980 heeft deze classificatie verschillende toepassingen gehad, bijvoorbeeld:

- als basis voor het verzamelen en vastleggen van statistische gegevens (bijv. in gezondheidsenquête's of in informatiesystemen ten behoeve van beleid);
- als basis voor het ontwikkelen van onderzoeksinstrumenten – voor het meten van de kwaliteit van leven, de effecten van zorg of van externe factoren;
- als basis voor het ontwikkelen van klinische instrumenten – bij het vaststellen van de behoefte aan zorg, bij het afstemmen van de behandeling op specifieke situaties, bij vaststelling van iemands geschiktheid voor een bepaald beroep, bij revalidatie en bij het evalueren van behandelingsresultaten;
- als basis voor het ontwikkelen van instrumenten voor sociaal beleid – bij het plannen van de sociale zekerheid, bij uitkeringsstelsels en bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid;
- als basis voor het ontwikkelen van onderwijsinstrumenten – bij het ontwikkelen van lesprogramma's.

De ICF heeft in principe betrekking op gezondheid en gezondheidszorg, maar wordt ook gebruikt in sectoren die een raakvlak met de gezondheidszorg hebben, zoals sociale zekerheid, arbeid, onderwijs, economie, sociaal beleid en wetgeving in het algemeen. Vandaar dat de Verenigde Naties de ICF hebben aanvaard als een van haar classificaties in de sociale sector. De ICF wordt, nog als ICIDH, genoemd in de *Standaardregels betreffende het bieden van gelijke kansen voor gehandicapten*.¹³ Als zodanig vormt de ICF een geschikt hulpmiddel bij het ten uitvoer te brengen van zowel de vastgestelde internationale verplichtingen op het gebied van de mensenrechten als ook de nationale wetgeving op dit terrein.

De ICF is bruikbaar in een breed spectrum van toepassingen, zoals op het gebied van de uitvoering van de sociale zekerheid, bij de evaluatie van het beleid en voor onderzoek op het gebied van gezondheid en gezondheidszorg op lokaal, nationaal en internationaal niveau. De ICF vormt een raamwerk van begrippen voor het verzamelen van gegevens, en is toepasbaar op de gebieden van de individuele gezondheidszorg, met inbegrip van preventie, de gezondheidsbevordering en het vergroten van de participatie door het wegnemen of verzachten van sociaal belemmerende factoren en door het bevorderen van de verstrekking van sociale steun en het verruimen van de mogelijkheden tot participatie. De ICF is ook van nut voor de vergelijkende studie van gezondheidszorgstelsels in de verschillende landen. Dit strekt zich uit over het evalueren van stelsels en het formuleren van beleid.

---

¹³ *Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities*, aanvaard door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in de 48e sessie op 20 december 1993 (resolutie 48/96). New York, NY, United Nations Department of Public Information.

Redactioneel: In het Nederlands vertaald als *Standaardregels betreffende het bieden van gelijke kansen voor gehandicapten*, in 1994 uitgebracht door de Interdepartementale Stuurgroep Gehandicaptenbeleid. In de ICF is de term ‘gehandicapten’ vervangen door ‘mensen met functioneringsproblemen’.

3. Eigenschappen van de ICF

Bij een classificatie moet duidelijk zijn wat het werkterrein en het bereik is, wat de eenheden zijn, wat de wijze van ordening is en hoe deze elementen zich tot elkaar verhouden. In het navolgende worden de basiseigenschappen van de ICF toegelicht.

3.1 Het werkterrein van de ICF

De ICF betreft aspecten van iemands functioneren en welzijn. Deze aspecten worden beschreven in termen van gezondheidsdomeinen en domeinen die met gezondheid verband houden.¹⁴ De classificatie heeft dus betrekking op gezondheid in brede zin, maar dekt niet problemen in het functioneren die door andere factoren worden veroorzaakt. Als voorbeeld kan men denken aan mensen die participatieproblemen hebben als gevolg van hun ras, geslacht, godsdienst, en dergelijke. Dergelijke problemen vallen niet onder de participatieproblemen die in de ICF zijn opgenomen.

Er bestaat een wijdverbreid misverstand als zou de ICF alleen betrekking hebben op mensen met functioneringsproblemen. De ICF heeft betrekking op *alle mensen*. Ieders functionele gezondheidstoestand kan aan de hand van de ICF worden beschreven. Met andere woorden de ICF is algemeen toepasbaar.¹⁵

3.2 Het bereik van de ICF

De ICF is een taal die de termen bevat waarmee het menselijk functioneren kan worden beschreven en vormt zo een raamwerk voor het ordenen van gegevens. De ICF biedt een structuur om die gegevens op zinvolle wijze, in onderling verband, te presenteren in een gemakkelijk toegankelijke vorm.

In de ICF zijn termen geordend in twee delen: (1) het menselijk functioneren en de problemen daarmee en (2) externe en persoonlijke factoren. Elk deel heeft twee componenten.

1. De twee componenten van het menselijk functioneren en de problemen daarmee

De eerste component is die van het **menselijk organisme** en bestaat uit twee classificaties, een voor functies en een voor anatomische eigenschappen. De

---

¹⁴ Gezondheidsdomeinen bevatten bijvoorbeeld de categorieën: zien, horen, lopen, leren en herinneren, met gezondheid verband houdende domeinen bevatten bijvoorbeeld de categorieën: transport, scholing en sociale interacties.

¹⁵ Bickenbach JE, Chatterji S, Badley EM, Üstün TB. Models of disablement, universalism and the ICIDH, *Social Science and Medicine*, 1999, 48: 1173-1187.

hoofdstukken in beide classificaties zijn grotendeels geordend volgens orgaansystemen.

De tweede component is die van **activiteiten en participatie** en beslaat het geheel van aspecten van het menselijk functioneren vanuit het perspectief van het menselijk handelen en dat van deelname aan het maatschappelijk leven.

2. De twee componenten **externe factoren** en **persoonlijke factoren**

De ICF bevat een lijst van **externe factoren**. Deze zijn van invloed op alle componenten van het functioneren en de problemen daarmee. Ze zijn geordend, beginnend bij de onmiddellijke omgeving van het individu en eindigend bij de omgeving in het algemeen.

Persoonlijke factoren worden wel genoemd, maar niet als zodanig geassocieerd in de ICF vanwege de grote sociale en culturele verschillen die erin voorkomen.

Deze componenten van het menselijk functioneren en de problemen daarmee kunnen op twee manieren worden weergegeven. Enerzijds kunnen ze gebruikt worden om problemen aan te duiden, zoals een stoornis, beperking of participatieprobleem met als overkoepelende term *functioneringsproblemen*; anderzijds kunnen er niet-problematische aspecten van het menselijk functioneren mee worden aangeduid, met als overkoepelende term (*menselijk functioneren*).

De componenten van het menselijk functioneren en de problemen daarmee worden in deel 1 van de ICF geïnterpreteerd met behulp van vier afzonderlijke, doch gerelateerde *constructen*. Deze constructen zijn geoperationaliseerd door gebruik te maken van typering. Functies en anatomische eigenschappen kunnen geïnterpreteerd worden met behulp van afwijkingen in of verlies van functie of anatomische eigenschap. Voor activiteiten en participatie zijn er twee constructen beschikbaar: *vermogen* en *uitvoering* (zie verder bij 4.2).

Het menselijk functioneren en de problemen daarmee worden opgevat als de uitkomst van een dynamische wisselwerking¹⁶ tussen iemands gezondheidsproblemen (ziekten, aandoeningen, ongevallen, trauma's, enz.), en de context waarin die problemen zich voordoen. De ICF bevat een alomvattende lijst van externe factoren die een essentieel onderdeel van de classificatie vormt. Zoals eerder aangegeven zijn externe factoren van invloed op alle componenten van het menselijk functioneren en de problemen daarmee. De basale constructen van externe factoren zijn de ondersteunende of belemmerende factoren in de fysieke en sociale wereld en in attitudes.

3.3 De eenheid van classificatie

De ICF classificeert aspecten van het menselijk functioneren. De eenheden van classificatie zijn categorieën binnen elk domein van het menselijk functioneren.

---

¹⁶ De uitkomst van deze wisselwerking kan aan de hand van de termen in de ICF worden beschreven *op een gegeven ogenblik in de tijd*. Voor een beschrijving van het *proces*, de wijze waarop die uitkomst tot stand komt, zijn meerdere beschrijvingen in de tijd nodig.

Het zal hieruit duidelijk worden dat in de ICF personen niet de eenheid van classificatie zijn; dat wil zeggen dat de ICF geen mensen classificeert, maar termen biedt voor het beschrijven van de situatie van individuen binnen een reeks van gezondheidsdomeinen en met de gezondheid verband houdende domeinen. De situatie is er bovendien altijd een binnen de context van externe en persoonlijke factoren.

3.4 De presentatie van de ICF

De ICF wordt uitgegeven in twee versies die verschillen in de mate van detail. Dit om tegemoet te komen aan de verschillen tussen gebruikers wat betreft hun wensen in dit opzicht.

De *volledige (meer gedetailleerde) versie* van de ICF, zoals in deze uitgave, bestaat uit een classificatie met vier niveaus van categorieën. Deze categorieën kunnen worden samengevoegd tot de eerste twee niveaus wanneer er behoefte is aan minder gedetailleerde informatie. Deze classificatie van twee niveaus is verkrijgbaar - vooralsnog alleen in het Engels - als *beknopte, minder gedetailleerde versie* van de ICF.

4. Overzicht van de componenten van de ICF

In het kader van de gezondheid zijn de volgende **DEFINITIES**¹⁷ van toepassing:

Functies: fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme.

Anatomische eigenschappen: positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van onderdelen van het menselijk lichaam.

Tot de onderdelen van het menselijk organisme worden gerekend lichaamsdelen, orgaanstelsels, organen en onderdelen van organen.

Stoornissen: afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Activiteiten: onderdelen van iemands handelen.

Beperkingen: moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

Participatie: iemands deelname aan het maatschappelijk leven.

Participatieproblemen: problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Externe factoren: iemands fysieke en sociale omgeving.

Persoonlijke factoren: iemands individuele achtergrond (verder niet uitgewerkt).

Een algemeen overzicht van deze begrippen is te vinden in tabel 1. In sectie 5.1 worden ze toegelicht in operationele termen. Uit de tabel blijkt het volgende:

- De ICF bestaat uit twee *delen* met elk twee *componenten*:
  - Deel 1. functioneren en functioneringsproblemen
    - (a) functies en anatomische eigenschappen
    - (b) activiteiten en participatie
  - Deel 2. factoren
    - (c) externe factoren
    - (d) persoonlijke factoren
- Elke component is neutraal geformuleerd en kan in *positieve* en in *negatieve* zin worden gebruikt.
- Elke component bestaat uit verschillende domeinen en binnen elk domein uit categorieën. De categorieën vormen de eenheden van classificatie. Iemands functioneren wordt vastgelegd door het selecteren van de toepasselijke categorie met bijbehorende code of codes. Vervolgens wordt de *typering* toegevoegd. Dit zijn numerieke codes die mate en omvang van het functioneren of functioneringsprobleem in de betreffende categorie

¹⁷ Zie ook bijlage 1: Taxonomische en terminologische punten.

specificeren, of de mate waarin een externe factor ondersteunend is of een belemmering vormt.

Tabel 1. Overzicht van de aspecten van het functioneren

Componenten	Deel 1: Functioneren		Deel 2: Factoren	
	Functies en anatomische eigenschappen	Activiteiten en Participatie	Externe factoren	Persoonlijke factoren ¹⁸
Classificaties	Functies Anatomische eigenschappen	Taken, handelingen Levensgebieden ¹⁹	Externe invloeden op het functioneren	Interne invloeden op het functioneren
Constructen	Afwijkingen in en verlies van fysiologische en mentale functies Afwijkingen in en verlies van anatomische eigenschappen	Vermogen Uitvoering	Invloed van fysieke en sociale omgeving	Kenmerken van het individu
Positieve / neutrale aspecten	Functionele en structurele integriteit	Activiteiten Participatie	Ondersteunende factoren	Ondersteunende factoren
	Functioneren			
Negatieve aspecten	Stoornissen	Beperkingen Participatieproblemen	Belemmerende factoren	Belemmerende factoren
	Functioneren			

¹⁸ Redactioneel: niet uitgewerkt in de ICF.

4.1 Functies, anatomische eigenschappen en de stoornissen erin

Definities: **Functies** zijn de fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme.

Anatomische eigenschappen betreffen de positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van onderdelen van het menselijk lichaam. Tot de onderdelen van het menselijk organisme worden gerekend lichaamsdelen, orgaanstelsels, organen en onderdelen van organen.

Stoornissen zijn afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

- (1) Functies en anatomische eigenschappen vormen twee afzonderlijke classificaties. Deze classificaties vertonen een parallelle opbouw. Waar bijvoorbeeld de classificatie van functies een klasse ‘visuele functies’ bevat, vindt men in de classificatie van anatomische eigenschappen het equivalent ervan in de vorm van de klasse ‘anatomische eigenschappen van oogbol’.
- (2) Functies en anatomische eigenschappen hebben betrekking op het menselijk organisme als geheel, dus ook op de hersenen en de functies van de hersenen (het brein). Vandaar dat de mentale functies zijn inbegrepen.
- (3) De ordening van functies en anatomische eigenschappen binnen de twee classificaties volgt de onderverdeling van het menselijk organisme in orgaanstelsels. ‘Anatomische eigenschappen’ is niet hetzelfde als organen²⁰.
- (4) Stoornissen worden opgevat volgens biologische principes, ook in de zin van afwijkingen op weefsel- of cellulair niveau en op sub-cellulair of moleculair niveau. Om praktische redenen echter is slechts een beperkt aantal categorieën op deze niveaus opgenomen.²¹ Aangezien de classificatie is opgezet volgens biologische principes, blijft het mogelijk om, indien nodig, op een later tijdstip de classificatie uit te breiden met meer categorieën op cellulair en moleculair niveau. Voor medici-gebruikers wordt de aandacht erop gevestigd dat stoornissen niet overeenkomen met de onderliggende pathologie, maar dat zij de manifestaties van die pathologie zijn.

---

²⁰ Redactioneel: In de 1980-versie van de ICDH werd gesproken van het niveau van het orgaan. Een duidelijke omschrijving van ‘orgaan’ levert echter problemen op omdat ‘orgaan’ het bestaan van een afzonderlijke eenheid veronderstelt. Het oog en het oor worden vanouds beschouwd als organen, maar het is de vraag of je orgaanstelsels en extremiteten organen kunt noemen. In feite gaat het bij een stoornis in structuur om een verandering in de eigenschap van een anatomische structuur. In de Nederlandse versie van de ICF is ‘structuur’ daarom niet meer in gebruik en vervangen door ‘anatomische eigenschap’ omdat dit weergeeft wat het onderwerp van classificatie is.

²¹ Stoornissen in de ICF moeten in principe zijn op te sporen of zijn waar te nemen door anderen of door het individu zelf door middel van directe waarneming of door ze uit waarnemingen af te leiden.

- (5) Stoornissen vormen een afwijking van bepaalde algemeen aanvaarde maatstaven voor de biomedische toestand van het organisme en de functies ervan, en worden in eerste instantie vastgelegd door degenen die gekwalificeerd zijn om het fysiek en het psychisch functioneren volgens die maatstaven te beoordelen.
- (6) Stoornissen kunnen tijdelijk of blijvend zijn, verergeren, verbeteren of stabiel zijn, periodiek optreden of continu aanwezig zijn. De afwijking van de populatienorm kan licht of ernstig zijn, en kan fluctueren in de tijd. Deze karakteristieken kunnen worden vastgelegd met behulp van de typering (coderingen achter de punt).
- (7) Stoornissen worden in de ICF geordend naar hun aard, en niet naar hun oorzaak of de wijze van ontstaan. Stoornissen als 'niet kunnen zien' of 'een ledemaat missen' kunnen voortkomen uit een erfelijke afwijking of kunnen door letsel of ziekte zijn veroorzaakt. De aanwezigheid van een stoornis impliceert noodzakelijkerwijs een oorzaak, de oorzaak behoeft echter niet afdoende te zijn om die stoornis te beschrijven. Als er dus sprake is van een stoornis, dan is er in elk geval sprake van een afwijkende functie of anatomische eigenschap, maar deze kan verband houden met één van de vele mogelijke ziekten, aandoeningen of fysiologische stadia.
- (8) Stoornissen kunnen deel uitmaken of de uitdrukking zijn van iemands functioneren, maar dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat iemand met een stoornis een ziekte heeft of als ziek beschouwd zou moeten worden.
- (9) Het begrip stoornis is ruimer dan het begrip aandoening of ziekte; de afwezigheid van een been is een stoornis in anatomische eigenschap, maar geen aandoening of ziekte.
- (10) Stoornissen kunnen andere stoornissen tot gevolg hebben; vermindering van spiersterkte kan bijvoorbeeld de bewegingsfunctie verstoren, de hartfuncties kunnen verband houden met ademhalingsfuncties, de waarneming met denken.
- (11) Sommige categorieën van functies en anatomische eigenschappen vertonen overlap met categorieën van de ICD-10, vooral met betrekking tot het hoofdstuk Symptomen, afwijkende klinische bevindingen en laboratoriumuitslagen (XVIII). De twee classificaties verschillen echter qua doelstelling. De ICD-10 classificeert symptomen en dergelijke in speciale hoofdstukken om morbiditeit of gebruik van zorginstellingen vast te leggen. Dezelfde verschijnselen komen in de ICF voor onder functies, hetgeen gebruikt zou kunnen worden voor preventie of het vaststellen van de behoeften van de patiënt. Het belangrijkste echter is dat de classificatie van functies en die van anatomische eigenschappen bedoeld zijn voor gezamenlijk gebruik met de classificatie van activiteiten en participatie.
- (12) Stoornissen worden geordend in de juiste categorieën door middel van identificatiecriteria (bijv. de aan- of afwezigheid van de stoornis volgens een drempelwaarde). Deze criteria zijn identiek voor functies en anatomische eigenschappen. Het zijn de volgende: (a) verlies of ontbreken; (b) vermindering; (c) aanvulling of toevoeging; (d) afwijking. Als een

stoornis aanwezig is, kan de ernst ervan met behulp van de eerste typering worden vastgelegd.

- (13) Externe factoren zijn van invloed op functies, zoals de invloed die de kwaliteit van de lucht heeft op de ademhaling, licht op het zien, geluid op het horen, afleidende stimuli op de aandacht, bodemgesteldheid op het evenwicht en de temperatuur van de omgeving op de regeling van de lichaamstemperatuur.

4.2 Activiteiten en participatie/beperkingen en participatieproblemen

Definities: *Activiteiten zijn onderdelen van iemands handelen.*

Participatie is iemands deelname aan het maatschappelijk leven.

Beperkingen zijn de moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

Participatieproblemen zijn de problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven.

- (1) De domeinen van activiteiten en participatie worden gegeven in een lijst die alle levensgebieden omvat (van het basale leren tot en met complexe gebieden zoals sociale taken of werk). Via deze lijst kunnen ‘activiteiten’ (a), ‘participatie’ (p) of beide worden geklasseerd. De twee typering voor activiteiten en participatie betreffen *uitvoering* en *vermogen*. De gegevens die met de lijst verzameld worden vormen aldus een datamatrix die geen overlap of overbodige gegevens bevat (zie tabel 2).

Tabel 2. Activiteiten en participatie: datamatrix

Domeinen		Typering	
		<i>Uitvoering</i>	<i>Vermogen</i>
d1	Leren en toepassen van kennis		
d2	Algemene taken en eisen		
d3	Communicatie		
d4	Mobiliteit		
d5	Zelfverzorging		
d6	Huishouden		
d7	Tussenmenselijke interacties en relaties		
d8	Belangrijke levensgebieden		
d9	Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven		

- (2) De *typering van de uitvoering* beschrijft wat iemand in zijn/haar bestaande omgeving doet. Omdat die omgeving de maatschappelijke context inbrengt, kan de uitvoering zoals door deze typering vastgelegd ook worden begrepen

als ‘betrokkenheid in een levenssituatie’ of ‘de ervaring van wat beleefd wordt’ van mensen in de huidige context waarin ze leven.²² Deze context houdt de externe factoren in – alle aspecten van de fysieke en sociale wereld en de wereld van attitudes. De verschijnselen van de bestaande omgeving kunnen met behulp van de externe factoren worden gecodeerd.

- (3) De typering van het **vermogen** beschrijft of iemand een taak of een handeling kan uitvoeren. Dit construct heeft ten doel het niveau van functioneren aan te geven dat iemand kan bereiken in een bepaald deelterrein op een bepaald moment. Voor het vaststellen van iemands volledige vermogen is een ‘gestandaardiseerde’ omgeving nodig om de wisselende invloed van verschillende omgevingen op iemands vermogen te neutraliseren. Deze gestandaardiseerde omgeving kan (a) een feitelijk aanwezige omgeving zijn die gewoonlijk wordt gebruikt voor de vaststelling van het vermogen in een testsituatie, of (b) ingeval dit niet mogelijk is een aangenomen omgeving waarvan denkkelijk een uniforme invloed uitgaat. Deze omgeving kan de ‘uniforme’ of ‘standaard’-omgeving worden genoemd. Het vermogensconstruct geeft dus iemands aan de omgeving aangepaste vermogen weer. Deze aanpassing moet dezelfde zijn voor iedereen in alle landen teneinde internationale vergelijkingen toe te staan. De verschijnselen van de uniforme of standaardomgeving kunnen meer precies worden gecodeerd door de externe factoren te gebruiken. Het gat tussen het vermogen en de uitvoering kan het verschil weergeven tussen de invloeden van de uniforme en de huidige omgeving en verschaft aldus een nuttige richtlijn over wat er aan iemands omgeving kan worden gedaan om de uitvoering te bevorderen.²³
- (4) De typeringen van het vermogen en de uitvoering kunnen vervolgens gebruikt worden in combinatie met en zonder hulpmiddel of persoonlijke hulp. Aangezien noch een hulpmiddel noch persoonlijke hulp stoornissen wegneemt, kunnen beide wel functioneringsproblemen opheffen in

---

²² De definitie van participatie bevat het concept deelname. Definities van ‘deelname’ kunnen betreffen: delen in, deel uitmaken van, betrokkenheid bij een levensgebied, geaccepteerd zijn, of toegang hebben tot bepaalde levensbehoeften. De datamatrix in tabel 2 biedt alleen de mogelijkheid tot het coderen van participatie in de betekenis van ‘uitvoering’. Dit houdt niet in dat participatie automatisch synoniem is met uitvoering. Het concept ‘deelname aan’ moet tevens worden onderscheiden van de subjectieve ervaring van ‘ergens bijhoren’. Gebruikers die ‘deelname aan’ afzonderlijk willen coderen moeten gebruik maken van de richtlijnen voor coderen in bijlage 2.

²³ Redactioneel: *de suggestie wordt gewekt dat de uitvoering altijd minder is dan het vermogen – bij de uitvoering is er blijkbaar sprake van een minder optimale omgeving in vergelijking met de standaardomgeving – en dat er op basis van het vermogen richtlijnen mogelijk zijn voor het aanpassen (lees verbeteren) van de omgeving. Hier is een kanttekening op zijn plaats: omdat het vermogen wordt gemeten zonder het gebruik van hulpmiddelen of hulp, terwijl er bij de uitvoering wel sprake kan zijn van het gebruik van hulpmiddelen en hulp is het niet zo dat per definitie het vermogen altijd hoger ligt dan de uitvoering! Een echte vergelijking is alleen mogelijk als beide, zowel vermogen als uitvoering, worden gemeten zonder het gebruik van hulpmiddelen en hulp (respectievelijk de derde en eerste typering).*

specifieke domeinen. Deze wijze van coderen is daarom bruikbaar voor het vaststellen van iemands functioneringsniveau zonder hulpmiddelen (zie de richtlijnen voor het coderen in bijlage 2).

- (5) Problemen in deze domeinen kunnen zich voordoen als er wijzigingen zijn in de kwalitatieve of kwantitatieve wijze van uitvoering. *Beperkingen* en *participatieproblemen* worden vastgesteld op basis van een algemeen geaccepteerde populatienorm. De standaard of norm waarmee iemands vermogen of uitvoering wordt vergeleken, is die van iemand zonder vergelijkbaar gezondheidsprobleem (ziekte, aandoening of letsel, enz.). De beperking of het participatieprobleem registreert het verschil tussen de geobserveerde en de verwachte uitvoering. Het verwachte uitvoeringsniveau is de populatienorm. Deze vertegenwoordigt de ervaringen/bekwaamheden van personen zonder het specifieke gezondheidsprobleem.
- (6) Een probleem in de uitvoering kan rechtstreeks voortkomen uit de sociale omgeving, zelfs zonder dat het individu een stoornis of een beperking heeft. Neem iemand die HIV-positief is of iemand met een genetische aanleg voor een bepaalde ziekte en die geen stoornissen of beperkingen heeft. Het is heel goed mogelijk dat zo iemand de toegang tot bepaalde voorzieningen ontzegd wordt of geen betaald werk kan krijgen als gevolg van vooroordelen in de samenleving.
- (7) Het is moeilijk om op basis van domeinen onderscheid te maken tussen ‘activiteiten’ en ‘participatie’. Het is daarnaast onmogelijk gebleken om het perspectief van het ‘individu’ en het perspectief van de ‘samenleving’ van elkaar te onderscheiden op basis van domeinen. Dit blijkt uit de internationale verscheidenheid en verschillen in benadering tussen disciplines en theoretische kaders. De ICF geeft daarom één lijst, waarbij gebruikers zelf, afhankelijk van hun behoeften, kunnen differentiëren tussen activiteiten (a) en participatie (p). Dit wordt verder toegelicht in bijlage 3. In principe zijn er vier mogelijkheden:
  1. een aantal domeinen aanduiden als a en andere als p, zonder dat er sprake is van overlap;
  2. op gelijke wijze als bij 1, maar met een gedeeltelijke overlap;
  3. alle gedetailleerde domeinen aanduiden als a en alle algemene categorieën als p;
  4. alle domeinen zowel voor a als voor p te gebruiken.

4.3 Externe en persoonlijke factoren

Iemands functionele gezondheidstoestand wordt beïnvloed door zowel factoren *buiten* het individu, de externe factoren, als door factoren *binnen* het individu, de persoonlijke factoren.

Onder *externe factoren* wordt verstaan de fysieke en sociale omgeving waarin mensen leven. De factoren bevinden zich buiten het individu, en kunnen een positieve of negatieve invloed hebben op de participatie van het individu als lid van de samenleving, op het uitvoeren van activiteiten van het individu of op de functies en anatomische eigenschappen van diens organisme.

- (1) Externe factoren worden geordend in de classificatie op twee niveaus:
- (a) *Individueel* – in de onmiddellijke omgeving van het individu, met inbegrip van, maar niet beperkt tot plaatsen zoals de woning, de werkplek en de school. Dit niveau omvat de fysieke en materiële kenmerken van de omgeving waarmee het individu te maken heeft, alsmede het rechtstreekse persoonlijke contact met anderen zoals familieleden, kennissen, collega's/klasgenoten/buren/medebewoners, en onbekenden.
  - (b) *Sociaal* – formele en informele sociale verbanden in de gemeenschap of naaste omgeving die individuen in die omgeving beïnvloeden. Dit niveau omvat organisaties en instellingen op het gebied van de werkomgeving, buurtactiviteiten, communicatie en transport, overheidsdiensten en informele sociale netwerken. Het omvat zowel wetten, regelingen en formele regels als informele regels, houdingen en ideologieën.
- (2) Externe factoren staan in wisselwerking met de componenten ‘functies’, ‘anatomische eigenschappen’ en ‘activiteit en participatie’. Voor nadere specificatie van de aard en omvang van die wisselwerking is wetenschappelijk onderzoek nodig. Functioneringsproblemen zijn te kenmerken als het resultaat van een complexe wisselwerking tussen iemands functioneren en persoonlijke factoren en de externe factoren die deel uitmaken van de omstandigheden waarin iemand leeft. Door deze wisselwerking kunnen verschillen in omgeving een zeer uiteenlopende inwerking hebben op dezelfde persoon met een bepaalde functionele gezondheidstoestand. Een omgeving met belemmerende factoren, of zonder ondersteunende factoren, zal iemand beperken in de uitvoering. Een andere omgeving met meer ondersteunende factoren kan de uitvoering verbeteren. De samenleving kan iemands uitvoering belemmeren, omdat ze belemmerende factoren creëert, zoals ontoegankelijke gebouwen, of omdat ze niet voorziet in ondersteunende factoren, zoals het niet beschikbaar hebben van hulpmiddelen.

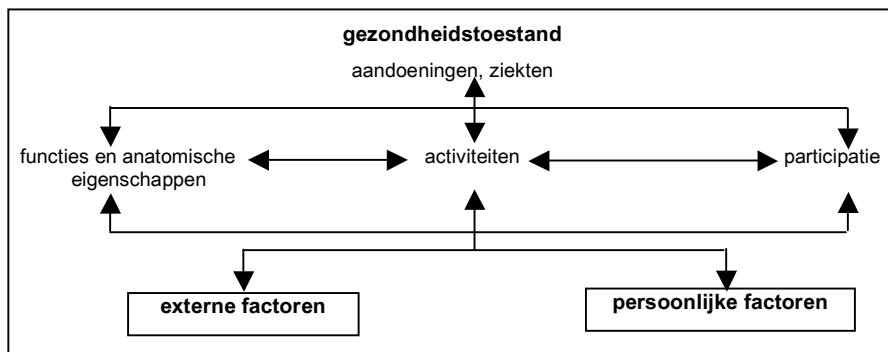
Persoonlijke factoren betreffen de individuele achtergrond van het leven van een individu, en bestaan uit kenmerken van het individu die geen deel uitmaken van de functionele gezondheidstoestand. Deze kunnen omvatten leeftijd, ras, geslacht, opleiding, ervaringen, persoonlijkheid en karakter, bekwaamheden, aandoeningen, lichamelijke conditie in het algemeen, levensstijl, levensgewoonten, opvoeding, redzaamheid, sociale achtergrond, beroep en ervaringen uit het heden en verleden. Ze kunnen alle, of elk afzonderlijk, een rol spelen bij het krijgen van functioneringsproblemen, op elk niveau. De ICF bevat geen classificatie of lijst van persoonlijke factoren. In figuur 1 zijn de persoonlijke factoren weergegeven om te laten zien dat zij het resultaat van bepaalde interventies kunnen beïnvloeden.

5. Een model van het menselijk functioneren

5.1 Het menselijk functioneren en de factoren die daarop van invloed zijn

De ICF is geen classificatie die ons informatie verschaft over hoe het functioneren zich in de loop van de tijd ontwikkelt. De ICF kan wel worden gebruikt om dat proces te beschrijven, in die zin dat de ICF de middelen verschaft om het verloop van het proces en de verschillende constructen en domeinen die daarbij betrokken zijn, in kaart te brengen. Maar dat kan alleen als gegevens over functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie op verschillende momenten in de tijd worden verzameld. De classificatie verschaft de bouwstenen voor gebruikers die zelf modellen willen ontwikkelen om verschillende aspecten van het proces te bestuderen. De ICF is te zien als een taal: elke gebruiker kan daarmee zijn eigen teksten opstellen, afhankelijk van zijn/haar creativiteit en wetenschappelijke achtergrond. Het schema in figuur 1 helpt wellicht om de huidige bij de WHO gangbare opvatting over de wisselwerking tussen de verschillende componenten in beeld te brengen.²⁴

Figuur 1 De wisselwerking tussen de verschillende aspecten van de gezondheidstoestand en externe en persoonlijke factoren²⁵

²⁴ De ICF verschilt in belangrijke mate van de ICIDH uit 1980 wat betreft de manier waarop de onderlinge relaties tussen de componenten van het functioneren worden afgebeeld. Opgemerkt moet worden dat elk schema waarschijnlijk onvolledig is en de zaken niet helemaal juist zal weergeven. Dit komt omdat de relaties in een multidimensionaal schema erg ingewikkeld kunnen zijn. Het schema is ontworpen om die relaties zo goed mogelijk weer te geven, maar alternatieve schema's die andere aspecten van het proces benadrukken, zijn zeker mogelijk. De relaties tussen de componenten en constructen kunnen op verscheidene manieren worden geïnterpreteerd (vgl. bijvoorbeeld de invloed van externe factoren op functies van het organisme met de invloed van externe factoren op participatie).

²⁵ Redactioneel: De naam van figuur 1 geeft in de Engelstalige versie ten onrechte de indruk dat aandoeningen en ziekte componenten zijn van de ICF. Gezondheids- en functioneringsproblemen hebben in het Nederlandse spraakgebruik betrekking op de gezondheidstoestand terwijl externe en persoonlijke factoren gezondheidsdeterminanten of risicofactoren betreffen.

Figuur 1 dient als volgt te worden geïnterpreteerd: het menselijk functioneren wordt gezien in het licht van een wisselwerking, een complexe relatie tussen een aandoening of ziekte enerzijds, en de externe en persoonlijke factoren anderzijds. De wisselwerking tussen al deze aspecten heeft een dynamisch karakter: interventies op één aspect of factor kunnen in beginsel veranderingen teweegbrengen in andere daaraan gerelateerde aspecten of factoren. De interacties zijn specifiek en staan niet in een voorspelbare één-op-één relatie tot elkaar. De interactie vindt plaats in beide richtingen; de aanwezigheid van functioneringsproblemen kan van invloed zijn op een aandoening of ziekte. Vaak lijkt het redelijk een beperking te veronderstellen op grond van een of meer stoornissen, of een participatieprobleem op grond van een of meer beperkingen. Het is echter van belang de gegevens betreffende deze constructen, onafhankelijk van elkaar te verzamelen en vervolgens mogelijke relaties en causale verbanden te onderzoeken. Voor een volledige beschrijving van het functioneren zijn alle componenten van belang. Zo kan iemand:

- stoornissen hebben zonder dat hij/zij beperkingen heeft (bijvoorbeeld een misvorming door lepra brengt niet altijd concrete beperkingen met zich mee);
- beperkingen en participatieproblemen hebben zonder dat er sprake is van stoornissen (bijvoorbeeld de verminderde uitvoering van dagelijkse activiteiten, zoals dat bij een groot aantal ziekten voorkomt);
- problemen hebben in de participatie zonder stoornissen of beperkingen (bijvoorbeeld een HIV-positief individu, of een herstelde ex-psychiatrische patiënt die gediscrimineerd wordt);
- beperkingen hebben zonder problemen in de participatie (bijvoorbeeld iemand met beperkingen in de mobiliteit kan door de samenleving voorzien zijn van een andere wijze om zich te verplaatsen en dus participeren in de samenleving);
- een zekere mate van achteruitgang in functioneren ervaren (bijvoorbeeld door het niet gebruiken van ledematen kan spieratrofie ontstaan; hospitalisering kan resulteren in verlies van sociale vaardigheden).

De voorbeelden in bijlage 4 tonen andere mogelijkheden van wisselwerking tussen de constructen.

In het schema in figuur 1 zijn de externe en persoonlijke factoren opgenomen om te tonen dat ook zij van invloed zijn op iemands gezondheidstoestand en de mate van iemands functioneren bepalen. Externe factoren bevinden zich buiten het individu. Voorbeelden zijn: de houding van de samenleving ten aanzien van mensen met een handicap, kenmerkende aspecten van gebouwen, wetten. De ICF bevat een lijst met externe factoren. Persoonlijke factoren worden in de huidige versie van de ICF niet geclassificeerd. Het is aan de gebruiker om deze, indien nodig, vast te leggen. Hiervan kunnen deel uitmaken: geslacht, ras, leeftijd, aspecten van iemands functioneren, lichamelijke conditie, levensstijl, gewoonten, coping-gedrag, opvoeding, sociale achtergrond, opleiding, beroep, vorige en huidige levenservaringen, het algehele gedragspatroon en karakter, persoonlijke psychische eigenschappen en andere kenmerken. Deze kunnen elk afzonderlijk of gezamenlijk van invloed zijn op functioneringsproblemen op elk niveau.

5.2 Medische en sociale modellen

Verschillende conceptuele modellen zijn geopperd om het menselijk functioneren te kunnen interpreteren en verklaren. Deze kunnen worden voorgesteld in een dialectiek van het ‘medische’ tegenover het ‘sociale’ model. Het *medische model* vat het menselijk functioneren op als een persoonlijke kwestie. Stoornissen, beperkingen en participatieproblemen worden in die visie rechtstreeks veroorzaakt door een ziekte, trauma of andere aandoening, en vereisen medische zorg in de vorm van individuele behandeling door beroepsbeoefenaren. Het behandelen van het probleem heeft tot doel genezing dan wel aanpassing en gedragsverandering van de kant van het individu. Medische zorg wordt gezien als de hoofdzaak. Op beleidsniveau bestaat de voornaamste actie uit het wijzigen of hervormen van het gezondheidszorgbeleid. Het *sociale model* benadrukt de sociale aspecten van het menselijk functioneren. Het gaat in de eerste plaats om de volledige integratie van individuen in de samenleving. Gehandicapt zijn is niet zozeer een kenmerk van een individu, maar veeleer een complexe verzameling van omstandigheden die voor een groot deel uit de sociale omgeving voortkomen. Vandaar dat de behandeling van het probleem noodzakelijkerwijs ook bestaat uit acties gericht op die sociale omgeving. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de samenleving in zijn geheel om de omgeving zodanig te veranderen dat mensen met stoornissen en beperkingen op alle domeinen van het sociale leven optimaal kunnen participeren. Het is dus een kwestie van mentaliteitsverandering en ideologie die sociale veranderingen impliceert. Op beleidsniveau is het een zaak van mensenrechten. Gehandicapt-zijn is kort gezegd een politiek probleem.

De ICF gaat uit van een integratie van deze twee tegenovergestelde modellen door middel van een ‘biopsychosociale’ benadering. Het menselijk functioneren wordt opgevat als een geheel waarin verschillende dimensies zijn te onderscheiden. Zo probeert de ICF een synthese tot stand te brengen in de vorm van een samenhangende visie op de onderscheiden dimensies van de functionele gezondheid op verschillende biologische, individuele en sociale niveaus.²⁶

---

²⁶ Zie ook bijlage 5, De ICDH en mensen met functioneringsproblemen.

6. Gebruik van de ICF

De ICF is een classificatie van het menselijk functioneren. De classificatie is systematisch geordend in gezondheidsdomeinen en met de gezondheid verband houdende domeinen. Op elk niveau zijn de domeinen verder gegroepeerd op grond van gemeenschappelijke kenmerken, en in een zinvolle ordening geplaatst. De classificatie is opgezet volgens een aantal regels (zie bijlage 1). Deze regels hebben betrekking op de onderlinge verwevenheid van de dimensies en op de hiërarchische opbouw van de classificatie (stelsel van niveaus). Echter, op een aantal plaatsen zijn de categorieën binnen de ICF niet op hiërarchische manier, maar als op gelijk niveau geordend.

De nu volgende structurele kenmerken van de classificatie zijn van belang voor het gebruik.

- (1) De ICF geeft operationele definities van de gezondheidsdomeinen en met de gezondheid verband houdende domeinen in plaats van spreek- of vaktaal te gebruiken. In deze definities worden de essentiële kenmerken van elk domein beschreven, zoals kwaliteiten, eigenschappen en relaties, en wat is geïnccludeerd en geëxcludeerd. De definities bevatten vaak gebruikte ankerpunten voor de gegevensregistratie, zodat ze gebruikt kunnen worden voor toepassing in vragenlijsten. Resultaten uit bestaande gegevensregistraties kunnen aan de hand van ICF-termen worden gecodeerd. Bijvoorbeeld de gezichtsscherpte wordt gedefinieerd in termen van monoculaire en binoculaire gezichtsscherpte van dichtbij of in de verte, op een zodanige wijze dat de ernst van het gezichtsscherpteprobleem gecodeerd kan worden als licht, matig, ernstig of totaal.
- (2) De ICF gebruikt een alfanumeriek systeem waarbij de letters b, s, d en e de domeinen functies, anatomische eigenschappen, activiteiten, participatie en externe factoren aanduiden. Deze letters worden gevolgd door een numerieke code die begint met het nummer van het hoofdstuk (één cijfer), gevolgd door het tweede niveau (twee cijfers) en het derde en het vierde niveau (elk één cijfer).
- (3) De ICF-categorieën zijn ingebed. Dit houdt in dat meer algemene categorieën zodanig gedefinieerd zijn dat ze de meer gedetailleerde subcategorieën beschrijven. Zo bevat het hoofdstuk 4, over mobiliteit, in de component 'activiteiten en participatie', bijvoorbeeld de categorieën staan, zitten, lopen, dragen, enzovoort. De beknopte (minder gedetailleerde) versie telt twee niveaus. De volledige (meer gedetailleerde) versie telt verder tot vier niveaus. De codes van beide versies komen overeen, dat wil zeggen dat de beknopte versie is afgeleid van de volledige.
- (4) De aard van iemands functioneren kan worden vastgelegd door middel van een reeks codes in elk van de dimensies. Deze kunnen onafhankelijk van elkaar zijn of onderling met elkaar in verband staan.
- (5) De ICF-codes zijn pas compleet indien voorzien van een typering, waarmee

de mate van gezondheid wordt weergegeven, bijvoorbeeld de ernst van een probleem. Typeringen worden gecodeerd met één, twee of meer cijfers achter de decimale punt. Bij elk gebruik van een code moet minimaal één van deze typeringen worden ingevuld. Zonder typering zijn de codes betekenisloos.

- (6) De eerste typering voor functies en anatomische eigenschappen, voor activiteiten en participatie (d.w.z. de typering van uitvoering en vermogen), en voor externe factoren beschrijven alle de mate waarin er een probleem bestaat in de desbetreffende component.
- (7) De drie componenten (f/s, d en e) zijn volgens dezelfde schaal gekwantificeerd. Een probleem hebben kan betekenen een stoornis, beperking, participatieprobleem of belemmerende factor, afhankelijk van de betreffende categorie. De geëigende kwalificatie, zoals de in het onderstaande tussen haakjes geplaatste woorden, dient in overeenstemming met het betreffende deeldomein van classificatie te worden gekozen:

xxx.0	GEEN probleem	(geen, afwezig, verwaarloosbaar ...)	0 - 4	%
xxx.1	LICHT probleem	(gering, laag ...)	5 - 24	%
xxx.2	MATIG probleem	(tamelijk ...)	25 - 49	%
xxx.3	ERNSTIG probleem	(aanzienlijk, hoog, sterk...)	50 - 95	%
xxx.4	VOLLEDIG probleem	(totaal ...)	96 - 100	%
xxx.8	niet gespecificeerd			
xxx.9	niet van toepassing			

Door middel van onderzoek zullen meetinstrumenten moeten worden ontwikkeld die deze kwantificering op uniforme wijze gebruiken. Er zijn brede reeksen percentages gemaakt voor het geval dat geijkte meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om de stoornis, de beperking, het participatieprobleem of de belemmerende factor te kwantificeren. Als bijvoorbeeld ‘geen probleem’ of ‘volledig probleem’ wordt aangegeven mag dit een foutenmarge hebben tot 5%. Een ‘matig probleem’ reikt niet verder dan de helft van de schaal van een volledige moeilijkheid. De percentages moeten in de verschillende domeinen worden geijkt op populatiestandaarden uitgedrukt in percentielen.

- (8) In het geval van externe factoren kan de eerste typering ook gebruikt worden voor de meting van positieve aspecten in de omgeving, i.c. de ondersteunende factoren, of de invloed van de negatieve factoren, i.c. de belemmerende factoren. Om deze aan te geven kan voor beide dezelfde 0-4-schaal worden gebruikt, waarbij de punt vervangen wordt door het teken + bijvoorbeeld de constructie e1 10+2. Externe factoren kunnen ofwel worden gecodeerd (a) in relatie tot elk begrip; ofwel (b) zonder relatie tot een construct. Het eerstgenoemde is te prefereren omdat het de desbetreffende beïnvloeding duidelijker aangeeft.
- (9) Voor verschillende gebruikers kan het van belang zijn om andere soorten informatie aan het coderen van elk item toe te voegen. Er is een hele reeks

van aanvullende typering die nuttig kunnen zijn. Tabel 3 bevat zowel aanvullende informatie over de uniforme eerste typering als suggesties over mogelijke tweede typering die kunnen worden ontwikkeld.

- (10) De beschrijvingen van gezondheidsdomeinen en met gezondheid verband houdende domeinen verwijzen naar een bepaald tijdsmoment, een momentopname. Gebruik ervan op verschillende achtereenvolgende tijdsmomenten biedt de mogelijkheid tot beschrijving van een tijdsverloop en proces.
- (11) In de ICF kan iemands functioneren worden bepaald door een reeks coderingen die alle componenten van de classificatie omvat. Aldus kan het maximum aantal coderingen dat op iemand van toepassing wordt verklaard, bestaan uit 34 coderingen op hoofdstukniveau (8 functies, 8 anatomische eigenschappen, 9 uitvoering en 9 vermogen), en 362 op het tweede niveau. Op het derde en vierde niveau zijn er 1424 coderingen beschikbaar die tezamen de volledige versie van de classificatie uitmaken. In werkelijkheid zullen toepassingen van de ICF kunnen volstaan met een reeks van 3 tot 18 coderingen voor een gevalsbeschrijving op het tweede niveau. Het meer gedetailleerde vierde niveau is over het algemeen bedoeld voor specialistische zorg (bijvoorbeeld de resultaten van revalidatie, geriatrie of geestelijke gezondheidszorg) terwijl de classificatie van het tweede niveau gebruikt wordt voor onder andere surveys en de beoordeling van gezondheidsuitkomsten.

Verdere richtlijnen voor coderen worden beschreven in bijlage 1. Gebruikers wordt ten sterkste aangeraden een training in het gebruik van de classificatie te volgen hetzij via de WHO hetzij via de WHO Collaborating Centres.

Tabel 3. Typeringen²⁷

Component	Eerste typering	Tweede typering
Functies (b)	Uniforme typering met negatieve schaal om de ernst van de stoornis in functie vast te leggen Voorbeeld: b167.3 ernstige stoornis in mentale functies gerelateerd aan taal	Geen
Anatomische eigenschappen (s)	Uniforme typering met negatieve schaal om de ernst van de stoornis in anatomische eigenschap vast te leggen Voorbeeld: s730.3 ernstige stoornis in anatomische eigenschap van bovenste ledemaat	Om de aard van de stoornis in anatomische eigenschap vast te leggen. 0 geen verandering 1 volledige afwezigheid 2 gedeeltelijke afwezigheid 3 extra deel 4 afwijkende dimensies 5 discontinuïteit 6 afwijkende positie 7 kwalitatieve verandering in anatomische eigenschap, incl. ophoping van vocht 8 niet gespecificeerd 9 niet van toepassing Voorbeeld: s7300.36 ernstige afwijkende positie van bovenste ledemaat
Activiteiten en Participatie (d)	Uitvoering Uniforme typering Probleem van de persoon in de eigen situatie Voorbeeld: a5101.1_ lichte moeite (.1) in de uitvoering met douchen/baden	Vermogen Uniforme typering Beperking zonder ondersteuning Voorbeeld: a5101._2 matige moeite (.2) in het vermogen te douchen/baden
Externe factoren (e)	Uniforme typering met negatieve en positieve schaal om vast te leggen de mate waarin iemand te maken heeft met belemmerende of ondersteunende factoren Voorbeeld: e130.2 de onderwijsinstellingen vormen een matig obstakel; omgekeerd zou e130+2 betekenen dat onderwijsinstellingen een matige ondersteunende factor vormen	Geen

²⁷ Redactioneel: In deze tabel is een aantal voorbeelden aangepast omdat de letterlijke vertaling uit het Engels mogelijk tot verwarring leidt, zoals bij uitvoering en vermogen.

7. Resolutie 54ste World Health Assembly

Resolutie WHA54.21 luidt als volgt:

De 54ste World Health Assembly,

1. AANVAARDT de tweede editie van de Internationale Classificatie van Stoornissen, Beperkingen en Handicaps (ICIDH), met de titel Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren, voortaan afgekort als ICF;
2. DRINGT AAN bij lidstaten gebruik te maken van de ICF voor onderzoek, monitoren en rapportage zoals aangewezen, rekening houdend met bijzondere situaties van de lidstaten en in het bijzonder met het oog op toekomstige revisies;
3. VERZOEKT de Directeur-generaal de lidstaten, op hun verzoek, te ondersteunen bij gebruikmaking van de ICF.

ICF-CY

Classificatie op het eerste niveau

Lijst van hoofdstuktitels in de classificatie

Functionies

Hoofdstuk

- 1 Mentale functies
- 2 Sensorische functies en pijn
- 3 Stem en spraak
- 4 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel
- 5 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel
- 6 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies
- 7 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies
- 8 Functies van huid en verwante structuren

Anatomische eigenschappen

Hoofdstuk

- 1 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel
- 2 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren
- 3 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak
- 4 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatenstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel
- 5 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel
- 6 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel
- 7 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging
- 8 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren

Activiteiten en participatie

Hoofdstuk

- 1 Leren en toepassen van kennis
- 2 Algemene taken en eisen
- 3 Communicatie
- 4 Mobiliteit
- 5 Zelfverzorging
- 6 Huishouden
- 7 Tussenmenselijke interacties en relaties
- 8 Belangrijke levensgebieden
- 9 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

Externe factoren

Hoofdstuk

- 1 Producten en technologie
- 2 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin
- 3 Ondersteuning en relaties
- 4 Attitudes
- 5 Diensten, systemen en beleid

ICF-CY

Classificatie op het tweede niveau

Lijst van hoofdstuktitels, bloktitels en categorieën
in de classificatie

FUNCTIONIES

Hoofdstuk 1 mentale functies

Algemene mentale functies (b110-b139)

- b110 Bewustzijn
- b114 Oriëntatie
- b117 Intellectuele functies
- b122 Globale psychosociale functies
- b125 Aanleg en intrapersoonlijke functies
- b126 Temperament en persoonlijkheid
- b130 Energie en driften
- b134 Slaap
- b139 Algemene mentale functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Specifieke mentale functies (b140-b189)

- b140 Aandacht
- b144 Geheugen
- b147 Psychomotorische functies
- b152 Stemming
- b156 Perceptie
- b160 Denken
- b163 Basale cognitieve functies
- b164 Hogere cognitieve functies
- b167 Mentale functies gerelateerd aan taal
- b172 Mentale functies gerelateerd aan rekenen
- b176 Bepalen sequentie bij complexe bewegingen
- b180 Ervaren van zelf en tijd
- b189 Specifieke mentale functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b198 Mentale functies, anders gespecificeerd
- b199 Mentale functies, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 2 Sensorische functies en pijn

Visuele en verwante functies (b210-b229)

- b210 Visuele functies
- b215 Functies van aan oog verwante structuren
- b220 Gewaarwordingen van oog en verwante structuren
- b229 Visuele en verwante functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Hoofdfuncties en vestibulaire functies (b230-b249)

- b230 Hoofdfuncties
- b235 Vestibulaire functies
- b240 Gewaarwordingen gepaard gaande met hoofdfuncties en vestibulaire functies
- b249 Hoofdfuncties vestibulaire functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Andere sensorische functies (b250-b279)

- b250 Smaak
- b255 Reuk
- b260 Proprioceptie

- b265 Tast
- b270 Sensorische functies verwant aan temperatuur en andere stimuli
- b279 Andere sensorische functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Pijn (b280-b289)

- b280 Pijngewaarwording
- b289 Pijngewaarwording, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b298 Sensorische functies en pijn, anders gespecificeerd
- b299 Sensorische functies en pijn, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3 Stem en spraak

- b310 Stem
- b320 Articulatie
- b330 Vloeiendheid en ritme van spreken
- b340 Alternatieve vormen van stemgebruik
- b398 Stem en spraak, anders gespecificeerd
- b399 Stem en spraak, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 4 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel

Functies van hart en bloedvatenstelsel (b410-b429)

- b410 Hartfuncties
- b415 Functies van bloedvaten
- b420 Bloeddruk
- b429 Functies van hart en bloedvatenstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Functies van hematologisch systeem en afweersysteem (b430-b439)

- b430 Functies van hematologisch systeem
- b435 Functies van afweersysteem
- b439 Functies van hematologisch systeem en afweersysteem, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Functies van ademhalingsstelsel (b440-b449)

- b440 Ademhaling
- b445 Functies van ademhalingsspieren
- b449 Functies van ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Andere functies en gewaarwordingen van hart en bloedvatenstelsel en ademhalingsstelsel (b450-b469)

- b450 Andere ademhalingsfuncties
- b455 Inspanningstolerantie
- b460 Gewaarwordingen gepaard gaande met cardiovasculaire en respiratoire functies
- b469 Andere functies en gewaarwordingen van hart en bloedvatenstelsel en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b498 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd
- b499 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 5 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel

Functies van spijsverteringsstelsel (b510-b539)

- b510 Opname van voedsel
- b515 Vertering
- b520 Assimilatie
- b525 Defecatie
- b530 Handhaving lichaamsgewicht
- b535 Gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel
- b539 Functies van spijsverteringsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Functies van metabool stelsel en hormoonstelsel (b540-b569)

- b540 Algemene metabole functies
- b545 Water-, mineraal- en elektrolytenbalans
- b550 Thermoregulatorische functies
- b555 Functies van endocriene klieren
- b560 Groeifuncties
- b569 Functies van metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b598 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd
- b599 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 6 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies

Functies gerelateerd aan urine (b610-b639)

- b610 Productie en opslag van urine
- b620 Functies gerelateerd aan urinelozing
- b630 Gewaarwordingen gepaard gaande met urinelozing
- b639 Functies gerelateerd aan urine, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Genitale en reproductieve functies (b640-b679)

- b640 Seksuele functies
- b650 Functies gerelateerd aan menstruatie
- b660 Functies gerelateerd aan voortplanting
- b670 Gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies
- b679 Genitale en reproductieve functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b698 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies, anders gespecificeerd
- b699 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 7 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies

Functies van gewrichten en botten (b710-b729)

- b710 Mobiliteit van gewrichten
- b715 Stabiliteit van gewrichten
- b720 Mobiliteit van botten
- b729 Functies van gewrichten en botten, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Spierfuncties (b730-b749)

- b730 Spiersterkte
- b735 Spiertonus
- b740 Spieruithoudingsvermogen
- b749 Spierfuncties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Bewegingsfuncties (b750-b789)

- b750 Motorische reflexfuncties
- b755 Onwillekeurige bewegingsreacties
- b760 Controle van willekeurige bewegingen
- b761 Spontane bewegingen
- b765 Onwillekeurige bewegingen
- b770 Gangpatroon
- b780 Gewaarwordingen verband houdend met spieren en bewegingsfuncties
- b789 Bewegingsfuncties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b798 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies, anders gespecificeerd
- b799 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 8 Functies van huid en verwante structuren

Functies van huid (b810-b849)

- b810 Beschermende functies van huid
- b820 Herstelfuncties van huid
- b830 Andere functies van huid
- b840 Gewaarwording verband houdend met huid
- b849 Functies van huid, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Functies van haren en nagels (b850-b869)

- b850 Functies van haar
- b860 Functies van nagels
- b869 Functies van haren en nagels, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- b898 Functies van huid en verwante structuren, anders gespecificeerd
- b899 Functies van huid en verwante structuren, niet gespecificeerd

ANATOMISCHE EIGENSCHAPPEN

Hoofdstuk 1 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel

- s110 Anatomische eigenschappen van hersenen
- s120 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante
- s130 Anatomische eigenschappen van hersenvliezen [meninges]
- s140 Anatomische eigenschappen van sympathische zenuwstelsel
- s150 Anatomische eigenschappen van parasympathische zenuwstelsel
- s198 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel, anders gespecificeerd
- s199 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 2 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren

- s210 Anatomische eigenschappen van oogkas [orbita]
- s220 Anatomische eigenschappen van oogbol [bulbus oculi]
- s230 Anatomische eigenschappen van structuren rond oog [organa oculi accessoria / structura oculi accessoriae]
- s240 Anatomische eigenschappen van uitwendig oor [auris externa]
- s250 Anatomische eigenschappen van middenoor [auris media]
- s260 Anatomische eigenschappen van binnenoor [auris interna]
- s298 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren, anders gespecificeerd
- s299 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak

- s310 Anatomische eigenschappen van neus [nasus]
- s320 Anatomische eigenschappen van mond
- s330 Anatomische eigenschappen van keelholte [pharynx]
- s340 Anatomische eigenschappen van strottenhoofd [larynx]
- s398 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak, anders gespecificeerd
- s399 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 4 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel

- s410 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel
- s420 Anatomische eigenschappen van afweersysteem
- s430 Anatomische eigenschappen van ademhalingsstelsel
- s498 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd
- s499 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 5 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel

- s510 Anatomische eigenschappen van speekselklieren [glandulae salivariae]
- s520 Anatomische eigenschappen van slokdarm [oesophagus]
- s530 Anatomische eigenschappen van maag [gaster]
- s540 Anatomische eigenschappen van darmen
- s550 Anatomische eigenschappen van alvleesklier [pancreas]
- s560 Anatomische eigenschappen van lever [hepar]
- s570 Anatomische eigenschappen van galblaas [vesica biliaris] en galwegen
- s580 Anatomische eigenschappen van endocriene klieren
- s598 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd
- s599 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 6 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel

- s610 Anatomische eigenschappen van urinewegstelsel
- s620 Anatomische eigenschappen van bekkenbodem [diaphragma pelvis]
- s630 Anatomische eigenschappen van voortplantingsstelsel
- s698 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel, anders gespecificeerd
- s699 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 7 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging

- s710 Anatomische eigenschappen van hoofd en hals
- s720 Anatomische eigenschappen van schoudergordel
- s730 Anatomische eigenschappen van bovenste extremiteit
- s740 Anatomische eigenschappen van bekkengordel
- s750 Anatomische eigenschappen van onderste extremiteit
- s760 Anatomische eigenschappen van romp
- s770 Anatomische eigenschappen van extra structuren verwant aan beweging
- s798 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging, anders gespecificeerd
- s799 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 8 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren

- s810 Anatomische eigenschappen van huidgebieden
- s820 Anatomische eigenschappen van huidklieren
- s830 Anatomische eigenschappen van nagels
- s840 Anatomische eigenschappen van haar
- s898 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren, anders gespecificeerd
- s899 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren, niet gespecificeerd

ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE

Hoofdstuk 1 Leren en toepassen van kennis

Doelbewust gebruiken van zintuigen (d110-d129)

- d110 Gadeslaan
- d115 Luisteren
- d120 Doelbewust gebruiken van andere zintuigen
- d129 Doelbewust gebruiken van zintuigen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Basaal leren (d130-d159)

- d130 Nadoen
- d131 Leren door handelingen met voorwerpen
- d132 Informatie vergaren
- d133 Aanleren van taal
- d134 Aanleren van extra taal
- d135 Herhalen
- d137 Begripsvorming
- d140 Leren lezen
- d145 Leren schrijven
- d150 Leren rekenen
- d155 Ontwikkelen van vaardigheden
- d159 Basaal leren, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Toepassen van kennis (d160-d179)

- d160 Richten van aandacht
- d161 Concentreren
- d163 Denken
- d166 Lezen
- d170 Schrijven
- d172 Rekenen
- d175 Oplossen van problemen
- d177 Besluiten nemen
- d179 Toepassen van kennis, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- d198 Leren en toepassen van kennis, anders gespecificeerd
- d199 Leren en toepassen van kennis, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 2 Algemene taken en eisen

- d210 Ondernemen van enkelvoudige taak
- d220 Ondernemen van meervoudige taken
- d230 Uitvoeren van dagelijkse routinehandelingen
- d240 Omgaan met stress en andere mentale eisen
- d250 Omgaan met eigen gedrag
- d298 Algemene taken en eisen, anders gespecificeerd
- d299 Algemene taken en eisen, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3 Communicatie

Communiceren – begrijpen (d310-d329)

- d310 Begrijpen van gesproken boodschappen
- d315 Begrijpen van non-verbale boodschappen
- d320 Begrijpen van formele gebarentaal
- d325 Begrijpen van geschreven boodschappen
- d329 Communiceren – begrijpen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Communiceren – zich uiten (d330-d349)

- d330 Spreken
- d331 Brabbelen
- d332 Zingen
- d335 Zich non-verbaal uiten
- d340 Zich uiten via formele gebarentaal
- d345 Schrijven van boodschappen
- d349 Communiceren – zich uiten, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Conversatie en gebruik van communicatie-apparatuur en -technieken (d350-d369)

- d350 Converseren
- d355 Bespreken
- d360 Gebruiken van communicatieapparatuur en -technieken
- d398 Communicatie, anders gespecificeerd
- d399 Communicatie, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 4 Mobiliteit

Veranderen en handhaven van lichaamshouding (d410-d429)

- d410 Veranderen van basale lichaamshouding
- d415 Handhaven van lichaamshouding
- d420 Uitvoeren van transfers
- d429 Veranderen en handhaven van lichaamshouding, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Dragen, verplaatsen en manipuleren van iets of iemand (d430-d449)

- d430 Optillen en meenemen
- d435 Verplaatsen van iets of iemand met onderste extremiteiten
- d440 Nauwkeurig gebruiken van hand
- d445 Gebruiken van hand en arm
- d446 Nauwkeurig gebruiken van voet en tenen
- d449 Dragen, verplaatsen en manipuleren van iets of iemand, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Lopen en zich verplaatsen (d450-d469)

- d450 Lopen
- d455 Zich verplaatsen
- d460 Zich verplaatsen tussen verschillende locaties
- d465 Zich verplaatsen met speciale middelen
- d469 Lopen en zich verplaatsen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Zich verplaatsen per vervoermiddel (d470-d489)

- d470 Gebruiken van vervoermiddel
- d475 Besturen

- d480 Rijden op dieren als vervoermiddel
- d489 Zich verplaatsen per vervoermiddel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- d498 Mobiliteit, anders gespecificeerd
- d499 Mobiliteit, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 5 Zelfverzorging

- d510 Zich wassen
- d520 Verzorgen van lichaamsdelen
- d530 Zorgdragen voor toiletgang
- d540 Zich kleden
- d550 Eten
- d560 Drinken
- d570 Zorgdragen voor eigen gezondheid
- d571 Zorgdragen voor eigen veiligheid
- d598 Zelfverzorging, anders gespecificeerd
- d599 Zelfverzorging, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 6 Huishouden

Verwerven van benodigdheden (d610-d629)

- d610 Verwerven van woonruimte
- d620 Verwerven van goederen en diensten
- d629 Verwerven van benodigdheden, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Huishoudelijke taken (d630-d649)

- d630 Bereiden van maaltijden
- d640 Huishouden doen
- d649 Huishoudelijke taken, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Verzorgen van wat bij huishouden behoort en assisteren van andere personen (d650-d669)

- d650 Verzorgen van wat bij huishouden behoort
- d660 Assisteren van andere personen
- d669 Verzorgen van wat bij huishouden behoort en assisteren van andere personen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd
- d698 Huishouden, anders gespecificeerd
- d699 Huishouden, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 7 Tussenmenselijke interacties en relaties

Algemene tussenmenselijke interacties (d710-d729)

- d710 Basale tussenmenselijke interacties
- d720 Complexe tussenmenselijke interacties
- d730 Omgaan met onbekenden
- d740 Formele relaties
- d750 Informele sociale relaties
- d760 Familierelaties
- d770 Intieme relaties
- d779 Bijzondere tussenmenselijke relaties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

- d798 Tussenmenselijke interacties en relaties, anders gespecificeerd
- d799 Tussenmenselijke interacties en relaties, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 8 Belangrijke levensgebieden

Opleiding (d810-d839)

- d810 Informele opleiding
- d815 Voorschoolse opleiding
- d816 Voorschoolse leven en gerelateerde activiteiten
- d820 Schoolse opleiding
- d825 Beroepsopleiding
- d830 Hogere opleiding
- d835 Schoolse leven en gerelateerde activiteiten
- d839 Opleiding, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Beroep en werk (d840-d859)

- d840 Werkend leren
- d845 Verwerven, behouden en beëindigen van werk
- d850 Betaald werk
- d855 Onbetaald werk
- d859 Beroep en werk, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Economisch leven (d860-d879)

- d860 Basale financiële transacties
- d865 Complexe financiële transacties
- d870 Economische zelfstandigheid
- d879 Economisch leven, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Spelen (d880)

- d880 Deelname aan spelen
- d898 Belangrijke levensgebieden, anders gespecificeerd
- d899 Belangrijke levensgebieden, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 9 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

- d910 Maatschappelijk leven
- d920 Recreatie en vrije tijd
- d930 Religie en spiritualiteit
- d940 Mensenrechten
- d950 Politiek en burgerschap
- d998 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven, anders gespecificeerd
- d999 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven, niet gespecificeerd

EXTERNE FACTOREN

Hoofdstuk 1 Producten en technologie

- e110 Producten of stoffen voor menselijke consumptie
- e115 Producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven
- e120 Producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer
- e125 Producten en technologie voor communicatiedoeleinden
- e130 Producten en technologie voor onderwijsdoeleinden
- e135 Producten en technologie voor werkdoeleinden
- e140 Producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden
- e145 Producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit
- e150 Technische aspecten van openbare gebouwen
- e155 Technische aspecten van private gebouwen
- e160 Aspecten van ruimtelijke ordening
- e165 Activa
- e198 Producten en technologie, anders gespecificeerd
- e199 Producten en technologie, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 2 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin

- e210 Fysische geografie
- e215 Bevolking
- e220 Flora en fauna
- e225 Klimaat
- e230 Natuurlijke gebeurtenissen
- e240 Licht
- e245 Cyclische veranderingen in de tijd
- e250 Geluid
- e255 Trillingen
- e260 Luchtkwaliteit
- e298 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin, anders gespecificeerd
- e299 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3 Ondersteuning en relaties

- e310 Naaste familie
- e315 Verre familie
- e320 Vrienden
- e325 Kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, burens en stad- of dorpsgenoten
- e330 Meerderen
- e335 Ondergeschikten
- e340 Persoonlijke verzorgers en assistenten
- e345 Onbekenden
- e350 Gedomesticeerde dieren
- e355 Hulpverleners in de gezondheidszorg

- e360 Andere dienstverleners
- e398 Ondersteuning en relaties, anders gespecificeerd
- e399 Ondersteuning en relaties, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 4 Attitudes

- e410 Persoonlijke attitudes van naaste familieleden
- e415 Persoonlijke attitudes van verre familieleden
- e420 Persoonlijke attitudes van vrienden
- e425 Persoonlijke attitudes van kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, burens en stad- of dorpsgenoten
- e430 Persoonlijke attitudes van meerderen
- e435 Persoonlijke attitudes van ondergeschikten
- e440 Persoonlijke attitudes van persoonlijke verzorgers en assistenten
- e445 Persoonlijke attitudes van onbekenden
- e450 Persoonlijke attitudes van hulpverleners in de gezondheidszorg
- e455 Persoonlijke attitudes van andere dienstverleners
- e460 Maatschappelijke attitudes
- e465 Sociale normen, gewoonten en ideologieën
- e498 Attitudes, anders gespecificeerd
- e499 Attitudes, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 5 Diensten, systemen en beleid

- e510 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot productie van consumentenproducten
- e515 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot bebouwde omgeving
- e520 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening
- e525 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot huisvesting
- e530 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorziening
- e535 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot communicatie
- e540 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot vervoer
- e545 Voorzieningen, systemen en beleid ter bescherming van bevolking
- e550 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot juridische zaken
- e555 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot organisatorische verbanden
- e560 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot media
- e565 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken
- e570 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid
- e575 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot welzijn
- e580 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot gezondheidszorg
- e585 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot onderwijs
- e590 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot werkgelegenheid
- e595 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot politieke zaken
- e598 Voorzieningen, systemen en beleid, anders gespecificeerd
- e599 Voorzieningen, systemen en beleid, niet gespecificeerd

ICF-CY

Gedetailleerde classificatie met definities

Alle categorieën in de classificatie met hun
definities, inclusies en exclusies

FUNCTIES

Definities: **Functies** zijn de fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme.

Stoornissen zijn afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Gedurende de kindertijd en adolescentie kunnen stoornissen optreden in de vorm van achterstand of vertraging in de ontwikkeling van functies.

Eerste typering

Generieke typering waarmee op een negatieve schaal de mate of omvang van een stoornis kan worden aangeduid:

xxx.0	GEEN stoornis	(geen, afwezig, verwaarloosbaar ...)	0-4%
xxx.1	LICHTE stoornis	(gering, laag ...)	5-24%
xxx.2	MATIGE stoornis	(tamelijk ...)	25-49%
xxx.3	ERNSTIGE stoornis	(aanzienlijk, hoog, sterk...)	50-95%
xxx.4	VOLLEDIGE stoornis	(totaal ...)	96-100%
xxx.8	niet gespecificeerd		
xxx.9	niet van toepassing		

Er zijn ruime grenzen in de percentages gegeven voor de gevallen waarin gekalibreerde meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om de stoornis in functie te kwantificeren. Als bijvoorbeeld ‘geen stoornis’ of een ‘volledige stoornis’ wordt gecodeerd, dan mag dit een foutenmarge hebben van maximaal 5%. Een ‘matige stoornis’ reikt niet verder dan halverwege de schaal. De percentages moeten in verschillende domeinen worden uitgedrukt in percentielen van de standaardbevolking. Om deze kwantificering van de typering op een uniforme wijze toe te passen moeten meetprocedures worden ontwikkeld door middel van onderzoek.

Voor verdere uitleg over coderingsafspraken zie bijlage 2.

Hoofdstuk 1

Mentale functies

Dit hoofdstuk gaat over de hersenen en bevat zowel algemene mentale functies, zoals bewustzijn, energie en driften, als specifieke mentale functies, zoals geheugen, taal en rekenen.

Algemene mentale functies (b110-b139)

b110 Bewustzijn

Algemene mentale functies gerelateerd aan de mate van bewustzijn en alertheid inclusief de helderheid en de continuïteit van het wakker zijn.

Inclusies: mate van bewustzijn, continuïteit van bewustzijn en kwaliteit van bewustzijn; stoornissen zoals bij verlies van bewustzijn, coma, vegetatieve toestand, fugues, trance, bezetenheid, veranderd bewustzijn optredend bij geneesmiddelengebruik (drugsgebruik), delirium, stupor

Exclusies: oriëntatie (b114); energie en driften (b130); slaap (b134)

b1100 Mate van bewustzijn

Mentale functies die, als ze verstoord zijn, bewustzijnstoestanden teweegbrengen zoals bij verlaagd bewustzijn, stupor of coma.

b1101 Continuïteit van bewustzijn

Mentale functies die zorgen voor een voortdurende waakzaamheid, alertheid en een zich bewust zijn van en die, wanneer ze verstoord zijn, kunnen leiden tot fugues, trance of andere vergelijkbare bewustzijnstoestanden.

b1102 Kwaliteit van bewustzijn

Mentale functies die, als ze verstoord zijn, kunnen resulteren in wijzigingen in de mate waarin men ervaart waakzaam, alert en bewust te zijn, zoals bij door drugs geïnduceerde bewustzijnsveranderingen of delirium.

b1103 Regulatie van mate van bewustzijn

Mentale functies die zorgen voor een stabiele organisatie van de mate van waakzaamheid en alertheid.

b1108 Bewustzijn, anders gespecificeerd

b1109 Bewustzijn, niet gespecificeerd

b114 Oriëntatie

Algemene mentale functies gerelateerd aan het weten en inschatten van de relatie die men heeft met voorwerpen, zichzelf, andere personen, tijd, omgeving en ruimte.

Inclusies: oriëntatie in tijd, oriëntatie in plaats en oriëntatie in persoon (eigen persoon en andere personen); stoornissen zoals desoriëntatie in tijd, ruimte, plaats en persoon

Exclusies: bewustzijn (b110); aandacht (b140); geheugen (b144); lichaamsbeeld (b1801)²⁸

b1140 Oriëntatie in tijd

Het zich bewust zijn van vandaag, morgen, gisteren, datum, maand en jaar.

b1141 Oriëntatie in plaats

Het zich bewust zijn van de plaats waar men zich bevindt, zoals de onmiddellijke omgeving, de eigen stad of het eigen land.

b1142 Oriëntatie in persoon

Het zich bewust zijn van de eigen identiteit en van de identiteit van personen in de onmiddellijke omgeving.

b11420 Oriëntatie in eigen persoon

Het zich bewust zijn van de eigen identiteit.

b11421 Oriëntatie in andere personen

Het zich bewust zijn van de identiteit van andere personen in de onmiddellijke omgeving.

b11428 Oriëntatie in persoon, anders gespecificeerd

b11429 Oriëntatie in persoon, niet gespecificeerd

b1143 Oriëntatie tot objecten

Het zich bewust zijn van objecten of de eigenschappen van objecten.

b1144 Oriëntatie in ruimte

Het zich bewust zijn van het eigen lichaam in relatie tot de directe fysieke omgeving/ruimte.

b1148 Oriëntatie, anders gespecificeerd

b1149 Oriëntatie, niet gespecificeerd

b117 Intellectuele functies

Algemene mentale functies nodig voor het begripsvermogen en om constructief de verschillende mentale functies inclusief alle cognitieve functies en hun ontwikkeling gedurende het leven te integreren.

---

²⁸ Redactioneel: *Klasse b1801 is als extra exclusie toegevoegd door het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre.*

Inclusies: intellectuele groei, stoornissen zoals bij intellectuele retardatie, dementie

Exclusies: geheugen (b144); denken (b160); basale cognitieve functies (b163); hogere cognitieve functies (b164)

b122 Globale psychosociale functies

Algemene mentale functies die, naarmate ze zich gedurende het leven ontwikkelen, nodig zijn om de mentale functies die leiden tot de ontwikkeling van tussenmenselijke vaardigheden – belangrijk bij het aangaan van sociale interacties, in termen van zowel betekenis als doel – te begrijpen en constructief te integreren.

Inclusie: alle problemen in persoonlijke relatievorming, inclusief het zich hechten

b125 Aanleg en intrapersonlijke functies

De persoonlijke aard van handelen of reageren, kenmerkend voor de gedragsstijl, en waarmee de persoon zich van anderen onderscheidt. Deze gedragskenmerken of typen reacties worden tijdens de ontwikkeling van het individu gevormd en kunnen de basis vormen voor latere patronen in temperament of persoonlijkheid.

Opmerking: De klassen van Aanleg en intrapersonlijke functies kunnen samenhangen met de klassen van Temperament en persoonlijkheid (b126). De klassen kunnen afzonderlijk of in samenhang gebruikt worden. De taxoanomische eigenschappen van deze klassen en hun onderlinge samenhang dienen door wetenschappelijk onderzoek ontwikkeld te worden.

Inclusies: aanpassingsvermogen, reactievermogen, actieniveau, voorspelbaarheid, doorzettingsvermogen en openheid

Exclusies: intellectuele functies (b117); energie en driften (b130); psychomotorische functies (b147); stemming (b152)

b1250 Aanpassingsvermogen

De persoonlijke aard nieuwe dingen of ervaringen te accepteren in plaats van met weerstand te reageren.

b1251 Reactievermogen

De persoonlijke aard positief te reageren op bestaande of te verwachten eisen/vragen, in plaats van negatief te reageren.

b1252 Actieniveau

De persoonlijke aard energiek te handelen of te reageren in plaats van lusteloosheid en inactiviteit.

b1253 Voorspelbaarheid

De persoonlijke aard voorspelbaar en consistent te handelen of reageren in plaats van grillig en onvoorspelbaar.

b1254 Doorzettingsvermogen

De persoonlijke aard met volharding in plaats van met verminderde inspanning te handelen

b1255 Openheid

De persoonlijke aard personen of dingen op eigen initiatief te benaderen of ervoor open te staan in plaats van te wijken of zich terug te trekken.

b1258 Aanleg en intrapersonlijke functies, anders gespecificeerd**b1259 Aanleg en intrapersonlijk functies, niet gespecificeerd****b126 Temperament en persoonlijkheid**

Algemene mentale functies gerelateerd aan het aangeboren vermogen van het individu om op een bepaalde manier te reageren op situaties, inclusief de cluster van mentale eigenschappen die een persoon onderscheidt van anderen.

Opmerking: De klassen van Temperament en persoonlijkheid kunnen samenhangen met de klassen van Aanleg en intrapersonlijke functies (b125). De klassen kunnen afzonderlijk of in samenhang gebruikt worden. De taxonomische eigenschappen van deze klassen en hun onderlinge samenhang dienen door wetenschappelijk onderzoek ontwikkeld te worden.

Inclusies: extraversie, inschikkelijkheid, nauwgezetheid, psychische stabiliteit, ontvankelijkheid voor nieuwe ervaringen, optimisme, vertrouwen, en betrouwbaarheid

Exclusies: intellectuele functies (b117); energie en driften (b130); psychomotorische functies (b147); stemming (b152)

b1260 Extraversie

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren door openheid, een sociale instelling en een zich manifesteren, in tegenstelling tot verlegen, ontoegankelijk en geremd.

b1261 Inschikkelijkheid

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als coöperatief, vriendelijk en gemakkelijk, in tegenstelling tot onvriendelijk, tegendraads en opstandig.

b1262 Nauwgezetheid

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren door hardwerkend, zorgvuldig en gewetensvol, in tegenstelling tot lui, onbetrouwbaar en onverantwoordelijk.

b1263 Psychische stabiliteit

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als gelijkmoedig, kalm en gelijkmatig, in tegenstelling tot lichtgeraakt, zorgelijk, labiel en wispelturig.

b1264 Ontvankelijkheid voor nieuwe ervaringen

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als nieuwsgierig, fantasierijk, onderzoekend en zoekend naar nieuwe ervaringen, in tegenstelling tot mat, onoplettend, en zich emotioneel niet uitend.

b1265 Optimisme

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als vrolijk, opgewekt en verwachtingsvol, in tegenstelling tot terneergeslagen, zwaarmoedig en wanhopig.

b1266 Vertrouwen

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als zelfverzekerd, moedig en assertief, in tegenstelling tot timide, onzeker en teruggetrokken.

b1267 Betrouwbaarheid

Een persoonlijke aard die is te karakteriseren als betrouwbaar en gewetensvol, in tegenstelling tot oneerlijk en asociaal.

b1268 Temperament en persoonlijkheid, anders gespecificeerd**b1269 Temperament en persoonlijkheid, niet gespecificeerd****b130 Energie en driften**

Algemene mentale functies gerelateerd aan fysiologische en psychologische mechanismen die ervoor zorgen dat het individu volhardend streeft naar het voldoen aan bepaalde behoeften en algemene doelen.

Inclusies: energieniveau, motivatie, begeerte, hunkering (met inbegrip van hunkering naar stoffen die verslaving veroorzaken), en driftbeheersing

Exclusies: bewustzijn (b110); temperament en persoonlijkheid (b126); slaap (b134); psychomotorische functies (b147); stemming (b152)

b1300 Energieniveau

De mate van kracht en uithoudingsvermogen.

- b1301 Motivatie**
De triggert om te handelen, de bewuste of onbewuste drijfveren.
- b1302 Begeerte**
Een natuurlijke behoefte aan of verlangen naar, voornamelijk het natuurlijke en terugkerende verlangen naar eten en drinken.
- b1303 Hunkering**
De dringende behoefte stoffen te nuttigen, inclusief stoffen die tot verslaving kunnen leiden.
- b1304 Driftbeheersing**
Het reguleren van en het weerstand bieden tegen plotselinge intense behoeften om iets te doen.
- b1308 Energie en driften, anders gespecificeerd**
- b1309 Energie en driften, niet gespecificeerd**
- b134 Slaap**
Algemene mentale functies gerelateerd aan het zich periodiek, reversibel en selectief fysiek en mentaal terugtrekken uit de eigen onmiddellijke omgeving, hetgeen gepaard gaat met karakteristieke fysiologische veranderingen.
- Inclusies: hoeveelheid slaap, inslapen, doorslapen, slaapkwaliteit, en slaapcyclus; stoornissen zoals bij insomnia, hypersomnia en narcolepsie*
- Exclusies: bewustzijn (b110); energie en driften (b130); aandacht (b140); psychomotorische functies (b147)*
- b1340 Hoeveelheid slaap**
Mentale functies gerelateerd aan de tijd besteed aan slaap tijdens de dag-nachtcyclus of het dagritme.
- b1341 Inslapen**
Mentale functies gerelateerd aan de overgang tussen waken en slapen.
- b1342 Doorslapen**
Mentale functies gerelateerd aan het in stand houden van de toestand van slaap.
- b1343 Slaapkwaliteit**
Mentale functies gerelateerd aan de natuurlijke slaap leidend tot optimale fysieke en mentale rust en ontspanning.

b1344 Slaapcyclus

Mentale functies gerelateerd aan de productie van ‘rapid eye movement’-slaap (REM-slaap) (gepaard met dromen) en ‘non-rapid eye movement’-slaap (NREM-slaap) (gekaracteriseerd door het traditionele concept van slaap als de tijd dat de fysiologische en psychologische activiteit minder is).

b1348 Slaap, anders gespecificeerd**b1349 Slaap, niet gespecificeerd****b139 Algemene mentale functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Specifieke mentale functies (b140-b189)***b140 Aandacht**

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het zich richten op een externe stimulus of een innerlijke ervaring gedurende de vereiste periode.

Inclusies: vasthouden van aandacht, veranderen van aandachtsgebied, verdelen van aandacht en delen van aandacht; concentratie; afleidbaarheid

Exclusies: bewustzijn (b110); energie en driften (b130); slaap (b134); geheugen (b144); psychomotorische functies (b147); perceptie (b156)

b1400 Vasthouden van aandacht

Het in staat zijn om de concentratie gedurende de vereiste tijdsduur vol te houden.

b1401 Veranderen van aandachtsgebied

Het in staat zijn om de aandacht te verplaatsen van de ene stimulus naar de andere.

b1402 Verdelen van aandacht

Het in staat zijn om de aandacht te richten op twee of meer stimuli tegelijk.

b1403 Delen van aandacht

Het in staat zijn om met twee of meer mensen tegelijkertijd de aandacht te richten op dezelfde stimulus, zoals een kind en een zorgverlener die zich beiden concentreren op een stuk speelgoed.

b1408 Aandacht, anders gespecificeerd**b1409 Aandacht, niet gespecificeerd**

b144 Geheugen

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het opslaan en bewaren van informatie en het terugvinden van informatie als dat nodig is.

Inclusies: kortetermijngeheugen, langetermijngeheugen en oproepen van informatie uit geheugen; functies gebruikt bij recalling en leren; stoornissen zoals bij nominale, selectieve en dissociatieve amnesie

Exclusies: bewustzijn (b110); oriëntatie (b114); intellectuele functies (b117); aandacht (b140); perceptie (b156); denken (b160); hogere cognitieve functies (b164); mentale functies gerelateerd aan taal (b167); mentale functies gerelateerd aan rekenen (b172)

b1440 Kortetermijngeheugen

Een tijdelijke, te onderbreken geheugenopslag van rond de 30 seconden van waaruit informatie verloren gaat als deze niet wordt opgeslagen in het langetermijngeheugen.

b1441 Langetermijngeheugen

Een geheugensysteem dat het mogelijk maakt voor langere duur informatie afkomstig uit het kortetermijngeheugen op te slaan; bestaat uit zowel een autobiografisch geheugen waarin herinneringen aan bepaalde gebeurtenissen worden opgeslagen als een semantisch geheugen voor taal en feiten.

b1442 Oproepen en verwerken van informatie uit geheugen

Het zich herinneren van informatie opgeslagen in het langetermijngeheugen en het zich van deze informatie bewust worden.

b1448 Geheugen, anders gespecificeerd**b1449 Geheugen, niet gespecificeerd****b147 Psychomotorische functies**

Specifieke mentale functies gerelateerd aan de controle over zowel motorische als psychische gebeurtenissen op lichaamsniveau.

Inclusies: psychomotorische controle, kwaliteit van psychomotorische functies en dominantie van hand- en lateralisatiefuncties; stoornissen zoals bij psychomotorische retardatie, opwinding en agitatie, verstarring, katatonie, negativisme, ambitendentie, echopraxie en echolalie

Exclusies: bewustzijn (b110); oriëntatie (b114); energie en drijven (b130); aandacht (b140); basale cognitieve functies (b163); mentale functies gerelateerd aan taal (b167); onhandigheid (b760)

- b1470 Psychomotorische controle**
De snelheid van gedrag of reactiesnelheid, waarbij zowel motorische als psychische componenten te onderscheiden zijn, zoals bij onderbreking van de controle leidend tot psychomotorische retardatie (langzaam bewegen en spreken; afname van de mate waarin gebaren worden gebruikt en van spontaniteit) of psychomotorische opwinding (buitensporige gedragsmatige en cognitieve activiteit, meestal niet-productief en vaak in antwoord op innerlijke spanning zoals die tot uiting komt in het met de voet wippen, handen wringen, agitatie, of rusteloosheid).
- b1471 Kwaliteit van psychomotorische functies**
Non-verbaal gedrag waarbij sprake is van de goede subcomponenten in de juiste volgorde, zoals bij hand-oog-coördinatie, of gaan.
- b1472 Organisatie van psychomotorische functies**
Mentale functies die zorgen voor complexe en doelgerichte opeenvolging van bewegingen.
- b1473 Links- /rechtshandigheid**
Ontwikkeling en voorkeur van handgebruik.
- b1474 Laterale dominantie**
Ontwikkeling en voorkeur van gebruik van oog en ledematen.
- b1478 Psychomotorische functies, anders gespecificeerd**
- b1479 Psychomotorische functies, niet gespecificeerd**
- b152 Stemming**
Specifieke mentale functies gerelateerd aan het gevoel en aan de affectieve componenten van mentale processen.
- Inclusies: adequaatheid van stemming, regulering van stemming en bereik van stemmingen; affect, droefheid, geluk, liefde, vrees, boosheid, haat, gespannenheid, angst, vreugde, verdriet; labiliteit; emotionele vervlakking*
- Exclusies: temperament en persoonlijkheid (b126); energie en driften (b130)*
- b1520 Adequaatheid van stemming**
Congruentie van gevoel of affect met de omgeving, zoals blijheid bij het ontvangen van goed nieuws.
- b1521 Regulering van stemming**
Het ervaren van affect en het vermogen om affect te tonen.
- b1522 Bereik van stemmingen**

Het spectrum van ervaringen ten aanzien van arousal of gevoelens zoals bij liefde, haat, angst, verdriet, vreugde, vrees en boosheid.

b1528 Stemming, anders gespecificeerd

b1529 Stemming, niet gespecificeerd

b156 Perceptie

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het herkennen en interpreteren van sensorische stimuli.

Inclusies: auditieve perceptie, visuele perceptie, perceptie van geur, perceptie van smaak, tactiele perceptie en visuospatiale perceptie; stoornissen zoals bij hallucinatie of illusie

Exclusies: bewustzijn (b110); oriëntatie (b114); aandacht (b140); geheugen (b144); mentale functies gerelateerd aan taal (b167); visuele en verwante functies (b210-b229); hoorfuncties en vestibulaire functies (b230-b249); andere sensorische functies (b250-b279)

b1560 Auditieve perceptie

Het onderscheiden van geluiden, klanken, tonen en andere akoestische stimuli.

b1561 Visuele perceptie

Het onderscheid van vorm, grootte, kleur en andere visuele stimuli.

b1562 Perceptie van geur

Het onderscheiden van verschillen tussen geuren.

b1563 Perceptie van smaak

Het onderscheiden van verschillen tussen smaken, zoals zoete, zure, zoutige en bittere stimuli, waargenomen door de tong.

b1564 Tactiele perceptie

Het onderscheiden van verschillen in oppervlaktestructuur, zoals ruw en glad, waargenomen met behulp van tast.

b1565 Visuospatiale perceptie

Het met behulp van visus onderscheiden van de relatieve positie van objecten in de omgeving of in relatie tot de persoon zelf.

b1568 Perceptie, anders gespecificeerd

b1569 Perceptie, niet gespecificeerd

b160 Denken

Specifieke mentale functies gerelateerd aan de ideationele component van de geest.

Inclusies: denktempo, wijze van denken, inhoud denkproces en controle denkproces; doelgerichte denkprocessen, niet-doelgerichte denkprocessen; logisch denken; stoornissen zoals bij gedrevenheid van gedachten, gedachtevlucht, gedachteblokkade, incoherentie van denken, oppervlakkigheid, breedvoerigheid, waanideeën, obsessies en dwanggedachten

Exclusies: intellectuele functies (b117); geheugen (b144); psychomotorische functies (b147); perceptie (b156); hogere cognitieve functies (b164); mentale functies gerelateerd aan taal (b167); mentale functies gerelateerd aan rekenen (b172)

b1600 Denktempo

Snelheid van het denkproces.

b1601 Wijze van denken

Coherentie en logica van het denkproces.

Inclusies: ideationele perseveratie, oppervlakkigheid en breedvoerigheid

b1602 Inhoud denkproces

De ideeën die aanwezig zijn in het denkproces, dat wat geconceptualiseerd wordt.

Inclusies: stoornissen zoals bij delusies, overgewaardeerde denkbeelden en somatisatie

b1603 Controle denkproces

De willekeurige controle van het denken en die als zodanig wordt herkend door de persoon.

Inclusies: stoornissen zoals bij het blijven hangen in, obsessie, het ontvangen en het ondergaan van opgedrongen gedachten

b1608 Denken, anders gespecificeerd**b1609 Denken, niet gespecificeerd****b163 Basale cognitieve functies**

Mentale functies betrokken bij het vergaren van kennis over objecten, gebeurtenissen en ervaringen; de organisatie en toepassing van die kennis bij taken die nodig zijn voor de uitvoering van mentale activiteiten.

Inclusies: cognitieve ontwikkeling van verbeelding, kennis en redeneren

Exclusies: hogere cognitieve functies (b164)

b164 Hogere cognitieve functies

Specifieke mentale functies gecorreleerd aan de frontale hersenkwabben, inclusief complex doelgericht gedrag zoals voorkomt bij het nemen van beslissingen, abstract denken, plannen en het uitvoeren van plannen, mentale flexibiliteit, en bepalen welk gedrag adequaat is onder welke omstandigheden; vaak uitvoerende functies genoemd.

Inclusies: abstractie, organisatie en planning; tijdmanagement, cognitieve flexibiliteit, inzicht, beoordelingsvermogen, en mentale functies gerelateerd aan probleemoplossen; vorming van concepten, categorisatie

Exclusies: geheugen (b144); denken (b160); mentale functies gerelateerd aan taal (b167); mentale functies gerelateerd aan rekenen (b172)

b1640 Abstractie

Het creëren van algemene ideeën, kwaliteiten of kenmerken van, en verschillend van, concrete realiteiten, specifieke objecten of actuele gebeurtenissen.

b1641 Organisatie en planning

Het gecoördineerd samenvoegen van delen tot een geheel, het systematiseren; het ontwikkelen van een methode van handelen.

b1642 Tijdmanagement

Het ordenen van gebeurtenissen in een chronologische volgorde, het toewijzen van een bepaalde hoeveelheid tijd aan gebeurtenissen en activiteiten.

b1643 Cognitieve flexibiliteit

Het veranderen van strategieën, of het wijzigen van mentale sets, met name in verband met het oplossen van problemen.

b1644 Inzicht

Het zich bewust zijn en het begrijpen van zichzelf en van het eigen gedrag.

b1645 Beoordelingsvermogen

Mentale functies gerelateerd aan het onderscheiden en het beoordelen van verschillende opties, zoals relevant bij het zich vormen van een mening.

b1646 Mentale functies gerelateerd aan probleemoplossen**b1648 Hogere cognitieve functies, anders gespecificeerd**

b1649 Hogere cognitieve functies, niet gespecificeerd**b167 Mentale functies gerelateerd aan taal**

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het herkennen en gebruiken van tekens, symbolen en andere componenten van taal.

Inclusies: mentale functies gerelateerd aan taalreceptie (van gesproken taal, geschreven taal, gebarentaal), mentale functies gerelateerd aan taalexpressie (van gesproken taal, geschreven taal, gebarentaal), en integratieve taalfuncties; stoornissen zoals bij receptieve afasie, expressieve afasie, Broca-afasie, Wernicke-afasie en conductie-afasie

Exclusies: aandacht (b140); geheugen (b144); perceptie (b156); denken (b160); hogere cognitieve functies (b164); mentale functies gerelateerd aan rekenen (b172); bepalen sequentie bij complexe bewegingen (b176); Hoofdstuk 2 Sensorische functies en pijn; Hoofdstuk 3 Stem en spraak

b1670 Mentale functies gerelateerd aan taalreceptie

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het decoderen van boodschappen in gesproken, geschreven of andere vormen van taal, zoals gebarentaal, om de betekenis van deze boodschappen te achterhalen.

b16700 Mentale functies gerelateerd aan receptie van gesproken taal

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het decoderen van gesproken boodschappen om de betekenis van deze boodschappen te achterhalen.

b16701 Mentale functies gerelateerd aan receptie van geschreven taal**b16702 Mentale functies gerelateerd aan receptie van gebarentaal**

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het decoderen van boodschappen in talen waarbij gebruik wordt gemaakt van gebaren met de handen en van andere bewegingen om de betekenis van deze boodschappen te achterhalen.

b16703 Mentale functies gerelateerd aan receptie van gebaren

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het decoderen van boodschappen waarbij gebruik wordt gemaakt van informele gebaren met de handen en van andere bewegingen, om de betekenis van deze boodschappen te achterhalen.

b16708 Mentale functies gerelateerd aan taalreceptie, anders gespecificeerd

b16709 Mentale functies gerelateerd aan taalreceptie, niet gespecificeerd

b1671 Mentale functies gerelateerd aan taalexpressie

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het produceren van betekenisvolle boodschappen in gesproken taal, geschreven taal, gebarentaal of andere vormen van taal.

b16710 Mentale functies gerelateerd aan expressie van gesproken taal

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het produceren van betekenisvolle boodschappen in gesproken taal.

b16711 Mentale functies gerelateerd aan expressie van geschreven taal

b16712 Mentale functies gerelateerd aan expressie van gebarentaal

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het produceren van betekenisvolle boodschappen in talen waarbij gebruik wordt gemaakt van gebaren met de handen en van andere bewegingen.

b16713 Mentale functies gerelateerd aan expressie van gebaren

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het produceren van boodschappen waarbij gebruik wordt gemaakt van informele gebaren met de handen en van andere bewegingen.

b16718 Mentale functies gerelateerd aan taalexpressie, anders gespecificeerd

b16719 Mentale functies gerelateerd aan taalexpressie, niet gespecificeerd

b1672 Integratieve taalfuncties

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het integreren van de semantische en symbolische betekenis, de grammaticale eigenschappen en de ideeën bij de productie van boodschappen in gesproken, geschreven of andere vormen van taal.

b1678 Mentale functies gerelateerd aan taal, anders gespecificeerd

b1679 Mentale functies gerelateerd aan taal, niet gespecificeerd

b172 Mentale functies gerelateerd aan rekenen

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het bepalen, benaderen en manipuleren van mathematische symbolen en processen.

Inclusies: mentale functies gerelateerd aan eenvoudig rekenen (zoals optellen, aftrekken, en andere eenvoudige mathematische berekeningen), en mentale functies gerelateerd aan complex rekenen

Exclusies: aandacht (b140); geheugen (b144); denken (b160); hogere cognitieve functies (b164); mentale functies gerelateerd aan taal (b167)

b1720 Mentale functies gerelateerd aan eenvoudig rekenen

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het rekenen met getallen, zoals bij optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen.

b1721 Mentale functies gerelateerd aan complex rekenen

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het vertalen van problemen, geformuleerd in taal, in rekenkundige procedures, het vertalen van mathematische formules in rekenkundige procedures, en andere complexe bewerkingen met getallen.

b1728 Mentale functies gerelateerd aan rekenen, anders gespecificeerd**b1729 Mentale functies gerelateerd aan rekenen, niet gespecificeerd****b176 Bepalen sequentie bij complexe bewegingen**

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het bepalen van de volgorde en de coördinatie van complexe, doelgerichte bewegingen.

Inclusies: stoornissen zoals bij ideationele apraxie, ideomotorische apraxie, apraxie in het kleden, oculomotorische apraxie en spraak-apraxie

Exclusies: psychomotorische functies (b147); hogere cognitieve functies (b164); Hoofdstuk 7 Functies van het bewegingssysteem en aan beweging verwante functies

b180 Ervaren van zelf en tijd²⁹

Specifieke mentale functies gerelateerd aan het zich bewust zijn van de eigen identiteit, het eigen lichaam, de eigen positie in de realiteit van de eigen omgeving en van de tijd.

Inclusies: ervaren van zelf, lichaamsbeeld, en ervaren van tijd

---

²⁹ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre is van mening dat deze klasse qua inhoud – op lichaamsbeeld na (b1801) – een sterke overlap vertoont met klasse b114 Oriëntatie. Daarom wordt als codeeradvies gegeven zo min mogelijk gebruik te maken van de codes b1800 en b1802.*

b1800 Ervaren van zelf

Het zich bewust zijn van de eigen identiteit en de eigen positie in relatie tot de eigen omgeving.

Inclusie: stoornissen zoals bij depersonalisatie en derealisatie

b1801 Lichaamsbeeld

Het zich een beeld vormen en het zich bewust zijn van het eigen lichaam.

Inclusie: stoornissen zoals bij fantoom ledemaat en het zich te dik of te dun voelen

b1802 Ervaren van tijd

Het subjectief ervaren van de duur en het voorbijgaan van de tijd.

Inclusie: stoornissen zoals bij jamais vu en déjà vu

b1808 Ervaren van zelf en tijd, anders gespecificeerd**b1809 Ervaren van zelf en tijd, niet gespecificeerd****b189 Specifieke mentale functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd****b198 Mentale functies, anders gespecificeerd****b199 Mentale functies, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 2

Sensorische functies en pijn

Dit hoofdstuk gaat over de functies van de zintuigen – visuele functies, hoorfuncties, smaak enzovoort – en over de gewaarwording van pijn.

Visuele en verwante functies (b210-b229)

b210 Visuele functies

Sensorische functies gerelateerd aan het waarnemen van de aanwezigheid van licht en het waarnemen van de vorm, de grootte, de contour en de kleur van visuele stimuli.

Inclusies: gezichtsscherpte (binoculaire en monoculaire gezichtsscherpte bij verte zien en dichtbij zien), gezichtsveld, en kwaliteit van visus (lichtgevoeligheid, kleuren zien, contrastgevoeligheid, beeldkwaliteit); stoornissen zoals bij myopia, hypermetropia, astigmatisme, hemianopia, kleurenblindheid, kokerzien, centraal en perifere scotoom, diplopie, nachtblindheid en adaptatie aan licht

Exclusie: perceptie (b156)

b2100 Gezichtsscherpte

Het waarnemen van grootte, vorm en contour, zowel binoculair als monoclair, en zowel voor verte zien als voor dichtbij zien.

b21000 Binoculaire gezichtsscherpte bij verte zien

Het met beide ogen waarnemen van grootte, vorm en contour van ver weg gelegen objecten.

b21001 Monoculaire gezichtsscherpte bij verte zien

Het met alleen het rechteroog of alleen het linkeroog waarnemen van grootte, vorm en contour van ver weg gelegen objecten.

b21002 Binoculaire gezichtsscherpte bij dichtbij zien

Het met beide ogen waarnemen van grootte, vorm en contour van dichtbij gelegen objecten.

b21003 Monoculaire gezichtsscherpte bij dichtbij zien

Het met alleen het rechteroog of alleen het linkeroog waarnemen van grootte, vorm en contour van dichtbij gelegen objecten.

b21008 Gezichtsscherpte, anders gespecificeerd

b21009 Gezichtsscherpte, niet gespecificeerd

b2101 Gezichtsveld

Het hele gebied dat kan worden gezien als de ogen niet bewegen.

Inclusies: stoornissen zoals bij scotoom, kokerzien, anopsia

b2102 Kwaliteit van visus

Visuele functies gekoppeld aan lichtgevoeligheid, kleuren zien, contrastgevoeligheid en de totale beeldkwaliteit.

b21020 Lichtgevoeligheid

De minimale hoeveelheid licht die kan worden waargenomen (lichtminimum), en het minimale verschil in intensiteit dat kan worden waargenomen (lichtverschil).

Inclusies: adaptatie aan donker; stoornissen zoals bij nachtblindheid (verminderde gevoeligheid voor licht) en fotofobie (overgevoeligheid voor licht)

b21021 Kleuren zien

Het onderscheiden en matchen van kleuren.

b21022 Contrastgevoeligheid

Het onderscheiden van de figuur ten opzichte van de achtergrond, inclusief de minimumhoeveelheid verlichting die daarvoor nodig is.

b21023 Beeldkwaliteit

Visuele functies gekoppeld aan de kwaliteit van het beeld.

Inclusies: stoornissen zoals bij het zien van strooilicht, aangetaste beeldkwaliteit (zwevende deeltjes of spinrag), beeldvervorming en het zien van sterretjes of lichtflitsen

b21028 Kwaliteit van visus, anders gespecificeerd

b21029 Kwaliteit van visus, niet gespecificeerd

b2108 Visuele functies, anders gespecificeerd

b2109 Visuele functies, niet gespecificeerd

b215 Functies van aan oog verwante structuren

Functies van structuren in en om het oog die visuele functies faciliteren.

Inclusies: functies van interne oogspieren (met inbegrip van accommodatie, pupilreflex), functies van ooglid, functies van externe oogspieren (met inbegrip van willekeurige en volgbewegingen en fixatie van het oog), en functies van traanklieren; stoornissen zoals bij nystagmus, xerophthalmia en ptosis

Exclusies: visuele functies (b210); Hoofdstuk 7 Functies van het bewegingssysteem en aan beweging verwante functies

b2150 Functies van interne oogspieren

Functies van de spieren in het oog, zoals de iris, die de vorm en grootte van de pupil en de ooglens aanpassen.

Inclusies: accommodatie; pupilreflex

b2151 Functies van ooglid

Functies van het ooglid, zoals de beschermende reflex.

b2152 Functies van externe oogspieren

Functies van de spieren die worden gebruikt om in verschillende richtingen te kijken, om een object te volgen als het zich door het visuele veld beweegt, om saccadische sprongen te produceren om een bewegend object in het visuele veld te houden en om het oog te fixeren.

Inclusies: samenwerking van beide ogen; stoornissen zoals bij nystagmus

b2153 Functies van traanklieren

Functies van de traanklieren en traanbuisjes.

b2158 Functies van aan oog verwante structuren, anders gespecificeerd**b2159 Functies van aan oog verwante structuren, niet gespecificeerd****b220 Gewaarwordingen van oog en verwante structuren**

Gewaarwordingen als vermoeid oog, droog oog en prikkend oog en verwante gewaarwordingen.

Inclusies: gevoel van druk achter het oog, gevoel iets in het oog te hebben, spanning op het oog, brandend oog, oogirritatie

Exclusie: pijngewaarwording (b280)

b229 Visuele en verwante functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Hoorfuncties en vestibulaire functies (b230-b249)

b230 Hoorfuncties

Het waarnemen van de aanwezigheid van geluiden en het onderscheiden van locatie, toonhoogte, luidheid en kwaliteit van geluiden.

Inclusies: detectie van geluid, auditieve discriminatie, lokalisatie van geluidsbron, lateralisatie van geluid, en onderscheiden van spraak; stoornissen zoals bij doofheid en gehoorverlies

Exclusies: perceptie (b156); mentale functies gerelateerd aan taal (b167)

b2300 Detectie van geluid

Het waarnemen van de aanwezigheid van geluiden.

b2301 Auditieve discriminatie

Het waarnemen van de aanwezigheid van geluid waarbij de differentiatie ten opzichte van het achtergrondlawaai en binaurale synthese, separatie en vermenging een rol spelen.

b2302 Lokalisatie van geluidsbron

Het bepalen van de locatie van een geluidsbron.

b2303 Lateralisatie van geluid

Het bepalen of het geluid van de rechter- of de linkerkant komt.

b2304 Onderscheiden van spraak

Het bepalen of er sprake is van gesproken taal en dit onderscheiden van andere geluiden.

b2308 Hoorfuncties, anders gespecificeerd

b2309 Hoorfuncties, niet gespecificeerd

b235 Vestibulaire functies

Sensorische functies van het binnenoor gerelateerd aan positie, balans en beweging.

Inclusies: positiegevoel, balans en bewegingsgevoel

Exclusie: gewaarwordingen gepaard gaande met hoorfuncties en vestibulaire functies (b240)

b2350 Positiegevoel

Sensorische functies van het binnenoor gerelateerd aan het bepalen van de positie van het lichaam in de ruimte.

b2351 Balans

Sensorische functies van het binnenoor gerelateerd aan het bepalen van de balans van het lichaam.

- b2352 Bewegingsgevoel**
Sensorische functies van het binnenoor gerelateerd aan het bepalen of er sprake is van beweging van het lichaam inclusief de richting en de snelheid van bewegen.
- b2358 Vestibulaire functies, anders gespecificeerd**
- b2359 Vestibulaire functies, niet gespecificeerd.**
- b240 Gewaarwordingen gepaard gaande met hoorfuncties en vestibulaire functies**
Gewaarwordingen als duizeligheid, valneigingen, oorsuizen [tinnitus] en draaiduizeligheid [vertigo].
Inclusies: oorsuizen [tinnitus], duizeligheid, valneigingen, misselijkheid optredend bij duizeligheid of draaiduizeligheid, oorirritatie en druk op oor
Exclusies: vestibulaire functies (b235); pijngewaarwording (b280)
- b2400 Oorsuizen [tinnitus]**
Het gehoorworden van een laagklinkend, ruisend, sissend of suizend geluid in het oor.
- b2401 Duizeligheid**
Het gehoorworden van beweging van jezelf of van de omgeving; gevoel te draaien, te zwaaien of op en neer te gaan.
- b2402 Valneigingen**
Het gevoel de grond onder de voeten te verliezen en te vallen.
- b2403 Misselijkheid optredend bij duizeligheid of draaiduizeligheid**
Het gevoel te moeten braken ten gevolge van duizeligheid of draaiduizeligheid.
- b2404 Oorirritatie**
Het ervaren van jeuk of andere vergelijkbare gewaarwordingen in het oor.
- b2405 Druk op oor**
Het gevoel van druk op het oor.
- b2408 Gewaarwordingen gepaard gaande met hoorfuncties en vestibulaire functies, anders gespecificeerd**
- b2409 Gewaarwordingen gepaard gaande met hoorfuncties en vestibulaire functies, niet gespecificeerd**
- b249 Hoorfuncties vestibulaire functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**

Andere sensorische functies (b250-b279)

b250 Smaak

Het waarnemen van kwaliteiten als bitter, zoet, zuur en zout.

Inclusies: proeven; stoornissen zoals ageusie en hypogeusie

b255 Reuk

Het waarnemen van geuren en luchtjes.

Inclusies: ruiken; stoornissen zoals anosmie of hyposmie

b260 Proprioceptie

Het waarnemen van de relatieve positie van lichaamsdelen en van het lichaam als geheel.

Inclusies: statesthesie en kinesthesie

Exclusies: vestibulaire functies (b235); gewaarwordingen verband houdend met spieren en bewegingsfuncties (b780)

b265 Tast

Het waarnemen van oppervlakken en hun textuur of kwaliteit.

Inclusies: aanraken, voelen van aanraking; stoornissen zoals doof gevoel, anesthesie, tinteling, paresthesie en hyperesthesie

Exclusies: sensorische functies verwant aan temperatuur en andere stimuli (b270)

b270 Sensorische functies verwant aan temperatuur en andere stimuli

Sensorische functies betrekking hebbend op het waarnemen van temperatuur, vibratie, druk en schadelijke stimulus.

Inclusies: temperatuurwaarneming, waarneming van trillingen, waarneming van druk, waarneming van schadelijke stimulus

Exclusies: tast (b265); pijngewaarwording (b280)

b2700 Temperatuurwaarneming

Het waarnemen van koude en warmte.

b2701 Waarneming van trillingen

Het waarnemen van schokken of oscillatie.

b2702 Waarneming van druk

Het waarnemen van druk tegen of op de huid.

Inclusies: waarnemen van oppervlakkige en diepe druk; stoornissen zoals bij gevoeligheid voor aanraking, doof gevoel, hypesthesie, hyperesthesie, paresthesie en tinteling

b2703 Waarneming van schadelijke stimulus

Het waarnemen van pijnlijke of onplezierige sensaties.

Inclusies: stoornissen zoals bij hypalgesie, hyperpathie, allodynia, analgesie en anaesthesia dolorosa

b2708 Sensorische functies verwant aan temperatuur en andere stimuli, anders gespecificeerd**b2709 Sensorische functies verwant aan temperatuur en andere stimuli, niet gespecificeerd****b279 Andere sensorische functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Pijn (b280-b289)***b280 Pijngewaarwording**

Het waarnemen van een onplezierig gevoel duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

Inclusies: gegeneraliseerde pijn, pijn in een lichaamsdeel, pijn in meerdere lichaamsdelen, uitstralende pijn in dermatoom, uitstralende pijn in segment of regio; stekende pijn, brandende pijn, doffe pijn, schrijnende pijn; stoornissen zoals bij myalgie, analgesie en hyperalgesie

b2800 Gegeneraliseerde pijn

Het waarnemen van een onplezierig gevoel overal of door het hele lichaam heen duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b2801 Pijn in een lichaamsdeel

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in een bepaald deel of in bepaalde delen van het lichaam duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b28010 Pijn in hoofd en hals

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in hoofd en hals duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b28011 Pijn in borst

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in de borst duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b28012 Maag- of buikpijn

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in maag of buik duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

Inclusie: pijn in de bekkenregio

b28013 Rugpijn

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in de rug duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

Inclusies: pijn in de romp; lage rugpijn

b28014 Pijn in bovenste extremiteit

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in één of beide bovenste extremiteiten, inclusief de handen, duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b28015 Pijn in onderste extremiteit

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in één of beide onderste extremiteiten, inclusief de voeten, duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b28016 Pijn in gewrichten

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in één of meer – kleine of grote – gewrichten, inclusief de handgewrichten, duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

Inclusies: pijn in de heup; pijn in de schouder

b28018 Pijn in lichaamsdeel, anders gespecificeerd**b28019 Pijn in lichaamsdeel, niet gespecificeerd****b2802 Pijn in meerdere lichaamsdelen**

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in verschillende lichaamsdelen duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b2803 Uitstralende pijn in dermatoom

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in huidgebieden die door dezelfde zenuwwortel worden geïnnerveerd, duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b2804 Uitstralende pijn in segment of regio

Het waarnemen van een onplezierig gevoel in huidgebieden die niet door dezelfde zenuwwortel worden geïnnerveerd, duidend op mogelijke of feitelijke schade aan een onderdeel van het menselijk lichaam.

b289 Pijngewaarwording, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd³⁰

b298 Sensorische functies en pijn, anders gespecificeerd

b299 Sensorische functies en pijn, niet gespecificeerd

---

³⁰ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre is van mening dat er hier twee klassen ontbreken (b2808 en b2809; respectievelijk 'pijngewaarwording, anders gespecificeerd' en 'pijngewaarwording, niet gespecificeerd') terwijl de naam van klasse b289 had moeten zijn 'pijn, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd'.*

Hoofdstuk 3

Stem en spraak

Dit hoofdstuk gaat over het produceren van geluiden en spraak.

b310 Stem

De productie van verschillende geluiden door de passage van lucht door de larynx.

Inclusies: voortbrengen van stemgeluid, en stemkwaliteit; stoornissen zoals bij afonie, dysfonie, schorheid, hypernasaliteit en hyponasaliteit

Exclusies: mentale functies gerelateerd aan taal (b167); articulatie (b320); babbelen (b3401)

b3100 Voortbrengen van stemgeluid

Het vormen van geluiden door coördinatie van het functioneren van enerzijds de larynx en omringende spieren en anderzijds het ademhalingsstelsel.

Inclusies: fonatie, luidheid; stoornissen zoals bij afonie

b3101 Stemkwaliteit

De productie van karakteristieken van de stem inclusief toonhoogte, resonantie en andere kenmerken.

Inclusies: lage of hoge stem; stoornissen zoals bij hypernasaliteit, hyponasaliteit, dysfonie, schorheid of krassende stem

b3108 Stem, anders gespecificeerd

b3109 Stem, niet gespecificeerd

b320 Articulatie

Functies gerelateerd aan de productie van spraak.

Inclusies: uitspraak, en vormen van fonemen; stoornissen zoals bij spastische dysartrie, atactische dysartrie, vlakke dysartrie, anartrie

Exclusies: mentale functies gerelateerd aan taal (b167); stem (b310)

b330 Vloeiendheid en ritme van spreken

Functies gerelateerd aan de productie van een vloeiende en ritmische wijze van spreken.

Inclusies: vloeiendheid van spreken, ritme van spreken, snelheid van spreken en spraakmelodie; prosodie en intonatie; stoornissen zoals bij stotteren, stamelen, broddelen, bradylalie en tachylalie

Exclusies: mentale functies gerelateerd aan taal (b167); stem (b310); articulatie (b320)

b3300 Vloeiendheid van spreken

De productie van een vloeiende, ononderbroken spraak.

Inclusies: vloeiende overgangen bij spraak; stoornissen zoals bij stotteren, stamelen, broddelen, gebrek aan vloeiendheid, herhaling van klanken, woorden of delen van woorden en onregelmatige onderbrekingen in de spraak

b3301 Ritme van spreken

Functies gerelateerd aan modulatie, tempo en spanningspatronen in spraak.

Inclusies: stoornissen zoals stereotypische of zich herhalende spraakcadans

b3302 Snelheid van spreken

Functies gerelateerd aan de snelheid van spraakproductie.

Inclusies: stoornissen zoals bradylalie en tachylalie

b3303 Spraakmelodie

Functies gerelateerd aan de modulatie van toonhoogtepatronen in spraak.

Inclusies: prosodie, intonatie, melodie van spraak; stoornissen zoals monotone spraak

b3308 Vloeiendheid en ritme van spreken, anders gespecificeerd**b3309 Vloeiendheid en ritme van spreken, niet gespecificeerd****b340 Alternatieve vormen van stemgebruik**

Functies gerelateerd aan de productie van andere manieren van stemgebruik.

Inclusies: productie van muzieknoten en maken van een scala van geluiden, zoals bij zingen, babbelen en neuriën; hardop huilen en schreeuwen

Exclusies: mentale functies gerelateerd aan taal (b167); stem (b310); articulatie (b320); vloeiendheid en ritme van spreken (b330)

b3400 Productie van muzieknoten

Functies gerelateerd aan de productie van zang.

Inclusies: volhouden, moduleren en beëindigen van de productie van enkele of gekoppelde stemuitingen met variatie in toonhoogte zoals bij zingen en neuriën

b3401 Maken van scala van geluiden

Functies gerelateerd aan de productie van een gevarieerd scala aan stemuitingen.

Inclusie: huilen, kirren, gorgelen en babbelen

b3408 Alternatieve vormen van stemgebruik, anders gespecificeerd**b3409 Alternatieve vormen van stemgebruik, niet gespecificeerd****b398 Stem en spraak, anders gespecificeerd****b399 Stem en spraak, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 4

Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel

Dit hoofdstuk gaat over de functies van het hart en bloedvatenstelsel (functies van het hart en de bloedvaten), het hematologisch systeem het afweersysteem (functies gerelateerd aan de aanmaak van bloed en immuniteit), en het ademhalingsstelsel (ademhaling en inspanningstolerantie).

Functies van hart en bloedvatenstelsel (b410-b429)

b410 Hartfuncties

Functies gerelateerd aan het pompen van bloed naar het lichaam in adequate of vereiste hoeveelheden en met adequate of vereiste druk.

Inclusies: hartfrequentie, hartritme, contractiekracht van spieren in ventrikelwand, bloedvoorziening hart; functies van de hartkleppen; pompen van het bloed door de longcirculatie; stoornissen zoals tachycardie, bradycardie en onregelmatige hartslag en bij hartfalen, cardiomyopathie, myocarditis, en coronaire insufficiëntie

Exclusies: functies van bloedvaten (b415); bloeddruk (b420); inspanningstolerantie (b455)

b4100 Hartfrequentie

Het aantal keren dat het hart per minuut samentrekt.

Inclusies: stoornissen zoals te hoge hartfrequentie (tachycardie) of te lage hartfrequentie (bradycardie)

b4101 Hartritme

De regelmaat van de hartslag.

Inclusies: stoornissen zoals bij aritmie

b4102 Contractiekracht van spieren in ventrikelwand

De hoeveelheid bloed die per slag door de ventrikels wordt weggepompt.

Inclusies: stoornissen zoals bij verminderd slagvolume

b4103 Bloedvoorziening hart

De hoeveelheid bloed beschikbaar voor de hartspier.

Inclusie: stoornissen zoals bij coronaire ischemie

b4108 Hartfuncties, anders gespecificeerd

b4109 Hartfuncties, niet gespecificeerd**b415 Functies van bloedvaten**

Functies gerelateerd aan het transport van bloed door het lichaam.

Inclusies: functies van arteriën, functies van capillairen en functies van venen (met inbegrip van venenkleppen); vasomotorische functie; functies van pulmonaire arteriën, capillairen en venen; stoornissen zoals bij blokkade of vernauwing van arteriën door arteriosclerose, arteriosclerose, trombo-embolie en spataderen

Exclusies: hartfuncties (b410); bloeddruk (b420); functies van hematologisch systeem (b430); inspanningstolerantie (b455)

b4150 Functies van arteriën

Functies gerelateerd aan de bloedstroom door de arteriën.

Inclusies: stoornissen zoals arteriële dilatatie, en arteriële vernauwing zoals bij claudicatio intermittens

b4151 Functies van capillairen

Functies gerelateerd aan de bloedstroom door de capillairen.

b4152 Functies van venen

Functies gerelateerd aan de bloedstroom door de venen en de functies van venenkleppen.

Inclusies: stoornissen zoals veneuze dilatatie, veneuze constrictie, en het onvoldoende sluiten van kleppen zoals bij spataderen

b4158 Functies van bloedvaten, anders gespecificeerd**b4159 Functies van bloedvaten, niet gespecificeerd****b420 Bloeddruk**

Functies gerelateerd aan het handhaven van de bloeddruk in de arteriën.

Inclusies: verhoogde bloeddruk, verlaagde bloeddruk en handhaven van bloeddruk; stoornissen zoals bij hypotensie, hypertensie en posturale hypotensie

Exclusies: hartfuncties (b410); functies van bloedvaten (b415); inspanningstolerantie (b455)

b4200 Verhoogde bloeddruk

Een toename in systolische of diastolische bloeddruk boven een waarde normaal voor de leeftijd.

b4201 Verlaagde bloeddruk

Een daling in systolische of diastolische bloeddruk onder een waarde normaal voor de leeftijd.

b4202 Handhaving bloeddruk

Het handhaven van een geschikte bloeddruk in reactie op veranderingen in het lichaam.

b4208 Bloeddruk, anders gespecificeerd**b4209 Bloeddruk, niet gespecificeerd****b429 Functies van hart en bloedvatenstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Functies van hematologisch systeem en afweersysteem (b430-b439)***b430 Functies van hematologisch systeem**

Functies gerelateerd aan de aanmaak van bloed, het transport van zuurstof en metabolieten en stolling.

Inclusies: bloedaanmaak, zuurstoftransport door bloed, transport van metabolieten door bloed en stollen; met bloed samenhangende functies van de milt; stoornissen zoals bij anemie, hemofilie en andere stollingsdisfuncties

Exclusies: functies van het hart en bloedvatenstelsel (b410-b429); functies van afweersysteem (b435); inspanningstolerantie (b455)

b4300 Bloedaanmaak

De productie van bloed en al zijn bestanddelen.

b4301 Zuurstoftransport door bloed

Het vermogen van bloed om zuurstof door het lichaam te transporteren.

b4302 Transport van metabolieten door bloed

Het vermogen van bloed om metabolieten door het lichaam te transporteren.

b4303 Stolling

Het samenklonteren van bloed, zoals op de plaats van een letsel.

b4308 Functies van hematologisch systeem, anders gespecificeerd**b4309 Functies van hematologisch systeem, niet gespecificeerd**

b435 Functies van afweersysteem

Functies van het lichaam gerelateerd aan de bescherming tegen vreemde stoffen, inclusief infecties, door specifieke en niet-specifieke immuunresponsen.

Inclusies: immuunrespons (specifiek en niet-specifiek; cellulaire immuunrespons, immuunrespons op basis van antilichamen; respons op immunisatie), overgevoelighedsreacties, functies van lymfevaten en functies van lymfeknopen; stoornissen zoals bij auto-immuniteit, allergische reacties, lymphadenitis en lymfoedeem

Exclusie: functies van hematologisch systeem (b430)

b4350 Immune respons

De sensibilisatie respons van het lichaam tegen vreemde stoffen, inclusief bij infecties.

b43500 Specifieke immuunrespons

De sensibilisatie respons van het lichaam tegen een specifieke vreemde stof.

b43501 Niet-specifieke immuunrespons

De algemene sensibilisatie respons van het lichaam tegen vreemde stoffen, inclusief infecties.

b43508 Immune respons, anders gespecificeerd**b43509 Immune respons, niet gespecificeerd****b4351 Gevoelighedsreacties**

De toegenomen sensibilisatie respons van het lichaam tegen vreemde stoffen zoals bij gevoelighedsreacties voor verschillende antigenen.

Inclusies: stoornissen zoals overgevoelighedsreacties of bij allergieën

Exclusie: voedsel intolerantie (b5153)

b4352 Functies van lymfevaten

Functies van de kanalen die lymfe vervoeren.

b4353 Functies van lymfeknopen

Functies van de klieren gelegen langs de lymfevaten.

b4358 Functies van afweersysteem, anders gespecificeerd**b4359 Functies van afweersysteem, niet gespecificeerd****b439 Functies van hematologisch systeem en afweersysteem, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**

Functies van ademhalingsstelsel (b440-b449)

b440 Ademhaling

Functies gerelateerd aan het inhaleren van lucht in de longen, de uitwisseling van gassen tussen lucht en bloed, en het uitademen van lucht.

Inclusies: ademfrequentie, ademritme en ademdiepte; stoornissen zoals apneu, hyperventilatie, onregelmatige ademhaling, paradoxale ademhaling en bij bronchospasme en longemfyseem; obstructie van de bovenste luchtwegen, verminderde luchtstroom door bovenste en onderste luchtwegen

Exclusies: functies van ademhalingsspieren (b445); andere ademhalingsfuncties (b450); inspanningstolerantie (b455)

b4400 Ademfrequentie

Het aantal ademteugen per minuut.

Inclusies: stoornissen zoals te hoge ademfrequentie (tachypnoe) of te lage frequentie (bradyppnoe)

b4401 Ademritme

De periodiciteit en regelmaat van ademhalen.

Inclusies: stoornissen zoals bij onregelmatige ademhaling

b4402 Ademdiepte

De mate van expansie van de longen tijdens ademhalen.

Inclusies: stoornissen zoals bij oppervlakkige ademhaling

b4408 Ademhaling, anders gespecificeerd

b4409 Ademhaling, niet gespecificeerd

b445 Functies van ademhalingsspieren³¹

Functies van de spieren betrokken bij het ademhalen.

Inclusies: functies van thoracale ademhalingsspieren, functies van diafragma, en functies van hulpademhalingsspieren

Exclusies: ademhaling (b440); andere ademhalingsfuncties (b450); inspanningstolerantie (b455)

b4450 Functies van thoracale ademhalingsspieren

Functies van de thoracale spieren betrokken bij het ademhalen.

---

³¹ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre is van mening dat de hier gepresenteerde indeling van ademhalingsspieren niet correct is. De indeling gebruikt bij anatomische eigenschappen van ademhalingsspieren (s4303) is adequater.*

b4451 Functies van diafragma

Functies van het diafragma voor zover het is betrokken bij het ademen.

b4452 Functies van hulpademhalingsspieren

Functies van de andere spieren betrokken bij het ademen.

b4458 Functies van ademhalingsspieren, anders gespecificeerd**b4459 Functies van ademhalingsspieren, niet gespecificeerd****b449 Functies van ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Andere functies en gewaarwordingen van hart en bloedvatenstelsel en ademhalingsstelsel (b450-b469)***b450 Andere ademhalingsfuncties**

Andere functies verwant aan ademhaling, zoals bij hoesten, niezen en geeuwen.

Inclusies: blazen, fluiten en mondademen; productie en transport van slijm

b4500 Productie van slijm in luchtwegen

Productie van slijm in bovenste en onderste luchtwegen.

b4501 Transport van slijm door luchtwegen

Transport van slijm door bovenste en onderste luchtwegen.

b4508 Andere ademhalingsfuncties, anders gespecificeerd**b4509 Andere ademhalingsfuncties, niet gespecificeerd****b455 Inspanningstolerantie**

Functies gerelateerd aan het respiratoire en cardiovasculaire vermogen vereist voor het volhouden van fysieke inspanning.

Inclusies: algemeen fysiek uithoudingsvermogen, aerobe capaciteit, en vermoeibaarheid

Exclusies: functies van hart en bloedvatenstelsel (b410-b429); functies van hematologisch systeem (b430); ademhaling (b440); functies van ademhalingsspieren (b445); andere ademhalingsfuncties (b450)

b4550 Algemeen fysiek uithoudingsvermogen

Het algemene niveau van tolerantie voor fysieke inspanning of uithoudingsvermogen.

- b4551 Aerobe capaciteit**
De mate waarin een persoon zich kan inspannen zonder buiten adem te raken.
- b4552 Vermoeibaarheid**
De gevoeligheid voor vermoeidheid, op ieder niveau van inspanning.
- b4558 Inspanningstolerantie, anders gespecificeerd**
- b4559 Inspanningstolerantie, niet gespecificeerd**
- b460 Gewaarwordingen gepaard gaande met cardiovasculaire en respiratoire functies**
Gewaarwordingen zoals het missen van een hartslag, palpitatie en ademnood.
Inclusies: beklemming op de borst, gevoel dat het hart onregelmatig klopt, dyspnoe, verlangen naar lucht, naar adem snakken, kokhalzen en hijgen
Exclusie: pijngewaarwording (b280)
- b469 Andere functies en gewaarwordingen van hart en bloedvatenstelsel en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**
- b498 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd**
- b499 Functies van hart en bloedvatenstelsel, hematologisch systeem, afweersysteem en ademhalingsstelsel, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 5

Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel

Dit hoofdstuk gaat over de opname van voedsel, vertering en uitscheiding, en over functies gerelateerd aan metabolisme en functies van de endocriene klieren en de groeifuncties.

Functies van spijsverteringsstelsel (b510-b539)

b510 Opname van voedsel

Functies gerelateerd aan het opnemen van vaste stoffen of vloeistoffen in het lichaam en het manipuleren van vaste stoffen en vloeistoffen in de mond.

Inclusies: zuigen, afhappen, kauwen, manipuleren van voedsel in mond, speekselvorming, slikken, en regurgitatie en braken; stoornissen zoals dysfagie, aspiratie van voedsel, aerofagie, excessieve speekselvorming, kwijlen en insufficiënte speekselvorming

Exclusie: gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel (b535)

b5100 Zuigen

Het via zuigkracht ontwikkeld door bewegingen van de wangen, de lippen en de tong in de mond brengen van vloeistoffen.

b5101 Afhappen

Het bijten in, doorboren of afscheuren van voedsel met de tanden.

b5102 Kauwen

Het verbrijzelen en vermalen van voedsel met de kiezen.

b5103 Manipuleren van voedsel in mond

Het met behulp van de tanden en de tong door de mond heen bewegen van voedsel.

b5104 Speekselvorming

De productie van speeksel in de mond.

b5105 Slikken

De passage van voedsel en vloeistof door mondholte, keelholte en oesophagus naar de maag met een adequaat tempo en een adequate snelheid.

Inclusies: orale fase slikproces, faryngeale fase slikproces en oesofageale fase slikproces; stoornissen zoals orale, faryngeale en oesofageale dysfagie

b51050 Orale fase slikproces

De passage van voedsel en vloeistof door de mondholte met een adequaat tempo en een adequate snelheid.

b51051 Faryngeale fase slikproces

De passage van voedsel en vloeistof door de farynx met een adequaat tempo en een adequate snelheid.

b51052 Oesofageale fase slikproces

De passage van voedsel en vloeistof door de oesophagus met een adequaat tempo en een adequate snelheid.

b51058 Slikken, anders gespecificeerd

b51059 Slikken, niet gespecificeerd

b5106 Braken

De beweging van voedsel of vloeistof in de omgekeerde richting, van maag naar oesophagus naar mond en naar buiten, zoals bij gastro-oesofageale reflux, herhaaldelijk braken en pylorusstenose.

b51060 Regurgitatie

De beweging van voedsel of vloeistof in de omgekeerde richting, van maag naar oesophagus naar de mond, zonder uitspugen.

b5107 Rumineren

Het behouden van braaksel in de mond.

b5108 Opname van voedsel, anders gespecificeerd

b5109 Opname van voedsel, niet gespecificeerd

b515 Vertering

Functies gerelateerd aan het transporteren van voedsel door het spijsverteringskanaal, de afbraak van voedsel en de absorptie van voedingsstoffen.

Inclusies: transport van voedsel door maag en darmen (met inbegrip van peristaltiek), afbraak van voedsel (met inbegrip van enzymproductie en enzymwerking), absorptie van voedingsstoffen en voedseltolerantie; stoornissen zoals bij te hoge zuurgraad van de maag, malabsorptie, voedselintolerantie, hypermotiliteit van darmen, intestinale paralyse, intestinale obstructie en verminderde galproductie

Exclusies: opname van voedsel (b510); assimilatie (b520); defecatie (b525); gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel (b535)

b5150 Transport van voedsel door maag en darmen

Peristaltiek en verwante mechanische functies die zorgdragen voor het vervoer van voedsel door maag en darmen.

b5151 Afbraak van voedsel

Het mechanisch afbreken van voedsel in kleinere bestanddelen binnen het spijsverteringskanaal.

b5152 Absorptie van voedingsstoffen

Het in de bloedstroom opnemen van voedingsstoffen uit voedsel en drinken in de darmen.

b5153 Voedseltolerantie

Het accepteren door het lichaam van voedsel en drinken voor vertering en het afwijzen van ongeschikt voedsel en drinken.

Inclusies: stoornissen zoals overgevoeligheid, glutenintolerantie

b5158 Vertering, anders gespecificeerd

b5159 Vertering, niet gespecificeerd

b520 Assimilatie

Functies gerelateerd aan de omzetting van voedingsstoffen in lichaamseigen stoffen.

Inclusies: opslag van voedingsstoffen in het lichaam

Exclusies: vertering (b515); defecatie (b525); handhaving lichaamsgewicht (b530); algemene metabole functies (b540)

b525 Defecatie

Functies gerelateerd aan de uitscheiding van afvalproducten en onverteerd voedsel in de vorm van feces en verwante functies.

Inclusies: uitscheiding van feces, fecale consistentie, defecatiefrequentie, fecale continentie, flatulentie; stoornissen zoals bij constipatie, diarree, waterige ontlasting en insufficiëntie van de anale sfincter of incontinentie

Exclusies: vertering (b515); assimilatie (b520); gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel (b535)

b5250 Uitscheiding van feces

Het verwijderen van afvalproducten uit het rectum, inclusief het contraheren van buikspieren dat hierbij optreedt.

b5251 Fecale consistentie

De consistentie van feces zoals hard, stevig, zacht of waterig.

b5252 Defecatiefrequentie

De frequentie waarmee defecatie optreedt.

b5253 Fecale continentie

De willekeurige controle over de uitscheiding.

b5254 Flatulentie

De uitdrijving van grote hoeveelheden lucht of gassen uit de darmen.

b5258 Defecatie, anders gespecificeerd**b5259 Defecatie, niet gespecificeerd****b530 Handhaving lichaamsgewicht**

Functies gerelateerd aan het handhaven van een adequaat lichaamsgewicht, inclusief toename van lichaamsgewicht tijdens groei.

Inclusies: handhaven van een acceptabele Body Mass Index (BMI); stoornissen zoals ondergewicht, cachexie, gewichtsverlies, overgewicht, vermagering en zoals bij primaire en secundaire obesitas

Exclusies: assimilatie (b520); algemene metabole functies (b540); functies van endocriene klieren (b555)

b535 Gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel

Gewaarwordingen die ontstaan bij eten, drinken en de daaraan gerelateerde vertering.

Inclusies: misselijkheid, opgeblazen gevoel, en buikkrimp; gevoel dat maag vol is, globusgevoel, maagkrampen, gas in de maag en zuurbranden

Exclusies: pijngewaarwording (b280); opname van voedsel (b510); vertering (b515); defecatie (b525)

b5350 Misselijkheid

Het gevoel te moeten braken.

b5351 Opgeblazen gevoel

Het gevoel dat de maag of de buikholte is uitgerekt.

b5352 Buikkrimp

De spasmodische of pijnlijke contracties van de gladde spieren in de wand van het spijsverteringskanaal.

b5358 Gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel, anders gespecificeerd**b5359 Gewaarwordingen verband houdend met spijsverteringsstelsel, niet gespecificeerd****b539 Functies van spijsverteringsstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Functies van metabool stelsel en hormoonstelsel (b540-b559)***b540 Algemene metabole functies**

Functies gerelateerd aan de regulatie van essentiële componenten van het lichaam zoals koolhydraten, eiwitten en vetten, de omzetting van het een in het ander en hun afbraak tot energie.

Inclusies: basaal metabolisme, koolhydraatmetabolisme, eiwitmetabolisme en vetmetabolisme; katabolisme, anabolisme, energieproductie in het lichaam; toename of afname van de metabole snelheid

Exclusies: assimilatie (b520); handhaving lichaamsgewicht (b530); water-, mineraal- en elektrolytenbalans (b545); thermoregulatorische functies (b550); functies van endocriene klieren (b555)

b5400 Basaal metabolisme

Het zuurstofgebruik van het lichaam als het lichaam in een bepaalde mate van rust is en bij een bepaalde temperatuur.

Inclusies: toename of afname van het basaal metabolisme; stoornissen zoals bij hyperthyroïdie en hypothyroïdie

b5401 Koolhydraatmetabolisme

Het proces waarbij koolhydraten in het voedsel worden opgeslagen en afgebroken in glucose en vervolgens in koolzuur en water.

b5402 Eiwitmetabolisme

Het proces waarbij eiwitten in het voedsel worden omgezet in aminozuren en vervolgens verder afgebroken worden in het lichaam.

b5403 Vetmetabolisme

Het proces waarbij vet in het voedsel wordt opgeslagen en vervolgens afgebroken in het lichaam.

b5408 Algemene metabole functies, anders gespecificeerd

b5409 Algemene metabole functies, niet gespecificeerd**b545 Water-, mineraal- en elektrolytenbalans**

Functies gerelateerd aan de regulatie van de hoeveelheid water, mineralen en elektrolyten in het lichaam.

Inclusies: waterbalans, mineraalbalans (zoals balans van calcium, zink en ijzer) en elektrolytenbalans (zoals balans van natrium en kalium); stoornissen zoals bij waterretentie, dehydratie, hypercalciëmie, hypocalciëmie, ijzerdeficiëntie, hypernatriëmie, hyponatriëmie, hyperkaliëmie en hypokaliëmie

Exclusies: functies van hematologisch systeem (b430); algemene metabole functies (b540); functies van endocriene klieren (b555)

b5450 Waterbalans

Het handhaven van het niveau of de hoeveelheid water in het lichaam.

Inclusies: stoornissen zoals bij dehydratie en rehydratie

b54500 Waterretentie

Het vasthouden van water in het lichaam.

b54501 Handhaven waterbalans

Het handhaven van de optimale hoeveelheid water in het lichaam.

b54508 Waterbalans, anders gespecificeerd**b54509 Waterbalans, niet gespecificeerd****b5451 Mineraalbalans**

Het handhaven van een evenwicht tussen opname, opslag, verbruik en uitscheiding van mineralen in het lichaam.

b5452 Elektrolytenbalans

Het handhaven van een evenwicht tussen opname, opslag, verbruik en uitscheiding van elektrolyten in het lichaam.

b5458 Water-, mineraal- en elektrolytenbalans, anders gespecificeerd**b5459 Water-, mineraal- en elektrolytenbalans, niet gespecificeerd**

b550 Thermoreguloire functies

Functies betrekking hebbend op de regulatie van lichaamstemperatuur.

Inclusies: lichaamstemperatuur en handhaving lichaamstemperatuur; stoornissen zoals bij hypothermie, hyperthermie

Exclusies: algemene metabole functies (b540); functies van endocriene klieren (b555)

b5500 Lichaamstemperatuur

De regulatie van de kerntemperatuur van het lichaam.

Inclusies: stoornissen zoals hyperthermie of hypothermie

b5501 Handhaving lichaamstemperatuur

Het handhaven van een optimale lichaamstemperatuur als de omgevingstemperatuur verandert.

Inclusie: tolerantie voor warmte of koude

b5508 Thermoreguloire functies, anders gespecificeerd**b5509 Thermoreguloire functies, niet gespecificeerd****b555 Functies van endocriene klieren**

Functies gerelateerd aan de productie van hormonen en de regulatie van hormoonspiegels in het lichaam, inclusief cyclische veranderingen.

Inclusies: hormoonbalans; stoornissen zoals bij hyperpituitarisme, hypopituitarisme, hyperthyroïdie, hypothyroïdie, hyperadrenalisme, hypoadrenalisme, hyperparathyroïdie, hypoparathyroïdie, hypogonadisme, hypogonadisme

Exclusies: algemene metabole functies (b540); water-, mineraal- en elektrolytenbalans (b545); thermoreguloire functies (b550); seksuele functies (b640); functies gerelateerd aan menstruatie (b650)

b5550 Puberteitsfuncties

Functies samenhangend met het begin van de puberteit en het ontstaan van primaire en secundaire geslachtskenmerken.

b55500 Ontwikkeling van lichaamsbehairing en schaamhaar

Functies samenhangend met de ontwikkeling van lichaamsbehairing en schaamhaar.

b55501 Borstvorming en tepelvorming

Functies samenhangend met de ontwikkeling van borsten en tepels.

b55502 Ontwikkeling van penis, testes en scrotum

Functies samenhangend met de ontwikkeling van penis, testes en scrotum.

b55508 Puberteitsfuncties, anders gespecificeerd**b55509 Puberteitsfuncties, niet gespecificeerd****b560 Groeifuncties**

Functies gerelateerd aan het bereiken van groeimijlpalen in overeenstemming met aan de omgeving aangepaste normen voor groei-parameters.

Inclusies: dwerggroei en reuzengroei

b569 Functies van metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**b598 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd****b599 Functies van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, niet gespecificeerd.**

Hoofdstuk 6

Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies

Dit hoofdstuk gaat over functies gerelateerd aan urine en over reproductieve functies, inclusief seksuele en voortplantingsfuncties.

Functies gerelateerd aan urine (b610-b639)

b610 Productie en opslag van urine

Functies gekoppeld aan de filtratie en opslag van urine.

Inclusies: filtratie van urine en opslag van urine; stoornissen zoals bij renale insufficiëntie, anurie, oligurie, hydronefrose, hypotone blaas en obstructie van ureter

Exclusie: functies gerelateerd aan urinelozing (b620)

b6100 Filtratie van urine

Functies gekoppeld aan de filtratie van urine door de nieren.

b6101 Opslag van urine

Functies gekoppeld aan het vervoer van urine door de ureters en de opslag van urine in de blaas.

b6108 Productie en opslag van urine, anders gespecificeerd

b6109 Productie en opslag van urine, niet gespecificeerd

b620 Functies gerelateerd aan urinelozing

Functies gekoppeld aan de lozing van urine uit de blaas.

Inclusies: urinelozing, frequentie van urinelozing, urinecontinentie; stoornissen zoals bij stressincontinentie, urge-incontinentie, reflexincontinentie, overflowincontinentie, continue incontinentie, nadruppelen, automatische blaas, polyurie, urineretentie en urinedrang

Exclusies: productie en opslag van urine (b610); gewaarwordingen gepaard gaande met urinelozing (b630)

b6200 Urinelozing

Functies gekoppeld aan het legen van de blaas.

Inclusies: stoornissen zoals bij urineretentie

b6201 Frequentie van urinelozing

Functies gekoppeld aan de frequentie waarmee de blaas wordt geleegd.

b6202 Urinecontinentie

Functies gekoppeld aan de controle over de urinelozing.

Inclusies: stoornissen zoals bij stressincontinentie, urgencontinentie, reflexincontinentie, continue incontinentie en gemengde incontinentie

b6208 Functies gerelateerd aan urinelozing, anders gespecificeerd**b6209 Functies gerelateerd aan urinelozing, niet gespecificeerd****b630 Gewaarwordingen gepaard gaande met urinelozing**

Gewaarwordingen die ontstaan bij het legen van de blaas en gerelateerde functies.

Inclusies: gevoel dat blaas niet geheel is gelegegd, gevoel dat de blaas vol is

Exclusies: pijngewaarwording (b280); functies gerelateerd aan urinelozing (b620)

b639 Functies gerelateerd aan urine, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**Genitale en reproductieve functies (b640-b679)****b640 Seksuele functies**

Mentale en fysieke functies gerelateerd aan geslachtsverkeer, inclusief de fase van arousal, het voorspel, het orgasme en de ontspanningsfase.

Inclusies: functies gerelateerd aan fase van seksuele arousal, functies gerelateerd aan voorspel, functies gerelateerd aan orgasme en functies gerelateerd aan ontspanningsfase; functies gerelateerd aan seksuele belangstelling, seksuele prestatie, erectie van de penis, erectie van de clitoris, vaginale smering, masturbatie, ejaculatie, orgasme; stoornissen zoals bij impotentie, frigiditeit, vaginisme, voortijdige zaadlozing, problemen met handhaven van erectie (priapisme) en vertraagde zaadlozing

Exclusies: functies gerelateerd aan voortplanting (b660); gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies (b670)

b6400 Functies gerelateerd aan fase van seksuele arousal

Functies gekoppeld aan seksuele belangstelling en opwindning.

b6401 Functies gerelateerd aan voorspel

Functies gekoppeld aan het hebben van geslachtsverkeer.

b6402 Functies gerelateerd aan orgasme

Functies gekoppeld aan het bereiken van een orgasme.

b6403 Functies gerelateerd aan ontspanningsfase

Functies gekoppeld aan de tevredenheid na een orgasme en de bijgaande ontspanning.

Inclusie: stoornissen zoals ontevredenheid over een orgasme

b6408 Seksuele functies, anders gespecificeerd**b6409 Seksuele functies, niet gespecificeerd****b650 Functies gerelateerd aan menstruatie**

Functies gekoppeld aan de menstruele cyclus, inclusief regelmaat van menstruatie en uitscheiding van menstruatievloeistoffen.

Inclusies: regelmaat menstruele cyclus, interval tussen menstruaties en mate van menstruele bloeding; menarche, menopauze; stoornissen zoals bij primaire en secundaire amenorroe, menorrhagie, polymenorroe en retrograde menstruatie en premenstruele spanning

Exclusies: pijngewaarwording (b280); seksuele functies (b640); functies gerelateerd aan voortplanting (b660); gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies (b670)

b6500 Regelmaat menstruele cyclus

Functies gekoppeld aan de regelmaat van de menstruele cyclus.

Inclusies: te frequent of te weinig frequent optredende menstruaties

b6501 Interval tussen menstruaties

Functies gerelateerd aan het reguleren van de tijd tussen twee menstruele cycli in.

b6502 Mate van menstruele bloeding

Functies gekoppeld aan de hoeveelheid menstruatievloeistoffen.

Inclusies: te geringe hoeveelheid menstruatievloeistoffen (hypomenorroe); te grote hoeveelheid menstruatie vloeistoffen (menorrhagie, hypermenorroe)

b6503 Begin van menstruatie

Functies gerelateerd aan het begin van de eerste menstruatie.

b6508 Functies gerelateerd aan menstruatie, anders gespecificeerd**b6509 Functies gerelateerd aan menstruatie, niet gespecificeerd**

b660 Functies gerelateerd aan voortplanting

Functies gekoppeld aan vruchtbaarheid, zwangerschap, bevalling en lactatie.

Inclusies: functies gerelateerd aan (mannelijke en vrouwelijke) vruchtbaarheid, functies gerelateerd aan zwangerschap, functies gerelateerd aan bevalling en functies gerelateerd aan lactatie; stoornissen zoals azoöspermie, oligospermie, galactorroe, agalactorroe, agalactie en zoals bij subfertiliteit, steriliteit, spontane abortus, ectopische zwangerschap, miskraam, kleine foetus, hydramnion en premature bevalling, vertraagde bevalling

Exclusies: seksuele functies (b640); functies gerelateerd aan menstruatie (b650)

b6600 Functies gerelateerd aan vruchtbaarheid

Functies gekoppeld aan het vermogen ei- of zaadcellen te produceren.

Inclusie: stoornissen zoals bij subfertiliteit en steriliteit

Exclusie: seksuele functies (b640)

b6601 Functies gerelateerd aan zwangerschap

Functies gekoppeld aan het zwanger worden en zwanger zijn.

b6602 Functies gerelateerd aan bevalling

Functies gekoppeld aan het proces van bevallen.

b6603 Functies gerelateerd aan lactatie

Functies gekoppeld aan de productie van melk en het zorgen dat deze beschikbaar komt voor het kind.

b6608 Functies gerelateerd aan voortplanting, anders gespecificeerd**b6609 Functies gerelateerd aan voortplanting, niet gespecificeerd****b670 Gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies**

Gewaarwordingen die ontstaan bij seksuele arousal, geslachtsgemeenschap, menstruatie en gerelateerde genitale en reproductieve functies.

Inclusies: ongemak gepaard gaande met geslachtsverkeer, ongemak gepaard gaande met menstruele cyclus, en ongemak gepaard gaande met menopauze; stoornissen zoals bij dyspareunie, dysmenorroe

Exclusies: pijngewaarwording (b280); gewaarwordingen gepaard gaande met urinelozing (b630); seksuele functies (b640); functies gerelateerd aan menstruatie (b650); functies gerelateerd aan voortplanting (b660)

- b6700 Ongemak gepaard gaande met geslachtsverkeer**
Gewaarwordingen gepaard gaande met seksuele arousal, voorspel, geslachtsverkeer, orgasme en ontspanning.
- b6701 Ongemak gepaard gaande met menstruele cyclus**
Gewaarwordingen gepaard gaande met menstruatie, inclusief de pre- en postmenstruele fase.
- b6702 Ongemak gepaard gaande met menopauze**
Gewaarwordingen gepaard gaande met het ophouden van de menstruele cyclus.
Inclusie: opvliegers en nachtelijk zweten tijdens menopauze
- b6703 Genitale gewaarwordingen**
Gewaarwordingen gerelateerd aan opwinding van de geslachtsdelen.
Exclusie: seksuele functies (b640); functies gerelateerd aan voortplanting (b660))
- b6708 Gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies, anders gespecificeerd**
- b6709 Gewaarwordingen gepaard gaande met genitale en reproductieve functies, niet gespecificeerd**
- b679 Genitale en reproductieve functies, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**
- b698 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies, anders gespecificeerd**
- b699 Functies van urogenitaal stelsel en reproductieve functies, niet gespecificeerd.**

Hoofdstuk 7

Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies

Dit hoofdstuk gaat over functies gerelateerd aan beweging en mobiliteit, inclusief reflexen en functies van gewrichten, botten en spieren.

Functies van gewrichten en botten (b710-b729)

b710 Mobiliteit van gewrichten

Functies gerelateerd aan de bewegingsrange en de beweeglijkheid van gewrichten.

Inclusies: mobiliteit van een enkel gewricht (zoals schoudergewricht, ellebooggewricht, polsgewricht, heupgewricht, kniegewricht, enkelgewricht), mobiliteit van meerdere gewrichten (zoals vertebrale gewrichten, kleine hand- en voetgewrichten), mobiliteit van gewrichten in het algemeen; stoornissen zoals hypermobiliteit van gewrichten en bij 'frozen' gewrichten zoals frozen shoulder, en artritis

Exclusies: stabiliteit van gewrichten (b715); controle van willekeurige bewegingen (b760)

b7100 Mobiliteit van een enkel gewricht

De bewegingsrange en de beweeglijkheid van één gewricht.

b7101 Mobiliteit van meerdere gewrichten

De bewegingsrange en de beweeglijkheid van meer dan één gewricht.

b7102 Mobiliteit van gewrichten in het algemeen

De bewegingsrange en de beweeglijkheid van gewrichten door het hele lichaam heen.

b7108 Mobiliteit van gewrichten, anders gespecificeerd

b7109 Mobiliteit van gewrichten, niet gespecificeerd

b715 Stabiliteit van gewrichten

Functies gerelateerd aan het handhaven van de structurele integriteit van gewrichten.

Inclusies: stabiliteit van een enkel gewricht, stabiliteit van meerdere gewrichten, en stabiliteit van gewrichten in het algemeen; stoornissen zoals bij instabiel schoudergewricht, dislocatie van een gewricht, zoals schouder of heup

Exclusies: mobiliteit van gewrichten (b710)

- b7150 Stabiliteit van een enkel gewricht**
Het handhaven van de structurele integriteit van één gewricht.
- b7151 Stabiliteit van meerdere gewrichten**
Het handhaven van de structurele integriteit van meer dan één gewricht.
- b7152 Stabiliteit van gewrichten in het algemeen**
Het handhaven van de structurele integriteit van gewrichten door het hele lichaam heen.
- b7158 Stabiliteit van gewrichten, anders gespecificeerd**
- b7159 Stabiliteit van gewrichten, niet gespecificeerd**
- b720 Mobiliteit van botten**
Functies gerelateerd aan de bewegingsrange en de beweeglijkheid van schouderblad, bekken, carpale botten en tarsale botten.
Inclusies: mobiliteit schouderblad, mobiliteit bekken, mobiliteit carpale botten, en mobiliteit tarsale botten; stoornissen zoals bij frozen scapula en frozen pelvis
Exclusie: mobiliteit van gewrichten (b710)
- b7200 Mobiliteit schouderblad [scapula]**
De bewegingsrange en de beweeglijkheid van het schouderblad.
Inclusies: stoornissen zoals bij protractie, retractie, laterorotatie en mediorotatie van het schouderblad
- b7201 Mobiliteit bekken [pelvis]**
De bewegingsrange en de beweeglijkheid van het bekken.
Inclusie: rotatie van het bekken
- b7202 Mobiliteit carpale botten [ossa carpi]**
De bewegingsrange en de beweeglijkheid van de carpale botten.
- b7203 Mobiliteit tarsale botten [ossa tarsi]**
De bewegingsrange en de beweeglijkheid van de tarsale botten.
- b7208 Mobiliteit van botten, anders gespecificeerd**
- b7209 Mobiliteit van botten, niet gespecificeerd**
- b729 Functies van gewrichten en botten, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**

Spierfuncties (b730-b749)

b730 Spiersterkte

Functies gerelateerd aan de kracht ontwikkeld door de contractie van een spier of van spiergroepen.

Inclusies: sterkte van geïsoleerde spieren en spiergroepen, sterkte van spieren in één ledemaat, sterkte van spieren in één lichaamszijde, sterkte van spieren in onderste lichaamshelft, sterkte van spieren in alle ledematen, sterkte van rompspieren, en sterkte van alle spieren in het lichaam; stoornissen zoals bij zwakte van kleine voet- en handspieren, parese, paralyse, monoplegie, hemiplegie, paraplegie, quadriplegie en akinetisch mutisme

Exclusies: functies van aan oog verwante structuren (b215); spiertonus (b735); spieruithoudingsvermogen (b740)

b7300 Sterkte van geïsoleerde spieren en spiergroepen

De kracht ontwikkeld door de contractie van specifieke en geïsoleerde spieren en spiergroepen.

Inclusies: stoornissen zoals bij zwakte van kleine voet- en handspieren

b7301 Sterkte van spieren in één ledemaat

De kracht ontwikkeld door de contractie van spieren en spiergroepen van één arm of been.

Inclusie: stoornissen zoals bij monoparese en monoplegie

b7302 Sterkte van spieren in één lichaamszijde

De kracht ontwikkeld door contractie van spieren en spiergroepen in de linker of rechter zijde van het lichaam.

Inclusies: stoornissen zoals bij hemiparese en hemiplegie

b7303 Sterkte van spieren in onderste lichaamshelft

De kracht ontwikkeld door contractie van spieren en spiergroepen in de onderste helft van het lichaam.

Inclusies: stoornissen zoals bij paraparese en paraplegie

b7304 Sterkte van spieren in alle ledematen

De kracht ontwikkeld door contractie van spieren en spiergroepen van alle vier de ledematen.

Inclusies: stoornissen zoals bij tetraparese en tetraplegie

b7305 Sterkte van rompspieren

De kracht ontwikkeld door contractie van spieren en spiergroepen in de romp.

b7306 Sterkte van alle spieren in het lichaam

De kracht ontwikkeld door contractie van alle spieren en spiergroepen van het lichaam.

Inclusies: stoornissen zoals bij akinetisch mutisme

b7308 Spiersterkte, anders gespecificeerd**b7309 Spiersterkte, niet gespecificeerd****b735 Spiertonus**

Functies gerelateerd aan de spanning aanwezig in niet-actieve spieren en de weerstand die spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: tonus van geïsoleerde spieren en spiergroepen, tonus van spieren in één ledemaat, tonus van spieren aan één lichaamszijde, tonus van spieren in onderste lichaamshelft, tonus van spieren in alle ledematen, tonus van rompspieren, en tonus van alle spieren in lichaam; stoornissen zoals bij hypotonie, hypertonie en spierspasticiteit; myotonie, paramyotonie

Exclusies: spiersterkte (b730); spieruithoudingsvermogen (b740)

b7350 Tonus van geïsoleerde spieren en spiergroepen

De spanning in niet-actieve geïsoleerde spieren en spiergroepen en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij focale dystonie, bijvoorbeeld torticollis

b7351 Tonus van spieren in één ledemaat

De spanning in niet-actieve geïsoleerde spieren en spiergroepen in één arm of been en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij monoparese en monoplegie

b7352 Tonus van spieren aan één lichaamszijde

De spanning in niet-actieve spieren en spiergroepen van de rechter- of linkerzijde van het lichaam en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij hemiparese en hemiplegie

b7353 Tonus van spieren in onderste lichaamshelft

De spanning in niet-actieve spieren en spiergroepen in de onderste helft van het lichaam en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij paraparese en paraplegie

b7354 Tonus van spieren in alle ledematen

De spanning in niet-actieve spieren en spiergroepen in alle vier de ledematen en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij tetraparese en tetraplegie

b7355 Tonus van rompspieren

De spanning in niet-actieve spieren en spiergroepen van de romp en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

b7356 Tonus van alle spieren in lichaam

De spanning in niet-actieve spieren en spiergroepen van het hele lichaam en de weerstand die deze spieren bieden wanneer zij passief worden gerekt.

Inclusies: stoornissen zoals bij gegeneraliseerde dystonie en de ziekte van Parkinson, of algemene parese en paralyse

b7358 Spiertonus, anders gespecificeerd**b7359 Spiertonus, niet gespecificeerd****b740 Spieruithoudingsvermogen**

Functies gerelateerd aan het volhouden van spiercontractie gedurende de vereiste periode.

Inclusies: uithoudingsvermogen van geïsoleerde spieren, uithoudingsvermogen van spiergroepen en uithoudingsvermogen van alle spieren in lichaam; stoornissen zoals bij myasthenia gravis

Exclusies: inspanningstolerantie (b455); spiersterkte (b730); spiertonus (b735)

b7400 Uithoudingsvermogen van geïsoleerde spieren

Het volhouden van contractie van geïsoleerde spieren gedurende de vereiste periode.

b7401 Uithoudingsvermogen van spiergroepen

Het volhouden van contractie door geïsoleerde spiergroepen gedurende de vereiste periode.

Inclusies: stoornissen zoals bij monoparese en monoplegie, hemiparese en hemiplegie, paraparese en paraplegie

b7402 Uithoudingsvermogen van alle spieren in lichaam

Het volhouden van contractie door alle spieren van het lichaam gedurende de vereiste periode.

Inclusies: stoornissen zoals bij tetraparese, tetraplegie, algemene parese en paralyse

b7408 Spieruithoudingsvermogen, anders gespecificeerd

b7409 Spieruithoudingsvermogen, niet gespecificeerd

b749 Spierfuncties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Bewegingsfuncties (b750-b789³²)

b750 Motorische reflexfuncties

Functies gerelateerd aan de onwillekeurige contractie van spieren automatisch opgewekt door specifieke stimuli.

Inclusies: motorische rekreflex (met inbegrip van automatisch verlopende lokale gewrichtsreflex), reflexen opgewekt door schadelijke stimuli, en reflexen opgewekt door andere exteroceptieve stimuli; terugtrekreflex, bicepsreflex, radiusreflex, quadricepsreflex, patella-reflex, enkelreflex, optreden en nawerking van reflexen

b7500 Motorische rekreflex

Onwillekeurige contracties van spieren automatisch opgewekt door rekken.

b7501 Reflexen opgewekt door schadelijke stimuli

Onwillekeurige contracties van spieren automatisch opgewekt door pijnlijke of schadelijke stimuli.

Inclusie: terugtrekreflex

b7502 Reflexen opgewekt door andere exteroceptieve stimuli

Onwillekeurige contracties van spieren automatisch opgewekt door externe stimuli anders dan schadelijke stimuli.

Inclusie: zuigreflex

b7508 Motorische reflexfuncties, anders gespecificeerd

b7509 Motorische reflexfuncties, niet gespecificeerd

b755 Onwillekeurige bewegingsreacties

Functies gerelateerd aan onwillekeurige contracties van grote spieren of van alle spieren van het lichaam opgewekt door lichaamshouding, balans en dreigende stimuli.

Inclusies: houdingsreacties, oprichtreacties, instelreacties, evenwichtsreacties, steunreacties, afweerreacties

Exclusie: motorische reflexfuncties (b750)

---

³² Redactioneel: Volgens het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre ontbreekt ten onrechte de klasse b789 Bewegingsfuncties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

b760 Controle van willekeurige bewegingen

Functies gerelateerd aan controle over en coördinatie van willekeurige bewegingen.

Inclusies: controle van enkelvoudige willekeurige bewegingen, controle van complexe willekeurige bewegingen, coördinatie van willekeurige bewegingen (met inbegrip van rechts-linkscoördinatie, oog-hand-coördinatie, oog-voetcoördinatie) en steunfuncties van arm of been; stoornissen zoals controleproblemen en coördinatieproblemen, zoals onhandigheid en dysdiadochokinese

Exclusies: spiersterkte (b730); onwillekeurige bewegingen (b765); gangpatroon (b770)

b7600 Controle van enkelvoudige willekeurige bewegingen

Controle en coördinatie van enkelvoudige of geïsoleerde willekeurige bewegingen.

b7601 Controle van complexe willekeurige bewegingen

Controle en coördinatie van complexe willekeurige bewegingen.

b7602 Coördinatie van willekeurige bewegingen

Coördinatie van enkelvoudige en complexe willekeurige bewegingen, het in de goede volgorde en combinatie uitvoeren van bewegingen.

Inclusies: rechts-linkscoördinatie, coördinatie van visueel gestuurde bewegingen, zoals bij oog-handcoördinatie en oog-voetcoördinatie; stoornissen zoals bij dysdiadochokinese

b7603 Steunfuncties van arm of been

Controle en coördinatie van willekeurige bewegingen door het nemen van gewicht op ofwel de armen (ellebogen of handen) of de benen (knieën of voeten).

b7608 Controle van willekeurige bewegingen, anders gespecificeerd**b7609 Controle van willekeurige bewegingen, niet gespecificeerd****b761 Spontane bewegingen**

Functies gerelateerd aan frequentie, vloeïendheid en complexiteit van bewegingen van het gehele lichaam en afzonderlijke lichaamsdelen, zoals bij spontane bewegingen bij kinderen.

b7610 Algemene bewegingen

Repertoire en kwaliteit van leeftijdspecifieke algemene bewegingen zoals draai- en onrustbewegingen op jonge leeftijd.

b7611 Specifieke spontane bewegingen

Repertoire en kwaliteit van leeftijds specifieke bewegingen, normaliter aanwezig tijdens de eerste maanden na de geboorte zoals arm- en beenbewegingen naar de lichaamsmediaan, vinger- en schopbewegingen.

b7618 Spontane bewegingen, anders gespecificeerd**b7619 Spontane bewegingen, niet gespecificeerd****b765 Onwillekeurige bewegingen**

Functies gerelateerd aan niet-intentionele, niet- of semi-doelgerichte onwillekeurige contracties van een spier of spiergroep.

Inclusies: onwillekeurige spiercontracties, tremor, tics en maniërismen, en stereotypieën en motorische perseveratie; stoornissen zoals bij chorea, athetose, vocale tics, dystonische bewegingen en dyskinesie

Exclusies: controle van willekeurige bewegingen (b760); gangpatroon (b770)

b7650 Onwillekeurige spiercontracties

Niet-intentionele, niet-doelgerichte of semi-doelgerichte onwillekeurige contracties van een spier of spiergroep, zoals die kunnen optreden bij een psychologische disfunctie.

Inclusies: stoornissen zoals bij choreatische en athetotische bewegingen; slaap-gerelateerde bewegingsaandoeningen

b7651 Tremor

De alternerende contractie en relaxatie van een groep spieren rond een gewricht, resulterend in beverigheid.

b7652 Tics en maniërismen

Zich herhalende, quasi-doelgerichte onwillekeurige contracties van een spiergroep.

Inclusies: stoornissen zoals bij vocale tics, coprolalie en bruxisme

b7653 Stereotypieën en motorische perseveratie

Spontane, niet-doelgerichte bewegingen zoals het herhaaldelijk draaien en schudden van het hoofd of wiebelen.

b7658 Onwillekeurige bewegingen, anders gespecificeerd**b7659 Onwillekeurige bewegingen, niet gespecificeerd**

b770 Gangpatroon

Functies gerelateerd aan bewegingspatronen gekoppeld aan gaan, rennen of andere bewegingen van het hele lichaam.

Inclusies: bewegingspatronen bij gewoon lopen en hardlopen; stoornissen zoals bij spastische gang, hemiplegische gang, paraplegische gang, asymmetrische gang, mank lopen en houterig gangpatroon

Exclusies: spiersterkte (b730); spiertonus (b735); controle van willekeurige bewegingen (b760); onwillekeurige bewegingen (b765)

b780 Gewaarwordingen verband houdend met spieren en bewegingsfuncties

Gewaarwordingen gerelateerd aan spieren of spiergroepen van het lichaam en aan spierbewegingen.

Inclusies: spierstijfheid (met inbegrip van gevoel dat spieren gespannen zijn), en spierspasmie; 'zware' spieren

Exclusie: pijngewaarwording (b280)

b7800 Spierstijfheid

Gevoel dat spieren gespannen of stijf zijn.

b7801 Spierspasmie

Gevoel dat een spier of spiergroep onwillekeurig samentrekt.

b7808 Gewaarwordingen verband houdend met spieren en bewegingsfuncties, anders gespecificeerd**b7809 Gewaarwordingen verband houdend met spieren en bewegingsfuncties, niet gespecificeerd****b789 Bewegingsfuncties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd****b798 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies, anders gespecificeerd****b799 Functies van bewegingssysteem en aan beweging verwante functies, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 8

Functies van huid en verwante structuren

Dit hoofdstuk gaat over de functies van huid, nagels en haren.

Functies van huid (b810-b849)

b810 Beschermende functies van huid

Functies van de huid betrekking hebbend op het beschermen van het lichaam tegen fysieke, chemische en biologische bedreigingen.

Inclusies: bescherming tegen de zon en andere straling, lichtgevoeligheid, pigmentatie, huidkwaliteit; isolerende functie van de huid, eeltvorming, verharding; stoornissen zoals bij gescheurde huid, zweren, doorligplekken en dunner worden van de huid

Exclusies: herstelfuncties van de huid (b820); andere functies van de huid (b830)

b820 Herstelfuncties van huid

Functies van de huid betrekking hebbend op herstel van de huid ter reparatie van scheuren en ander letsel van de huid.

Inclusies: korstvorming, genezing, littekenvorming; bloeduitstortingen, vorming van keloïd

Exclusies: beschermende functies van huid (b810); andere functies van huid (b830)

b830 Andere functies van huid

Andere functies van de huid dan bescherming en herstel, zoals afkoeling en zweetvorming.

Inclusies: zweten, functies van de huidklieren en resulterende lichaamsgeur

Exclusies: beschermende functies van huid (b810); herstelfuncties van huid (b820)

b840 Gewaarwording verband houdend met huid

Gewaarwordingen gerelateerd aan de huid zoals jeuk, branderig gevoel en tintelingen.

Inclusies: gevoel van pins en needles ('slapend' been/arm/enz.) en kippenvel hebben

Exclusie: pijngewaarwording (b280)

b849 Functies van huid, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Functies van haren en nagels (b850-b869)**b850 Functies van het haar**

Functies van het haar, zoals bescherming, kleur en uiterlijk.

Inclusies: haargroei, pigmentatie van haar, locatie van haar; haarverlies, zoals bij alopecia

b860 Functies van nagels

Functies van de nagels, zoals bescherming, krabben en uiterlijk.

Inclusies: nagelgroei, pigmentatie van nagels, kwaliteit van nagels

b869 Functies van haren en nagels, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**b898 Functies van huid en verwante structuren, anders gespecificeerd****b899 Functies van huid en verwante structuren, niet gespecificeerd**

ANATOMISCHE EIGENSCHAPPEN³³

Definities: *Anatomische eigenschappen* betreffen de positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van onderdelen van het menselijk lichaam.

Onderdelen van het menselijk lichaam zijn lichaamsdelen, orgaanstelsels, organen en onderdelen van organen

Stoornissen zijn afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Gedurende de kindertijd en adolescentie kunnen stoornissen optreden in de vorm van achterstand of vertraging in de ontwikkeling van anatomische eigenschappen.

Eerste typering

Generieke typering waarmee op een negatieve schaal de mate of omvang van een stoornis aangeduid kan worden:

xxx.0	GEEN stoornis	(geen, afwezig, verwaarloosbaar ...)	0-4%
xxx.1	LICHTE stoornis	(gering, laag ...)	5-24%
xxx.2	MATIGE stoornis	(tamelijk ...)	25-49 %
xxx.3	ERNSTIGE stoornis	(aanzienlijk, hoog, sterk...)	50-95 %
xxx.4	VOLLEDIGE stoornis	(totaal ...)	96-100%
xxx.8	niet gespecificeerd		
xxx.9	niet van toepassing		

³³ Redactioneel: *In de originele ICF bestaat deze classificatie uit een lijst van de anatomische structuren die relevant zijn in het kader van het functioneren van een individu. Het is dus een anatomische indeling van het menselijk lichaam. Door deze structuren te gebruiken in combinatie met de typering, worden ze echter tot anatomische eigenschappen die van belang zijn voor het menselijk functioneren. Met de classificatie van functies kunnen functies van relevante structuren, zoals het hart, de spieren en de hersenen worden beschreven; met de classificatie anatomische eigenschappen kunnen van diezelfde structuren de anatomische eigenschappen worden beschreven. Om verwarring te voorkomen heeft het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre dan ook gekozen voor de titel Anatomische eigenschappen.*

Er zijn ruime grenzen in de percentages gegeven voor de gevallen waarin gekalibreerde meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om de stoornis in anatomische eigenschap te kwantificeren. Als bijvoorbeeld 'geen stoornis' of een 'volledige stoornis' wordt gecodeerd, dan mag dit een foutenmarge hebben van maximaal 5%. Een 'matige stoornis' reikt niet verder dan halverwege de schaal. De percentages moeten in verschillende domeinen worden uitgedrukt in percentielen van de standaardbevolking. Om deze kwantificering van de typering op een uniforme wijze toe te passen moeten meetprocedures worden ontwikkeld door middel van onderzoek.

Tweede typering

Gebruikt om de aard van de stoornis in anatomische eigenschap aan te geven:

- 0 geen verandering in de anatomische eigenschap
- 1 volledige afwezigheid
- 2 gedeeltelijke afwezigheid
- 3 extra deel
- 4 afwijkende dimensies
- 5 discontinuïteit
- 6 afwijkende positie
- 7 kwalitatieve veranderingen in anatomische eigenschap, inclusief ophoping van vocht
- 8 niet gespecificeerd
- 9 niet van toepassing

Derde typering (voorstel)

Moet ontwikkeld worden om de lokalisatie aan te geven:

- 0 meer dan één regio
- 1 rechts
- 2 links
- 3 beiderzijds
- 4 voorzijde
- 5 achterzijde
- 6 proximaal
- 7 distaal
- 8 niet gespecificeerd
- 9 niet van toepassing

Voor verdere uitleg over coderingsafspraken zie bijlage 2.

Hoofdstuk 1

Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel³⁴

s110 Anatomische eigenschappen van hersenen³⁵

- s1100 Anatomische eigenschappen van corticale lobben/hersenkwabben
  - s11000 Anatomische eigenschappen van frontale lob [lobus frontalis]
  - s11001 Anatomische eigenschappen van temporale lob [lobus temporalis]
  - s11002 Anatomische eigenschappen van pariëtale lob [lobus parietalis]
  - s11003 Anatomische eigenschappen van occipitale lob [lobus occipitalis]
  - s11008 Anatomische eigenschappen van corticale lobben/hersenkwabben, anders gespecificeerd
  - s11009 Anatomische eigenschappen van corticale lobben/hersenkwabben, niet gespecificeerd
- s1101 Anatomische eigenschappen van middenhersenen [mesencephalon]
- s1102 Anatomische eigenschappen van tussenhersenen [diencephalon]
- s1103 Anatomische eigenschappen van basale ganglia en verwante structuren
- s1104 Anatomische eigenschappen van cerebellum
- s1105 Anatomische eigenschappen van hersenstam
  - s11050 Anatomische eigenschappen van verlengde merg [medulla oblongata]
  - s11051 Anatomische eigenschappen van pons

---

³⁴ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre heeft er bij de vertaling van namen van anatomische structuren voor gekozen om waar mogelijk de Nederlandse naam te vermelden en daarachter tussen rechte haken de naam volgens de Nomina Anatomica en – als er een verschil is – ook volgens de Terminologia Anatomica.*

³⁵ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre heeft gepleit voor een andere indeling van de hersenen conform de Nomina Anatomica. Dit voorstel is niet overgenomen.*

- s11058 Anatomische eigenschappen van hersenstam, anders gespecificeerd
- s11059 Anatomische eigenschappen van hersenstam, niet gespecificeerd
- s1106 Anatomische eigenschappen van hersenzenuwen [nervi craniales]
- s1107 Anatomische eigenschappen van witte stof
  - s11070 Anatomische eigenschappen van corpus callosum
  - s11078 Anatomische eigenschappen van witte stof, anders gespecificeerd
  - s11079 Anatomische eigenschappen van witte stof, niet gespecificeerd
- s1108 Anatomische eigenschappen van hersenen, anders gespecificeerd
- s1109 Anatomische eigenschappen van hersenen, niet gespecificeerd
- s120 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante structuren
  - s1200 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg
    - s12000 Anatomische eigenschappen van cervicale ruggenmerg
    - s12001 Anatomische eigenschappen van thoracale ruggenmerg
    - s12002 Anatomische eigenschappen van lumbosacrale ruggenmerg
    - s12003 Anatomische eigenschappen van paardenstaart [cauda equina]
    - s12008 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante structuren, anders gespecificeerd
    - s12009 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante structuren, niet gespecificeerd
  - s1201 Anatomische eigenschappen van ruggenmergszenuwen [nervi spinales]
  - s1208 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante structuren, anders gespecificeerd.
  - s1209 Anatomische eigenschappen van ruggenmerg en verwante structuren, niet gespecificeerd

- s130 Anatomische eigenschappen van hersenvliezen [meninges]**
- s140 Anatomische eigenschappen van sympathisch zenuwstelsel**
- s150 Anatomische eigenschappen van parasymphatisch zenuwstelsel**
- s198 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel, anders gespecificeerd**
- s199 Anatomische eigenschappen van zenuwstelsel, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 2

Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren

- s210 Anatomische eigenschappen van oogkas [orbita]
- s220 Anatomische eigenschappen van oogbol [bulbus oculi]
  - s2200 Anatomische eigenschappen van bindweefselvlies ogen en oogleden [conjunctiva], harde oogrok [sclera], vaatvlies oog [choroidea]
  - s2201 Anatomische eigenschappen van hoornvlies [cornea]
  - s2202 Anatomische eigenschappen van regenboogvlies [iris]
  - s2203 Anatomische eigenschappen van netvlies [retina]
  - s2204 Anatomische eigenschappen van lens van oogbol
  - s2205 Anatomische eigenschappen van glasachtig lichaam [corpus vitreum]
  - s2208 Anatomische eigenschappen van oogbol [bulbus oculi], anders gespecificeerd
  - s2209 Anatomische eigenschappen van oogbol [bulbus oculi], niet gespecificeerd
- s230 Anatomische eigenschappen van structuren rond oog [organa oculi accessoria/structurae oculi accessoriae]
  - s2300 Anatomische eigenschappen van traanklier [glandula lacrimalis] en verwante structuren
    - s2301 Anatomische eigenschappen van ooglid [palpebra]
    - s2302 Anatomische eigenschappen van wenkbrauw [supercilium]
    - s2303 Anatomische eigenschappen van externe oogspieren
    - s2308 Anatomische eigenschappen van structuren rond oog, anders gespecificeerd
    - s2309 Anatomische eigenschappen van structuren rond oog, niet gespecificeerd
- s240 Anatomische eigenschappen van uitwendig oor [auris externa]
- s250 Anatomische eigenschappen van middenoor [auris media]
  - s2500 Anatomische eigenschappen van trommelvlies [membrana tympanica]
  - s2501 Anatomische eigenschappen van buis van Eustachius [tuba auditiva]

- s2502 Anatomische eigenschappen van gehoorbeentjes [ossicula auditoria/ossicula auditiae]
- s2508 Anatomische eigenschappen van middenoor [auris media], anders gespecificeerd
- s2509 Anatomische eigenschappen van middenoor [auris media], niet gespecificeerd
- s260 Anatomische eigenschappen van binnenoor [auris interna]
  - s2600 Anatomische eigenschappen van slakkenhuis [cochlea]
  - s2601 Anatomische eigenschappen van centrale deel van benig labrynt [vestibulum]
  - s2602 Anatomische eigenschappen van halfcirkelvormige kanalen [canales semicirculares]
  - s2603 Anatomische eigenschappen van inwendige gehoorgang [meatus acusticus internus]
  - s2608 Anatomische eigenschappen van binnenoor [auris interna], anders gespecificeerd.
  - s2609 Anatomische eigenschappen van binnenoor [auris interna], niet gespecificeerd
- s298 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren, anders gespecificeerd
- s299 Anatomische eigenschappen van oog, oor en verwante structuren, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3

Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak

- s310 Anatomische eigenschappen van neus [nasus]
  - s3100 Anatomische eigenschappen van externe neus [nasus externus]
  - s3101 Anatomische eigenschappen van neustussenschot [septum nasi]
  - s3102 Anatomische eigenschappen van neusgangen [meatus nasi inferior, medius, superior]
  - s3108 Anatomische eigenschappen van neus, anders gespecificeerd
  - s3109 Anatomische eigenschappen van neus, niet gespecificeerd
- s320 Anatomische eigenschappen van mond
  - s3200 Anatomische eigenschappen van tanden en kiezen
    - s32000 Anatomische eigenschappen van primaire tanden en kiezen
    - s32001 Anatomische eigenschappen van permanente tanden en kiezen
    - s32008 Anatomische eigenschappen van tanden en kiezen, anders gespecificeerd
    - s32009 Anatomische eigenschappen van tanden en kiezen, niet gespecificeerd
  - s3201 Anatomische eigenschappen van tandvlees
  - s3202 Anatomische eigenschappen van verhemelte [palatum]³⁶
    - s32020 Anatomische eigenschappen van harde verhemelte [palatum durum]
    - s32021 Anatomische eigenschappen van zachte verhemelte [palatum molle]
  - s3203 Anatomische eigenschappen van tong [lingua]
  - s3204 Anatomische eigenschappen van lippen
    - s32040 Anatomische eigenschappen van bovenlip

---

³⁶ Redactioneel: Volgens het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre ontbreken ten onrechte de klassen s32028, s32029, alsmede klasse s32049.

- s32041 Anatomische eigenschappen van onderlip
- s3205 Anatomische eigenschappen van philtrum
- s3208 Anatomische eigenschappen van mond, anders gespecificeerd
- s3209 Anatomische eigenschappen van mond, niet gespecificeerd

- s330 Anatomische eigenschappen van keelholte [pharynx]
  - s3300 Anatomische eigenschappen van nasopharynx [pars nasalis pharyngis]
  - s3301 Anatomische eigenschappen van oropharynx [pars oralis pharyngis]
  - s3308 Anatomische eigenschappen van keelholte [pharynx], anders gespecificeerd
  - s3309 Anatomische eigenschappen van keelholte [pharynx], niet gespecificeerd
- s340 Anatomische eigenschappen van strottenhoofd [larynx]
  - s3400 Anatomische eigenschappen van stembanden
  - s3408 Anatomische eigenschappen van strottenhoofd [larynx], anders gespecificeerd
  - s3409 Anatomische eigenschappen van strottenhoofd [larynx], niet gespecificeerd
- s398 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak, anders gespecificeerd
- s399 Anatomische eigenschappen van structuren betrokken bij stem en spraak, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 4

Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatenstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel

- s410 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatenstelsel**
  - s4100 Anatomische eigenschappen van hart**
    - s41000 Anatomische eigenschappen van boezems [atrium dextrum en atrium sinistrum]**
    - s41001 Anatomische eigenschappen van kamers [ventriculus dexter en ventriculus sinister]**
    - s41008 Anatomische eigenschappen van hart, anders gespecificeerd**
    - s41009 Anatomische eigenschappen van hart, niet gespecificeerd**
  - s4101 Anatomische eigenschappen van slagaderen/arteriën [arteriae]**
  - s4102 Anatomische eigenschappen van aderen/venen [venae]**
  - s4103 Anatomische eigenschappen van haarvaten/capillairen**
  - s4108 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatenstelsel, anders gespecificeerd**
  - s4109 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatenstelsel, niet gespecificeerd**
- s420 Anatomische eigenschappen van afweersysteem**
  - s4200 Anatomische eigenschappen van lymfevaten [vasa lymphatica]**
  - s4201 Anatomische eigenschappen van lymfeknopen [nodi lymphatici]**
  - s4202 Anatomische eigenschappen van zwezerik [thymus]**
  - s4203 Anatomische eigenschappen van milt [lien]**
  - s4204 Anatomische eigenschappen van beenmerg [medulla ossium]**
  - s4208 Anatomische eigenschappen van afweersysteem, anders gespecificeerd**
  - s4209 Anatomische eigenschappen van afweersysteem, niet gespecificeerd**

- s430 Anatomische eigenschappen van ademhalingsstelsel**
  - s4300 Anatomische eigenschappen van luchtpijp [trachea]**
  - s4301 Anatomische eigenschappen van longen [pulmones]**
    - s43010 Anatomische eigenschappen van bronchusboom [arbor bronchialis]**
    - s43011 Anatomische eigenschappen van longblaasjes [alveoli]**
    - s43018 Anatomische eigenschappen van longen [pulmones], anders gespecificeerd**
    - s43019 Anatomische eigenschappen van longen [pulmones], niet gespecificeerd**
  - s4302 Anatomische eigenschappen van borstkas [thorax]**
  - s4303 Anatomische eigenschappen van ademhalingsspieren**
    - s43030 Anatomische eigenschappen van intercostale spieren [musculi intercostales]**
    - s43031 Anatomische eigenschappen van middenrif/diafragma [diaphragma]**
    - s43038 Anatomische eigenschappen van ademhalingsspieren, anders gespecificeerd**
    - s43039 Anatomische eigenschappen van ademhalingsspieren, niet gespecificeerd**
  - s4308 Anatomische eigenschappen van ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd**
  - s4309 Anatomische eigenschappen van ademhalingsstelsel, niet gespecificeerd**
- s498 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel, anders gespecificeerd**
- s499 Anatomische eigenschappen van hart en bloedvatstelsel, afweersysteem en ademhalingsstelsel, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 5

Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel

- s510 Anatomische eigenschappen van speekselklieren [glandulae salivariae]
- s520 Anatomische eigenschappen van slokdarm [oesophagus]
- s530 Anatomische eigenschappen van maag [gaster]
- s540 Anatomische eigenschappen van darmen³⁷
  - s5400 Anatomische eigenschappen van dunne darm [ileum en jejunum]
  - s5401 Anatomische eigenschappen van dikke darm [colon]
  - s5408 Anatomische eigenschappen van darmen, anders gespecificeerd
  - s5409 Anatomische eigenschappen van darmen, niet gespecificeerd
- s550 Anatomische eigenschappen van alvleesklier [pancreas]
- s560 Anatomische eigenschappen van lever [hepar]
- s570 Anatomische eigenschappen van galblaas [vesica biliaris] en galwegen
- s580 Anatomische eigenschappen van endocriene klieren
  - s5800 Anatomische eigenschappen van hypofyse [glandula pituitaria]
  - s5801 Anatomische eigenschappen van schildklier [glandula thyroidea]
  - s5802 Anatomische eigenschappen van bijschildklieren [glandulae parathyroideae]
  - s5803 Anatomische eigenschappen van bijniere[n] [glandulae suprarenales]
  - s5808 Anatomische eigenschappen van endocriene klieren, anders gespecificeerd

---

³⁷ Reactioneel: Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre heeft tijdens het revisieproces gepleit voor een indeling volgens de *Nomina Anatomica*; deze suggestie is niet overgenomen.

- s5809 Anatomische eigenschappen van endocriene klieren, niet gespecificeerd**
- s598 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, anders gespecificeerd**
- s599 Anatomische eigenschappen van spijsverteringsstelsel, metabool stelsel en hormoonstelsel, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 6

Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel

- s610 Anatomische eigenschappen van urinewegstelsel**
  - s6100 Anatomische eigenschappen van nieren [renes]**
  - s6101 Anatomische eigenschappen van ureters**
  - s6102 Anatomische eigenschappen van urineblaas [vesica urinaria]**
  - s6103 Anatomische eigenschappen van urethra**
  - s6108 Anatomische eigenschappen van urinewegstelsel, anders gespecificeerd**
  - s6109 Anatomische eigenschappen van urinewegstelsel, niet gespecificeerd**
- s620 Anatomische eigenschappen van bekkenbodem [diaphragma pelvis]**
- s630 Anatomische eigenschappen van voortplantingsstelsel³⁸**
  - s6300 Anatomische eigenschappen van eierstokken [ovaria]**
  - s6301 Anatomische eigenschappen van baarmoeder [uterus]**
    - s63010 Anatomische eigenschappen van baarmoederlichaam [corpus uteri]**
    - s63011 Anatomische eigenschappen van baarmoederhals [cervix uteri]**
    - s63012 Anatomische eigenschappen van eileiders [tubae uterinae]**
    - s63018 Anatomische eigenschappen van baarmoeder [uterus], anders gespecificeerd**
    - s63019 Anatomische eigenschappen van baarmoeder [uterus], niet gespecificeerd**
  - s6302 Anatomische eigenschappen van borst [mamma] en tepel [papilla mammae]**
  - s6303 Anatomische eigenschappen van vagina en uitwendige geslachtsorganen**

---

³⁸ Reactioneel: Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre heeft tijdens het revisieproces gepleit voor een indeling volgens de *Nomina Anatomica*; deze suggestie is niet overgenomen.

- s63030 Anatomische eigenschappen van clitoris
- s63031 Anatomische eigenschappen van grote schaamlippen [labia majora]
- s63032 Anatomische eigenschappen van kleine schaamlippen [labia minora]
- s63033 Anatomische eigenschappen van vagina
- s63038 Anatomische eigenschappen van vagina en uitwendige geslachtsorganen, anders gespecificeerd
- s63039 Anatomische eigenschappen van vagina en uitwendige geslachtsorganen, niet gespecificeerd
- s6304 Anatomische eigenschappen van testes en scrotum
- s6305 Anatomische eigenschappen van penis
  - s63050 Anatomische eigenschappen van glans penis
  - s63051 Anatomische eigenschappen van penisschacht [corpus penis]
  - s63058 Anatomische eigenschappen van penis, anders gespecificeerd
  - s63059 Anatomische eigenschappen van penis, niet gespecificeerd
- s6306 Anatomische eigenschappen van prostaat [glandula prostata]
- s6308 Anatomische eigenschappen van voortplantingsstelsel, anders gespecificeerd
- s6309 Anatomische eigenschappen van voortplantingsstelsel, niet gespecificeerd
- s698 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel, anders gespecificeerd
- s699 Anatomische eigenschappen van urogenitaal stelsel, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 7

Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging

- s710 Anatomische eigenschappen van hoofd en hals**
  - s7100 Anatomische eigenschappen van schedelbotten**
    - s71000 Anatomische eigenschappen van schedelnaad**
    - s71001 Anatomische eigenschappen van fontanel**
    - s71008 Anatomische eigenschappen van schedelbotten, anders gespecificeerd**
    - s71009 Anatomische eigenschappen van schedelbotten, niet gespecificeerd**
  - s7101 Anatomische eigenschappen van botten aangezicht**
  - s7102 Anatomische eigenschappen van botten hals**
  - s7103 Anatomische eigenschappen van gewrichten van hoofd en hals**
  - s7104 Anatomische eigenschappen van spieren van hoofd en hals**
  - s7105 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van hoofd en hals**
  - s7108 Anatomische eigenschappen van hoofd en hals, anders gespecificeerd**
  - s7109 Anatomische eigenschappen van hoofd en hals, niet gespecificeerd**
- s720 Anatomische eigenschappen van schoudergordel**
  - s7200 Anatomische eigenschappen van botten van schoudergordel**
  - s7201 Anatomische eigenschappen van gewrichten van schoudergordel**
  - s7202 Anatomische eigenschappen van spieren van schoudergordel**
  - s7203 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van schoudergordel**
  - s7208 Anatomische eigenschappen van schoudergordel, anders gespecificeerd**
  - s7209 Anatomische eigenschappen van schoudergordel, niet gespecificeerd**
- s730 Anatomische eigenschappen van bovenste extremiteit**
  - s7300 Anatomische eigenschappen van bovenarm**

- s73000 Anatomische eigenschappen van botten van bovenarm
- s73001 Anatomische eigenschappen van ellebooggewricht [articulatio cubiti]
- s73002 Anatomische eigenschappen van bovenarmspieren
- s73003 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van bovenarm
- s73008 Anatomische eigenschappen van bovenarm, anders gespecificeerd
- s73009 Anatomische eigenschappen van bovenarm, niet gespecificeerd
- s7301 Anatomische eigenschappen van onderarm
  - s73010 Anatomische eigenschappen van botten van onderarm
  - s73011 Anatomische eigenschappen van polsgewricht
  - s73012 Anatomische eigenschappen van onderarmspieren
  - s73013 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van onderarm
  - s73018 Anatomische eigenschappen van onderarm, anders gespecificeerd
  - s73019 Anatomische eigenschappen van onderarm, niet gespecificeerd
- s7302 Anatomische eigenschappen van hand
  - s73020 Anatomische eigenschappen van handbotten
  - s73021 Anatomische eigenschappen van hand- en vingergewrichten
  - s73022 Anatomische eigenschappen van handspieren
  - s73023 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van hand
  - s73028 Anatomische eigenschappen van hand, anders gespecificeerd
  - s73029 Anatomische eigenschappen van hand, niet gespecificeerd
- s7308 Anatomische eigenschappen van bovenste extremiteit, anders gespecificeerd
- s7309 Anatomische eigenschappen van bovenste extremiteit, niet gespecificeerd

- s740 Anatomische eigenschappen van bekkengordel**
  - s7400 Anatomische eigenschappen van botten van bekkengordel**
  - s7401 Anatomische eigenschappen van gewrichten van bekkengordel**
  - s7402 Anatomische eigenschappen van spieren van bekkengordel**
  - s7403 Anatomische eigenschappen van extra-artculaire ligamenten en fasciae van bekkengordel**
  - s7408 Anatomische eigenschappen van bekkengordel, anders gespecificeerd**
  - s7409 Anatomische eigenschappen van bekkengordel, niet gespecificeerd**
- s750 Anatomische eigenschappen van onderste extremiteit**
  - s7500 Anatomische eigenschappen van bovenbeen**
    - s75000 Anatomische eigenschappen van botten van bovenbeen**
    - s75001 Anatomische eigenschappen van heupgewricht [articulatio coxae]**
    - s75002 Anatomische eigenschappen van bovenbeenspieren**
    - s75003 Anatomische eigenschappen van extra-artculaire ligamenten en fasciae van bovenbeen**
    - s75008 Anatomische eigenschappen van bovenbeen, anders gespecificeerd**
    - s75009 Anatomische eigenschappen van bovenbeen, niet gespecificeerd**
  - s7501 Anatomische eigenschappen van onderbeen**
    - s75010 Anatomische eigenschappen van botten van onderbeen**
    - s75011 Anatomische eigenschappen van kniegewricht [articulatio genus]**
    - s75012 Anatomische eigenschappen van onderbeenspieren**
    - s75013 Anatomische eigenschappen van extra-artculaire ligamenten en fasciae van onderbeen**
    - s75018 Anatomische eigenschappen van onderbeen, anders gespecificeerd**
    - s75019 Anatomische eigenschappen van onderbeen, niet gespecificeerd**

- s7502 Anatomische eigenschappen van enkel en voet**
  - s75020 Anatomische eigenschappen van botten van enkel en voet**
  - s75021 Anatomische eigenschappen van enkelgewricht, voetgewrichten en teengewrichten**
  - s75022 Anatomische eigenschappen van spieren van enkel en voet**
  - s75023 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van enkel en voet**
  - s75028 Anatomische eigenschappen van enkel en voet, anders gespecificeerd**
  - s75029 Anatomische eigenschappen van enkel en voet, niet gespecificeerd**
- s7508 Anatomische eigenschappen van onderste extremiteit, anders gespecificeerd**
- s7509 Anatomische eigenschappen van onderste extremiteit, niet gespecificeerd**
- s760 Anatomische eigenschappen van romp**
  - s7600 Anatomische eigenschappen van wervelkolom**
    - s76000 Anatomische eigenschappen van cervicale wervelkolom**
    - s76001 Anatomische eigenschappen van thoracale wervelkolom**
    - s76002 Anatomische eigenschappen van lumbale wervelkolom**
    - s76003 Anatomische eigenschappen van sacrale wervelkolom**
    - s76004 Anatomische eigenschappen van staartbeen [os coccygis]**
    - s76008 Anatomische eigenschappen van wervelkolom, anders gespecificeerd**
    - s76009 Anatomische eigenschappen van wervelkolom, niet gespecificeerd**
  - s7601 Anatomische eigenschappen van rompspieren**
  - s7602 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten en fasciae van romp**
  - s7608 Anatomische eigenschappen van romp, anders gespecificeerd**
  - s7609 Anatomische eigenschappen van romp, niet gespecificeerd**

- s770 Anatomische eigenschappen van extra structuren verwant aan beweging**
  - s7700 Anatomische eigenschappen van botten**
  - s7701 Anatomische eigenschappen van gewrichten**
  - s7702 Anatomische eigenschappen van spieren**
  - s7703 Anatomische eigenschappen van extra-articulaire ligamenten, fasciae, extramusculaire aponeurosen, retinacula, septa, bursae, niet gespecificeerd**
  - s7708 Anatomische eigenschappen van extra structuren verwant aan beweging, anders gespecificeerd**
  - s7709 Anatomische eigenschappen van extra structuren verwant aan beweging, niet gespecificeerd**
- s798 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging, anders gespecificeerd**
- s799 Anatomische eigenschappen van structuren verwant aan beweging, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 8

Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren

- s810 Anatomische eigenschappen van huidgebieden**
  - s8100 Anatomische eigenschappen van huid van hoofd en hals**
  - s8101 Anatomische eigenschappen van huid van schoudergordel**
  - s8102 Anatomische eigenschappen van huid van bovenste extremiteit**
  - s8103 Anatomische eigenschappen van huid van bekkengordel**
  - s8104 Anatomische eigenschappen van huid van onderste extremiteit**
  - s8105 Anatomische eigenschappen van huid van romp**
  - s8108 Anatomische eigenschappen van huidgebieden, anders gespecificeerd**
  - s8109 Anatomische eigenschappen van huidgebieden, niet gespecificeerd**
- s820 Anatomische eigenschappen van huidklieren**
  - s8200 Anatomische eigenschappen van zweetklieren [glandulae sudorifer/glandulae sudoriferae]**
  - s8201 Anatomische eigenschappen van talgklieren [glandulae sebaceae]**
  - s8208 Anatomische eigenschappen van huidklieren, anders gespecificeerd**
  - s8209 Anatomische eigenschappen van huidklieren, niet gespecificeerd**
- s830 Anatomische eigenschappen van nagels**
  - s8300 Anatomische eigenschappen van vingernagels**
  - s8301 Anatomische eigenschappen van teennagels**
  - s8308 Anatomische eigenschappen van nagels, anders gespecificeerd**
  - s8309 Anatomische eigenschappen van nagels, niet gespecificeerd**
- s840 Anatomische eigenschappen van haar**
  - s8400 Anatomische eigenschappen van lichaamshaar**
  - s8401 Anatomische eigenschappen van gezichtshaar**
  - s8402 Anatomische eigenschappen van okselhaar**
  - s8403 Anatomische eigenschappen van schaamhaar**

- s8408 Anatomische eigenschappen van haar, anders gespecificeerd**
- s8409 Anatomische eigenschappen van haar, niet gespecificeerd**
- s898 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren, anders gespecificeerd**
- s899 Anatomische eigenschappen van huid en verwante structuren, niet gespecificeerd**

ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE

Definitie: *Activiteiten zijn onderdelen van iemands handelen.*

Participatie is iemands deelname aan het maatschappelijk leven.

Beperkingen zijn de moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

Participatieproblemen zijn problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven.

Gedurende de kindertijd en adolescentie kunnen beperkingen en belemmeringen optreden in de vorm van achterstand of vertraging in de ontwikkeling van activiteiten en participatie.

Typeringen

De domeinen van de componenten van activiteiten en participatie zijn aangegeven in *één lijst* die alle levensgebieden omvat (van het basale leren en gadeslaan tot en met complexe gebieden zoals sociale taken). Met deze lijst kunnen activiteiten (a), participatie (p), of beide worden geklasseerd.³⁹

De twee typeringen voor activiteiten en participatie betreffen de *uitvoering* en het *vermogen*.⁴⁰

Met de typering uitvoering kan worden geklasseerd wat iemand in de eigen omgeving doet. Omdat de eigen omgeving een sociale context inhoudt kan

---

³⁹ Redactioneel: *Deze vorm van presentatie: één lijst met levensgebieden waarmee zowel activiteiten als participatie kunnen worden geklasseerd is de keuze van de WHO. Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre verwacht dat in toepassingen al dan niet overlappende deelclassificaties van activiteiten en van participatie zullen worden gebruikt, zoals in bijlage 3 is aangegeven.*

⁴⁰ Redactioneel: *Door de WHO wordt aangegeven dat uitvoering (in de eigen omgeving) kan worden opgevat als 'deelname aan het maatschappelijk leven', dus als participatie. In tabel 2 wordt dit als enige mogelijkheid aangegeven. In voetnoot 15 bij paragraaf 4.2.2 van de inleiding wordt door de WHO aangegeven dat er ook andere opvattingen over participatie zijn, zoals 'het deelnemen aan, deel hebben in, mee kunnen/mogen doen aan, geaccepteerd zijn, gebruik kunnen maken van ...' enzovoort. Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre verwacht dat in toepassingen waarin activiteiten en participatie van elkaar worden onderscheiden de deelname aan met een 5de typering of anderszins wordt gecodeerd (zie bijlage 2.4.3).*

uitvoering ook worden opgevat als ‘deelname aan het maatschappelijk leven’, of als ‘beleefde ervaring’ van personen in de context van de eigen omgeving. Deze context bevat de externe factoren – alle aspecten van de fysieke en sociale omgeving (inclusief gewoonten) die kunnen worden geklasseerd via de lijst externe factoren.

Met de typering vermogen kan worden geklasseerd of iemand een taak of activiteit wel of niet kan uitvoeren. Met deze typering kan het optimale niveau van iemands functioneren in een gegeven domein op een gegeven tijdstip worden geklasseerd. Het vermogen wordt in een uniforme of standaard-omgeving gemeten. De lijst externe factoren kan worden gebruikt om de eigenschappen van deze uniforme of standaardomgeving te beschrijven.

De typering vermogen en uitvoering kunnen worden toegepast wanneer iemand al dan niet gebruik maakt van hulpmiddelen of van hulp door een ander. Daarbij wordt de volgende schaal gebruikt:

xxx.0	GEEN beperking/participatieprobleem	(geen, afwezig, verwaarloosbaar..)	0-4%
xxx.1	LICHTE beperking/participatieprobleem	(gering, laag ...)	5-24%
xxx.2	MATIGE beperking/participatieprobleem	(tamelijk ...)	25-49%
xxx.3	ERNSTIGE beperking/participatieprobleem	(aanzienlijk, hoog, sterk ...)	50-95%
xxx.4	VOLLEDIGE beperking/participatieprobleem	(totaal...)	96-100%
xxx.8	niet gespecificeerde beperking/participatieprobleem		
xxx.9	niet van toepassing		

Om het kwantificeren van de typering op een uniforme manier uit te voeren moeten meetprocedures worden ontwikkeld door middel van onderzoek. Er zijn ruime grenzen in de percentages gegeven voor de gevallen waarin gekalibreerde meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om het participatieprobleem of de beperking te kwantificeren. Als bijvoorbeeld ‘geen beperking/participatieprobleem’ of ‘volledige beperking/participatieprobleem’ is gecodeerd, dan heeft de schaal een afwijking van maximaal 5%. Een ‘Matige beperking/ participatieprobleem’ reikt niet verder dan halverwege de schaal. De percentages moeten in de verschillende domeinen worden uitgedrukt in percentielen van de standaardbevolking.

Voor verdere uitleg over coderingsafspraken zie bijlage 2.

Hoofdstuk 1

Leren en toepassen van kennis

Dit hoofdstuk betreft het leren, het toepassen van het geleerde, denken, oplossen van problemen en beslissen.⁴¹

Doelbewust gebruiken van zintuigen (d110-d129)

d110 Gadeslaan

Doelbewust ervaren van visuele stimuli, zoals bij het opsporen van een voorwerp, het gadeslaan van sportwedstrijden, mensen of kinderspel.

d115 Luisteren

Doelbewust ervaren van auditieve stimuli, zoals bij luisteren naar radio, de menselijke stem, muziek, lezing of een verhaal.

d120 Doelbewust gebruiken van andere zintuigen

Doelbewust ervaren van stimuli, zoals dingen aanraken en de structuur daarvan voelen, snoep proeven of de geur van bloemen opsnuiven.

d1200 Voelen met mond

Verkennen van dingen met mond of lippen.

d1201 Tasten

Verkennen van dingen met handen, vingers, andere ledematen of lichaamsdelen.

d1202 Ruiken

Verkennen van dingen door ze onder de neus te houden of de neus erboven te houden.

d1203 Proeven

Verkennen van de smaak van voedsel of vocht door bijten, kauwen, zuigen.

d129 Doelbewust gebruiken van zintuigen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

---

⁴¹ Redactioneel: *In dit hoofdstuk lijkt er een overlap te zijn met het eerste hoofdstuk van de classificatie van functies. In die classificatie gaat het echter om bijvoorbeeld hersenfuncties die zijn gerelateerd aan of betrokken bij bijvoorbeeld de uitvoering van een activiteit, terwijl het hier gaat om de activiteit (of participatie) als zodanig.*

Basaal leren (d130-d159)

d130 Nadoen

Imiteren als basale component van leren, zoals een nadoen, herhalen van een gezichtsuitdrukking, een gebaar, een geluid of de letters van het alfabet.

Inclusies: directe imitatie van een actie of gedrag

d131 Leren door handelingen met voorwerpen

Door eenvoudige handelingen leren hanteren van een voorwerp, twee of meer voorwerpen, symbolisch spel en doen alsof, zoals bij het slaan van een voorwerp, met blokken slaan en spelen met poppen of auto's.

d1310 Leren door eenvoudige handelingen met één voorwerp

Eenvoudige handelingen met één voorwerp of speelgoed door middel van manipuleren, slaan, bewegen, laten vallen, enzovoort.

d1311 Leren door handelingen met twee of meer voorwerpen tegelijk

Eenvoudige handelingen met twee of meer voorwerpen, speelgoed of andere materialen zonder aandacht voor de specifieke eigenschappen van de voorwerpen, speelgoed of materialen.

d1312 Leren door handelingen met twee of meer voorwerpen met samenhangende specifieke eigenschappen

Handelingen met twee of meer voorwerpen of materialen, rekening houdend met specifieke eigenschappen, bijvoorbeeld deksel op doos, kop op schotel.

d1313 Leren door symbolisch spel

Symbolische handelingen met voorwerpen, speelgoed of materialen, bijvoorbeeld voeden of aankleden van een speelgoeddier of pop.

d1314 Leren door doen alsof

Handelingen met voorstellingsvermogen, vervangen van een nieuw voorwerp, lichaamsdeel of lichaamsbeweging om een situatie of gebeurtenis voor te stellen, bijvoorbeeld doen alsof een blok hout een auto, of een opgerolde lap stof een pop is.

d1318 Leren door handelingen met voorwerpen, anders gespecificeerd

d1319 Leren door handelingen met voorwerpen, niet gespecificeerd

d132 Informatie vergaren

Verkrijgen van feiten over personen, dingen en gebeurtenissen, zoals vragen waarom, waar en hoe; naar namen vragen.

Exclusies: begripsvorming (d137), aanleren van vaardigheden (d155)

d133 Aanleren van taal

Het ontwikkelen van de vaardigheid personen, voorwerpen, gebeurtenissen en gevoelens door middel van woorden, symbolen en zinnen weer te geven.

Exclusie: aanleren van extra taal (d134); communicatie (d3)

d1330 Aanleren van enkelvoudige woorden of betekenisvolle symbolen

Het aanleren van woorden of betekenisvolle symbolen zoals grafische afbeeldingen of gebaren en symbolen.

d1331 Aanleren van zinnen

Leren van woorden zinnen te maken.

d1332 Aanleren van syntaxis

Leren een correct samenhangende zin of aantal zinnen te maken.

d1338 Leren van taal, anders gespecificeerd**d1339 Leren van taal, niet gespecificeerd****d134 Aanleren van extra taal**

Het ontwikkelen van de vaardigheid personen, objecten, gebeurtenissen en gevoelens door middel van woorden, symbolen, frasen en zinnen weer te geven in een extra taal of gebarentaal.

Exclusie: aanleren van taal (d133); communicatie (d3)

d135 Herhalen

Gebeurtenissen of symbolen in volgorde herhalen als basale component van leren, zoals het oefenen van een rijm met gebaren, het tellen per tiental of een gedicht uit het hoofd leren declameren.

d137 Begripsvorming

Het leren bevatten van basale en complexe begrippen en het leren om begrippen te gebruiken in relatie tot de kenmerken en eigenschappen die de betekenis van dingen, personen of gebeurtenissen weergeven.

d1370 Vorming van basale begrippen

Leren gebruiken van basale begrippen zoals grootte, vorm, hoeveelheid, lengte, hetzelfde, tegenovergestelde.

- d1371 Vorming van complexe begrippen**
Leren gebruiken van complexe begrippen zoals classificatie, groeperen, omkeerbaarheid, opeenvolging.
- d1378 Begripsvorming, anders gespecificeerd**
- d1379 Begripsvorming, niet gespecificeerd**
- d140 Leren lezen**
Vaardigheden ontwikkelen om geschreven materiaal (inclusief braille en andere symbolen) vloeiend en nauwkeurig te lezen, zoals het leren herkennen van symbolen en het alfabet, het leren om geschreven woorden goed en duidelijk uit te spreken en het leren begrijpen van geschreven woorden en zinnen.
- d1400 Ontwikkelen van woord- en symboolherkennen**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid letters, symbolen en woorden te herkennen.
- d1401 Ontwikkelen van verbaliseren**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid letters, symbolen en woorden te verbaliseren.
- d1402 Ontwikkelen van woord- en zinsbegrip**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid de betekenis van woorden en tekst te begrijpen.
- d1408 Leren lezen, anders gespecificeerd**
- d1409 Leren lezen, niet gespecificeerd**
- d145 Leren schrijven**
Vaardigheden ontwikkelen om symbolen voor klanken, woorden of zinnen te produceren om betekenis over te dragen (inclusief schrijven in braille en andere symbolen), zoals het effectief leren spellen en het correct leren gebruiken van grammatica.
- d1450 Ontwikkelen van schrijfvaardigheid**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid om symbolen of letters te vormen, zoals met pen, potlood, krijtje of kwast een karakter of symbool schrijven op een stuk papier, met een brailleapparaat, toetsenbord of elektronisch tekenbord (muis).
- d1451 Ontwikkelen van letter- en symboolvorming**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid een geluid of klank om te zetten in een symbool of letter.

- d1452 Ontwikkelen van woord- en schriftvorming**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid gesproken tekst of ideeën om te zetten in geschreven woorden of zinnen.
- d1458 Leren schrijven, anders gespecificeerd**
- d1459 Leren schrijven, niet gespecificeerd**
- d150 Leren rekenen**
Vaardigheden ontwikkelen om getallen te manipuleren en eenvoudige en complexe wiskundige bewerkingen uit te voeren, zoals het leren gebruiken van wiskundige symbolen voor optellen en aftrekken en de juiste wiskundige bewerking leren toepassen.
- d1500 Ontwikkelen van cijfer- en symboolherkenning**
Ontwikkelen van de basale vaardigheid getallen en wiskundige symbolen te herkennen en gebruiken.
- d1501 Leren tellen**
Ontwikkelen van basale vaardigheid op het gebied van begrip van cijfers en getallen.
- d1502 Basale rekenvaardigheid**
Leren optellen, aftrekken en vermenigvuldigen.
- d1508 Leren rekenen, anders gespecificeerd**
- d1509 Leren rekenen, niet gespecificeerd**
- d155 Ontwikkelen van vaardigheden**
Verwerven van basale en complexe vaardigheden in samenhangende acties of taken door volhardend aanleren, zoals het leren gebruiken van gereedschap of speelgoed of het leren spelen van een spel.
- Inclusies: ontwikkelen van basale vaardigheden; ontwikkelen van complexe vaardigheden*
- Exclusies: leren schrijven (d145) en schrijven (d170), leren spelen (d131)*
- d1550 Ontwikkelen van basale vaardigheden**
Leren uitvoeren van elementaire, doelbewuste acties, zoals het leren terugzwaaien, het leren gebruiken van eenvoudig gereedschap zoals een potlood en bestek.
- d1551 Ontwikkelen van complexe vaardigheden**
Leren om samenhangende acties volgens de regels uit te voeren, en leren om bewegingen in de juiste volgorde te maken en te coördineren (bijvoorbeeld leren voetballen of schaken) en leren bouwen.

d1558 Ontwikkelen van vaardigheden, anders gespecificeerd

d1559 Ontwikkelen van vaardigheden, niet gespecificeerd

d159 Basaal leren, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Toepassen van kennis (d160-d179)

d160 Richten van aandacht

Doelbewust focussen op specifieke stimuli, zoals door het onderdrukken van ruis.

d1600 Richten van aandacht op menselijke aanraking, gezicht en stem

Doelbewust de aandacht richten op kenmerken van de persoon zoals gezicht, aanraking of stem.

d1601 Richten van aandacht op veranderingen in omgeving

Doelbewust de aandacht richten op aspecten van de omgeving zoals veranderingen in kwaliteit, kwantiteit of intensiteit van de fysieke of sociale omgeving.

d1608 Richten van aandacht, anders gespecificeerd

d1609 Richten van aandacht, niet gespecificeerd

d163 Denken

Formuleren en bewerken van ideeën, concepten en denkbeelden, al dan niet doelgericht, alleen of samen met anderen, met mentale activiteiten zoals doen alsof, woordspelen, fantaseren, theoretiseren, met ideeën spelen, brainstormen, mediteren, peinzen, speculeren, of nadenken.

Exclusies: oplossen van problemen (d175); besluiten nemen (d177)

d1630 Doen alsof

Uitbeelden van denkbeeldige personen, plaatsen, dingen of gebeurtenissen.

d1631 Speculeren

Idee-, begrips- of beeldvorming door gissen of veronderstellen op basis van incomplete gegevens of informatie.

d1632 Hypothetiseren

Idee-, begrips- of beeldvorming, met inbegrip van abstraheren, om vooronderstellingen te bevestigen of onbewezen stellingen te toetsen.

d1638 Denken, anders gespecificeerd

d1639 Denken, niet gespecificeerd

d166 Lezen

Begrijpen en interpreteren van geschreven materiaal (zoals boeken, instructies, kranten, in tekst of in braille) met als doel algemene kennis of specifieke informatie te verwerven.

Inclusie: begrijpen en interpreteren van geschreven tekst in standaard-uitvoering van letters of karakters, evenals tekst gemaakt met unieke symbolen zoals pictogrammen

Exclusie: leren lezen (d140)

d1660 Toepassen van algemene leesvaardigheid en -techniek

Woordherkenning door toepassen van klank en structuurherkenning en het gebruik van omgevingsinformatie tijdens hardop of stil lezen.

d1661 Begrijpen van geschreven taal

Het begrijpen van aard en betekenis van geschreven taal tijdens het hardop of stil lezen.

d1668 Lezen, anders gespecificeerd**d1669 Lezen, niet gespecificeerd****d170 Schrijven**

Symbolen gebruiken of produceren om informatie over te brengen, zoals gebeurtenissen of ideeën opschrijven of een brief opstellen.

Exclusie: leren schrijven (d145)

d1700 Toepassen van algemene schrijfvaardigheid en -techniek

Het toepassen van woorden in de juiste betekenis in een conventionele zinsbouw.

d1701 Toepassen van grammaticaal en technisch correcte compositie van geschreven tekst

Het toepassen van de standaardspellingwijze, -punctuatie en correcte woordvormen, enzovoort.

d1702 Toepassen van algemene compositievaardigheid en -techniek

Het gebruik van woorden en zinnen om complexe betekenis en abstracte ideeën weer te geven.

d1708 Schrijven, anders gespecificeerd**d1709 Schrijven, niet gespecificeerd**

d172 Rekenen

Berekeningen maken door wiskundige principes toe te passen op problemen die zijn verwoord en de resultaten tonen, zoals de som berekenen van drie cijfers of een getal door een ander getal te delen.

Exclusie: leren rekenen (d150)

d1720 Toepassen van eenvoudige rekenvaardigheid

Het toepassen van rekenkundige operaties en reeksen.

d1721 Toepassen van complexe rekenvaardigheid

Het toepassen van rekenkundige verrichtingen en methoden voor het oplossen van problemen zoals bij algebra, wiskunde en geometrie.

d1728 Rekeken, anders gespecificeerd**d1729 Rekenen, niet gespecificeerd****d175 Oplossen van problemen**

Oplossingen vinden voor vragen of situaties door het identificeren en analyseren van vraagstukken, het ontwikkelen van opties en oplossingen, het evalueren van mogelijke effecten van oplossingen en het uitvoeren van de gekozen oplossing, zoals het oplossen van een geschil tussen twee personen.

Inclusies: oplossen van eenvoudige problemen; oplossen van complexe problemen

Exclusies: denken (d163); besluiten nemen (d177)

d1750 Oplossen van eenvoudige problemen

Oplossingen vinden voor een eenvoudig probleem rond een enkelvoudig onderwerp of vraagstuk, door het identificeren en analyseren van het probleem, het ontwikkelen van oplossingen, het evalueren van potentiële effecten van oplossingen en het uitvoeren van de gekozen oplossing.

d1751 Oplossen van complexe problemen

Oplossingen vinden voor een complex probleem rond meervoudige en onderling samenhangende onderwerpen, of verschillende samenhangende problemen, door het identificeren en analyseren van het probleem, het ontwikkelen van oplossingen, het evalueren van potentiële effecten van oplossingen en het uitvoeren van de gekozen oplossing.

d1758 Oplossen van problemen, anders gespecificeerd**d1759 Oplossen van problemen, niet gespecificeerd**

d177 Besluiten nemen

Kiezen uit opties, de keuze uitvoeren, en de effecten van de keuze evalueren, zoals een specifiek voorwerp selecteren en verwerven, of besluiten tot en daadwerkelijk uitvoeren van één taak uit verschillende uit te voeren taken.

Exclusies: denken (d163); oplossen van problemen (d175)

d179 Toepassen van kennis, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**d198 Leren en toepassen van kennis, anders gespecificeerd****d199 Leren en toepassen van kennis, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 2

Algemene taken en eisen

Dit hoofdstuk betreft de algemene aspecten van het uitvoeren van enkelvoudige of meervoudige taken, de dagelijkse routinehandelingen en het omgaan met stress. Deze items kunnen worden gebruikt tezamen met meer specifieke taken of activiteiten om onderliggende eigenschappen bij het uitvoeren van taken onder verschillende omstandigheden te duiden.⁴²

d210 Ondernemen van enkelvoudige taak

Eenvoudige, complexe en gecoördineerde acties uitvoeren die te maken hebben met mentale en fysieke componenten van een enkelvoudige taak, zoals het beginnen met een taak, het organiseren van tijd, ruimte en materiaal voor een taak, een taak met een bepaalde snelheid uitvoeren, en het uitvoeren, afronden en volhouden van een taak.

Inclusies: ondernemen van eenvoudige enkelvoudige taak; ondernemen van complexe enkelvoudige taak; zelfstandig ondernemen van enkelvoudige taak; in groepsverband ondernemen van enkelvoudige taak

Exclusies: ontwikkelen van vaardigheden (d155); oplossen van problemen (d175); besluiten nemen (d177); ondernemen van meervoudige taken (d220)

d2100 Ondernemen van eenvoudige enkelvoudige taak

Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor een eenvoudige taak; een eenvoudige taak met één belangrijke component uitvoeren, zoals een toren bouwen, een schoen aantrekken, een boek lezen, een brief schrijven of een bed opmaken.

d2101 Ondernemen van complexe enkelvoudige taak

Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor een enkelvoudige complexe taak; een complexe taak uitvoeren met meer componenten, die achtereenvolgens of gelijktijdig kunnen worden uitgevoerd, zoals een speelplek inrichten, een verscheidenheid aan speelgoed gebruiken in een fantasiespel, een kamer inrichten of een schoolopdracht afmaken.

---

⁴² Redactioneel: Een deel van dit hoofdstuk is niet-hiërarchisch, waardoor fenomenen in twee klassen zouden kunnen vallen. Dan moet een keuze worden gemaakt op basis van relevantie.

d2102 Zelfstandig ondernemen van enkelvoudige taak

Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor een enkelvoudige eenvoudige of complexe taak; die taak zelfstandig en zonder hulp van anderen uitvoeren, zoals bij alleen spelen, bij het sorteren van kleine voorwerpen, een tafel dekken of met blokken bouwen.

d2103 In groepsverband ondernemen van enkelvoudige taak

Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor een enkelvoudige eenvoudige of complexe taak; sommige of alle stappen in die taak samen met anderen uitvoeren, zoals verstoppertje spelen, kaart- of bordspel volgens de regels spelen, of samen muziek maken.

d2104 Afronden van eenvoudige enkelvoudige taak

Afronden van een eenvoudige taak met één enkele component, zoals een toren bouwen, een schoen aantrekken, een boek lezen, een brief schrijven of een bed opmaken.

d2105 Afronden van complexe enkelvoudige taak

Afronden van een complexe taak met meer dan één component, die achtereenvolgens of gelijktijdig kan worden uitgevoerd, zoals het inrichten van een speelplek, een verscheidenheid aan speelgoed gebruiken in een fantasiespel, een kamer inrichten of een schoolopdracht afmaken.

d2108 Ondernemen van enkelvoudige taak, anders gespecificeerd**d2109 Ondernemen van enkelvoudige taak, niet gespecificeerd****d220 Ondernemen van meervoudige taken**

Eenvoudige, complexe en gecoördineerde acties achtereenvolgens of gelijktijdig uitvoeren als componenten van meervoudige, geïntegreerde en complexe taken.

Inclusies: uitvoeren van meervoudige taken; voltooiën van meervoudige taken; zelfstandig ondernemen van meervoudige taken; in groepsverband ondernemen van meervoudige taken

Exclusies: ontwikkelen van vaardigheden (d155); oplossen van problemen (d175); besluiten nemen (d177); ondernemen van enkelvoudige taak (d210)

d2200 Uitvoeren van meervoudige taken

Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor meervoudige taken; meervoudige taken gelijktijdig of achtereenvolgens uitvoeren, zoals zichzelf kleden voor koud weer of het organiseren van een feest.

- d2201 Voltooien van meervoudige taken**
Meervoudige taken afronden, gelijktijdig of achtereenvolgens, zoals opstaan en klaarmaken voor school, winkelen en boodschappen doen voor een vriend tijdens het winkelen.
- d2202 Zelfstandig ondernemen van meervoudige taken**
Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor meervoudige taken, en meervoudige taken gelijktijdig of achtereenvolgens uitvoeren, zelfstandig en zonder hulp van anderen.
- d2203 In groepsverband ondernemen van meervoudige taken**
Vorbereiden, starten en tijd en ruimte organiseren die nodig zijn voor meervoudige taken; meervoudige taken gelijktijdig of achtereenvolgens uitvoeren tezamen met anderen die bij sommige of bij alle onderdelen van de meervoudige taken worden betrokken.
- d2204 Zelfstandig afronden van meervoudige taken**
Het zelfstandig afronden van meervoudige taken, zoals verschillende schoolopdrachten afmaken, water en voedsel geven aan huisdieren, de tafel dekken en de maaltijd bereiden voor het gezin.
- d2205 In groepsverband afronden van meervoudige taken**
Het in groepsverband afronden van meervoudige taken, zoals een planning maken voor een sportevenement, uitnodigingen verzorgen voor deelnemers, reserveren van benodigde sportartikelen voor de deelnemers en voor vervoer zorgen.
- d2208 Ondernemen van meervoudige taken, anders gespecificeerd**
- d2209 Ondernemen van meervoudige taken, niet gespecificeerd**
- d230 Uitvoeren van dagelijkse routinehandelingen**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren die nodig zijn om dagelijkse routinehandelingen of verplichtingen te plannen, uit te voeren en te voltooien, zoals het reserveren van tijd en het plannen van de afzonderlijke activiteiten gedurende de dag.
Inclusies: regelen van dagelijkse routinehandelingen; voltooien van dagelijkse routinehandelingen; indelen van eigen activiteitsniveau
Exclusie: ondernemen van meervoudige taken (d220)
- d2300 Uitvoeren van routinehandelingen**
Gehoor geven aan leiding van anderen in het uitvoeren van routinehandelingen of -taken.

- d2301 Regelen van dagelijkse routinehandelingen**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren die nodig zijn voor dagelijkse routinehandelingen of verplichtingen.
- d2302 Voltooien van dagelijkse routinehandelingen**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren om gebruikelijke dagelijkse routinehandelingen of verplichtingen te voltooien, bijvoorbeeld volgen van de dagelijkse routine van ontwakken, aankleden, ontbijten, naar school of werk gaan en thuiskomen aan het eind van de dag.
- d2303 Indelen van eigen activiteitsniveau**
Acties zodanig uitvoeren en zich zodanig gedragen dat iedere dag de energie en de tijd worden verkregen die nodig zijn voor routinehandelingen of verplichtingen.
- d2304 Omgaan met veranderingen in dagelijkse routine**
Op gepaste wijze reageren op nieuwe eisen of veranderingen in de gebruikelijke volgorde van activiteiten, zoals het zoeken naar een alternatief om naar school of werk te kunnen gaan als het openbaar vervoer niet beschikbaar is.
- d2305 Omgaan met eigen tijd**
Tijd plannen die nodig is voor gebruikelijke of specifieke activiteiten, bijvoorbeeld het voorbereiden om van huis te vertrekken, het nemen van medicatie en gebruik van ondersteunende technologie en hulpmiddelen.
- d2306 Omgaan met tijdseisen**
In de vereiste volgorde en een bepaald tijdsframe gepaste acties en gedragingen ontplooiën, bijvoorbeeld naar het station rennen in plaats van lopen, als de kans bestaat de trein te missen.
- d2308 Uitvoeren van dagelijkse routinehandelingen, anders gespecificeerd**
- d2309 Uitvoeren van dagelijkse routinehandelingen, niet gespecificeerd**
- d240 Omgaan met stress en andere mentale eisen**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren om te kunnen voldoen aan de mentale eisen van het uitvoeren van taken waarbij men grote verantwoordelijkheid draagt, en waarbij sprake is van stress, afleiding, of crisissituaties, zoals examens afleggen, het autorijden tijdens spitsuur, kleren aantrekken onder druk van ouders, onder tijdsdruk een opdracht afmaken of het verzorgen van een groot aantal kinderen.

Inclusies: dragen van verantwoordelijkheden; omgaan met stress; omgaan met crisissituaties

- d2400 Dragen van verantwoordelijkheden**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren om de eisen te bepalen die de uitvoering van een taak met zich meebrengt en daaraan te voldoen.
- d2401 Omgaan met stress**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren bij taakuitvoering onder druk of stress, zoals op je beurt wachten, een voordracht houden in de klas, het systematisch zoeken naar een verloren voorwerp en de tijd in de gaten houden.
- d2402 Omgaan met crisissituaties**
Eenvoudige of complexe acties uitvoeren om om te gaan met beslissende keerpunten in een situatie, acute gevaren of problemen, zoals op het juiste moment beslissen hulp te vragen aan de juiste persoon.
- d2408 Omgaan met stress en andere mentale eisen, anders gespecificeerd**
- d2409 Omgaan met stress en andere mentale eisen, niet gespecificeerd**
- d250 Omgaan met eigen gedrag**
Op een consistente manier uitvoeren van eenvoudige of complexe en samengestelde acties in antwoord op situaties, personen of ervaringen (bijvoorbeeld stil zijn in een bibliotheek).
- d2500 Accepteren van iets nieuws**
Op gepaste wijze accepteren van nieuwe dingen of situaties.
- d2501 Reageren op eisen**
Op gepaste wijze reageren op daadwerkelijke of veronderstelde verwachtingen of eisen.
- d2502 Benaderen van personen of situaties**
Op gepaste wijze interacties aangaan met personen of bepaalde situaties.
- d2503 Voorspelbaar reageren**
Op consistente wijze reageren op eisen of verwachtingen.
- d2504 Aanpassen van actieniveau**
Op gepaste wijze en op het juiste energieniveau omgaan met eisen of verwachtingen.
- d2508 Omgaan met eigen gedrag, anders gespecificeerd**
- d2509 Omgaan met eigen gedrag, niet gespecificeerd**

d298 Algemene taken en eisen, anders gespecificeerd

d299 Algemene taken en eisen, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 3

Communicatie

Dit hoofdstuk betreft algemene en specifieke aspecten van communicatie via taal, tekens en symbolen, inclusief het begrijpen en produceren van boodschappen, converseren, en het gebruiken van communicatieapparatuur en -technieken

Exclusies: lezen (d166); schrijven (d170)

Communiceren - begrijpen (d310-d329)

d310 Begrijpen van gesproken boodschappen

De letterlijke en impliciete betekenis begrijpen van gesproken boodschappen, zoals begrijpen of een bewering een feit betreft of een taalgeladen uitdrukking is, zoals beantwoorden en begrijpen van gesproken boodschappen.

d3100 Reageren op menselijke stem

Reageren op een menselijke stem op een zeer basale manier zoals via veranderingen van ademhalingspatroon of met grove of fijne lichaamsbewegingen.

d3101 Begrijpen van eenvoudige gesproken boodschappen

Met acties of woorden adequaat reageren op eenvoudige gesproken boodschappen (2-3 woorden) zoals verzoeken (bijvoorbeeld: geef mij) of bevelen (bijvoorbeeld: nee, kom hier).

d3102 Begrijpen van complexe gesproken boodschappen

Met acties of woorden adequaat reageren op ingewikkelde gesproken boodschappen (hele zinnen) zoals vragen of instructies.

d3108 Begrijpen van gesproken boodschappen, anders gespecificeerd

d3109 Begrijpen van gesproken boodschappen, niet gespecificeerd

d315 Begrijpen van non-verbale boodschappen

De letterlijke en impliciete betekenis begrijpen van boodschappen die worden overgebracht door lichaamstaal, symbolen en tekeningen, zoals begrijpen dat een kind moe kan zijn wanneer het in de ogen wrijft of dat alarm kan betekenen dat er brand is.

Inclusies: begrijpen van lichaamstaal; begrijpen van algemene tekens en symbolen; begrijpen van tekeningen en foto's

Exclusie: begrijpen van formele gebarentaal (d320)

- d3150 Begrijpen van lichaamstaal**
De betekenis begrijpen van gelaatsuitdrukkingen, aanwijzingen of gebaren, lichaamshouding en andere vormen van lichaamstaal.
- d3151 Begrijpen van algemene tekens en symbolen**
De betekenis begrijpen van publieke tekens en symbolen, zoals in het verkeer, waarschuwingstekens, muziekschrift, wetenschappelijke notaties en iconen.
- d3152 Begrijpen van tekeningen en foto's**
De betekenis begrijpen van tekeningen (zoals schetsen, grafische ontwerpen, schilderijen, driedimensionale afbeeldingen, pictogrammen), grafieken, kaarten en foto's, zoals begrijpen dat een naar boven lopende lijn op een groeicurve aangeeft dat een kind is gegroeid.
- d3158 Begrijpen van non-verbale boodschappen, anders gespecificeerd**
- d3159 Begrijpen van non-verbale boodschappen, niet gespecificeerd**
- d320 Begrijpen van formele gebarentaal**
Begrijpen van boodschappen in formele gebarentaal, inclusief de letterlijke en figuurlijke betekenis.
- d325 Begrijpen van geschreven boodschappen**
De letterlijke en figuurlijke betekenis begrijpen van geschreven boodschappen (inclusief braille) zoals politieke gebeurtenissen in de krant volgen of de bedoeling van een religieuze tekst begrijpen.
- d329 Communiceren – begrijpen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**

Communiceren – zich uiten (d330-d349)

- d330 Spreken**
Produceren van woorden, zinnen en langere passages in spreektaal, met een letterlijke en figuurlijke betekenis, zoals mondeling een feit meedelen of een verhaal vertellen.
- d331 Brabbelen**
Prelinguaal geluiden voortbrengen door jonge kinderen. Produceren van klanken wetend dat een andere persoon in de buurt is, zoals een geluid maken als de moeder dichtbij is; tateren; brabbelen als reactie op spraak van anderen. Produceren van klanken die op woorden lijken als reactie op gesproken woord.

d332 Zingen

Alleen of in een groep voortbrengen van tonen zodanig dat een melodie of lied wordt geproduceerd.

d335 Zich non-verbaal uiten

Gebruiken van gebaren, symbolen en tekeningen om boodschappen over te brengen, zoals het hoofd schudden ter afkeuring of een tekening of diagram maken om een feit of een complex idee over te brengen.

Inclusies: gebruiken van lichaamstaal; gebruiken van tekens en symbolen; gebruiken van tekeningen en foto's

d3350 Gebruiken van lichaamstaal

Zich uiten via doelbewuste bewegingen met lichaam, zoals via gelaatsuitdrukkingen (bijvoorbeeld glimlachen, fronsen, huiveren), via arm- en handbewegingen en via houdingen (bijvoorbeeld omarmen om genegenheid uit te drukken, of wijzen om aandacht of een voorwerp te krijgen).

d3351 Gebruiken van tekens en symbolen

Zich uiten via tekens en symbolen (bijvoorbeeld iconen, Bliss-bordsymbolen, wetenschappelijke notaties) en door symbolische notatiesystemen te gebruiken, zoals muziekschrift voor het vastleggen van een melodie.

d3352 Gebruiken van tekeningen en foto's

Zich uiten door te tekenen, schilderen, schetsen en door het maken van diagrammen, afbeeldingen of foto's, zoals het tekenen van een plattegrond om iemand de weg te wijzen.

d3358 Zich non-verbaal uiten, anders gespecificeerd**d3359 Zich non-verbaal uiten, niet gespecificeerd****d340 Zich uiten via formele gebarentaal**

Produceren van boodschappen in formele gebarentaal, inclusief de letterlijke en figuurlijke betekenis.

d345 Schrijven van boodschappen

Produceren van de letterlijke en figuurlijke betekenis van geschreven boodschappen, zoals een brief schrijven aan een vriend.

d349 Communiceren – zich uiten, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Conversatie en gebruik van communicatieapparatuur en -technieken (d350-d369)

d350 Converseren

Starten, continueren en beëindigen van het uitwisselen van gedachten en ideeën, via spreken, schrijven, gebarentaal of andere vormen van taal, met een of meer personen die men kent of met vreemden, in formele of toevallige situaties.

Inclusies: starten van een conversatie; gaande houden van een conversatie; beëindigen van een conversatie; met één persoon converseren; met meer personen converseren

d3500 Starten van een conversatie

Een dialoog of uitwisseling van gedachten beginnen via oogcontact of andere vormen die leiden tot communicatie of dialoog, zoals door zichzelf voor te stellen, te groeten zoals gebruikelijk, door het aansnijden van een onderwerp of het stellen van vragen.

d3501 Gaande houden van een conversatie

Continueren van een gedachtewisseling door om beurten te praten of met gebarentaal of beïnvloeden van een dialoog of uitwisseling van gedachten door het aangeven van ideeën, door met een nieuw onderwerp te beginnen of door te gaan op een eerder genoemd onderwerp.

d3502 Beëindigen van een conversatie

Beëindigen van een dialoog of uitwisseling van gedachten via gebruikelijke slotopmerkingen of uitdrukkingen en door het onderwerp af te sluiten.

d3503 Met één persoon converseren

Starten, continueren, beïnvloeden en beëindigen van een dialoog of uitwisseling van gedachten met één persoon, zoals bij preverbale en verbale spelletjes, vocaal en verbaal contact tussen moeder en kind of met een vriend het weer bespreken.

d3504 Met meer personen converseren

Starten, continueren, beïnvloeden en beëindigen van een dialoog of uitwisseling van gedachten met meer dan één persoon, zoals het starten met en participeren in groepsgesprekken, bijvoorbeeld tijdens het spelen van gezelschapsspelletjes, een discussie op school of informele of formele discussies.

d3508 Converseren, anders gespecificeerd

d3509 Converseren, niet gespecificeerd

- d355 Bespreken**
 Starten, continueren en beëindigen van een beschouwing, met voor- en tegenargumenten, of van een gesproken of geschreven discussie, via gebarentaal of andere vormen, met één of meerdere personen die men kent of met vreemden, in formele of in toevallige situaties.
Inclusies: bespreken met één persoon; bespreken met meer personen
- d3550 Bespreken met één persoon**
 Starten, continueren, beïnvloeden en beëindigen van een bespreking of discussie met één persoon.
- d3501 Bespreken met meer personen**
 Starten, continueren, beïnvloeden en beëindigen van een bespreking of discussie met meer dan één persoon.
- d3558 Bespreken, anders gespecificeerd**
- d3559 Bespreken, niet gespecificeerd**
- d360 Gebruiken van communicatieapparatuur en -technieken**
 Gebruiken van apparatuur, technieken en andere technische middelen om te communiceren, zoals met een vriend telefoneren.
Inclusies: gebruiken van telecommunicatieapparatuur; typen; gebruiken van communicatietechnieken
- d3600 Gebruiken van telecommunicatieapparatuur**
 Telefoons en andere apparaten zoals fax- of telexapparatuur of computers (e-mail) gebruiken als middel om te communiceren.
- d3601 Typen**
 Gebruiken van onder meer typemachines, computers en braille-typemachines als middel om te communiceren.
- d3602 Gebruiken van communicatietechnieken**
 Acties en taken uitvoeren die deel uitmaken van communicatietechnieken, zoals lip lezen (spraak afzien).
- d3608 Gebruiken van communicatieapparatuur en -technieken, anders gespecificeerd**
- d3609 Gebruiken van communicatieapparatuur en -technieken, niet gespecificeerd**
- d369 Conversatie en gebruik van communicatieapparatuur en -technieken, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**
- d398 Communicatie, anders gespecificeerd**
- d399 Communicatie, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 4

Mobiliteit

Dit hoofdstuk betreft het bewegen door het veranderen van lichaamshouding of van locatie, het van de ene plaats naar de andere gaan, dragen, verplaatsen en manipuleren van voorwerpen, lopen, rennen of klimmen, en door het gebruiken van verschillende vormen van transport.

Veranderen en handhaven van lichaamshouding (d410-d429)

d410 Veranderen van basale lichaamshouding

Van de ene lichaamshouding in de andere komen en van de ene locatie naar de andere gaan, zoals van de ene zijde op de andere rollen, zitten, staan, van een stoel opstaan en op bed gaan liggen, gaan knielen of hurken en weer opstaan.

Inclusies: veranderen van lighouding naar andere houding; veranderen van hurkzit naar andere houding; veranderen van knielen naar andere houding; veranderen van zit naar andere houding; veranderen van stand naar andere houding; buigen; verplaatsen van het lichaamszwaartepunt

Exclusie: uitvoeren van transfers (d420)

d4100 Veranderen van lighouding naar andere houding

Veranderen van lighouding of veranderen van een horizontale naar een andere houding, zoals vanuit lig opstaan of gaan zitten.

d4101 Veranderen van hurkzit naar andere houding

Veranderen van hurkende houding en vanuit hurkzit in een andere houding komen, zoals van hurk-wc's opstaan.

d4102 Veranderen van knielen naar andere houding

Veranderen van knielende houding en vanuit knielen in een andere houding komen, zoals knielen bij het gebed en weer opstaan.

d4103 Veranderen van zit naar andere houding

Veranderen van zithouding en vanuit zit in een andere houding komen, zoals vanuit zit opstaan of gaan liggen.

Inclusies: veranderen van zithouding met gebogen benen of met de knieën over elkaar; veranderen van zithouding met de voeten ondersteund of niet ondersteund

d4104 Veranderen van stand naar andere houding

Veranderen van staande houding of van een houding in stand in een andere houding komen zoals gaan liggen of zitten.

- d4105 Buigen**
De rug buigen of zijwaarts brengen, zoals bij buigen, bukken of bij het van de vloer oprapen van een voorwerp.
- d4106 Verplaatsen van lichaamszwaartepunt**
Verplaatsen van het lichaamszwaartepunt van de ene positie naar de andere, in zit, stand of lig, zoals van de ene op de andere voet gaan staan.
Exclusies: uitvoeren van transfers (d420); lopen (d450)
- d4107 Omdraaien in lig**
Veranderen van lighouding, zoals omdraaien van de ene zijde op de andere of van buik naar rug.
- d4108 Veranderen van basale lichaamshouding, anders gespecificeerd**
- d4109 Veranderen van basale lichaamshouding, niet gespecificeerd**
- d415 Handhaven van lichaamshouding**
Waar nodig zelfde lichaamshouding bewaren, zoals blijven zitten of staan voor werk of school.
Inclusies: handhaven van liggende houding; handhaven van hurkende houding; handhaven van knielende houding; handhaven van zittende houding; handhaven van staande houding
- d4150 Handhaven van liggende houding**
Enige tijd, zolang als nodig is, blijven liggen, zoals op de buik in bed blijven liggen.
Inclusies: handhaven van buiklig; handhaven van ruglig; handhaven van zijlig
- d4151 Handhaven van hurkende houding**
Enige tijd, zolang als nodig is, gehurkt blijven zitten, zoals bij het hurken op de vloer, zonder stoel.
- d4152 Handhaven van knielende houding**
In knielende houding blijven waarbij lichaam op de knieën rust bij gebogen benen, gedurende enige tijd, zolang als nodig is, zoals knielen bij het gebed in een kerk.

- d4153 Handhaven van zittende houding**
 In een zittende houding blijven, op een stoel of op de vloer, gedurende enige tijd, zolang als nodig is, zoals bij het zitten aan een bureau of tafel.
Inclusies: handhaven van zittende houding met de benen recht vooruit of gekruist, met de voeten ondersteund of niet ondersteund
- d4154 Handhaven van staande houding**
 Enige tijd, zolang als nodig is, blijven staan, zoals bij het in een rij blijven staan.
Inclusies: handhaven van staande houding op een helling; handhaven van staande houding op gladde of harde oppervlakken
- d4155 Handhaven van stand van hoofd**
 Controle over de stand van het hoofd en ondersteuning van het gewicht ervan gedurende een bepaalde periode.
- d4158 Handhaven van lichaamshouding, anders gespecificeerd**
- d4159 Handhaven van lichaamshouding, niet gespecificeerd**
- d420 Uitvoeren van transfers**
 Zich verplaatsen van het ene naar het andere oppervlak, zonder de lichaamshouding te veranderen, zoals bij het glijden over een bank of bij het zich verplaatsen van een bed naar een stoel.
Inclusies: uitvoeren van transfers in zit; uitvoeren van transfers in lig
Exclusies: veranderen van basale lichaamshouding (d410); zich verplaatsen (d455)
- d4200 Uitvoeren van transfers in zit**
 Zich in zit van het ene oppervlak naar het andere verplaatsen, op hetzelfde of op een ander niveau, zoals bij het van een stoel naar een bed gaan.
Inclusies: zich verplaatsen van stoel naar ander zitoppervlak, zoals toiletbril; zich verplaatsen vanuit rolstoel naar autostoel
Exclusie: veranderen van basale lichaamshouding (d410)
- d4201 Uitvoeren van transfers in lig**
 Zich in lig van de ene plaats naar de andere verplaatsen, op hetzelfde of op een ander niveau, zoals van het ene naar het andere bed gaan.
Exclusie: veranderen van basale lichaamshouding (d410)
- d4208 Uitvoeren van transfers, anders gespecificeerd**
- d4209 Uitvoeren van transfers, niet gespecificeerd**

d429 Veranderen en handhaven van lichaamshouding, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Dragen, verplaatsen en manipuleren van iets of iemand (d430-d449)*****d430 Optillen en meenemen**

Iets of iemand optillen en van de ene naar de andere plaats meenemen, zoals bij het optillen van een kopje of speelgoed of bij het brengen van een doos of een kind van de ene naar de andere kamer.

Inclusies: optillen; dragen in handen; dragen in armen; dragen op schouders, heup of rug; dragen op hoofd; neerzetten

d4300 Optillen

Iets of iemand pakken om van een lager naar een hoger niveau te verplaatsen, zoals bij het optillen van een glas van de tafel.

d4301 Dragen in handen

Iets of iemand in de handen nemen en van de ene plaats naar de andere verplaatsen, zoals bij het in de handen meenemen van een glas of een koffer.

d4302 Dragen in armen

Iets of iemand in de handen en armen nemen en van de ene plaats naar de andere verplaatsen, zoals bij het op de armen dragen van een huisdier, een kind of een ander groot voorwerp.

d4303 Dragen op schouders, heup of rug

Iets of iemand op de schouders, heup of rug nemen en van de ene plaats naar de andere verplaatsen, of iets of iemand dragen via een combinatie van schouders, heup en rug, zoals bij het dragen van een groot pakket op de schouders, heup en/of rug, of het dragen van een schooltas.

d4304 Dragen op hoofd

Iets of iemand op het hoofd nemen en verplaatsen van de ene naar een andere plaats, zoals bij het dragen van een waterkruik op het hoofd.

d4305 Neerzetten

Handen, armen of andere lichaamsdelen gebruiken om een voorwerp op een oppervlak of plaats neer te zetten, zoals bij het neerzetten van een waterkruik op de vloer.

d4308 Optillen en meenemen, anders gespecificeerd

d4309 Optillen en meenemen, niet gespecificeerd**d435 Verplaatsen van iets of iemand met onderste extremiteiten**

Gecoördineerde acties uitvoeren om iets of iemand met de benen en voeten te verplaatsen, zoals bij het wegtrappen van een bal of het rond doen gaan van de pedalen van een fiets.

Inclusies: duwen met onderste extremiteiten; trappen

d4350 Duwen met onderste extremiteiten

Met de benen en voeten kracht uitoefenen om iets of iemand van zich af te verplaatsen, zoals bij het met de voeten wegduwen van een stoel.

d4351 Trappen

Met de benen en voeten iets of iemand met hoge snelheid van zich af verplaatsen, zoals bij het wegschoppen van een bal.

d4358 Verplaatsen van iets of iemand met onderste extremiteiten, anders gespecificeerd**d4359 Verplaatsen van iets of iemand met onderste extremiteiten, niet gespecificeerd****d440 Nauwkeurig gebruiken van hand**

Gecoördineerde acties uitvoeren om voorwerpen met de hand, vingers en duim te pakken, te manipuleren en los te laten, zoals bij het pakken van munten van een tafel of bij het omdraaien van een knop.

Inclusies: pakken; grijpen; manipuleren; loslaten

d4400 Pakken

Een klein voorwerp met de handen en vingers pakken, zoals bij het pakken van een potlood.

d4401 Grijpen

Met één of beide handen iets omvatten en vasthouden, zoals bij het vastpakken van gereedschap of een deurkruk.

d4402 Manipuleren

Met de vingers en handen controle op iets uitoefenen, of in een bepaalde richting verplaatsen of leiden, zoals bij het hanteren van munten of andere kleine voorwerpen, knippen met een schaar, schoenveters strikken, kleurplaten kleuren, eten met stokjes of met mes en vork.

d4403 Loslaten

Met de vingers en handen iets laten gaan of loslaten zodat het valt of van plaats verandert, zoals bij het laten vallen van een kledingstuk, of een stukje voer voor een huisdier.

d4408 Nauwkeurig gebruiken van hand, anders gespecificeerd

d4409 Nauwkeurig gebruiken van hand, niet gespecificeerd**d445 Gebruiken van hand en arm**

Gecoördineerde acties uitvoeren om iets of iemand met de handen en armen te verplaatsen of manipuleren, zoals bij het hanteren van een deurkruk of bij het opvangen van een voorwerp.

Inclusies: trekken; duwen; reiken; om- of ronddraaien met handen of armen; werpen; vangen

Exclusie: nauwkeurig gebruiken van hand (d440)

d4450 Trekken

Met de vingers, handen en armen iets of iemand naar zich toe halen of verplaatsen, zoals bij het trekken aan een koord of dichttrekken van een deur.

d4451 Duwen

Met de vingers, handen en armen iets of iemand van zich af verplaatsen, of naar een andere plaats verplaatsen, zoals bij het wegduwen van speelgoed of een dier.

d4452 Reiken

De handen en armen uitstrekken en iets of iemand aanraken en pakken, zoals bij het over een tafel of bureau heen reiken naar een boek.

d4453 Om- of ronddraaien met armen of handen

Met de vingers, handen en armen iets of iemand draaien, omdraaien of buigen, zoals bij het tanden poetsen of zichzelf wassen.

d4454 Werpen

Met de vingers, handen en armen iets of iemand optillen en met enige kracht weggooien, zoals bij het werpen van een bal.

d4455 Vangen

Met de vingers, handen en armen een bewegend iets of iemand grijpen zodat dat stilstaat en dat vasthouden, zoals bij het vangen van een bal.

d4458 Gebruiken van hand en arm, anders gespecificeerd**d4459 Gebruiken van hand en arm, niet gespecificeerd****d446 Nauwkeurig gebruiken van voet**

Gecoördineerde acties uitvoeren om voorwerpen met de voet en tenen te verplaatsen of te manipuleren.

d449 Dragen, verplaatsen en manipuleren van iets of iemand, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd*Lopen en zich verplaatsen (d450-d469)***d450 Lopen**

Zich te voet voortbewegen op een oppervlak, stap voor stap, met altijd één voet op de grond, zoals bij het wandelen, slenteren, voorwaarts, achterwaarts of zijwaarts gaan.

Inclusies: lopen van korte afstanden; lopen van lange afstanden; lopen op verschillende oppervlakken; lopen om obstakel heen

Exclusies: uitvoeren van transfers (d420); zich verplaatsen (d455)

d4500 Lopen van korte afstanden

Minder dan één kilometer lopen, zoals bij het lopen in ruimten of hallen, binnenshuis of korte afstanden buitenshuis.

d4501 Lopen van lange afstanden

Meer dan één kilometer lopen, zoals bij het lopen door dorp of stad, tussen dorpen of in open vlakten.

d4502 Lopen op verschillende oppervlakken

Lopen op hellende, ongelijke, of bewegende oppervlakken, zoals bij het lopen op gras, gravel, ijs of sneeuw, of bij het lopen op een schip, in een trein of in een ander voertuig.

d4503 Lopen om obstakels heen

Zonder botsen om bewegende en niet-bewegende voorwerpen, mensen, dieren en voertuigen heen lopen, zoals bij het lopen op de markt of in een winkel, in het verkeer of op andere drukbevolkte plaatsen.

d4508 Lopen, anders gespecificeerd**d4509 Lopen, niet gespecificeerd****d455 Zich verplaatsen**

Zichzelf van de ene naar de andere plaats brengen op een andere wijze dan door lopen, zoals bij het over een rots klimmen of door de straat rennen, huppelen, hinkelen, springen of om obstakels rennen.

Inclusies: kruipen; klimmen; rennen; springen; zwemmen; schuiven; rollen en schuifelen

Exclusies: uitvoeren van transfers (d420); lopen (d450); zich verplaatsen tussen verschillende locaties (d460)

- d4550 Kruipen**
Zich verplaatsen op de handen, of de handen en armen, en de knieën.
- d4551 Klimmen**
Zich naar boven of naar beneden verplaatsen, over oppervlakken of objecten, zoals bij het op- of afgaan van een trede, berg, ladder, trap, stoeprand of andere objecten.
- d4552 Rennen**
Zich verplaatsen met snelle stappen zodat beide voeten tegelijkertijd van de vloer kunnen zijn.
- d4553 Springen**
Van de vloer komen door de benen te buigen en strekken, zoals bij het op één voet springen, met twee voeten voorwaarts springen, huppelen en in water springen of duiken.
- d4554 Zwemmen**
Zich door het water verplaatsen zonder op de grond te steunen.
- d4555 Schuiven en rollen**
Het verplaatsen van het gehele lichaam van de ene plaats naar de andere in een zittende of liggende houding zonder van de vloer op te staan.
- d4556 Schuifelen**
Het verplaatsen van het gehele lichaam van de ene plaats naar de andere met gebruikmaking van de benen, zonder de voeten van de vloer of de grond op te tillen.
- d4558 Zich verplaatsen, anders gespecificeerd**
- d4559 Zich verplaatsen, niet gespecificeerd**
- d460 Zich verplaatsen tussen verschillende locaties**
Lopen en zich verplaatsen in verschillende plaatsen en situaties, zoals bij het zich verplaatsen tussen kamers in een huis, gebouw, door een straat of stad.
- Inclusies: zich binnenshuis verplaatsen; binnenshuis kruipen of klimmen; zich verplaatsen in andere gebouwen dan thuis; zich verplaatsen buiten het eigen huis en andere gebouwen*
- d4600 Zich binnenshuis verplaatsen**
In het eigen huis lopen en zich verplaatsen, binnen één kamer, tussen kamers, en in hele huis of verblijf.
- Inclusies: zich binnenshuis verplaatsen van de ene naar andere verdieping; zich verplaatsen op het balkon; zich verplaatsen op*

de binnenplaats; zich verplaatsen op het terras; zich verplaatsen in de tuin

d4601 Zich verplaatsen in andere gebouwen dan thuis

Lopen en zich verplaatsen in andere gebouwen dan het eigen verblijf, zoals bij het zich voortbewegen in huizen van anderen, in andere privégebouwen, in openbare gebouwen en op binnenplaatsen.

Inclusies: zich verplaatsen in alle delen van gebouwen en binnenplaatsen; zich verplaatsen over alle verdiepingen; zich verplaatsen binnen gebouwen; zich verplaatsen buiten gebouwen; zich verplaatsen rond gebouwen; zich verplaatsen in openbare gebouwen; zich verplaatsen in privégebouwen

d4602 Zich verplaatsen buiten eigen huis en andere gebouwen

Lopen en zich verplaatsen vlak bij en ver weg van het eigen huis en andere gebouwen, zonder openbaar of privé-transportmiddel, zoals bij het lopen van korte of lange afstanden in de stad of het dorp.

Inclusies: lopen of zich verplaatsen in straten in buurt, stad, dorp of grote plaats; zich verplaatsen van stad naar stad en afleggen van grotere afstanden, zonder transportmiddel

d4608 Zich verplaatsen tussen verschillende locaties, anders gespecificeerd

d4609 Zich verplaatsen tussen verschillende locaties, niet gespecificeerd

d465 Zich verplaatsen met speciale middelen

Zich van de ene naar de andere plaats verplaatsen, op ieder oppervlak of in iedere ruimte, met gebruik van speciale middelen die zijn gemaakt voor het faciliteren van het zich verplaatsen of voor het zich verplaatsen op een andere wijze, zoals met schaatsen, ski's, duikapparatuur, zwemvliezen, of zich op straat verplaatsen in een rolstoel of met een rollator ⁴³.

Exclusies: uitvoeren van transfers (d420); lopen (d450); zich verplaatsen (d455); gebruiken van vervoer (d470); besturen (d475)

d469 Lopen en zich verplaatsen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

---

⁴³ Redactioneel: *Het Nederlands WHO FIC Collaborating Centre is van mening dat het zich verplaatsen via een rolstoel, of met behulp van een rollator, geklasseerd kan worden met d450-d460 (en subklassen) en met gebruik van typering. Daarom wordt als codeeradvies gegeven: codeer alleen d465 wanneer andere klassen (zoals d450-d4609) met typering niet kunnen worden gebruikt.*

Zich verplaatsen per vervoermiddel (d470-d489)

d470 Gebruiken van vervoermiddel

Middelen van transport gebruiken om zich als passagier te laten vervoeren, zoals bij het zich laten vervoeren met een auto of een bus, een riksja, pendelbusje, kinderwagen of wandelwagen, in door dieren voortgetrokken voertuigen, met een privé- of openbare taxi, met een bus, trein, tram, ondergrondse, met een boot of vliegtuig.

Inclusies: gebruiken van door menskracht voortbewogen vervoermiddel; gebruiken van gemotoriseerd privévervoermiddel; gebruiken van gemotoriseerd openbaar vervoer

Exclusies: zich voortbewegen met hulpmiddelen (d465); besturen (d475)

d4700 Gebruiken van door menskracht voortbewogen vervoermiddel

Als passagier gebruik maken van een vervoermiddel dat wordt voortbewogen door één of meer personen, zoals bij het worden vervoerd in een kinderwagen, wandelwagen, riksja of roeiboot.

d4701 Gebruiken van gemotoriseerd privévervoermiddel

Als passagier gebruikmaken van een gemotoriseerd privé voertuig over land, zee of in lucht, zoals het gebruiken van een auto, taxi, privé vliegtuig of boot.

d4702 Gebruiken van gemotoriseerd openbaar vervoer

Als passagier gebruik maken van een gemotoriseerd voertuig over land, zee of door de lucht, dat is ontworpen voor openbaar vervoer, zoals bij het als passagier met een bus, trein, ondergrondse of vliegtuig worden vervoerd.

d4703 Gebruik van anderen als vervoermiddel

Vervoerd worden door een andere persoon, zoals in een draagdoek, rugzak of andere vorm van vervoer.

d4708 Gebruiken van vervoermiddel, anders gespecificeerd

d4709 Gebruiken van vervoermiddel, niet gespecificeerd

d475 Besturen

Controle hebben over en voortbewegen van een voertuig of een trekdier, reizen op eigen gezag of een middel van vervoer ter beschikking hebben, zoals een auto, fiets, boot of een trekdier met voertuig.

Inclusies: besturen van door menskracht voortbewogen vervoermiddel; besturen van gemotoriseerde voertuigen; besturen van door dierkracht voortbewogen voertuigen

Exclusies: zich verplaatsen met speciale middelen (d465); gebruiken van vervoermiddel (d470); rijden op dieren als vervoermiddel (d480)

d4750 Besturen van door menskracht voortbewogen vervoermiddel

Besturen van een door menskracht voortbewogen voertuig, zoals het besturen van een fiets, driewieler, of roeiboot.

d4751 Besturen van gemotoriseerde voertuigen

Besturen van een gemotoriseerd voertuig, zoals het besturen van een auto, motor, motorboot of vliegtuig.

d4752 Besturen van door dierkracht voortbewogen voertuigen

Besturen van door dierkracht voortbewogen voertuigen, zoals besturen van een door paarden getrokken kar of rijtuig.

d4758 Besturen, anders gespecificeerd

d4759 Besturen, niet gespecificeerd

d480 Rijden op dieren als vervoermiddel

Reizen op een dier, zoals rijden op een paard, os, kameel of olifant.

Exclusie: besturen (d475)

d489 Zich verplaatsen per vervoermiddel, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

d498 Mobiliteit, anders gespecificeerd

d499 Mobiliteit, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 5

Zelfverzorging

Dit hoofdstuk betreft voor zichzelf zorgen, zich wassen en afdrogen, zorgdragen voor lichaam en lichaamsdelen, zich aankleden, eten en drinken, en zorgdragen voor eigen gezondheid.

d510 Zich wassen

Wassen en afdrogen van het gehele lichaam, of lichaamsdelen, met gebruik van water en geschikte was- en droogmaterialen of methoden, zoals baden, douchen, wassen van handen en voeten, gezicht en haar, en met een handdoek drogen.

Inclusies: wassen van lichaamsdelen; wassen van gehele lichaam; zich afdrogen

Exclusies: verzorgen van lichaamsdelen (d520); zorgdragen voor toiletgang (d530)

d5100 Wassen van lichaamsdelen

Gebruiken van water, zeep en andere substanties om delen van het lichaam schoon te maken, zoals het wassen van handen, gezicht, voeten, het haar of de nagels.

d5101 Wassen van gehele lichaam

Gebruiken van water, zeep en andere substanties om het hele lichaam schoon te maken, zoals baden of douchen.

d5102 Zich afdrogen

Gebruiken van een handdoek of andere middelen om een of enkele lichaamsdelen of het hele lichaam af te drogen, zoals na het gewassen te hebben.

d5108 Zich wassen, anders gespecificeerd

d5109 Zich wassen, niet gespecificeerd

d520 Verzorgen van lichaamsdelen

Verzorgen van delen van het lichaam, zoals de huid, het gezicht, de tanden, de hoofdhuid, de nagels en de genitalia, waar meer voor nodig is dan alleen wassen en afdrogen.

Inclusies: verzorgen van huid; verzorgen van tanden; verzorgen van het haar; verzorgen van vingernagels; verzorgen van teennagels; verzorgen van neus

Exclusies: zich wassen (d510); zorgdragen voor toiletgang (d530)

- d5200 Verzorgen van huid**
Verzorgen van het huidoppervlak en zorgdragen voor de hydratatie van de eigen huid, zoals door eelt of likdoorns te verwijderen en vochtinbrengende lotions of cosmetica aan te brengen.
- d5201 Verzorgen van tanden**
Dentale hygiëne verzorgen, zoals door tandenpoetsen, flossen, en het schoonmaken van dentale prothesen of orthesen.
- d5202 Verzorgen van het haar**
Verzorgen van het haar op het hoofd en het gezicht, zoals door het te kammen, in model te brengen, te scheren of te trimmen.
- d5203 Verzorgen van vingernagels**
Schoonmaken, knippen en vijlen of polijsten van de vingernagels.
- d5204 Verzorgen van teennagels**
Schoonmaken, knippen en vijlen of polijsten van de teennagels.
- d5205 Verzorgen van neus**
Schoonmaken van de neus, zorgdragen voor hygiëne van de neus.
- d5208 Verzorgen van lichaamsdelen, anders gespecificeerd**
- d5209 Verzorgen van lichaamsdelen, niet gespecificeerd**
- d530 Zorgdragen voor toiletgang**
Aangeven van behoefte aan, plannen en zich ontdoen van menselijke afvalstoffen (menstruatiebloed, urine en feces) en zich daarna reinigen.
Inclusies: zorgdragen voor urineren; zorgdragen voor defecatie; zorgdragen voor menstruatie
Exclusies: zich wassen (d510); verzorgen van lichaamsdelen (d520)
- d5300 Zorgdragen voor urineren**
Coördineren en verzorgen van het urineren, zoals door het aangeven van de noodzaak, het in de juiste positie komen, een geschikte plaats vinden en bereiken, het manipuleren van de kleding voor en na het urineren, en het zich schoonmaken.
- d53000 Aangeven van behoefte om te urineren**
- d53001 Zorgdragen voor urineren op gepaste wijze**
- d53008 Zorgdragen voor urineren, anders gespecificeerd**
- d53009 Zorgdragen voor urineren, niet gespecificeerd**

d5301 Zorgdragen voor defecatie

Coördineren en verzorgen van de defecatie, zoals door het aangeven van de noodzaak, het in de juiste positie komen, een geschikte plaats vinden en bereiken, het manipuleren van de kleding voor en na de defecatie, en zich schoonmaken.

d53010 Aangeven van behoefte om te ontlasten**d53011 Zorgdragen voor ontlasting op gepaste wijze****d53018 Zorgdragen voor defecatie, anders gespecificeerd****d53019 Zorgdragen voor defecatie, niet gespecificeerd****d5302 Zorgdragen voor menstruatie**

Coördineren, plannen en verzorgen van de menstruatie, zoals door anticipatie op de menstruatie en het gebruiken van maandverband en tampons.

d5308 Zorgdragen voor toiletgang, anders gespecificeerd**d5309 Zorgdragen voor toiletgang, niet gespecificeerd****d540 Zich kleden**

Gecoördineerde acties en taken uitvoeren voor het in de juiste volgorde aan- en uittrekken van kleding en schoeisel, zich kleden in overeenstemming met de sociale setting en klimatologische omstandigheden, zoals het aantrekken, rechtekken en uittrekken van een shirt, korte broek, blouse, broek, ondergoed, sari, kimono, maillot/panty, hoed, handschoenen, jas, schoenen, laarzen, sandalen, slippers.

Inclusies: aantrekken van kleding; uittrekken van kleding; aantrekken van voetbedekking; uittrekken van voetbedekking; kiezen van juiste kleding

d5400 Aantrekken van kleding

Op gecoördineerde wijze kleding aantrekken over verschillende lichaamsdelen, zoals kleding over het hoofd trekken, over de armen en schouders, over het onderste en het bovenste deel van het lichaam; handschoenen aantrekken, hoofddeksels opzetten.

d5401 Uittrekken van kleding

Op gecoördineerde wijze uittrekken van kleding over verschillende lichaamsdelen, zoals kleding over het hoofd uittrekken, van de armen en schouders, van het onderste en het bovenste deel van het lichaam; handschoenen uittrekken, hoofddeksels afzetten.

- d5402 Aantrekken van voetbedekking**
Op gecoördineerde wijze aantrekken van sokken, kousen en schoeisel.
- d5403 Uittrekken van voetbedekking**
Op gecoördineerde wijze uittrekken van sokken, kousen en schoeisel.
- d5404 Kiezen van juiste kleding**
Opvolgen van impliciete of expliciete kledingvoorschriften en conventies van de eigen sociale omgeving of cultuur, en zich kleden in overeenstemming met de klimatologische omstandigheden.
- d5408 Zich kleden, anders gespecificeerd**
- d5409 Zich kleden, niet gespecificeerd**
- d550 Eten**
Aangeven van behoefte om te eten en op gecoördineerde wijze eten van geserveerd voedsel, naar de mond brengen en op een volgens de cultuur acceptabele wijze consumeren, voedsel in stukken snijden of breken, flessen en blikken openen, eetgerei gebruiken, maaltijden nuttigen, vasten of dineren.
Exclusie: drinken (d560)
- d5500 Aangeven van behoefte om te eten**
- d5501 Eten op gepaste wijze**
- d5508 Eten, anders gespecificeerd**
- d5509 Eten, niet gespecificeerd**
- d560 Drinken**
Aangeven van behoefte om te drinken, het drinken vastpakken, naar de mond brengen, nuttigen op een volgens de cultuur acceptabele wijze, mengen, roeren en uitschenken van vloeistoffen om te drinken, flessen en blikken openen, drinken via een rietje of drinken van stromend water zoals uit de kraan of de bron; aan de borst drinken.
Exclusie: eten (d550)
- d5600 Aangeven van behoefte om te drinken**
- d5601 Aan borst drinken**
Met succes borstvoeding drinken, passende houding en contact met de verzorger, zoals oogcontact om daarmee behoefte en verzadiging aan te geven.

d5601 Uit fles drinken

Melk of een andere vloeistof uit een fles drinken en de juiste houding en contact met de verzorger, zoals oogcontact om daarmee behoefte en verzadiging aan te geven.

d5608 Drinken, anders gespecificeerd**d5609 Drinken, niet gespecificeerd****d570 Zorgdragen voor eigen gezondheid**

Aangeven van behoefte met betrekking tot en zich verzekeren van fysiek comfort, gezondheid en mentaal welbevinden, zoals door het volhouden van een uitgebalanceerd dieet, in voldoende mate fysieke activiteiten verrichten, het lichaam warm of koel houden, het vermijden van schade aan de gezondheid, veilig seks bedrijven, inclusief condoomgebruik, zich laten inenten en zich regelmatig fysiek laten onderzoeken.

Inclusies: zich verzekeren van fysiek comfort; zorgdragen voor dieet en fitheid; behouden van eigen gezondheid

d5700 Zich verzekeren van fysiek comfort

Voor zichzelf zorgen door er bewust en daadwerkelijk voor te zorgen dat het lichaam in een comfortabele stand verkeert, dat men het niet te heet of te koud heeft, nat is en dat er voldoende licht is.

d5701 Zorgdragen voor dieet en fitheid

Voor zichzelf zorgen door het bewust selecteren en consumeren van voedsaam voedsel en het behouden van lichamelijke fitheid.

d5702 Behouden van eigen gezondheid

Voor zichzelf zorgen door bewust doen wat nodig is om op de eigen gezondheid te letten, reageren op gezondheidsrisico's en voorkomen van gezondheidsschade zoals door fysiek letsel, besmettelijke ziekten, drugsgebruik en seksueel overdraagbare ziekten.

d57020 Innemen van medicijnen en opvolgen van gezondheidsadviezen**d57021 Advies of hulp vragen bij verzorgers en hulpverleners****d57022 Vermijden van risico's van drug- of alcoholverslaving**

**d57028 Behouden van eigen gezondheid, anders
gespecificeerd**

**d57029 Behouden van eigen gezondheid, niet
gespecificeerd**

d5708 Zorgdragen voor eigen gezondheid, anders gespecificeerd

d5709 Zorgdragen voor eigen gezondheid, niet gespecificeerd

d571 Zorgdragen voor eigen veiligheid

Vermijden van risico's die kunnen leiden tot lichamelijk letsel of schade. Vermijden van potentieel gevaarlijke situaties zoals misbruik van vuur of het verkeer in rennen.

d598 Zelfverzorging, anders gespecificeerd

d599 Zelfverzorging, niet gespecificeerd

Hoofdstuk 6

Huishouden

Dit hoofdstuk betreft het uitvoeren van dagelijkse activiteiten en taken. Huishouden omvat het verwerven van woonruimte, eten, kleding en andere noodzakelijkheden, het schoonmaken en herstellen, het verzorgen van persoonlijke en andere huishoudelijke voorwerpen en het assisteren van andere personen.

Verwerven van benodigdheden (d610-d629)

d610 Verwerven van woonruimte

Kopen, huren, meubileren en inrichten van een kamer, huis, appartement of andere woonruimte.

Inclusies: kopen van woonruimte; huren van woonruimte; inrichten van woonruimte

Exclusies: verwerven van goederen en diensten (d620); verzorgen van wat bij huishouden behoort (d650)

d6100 Kopen van woonruimte

Een huis, appartement of een andere woonruimte in eigendom verkrijgen.

d6101 Huren van woonruimte

Een huis, appartement of een andere woonruimte van een ander tegen betaling gebruiken.

d6102 Inrichten van woonruimte

De woonruimte voorzien van en inrichten met meubilair, nagelvaste en andere inrichtingszaken, inrichten van de kamers en inrichten van de eigen plek of kamers.

d6108 Verwerven van woonruimte, anders gespecificeerd

d6109 Verwerven van woonruimte, niet gespecificeerd

d620 Verwerven van goederen en diensten

Selecteren, verwerven en transporteren van alle goederen en diensten die nodig zijn voor het dagelijks leven, zoals selecteren, aanschaffen, transporteren en opslaan van voedsel, dranken, kleding, schoonmaakmateriaal, brandstof, huisraad, huishoudelijke benodigdheden, keukengerei, kookbenodigdheden, speelgoed, huishoudelijke apparatuur, gereedschap; verwerven van voorzieningen en andere huishoudelijke diensten.

Inclusies: boodschappen doen; verzamelen van dagelijkse benodigdheden

Exclusie: verwerven van woonruimte (d610)

d6200 Boodschappen doen

Tegen betaling verkrijgen van goederen en diensten die nodig zijn voor het dagelijks leven (inclusief instrueren en toezicht houden op een ander die de boodschappen doet), zoals selecteren van voedsel, dranken, schoonmaakmateriaal, huishoudelijke artikelen, speelgoed of kleding in een winkel of op de markt; vergelijken van kwaliteit en prijs, onderhandelen over en betalen voor de geselecteerde goederen of diensten, en vervoeren van de goederen.

d6201 Verzamelen van dagelijkse benodigdheden

Verkrijgen van goederen en diensten die nodig zijn voor het dagelijks leven en waarvoor niet betaald hoeft te worden (inclusief instrueren en toezicht houden op een ander die de benodigdheden verzamelt), zoals oogsten van groenten en fruit, water halen en brandstof verzamelen.

d6208 Verwerven van goederen en diensten, anders gespecificeerd

d6209 Verwerven van goederen en diensten, niet gespecificeerd

d629 Verwerven van benodigdheden, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd

Huishoudelijke taken (d630-d649)

d630 Bereiden van maaltijden

Plannen, organiseren, koken en serveren van eenvoudige en ingewikkelde maaltijden voor zichzelf en anderen, zoals samenstellen van een menu, selecteren van consumeerbaar voedsel en dranken, verzamelen van ingrediënten voor het bereiden van maaltijden, koken via verhitting en klaarmaken van koud voedsel en dranken, en opdienen van het voedsel.

Inclusies: bereiden van eenvoudige en ingewikkelde maaltijden

Exclusies: eten (d550); drinken (d560); verwerven van goederen en diensten (d620); huishouden doen (d640); verzorgen van wat bij huishouden behoort (d650); assisteren van andere personen (d660)

d6300 Bereiden van eenvoudige maaltijden

Organiseren, koken en opdienen van maaltijden met een klein aantal ingrediënten die gemakkelijk zijn te bereiden en op te dienen, zoals snacks of een kleine maaltijd, en voedsel snijden en roeren, koken en verhitten, zoals rijst of aardappelen.

d6301 Bereiden van ingewikkelde maaltijden

Organiseren, koken en opdienen van maaltijden met een groot aantal ingrediënten die een complexe bereiding en wijze van opdienen vergen, zoals plannen van een maaltijd met verschillende gangen, voedsel bereiden door het uitvoeren van combinaties van pellen, snijden, mengen, kneden, mixen, en de

maaltijd opdienen in overeenstemming met de gelegenheid en de cultuur.

Exclusie: bedienen van huishoudelijke apparatuur (d6403)

d6302 Helpen bij bereiden van maaltijden

Samenwerken met iemand anders die verantwoordelijk is bij plannen, organiseren, koken en serveren van eenvoudige en ingewikkelde maaltijden voor zichzelf en anderen.

d6308 Bereiden van maaltijden, anders gespecificeerd

d6309 Bereiden van maaltijden, niet gespecificeerd

d640 Huishouden doen

Het huishouden verzorgen door het schoonmaken van het huis, wassen van de kleding, gebruiken van huishoudelijke apparatuur, opbergen van voedsel en verwijderen van vuilnis, zoals door vegen, dweilen, soppen van werkbladen, muren en andere oppervlakken; verzamelen en weggooien van huishoudelijk afval; kamers, kasten en ladekasten schoonmaken; verzamelen, wassen, drogen, opvouwen en strijken van kleding; poetsen van schoeisel; gebruikmaken van bezem, borstel en stofzuiger; gebruiken van wasmachine, wasdroger en strijkbout.

Inclusies: wassen en drogen van kleding; schoonmaken van kookruimte en kookgerei; schoonmaken van woonruimte; gebruiken van huishoudelijke apparatuur; opbergen van dagelijkse benodigdheden; verwijderen van afval

Exclusies: verwerven van woonruimte (d610); verwerven van goederen en diensten (d620); bereiden van maaltijden (d630); verzorgen van wat bij huishouden behoort (d650); assisteren van andere personen (d660)

d6400 Wassen en drogen van kleding

Handmatig wassen en te drogen hangen van kleding.

d6401 Schoonmaken van kookruimte en kookgerei

Schoonmaken na het koken, zoals door het afwassen van borden, pannen, potten en kookgerei, en het schoonmaken van de tafel en vloer rond de kook- en eetruimte.

d6402 Schoonmaken van woonruimte

De woonruimte schoonmaken, zoals door opruimen en door afstoffen, vloeren vegen, zwabberen, dweilen, ramen en muren schoonmaken, de badkamer en het toilet schoonmaken, het meubilair schoonmaken.

d6403 Bedienen van huishoudelijke apparatuur

Alle vormen van huishoudelijke apparatuur gebruiken, zoals een wasmachine, wasdroger, strijkbout, stofzuiger en vaatwasser.

d6404 Opbergen van dagelijkse benodigheden

Voedsel, dranken, kleding en andere huishoudelijke goederen voor dagelijks gebruik opbergen; voedsel conserveren door innemen, zouten of invriezen, voedsel vers houden en buiten bereik van dieren opbergen.

d6405 Verwijderen van afval

Huishoudelijk afval verwijderen zoals door het verzamelen van de vuilnis en rommel die rond het huis ligt, het afval voor verwijdering gereed maken; toepassingen gebruiken voor het verwijderen van afval; afval verbranden.

d6406 Helpen bij huishouden doen

Samenwerken met iemand anders die verantwoordelijk is bij plannen, organiseren en uitvoeren van huishoudelijk werk.

d6408 Huishouden doen, anders gespecificeerd**d6409 Huishouden doen, niet gespecificeerd****d649 Huishoudelijke taken, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**

Verzorgen van wat bij huishouden behoort en assisteren van andere personen (d650-d669)

d650 Verzorgen van wat bij huishouden behoort

Onderhouden en repareren van huishoudelijke en persoonlijke bezittingen, inclusief speelgoed, het huis en de inboedel, de kleding, voertuigen en hulpmiddelen, en verzorgen van planten en huisdieren en gedomesticeerde dieren, zoals door het verven of behangen van ruimten, herstellen van meubilair, repareren van leidingen, ervoor zorgen dat voertuigen goed functioneren, de planten water geven, de huisdieren en gedomesticeerde dieren verzorgen en te eten geven.

Inclusies: vervaardigen en repareren van kleding; onderhouden van woonruimte en meubilair; onderhouden van huishoudelijke apparatuur; onderhouden van voertuigen; onderhouden van hulpmiddelen; verzorgen van planten, binnens- en buitenshuis; verzorgen van dieren

Exclusies: verwerven van woonruimte (d610); verwerven van goederen en diensten (d620); huishouden doen (d640); assisteren van andere personen (d660); verrichten van betaald werk (d850)

d6500 Vervaardigen en repareren van kleding

Maken en repareren van kleding, zoals door het naaien, maken of vermaken van kleding; opnieuw bevestigen van knopen en sluitingen; strijken van kleding; repareren en poetsen van schoeisel.

Exclusie: bedienen van huishoudelijke apparatuur (d6403)

d6501 Onderhouden van woonruimte en meubilair

Repareren en onderhouden van de woonruimte, van buiten en van binnen, en van de inboedel, zoals door te verven, het repareren van nagelvaste elementen en meubilair en het gebruiken van geschikt gereedschap voor de reparatie.

d6502 Onderhouden van huishoudelijke apparatuur

Repareren en onderhouden van alle huishoudelijke apparatuur, bedoeld voor het koken, schoonmaken en repareren, zoals door het smeren van gereedschap en het repareren en onderhouden van de wasmachine.

d6503 Onderhouden van voertuigen

Repareren en onderhouden van gemotoriseerde en niet-gemotoriseerde voertuigen voor persoonlijk gebruik, inclusief fietsen, karren, auto's en boten.

d6504 Onderhouden van hulpmiddelen

Repareren en onderhouden van hulpmiddelen, zoals prothesen, orthesen en speciaal gereedschap en hulpmiddelen voor huishouden en persoonlijke verzorging; onderhouden en repareren van hulpmiddelen voor persoonlijke mobiliteit zoals krukken, looprekken, rolstoelen en scootmobielen; onderhouden van communicatiehulpmiddelen en hulpmiddelen voor recreatie.

d6505 Verzorgen van planten, binnens- en buitenshuis

Verzorgen van planten binnenshuis en buitenshuis, zoals door deze te planten en te verpotten, water te geven en te bemesten; tuinieren en het kweken van voedingsgewassen voor persoonlijk gebruik.

d6506 Verzorgen van dieren

Verzorgen van huisdieren en gedomesticeerde dieren zoals door deze te voeren, schoon te maken, te verzorgen en lichaamsbeweging te geven; de gezondheid van huis- en boerderijdieren controleren; de verzorging van huis- en boerderijdieren regelen bij eigen afwezigheid.

d6507 Helpen bij verzorgen van wat bij huishouden hoort
Samenwerken met iemand anders die verantwoordelijk is voor onderhouden en repareren van huishoudelijke en persoonlijke bezittingen.

d6508 Verzorgen van wat bij huishouden behoort, anders gespecificeerd

d6509 Verzorgen van wat bij huishouden behoort, niet gespecificeerd

d660 Assisteren van andere personen

Assisteren van gezinsleden en andere personen bij het leren, communiceren, zelfverzorging, mobiliteit binnens- of buitenshuis; betrokken zijn bij of aandacht vragen voor het welbevinden van gezinsleden en anderen.

Inclusies: assisteren van andere personen bij zelfverzorging; assisteren van andere personen bij voortbewegen; assisteren van andere personen bij communicatie; assisteren van andere personen bij tussenmenselijke relaties; assisteren van andere personen bij voeding; assisteren van andere personen bij handhaven van gezondheid

Exclusies: verrichten van betaald werk (d850)

d6600 Assisteren van andere personen bij zelfverzorging
Assisteren van gezinsleden en andere personen bij hun zelfverzorging, inclusief helpen met eten, baden en aankleden; verzorgen van kinderen of van gezinsleden die ziek zijn of moeite hebben met hun basale zelfverzorging; anderen helpen bij het naar het toilet gaan.

d6601 Assisteren van andere personen bij voortbewegen
Assisteren van gezinsleden en andere personen bij het zich voortbewegen en bij het zich buitenshuis begeven, zoals bij het zich voortbewegen in de buurt of de stad, naar of van school, werklocatie of andere bestemming.

d6602 Assisteren van andere personen bij communiceren
Assisteren van gezinsleden en andere personen bij hun communicatie, zoals door hen te helpen bij het spreken, schrijven of lezen.

d6603 Assisteren van andere personen bij tussenmenselijke relaties
Assisteren van gezinsleden en andere personen bij hun tussenmenselijke relaties, zoals door hen te helpen relaties aan te gaan, te continueren of te verbreken.

- d6604 Assisteren van andere personen bij voeding**
Assisteren van gezinsleden en andere personen bij hun voeding, zoals door hen te helpen bij het bereiden van maaltijden en bij het eten.
- d6605 Assisteren van andere personen bij handhaven van gezondheid**
Assisteren van gezinsleden en andere personen met de formele en informele gezondheidszorg, zoals door ervoor te zorgen dat een kind regelmatig medisch wordt onderzocht, of dat een ouder familielid de voorgeschreven medicijnen inneemt.
- d6606 Helpen bij assisteren van andere personen**
Helpen van iemand die verantwoordelijk is bij assisteren van gezinsleden en andere personen bij zelfverzorging, communicatie, voortbewegen, tussenmenselijke relaties, voeding en handhaven van gezondheid.
- d6608 Assisteren van andere personen, anders gespecificeerd**
- d6609 Assisteren van andere personen, niet gespecificeerd**
- d669 Verzorgen van wat bij huishouden behoort en assisteren van andere personen, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**
- d698 Huishouden, anders gespecificeerd**
- d699 Huishouden, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 7

Tussenmenselijke interacties en relaties

Dit hoofdstuk betreft het uitvoeren van acties en taken die nodig zijn voor basale en complexe interacties met personen (vreemden, vrienden, verwanten, familie, en geliefden), in overeenstemming met de context en cultuur.

Algemene tussenmenselijke interacties (d710-d729)

d710 Basale tussenmenselijke interacties

Met personen in interactie komen in overeenstemming met de context en cultuur, met de juiste mate van respect en achting, of beantwoorden van de gevoelens van anderen.

Inclusies: respect en warmte in relaties; waardering in relaties; tolerantie in relaties; kritiek in relaties; sociale cues in relaties; fysiek contact in relaties

d7100 Respect en warmte in relaties

Betrokkenheid, sympathie, respect en achting tonen en beantwoorden, in overeenstemming met de context en de cultuur.

d7101 Waardering in relaties

Tevredenheid en dankbaarheid tonen en beantwoorden, in overeenstemming met de context en de cultuur.

d7102 Tolerantie in relaties

Begrip en acceptatie van gedrag tonen en beantwoorden, in overeenstemming met de context en de cultuur.

d7103 Kritiek in relaties

Impliciet en expliciet verschillen van mening en onenigheid tonen en beantwoorden, in overeenstemming met de context en de cultuur.

d7104 Signalen in sociale relaties

Tekens geven en beantwoorden in sociale interacties, in overeenstemming met de context en de cultuur.

d71040 Initiatief nemen tot sociale relaties

d71041 Onderhouden van sociale relaties

d71048 Signalen in sociale relaties, anders gespecificeerd

d71049 Signalen in sociale relaties, niet gespecificeerd

- d7105 Fysiek contact in relaties**
Lichamelijk contact maken met anderen en beantwoorden, in overeenstemming met de context en de cultuur.
- d7106 Onderscheiden van bekenden**
Onderscheid tonen bij reacties op personen, zoals bij het zich opstellen tegenover een bekend persoon vergeleken met onbekenden.
- d7108 Basale tussenmenselijke interacties, anders gespecificeerd**
- d7109 Basale tussenmenselijke interacties, niet gespecificeerd**
- d720 Complexe tussenmenselijke interacties**
Interacties met andere personen onderhouden en reguleren, in overeenstemming met de context en de cultuur, zoals door het reguleren van emoties en impulsen, verbale en fysieke agressie, door onafhankelijk op te treden in sociale interacties, en door zich te gedragen in overeenstemming met de sociale regels en conventies.
Inclusies: spelen met anderen; aangaan van relaties; beëindigen van relaties; reguleren van gedrag in gezelschap; zich gedragen volgens sociale regels in gezelschap; bewaren van sociale afstand
- d7200 Aangaan van relaties**
Interacties met anderen aangaan en onderhouden, voor korte of lange tijd, in overeenstemming met de context en de cultuur, zoals door zichzelf voor te stellen, vriendschappelijke en professionele relaties aan te gaan en te onderhouden, een relatie aangaan die permanent kan worden, romantisch of intiem.
- d7201 Beëindigen van relaties**
Interacties afsluiten, in overeenstemming met de context en de cultuur, zoals het beëindigen van een tijdelijke relatie aan het einde van het bezoek, het beëindigen van langdurige relaties met vrienden bij het verhuizen naar een andere stad of het beëindigen van relaties met collega's op het werk, beroepsgenoten en hulpverleners, en het beëindigen van een romantische of intieme relatie.
- d7202 Reguleren van gedrag in gezelschap**
Emoties en impulsen, verbale en fysieke agressie reguleren in interacties met anderen, in overeenstemming met de context en de cultuur.
- d7203 Zich gedragen volgens sociale regels in gezelschap**
Zich onafhankelijk gedragen in sociale interacties en zich in interacties met anderen houden aan de sociale conventies die gelden voor de eigen rol, positie of andere sociale status.

d7204 Bewaren van sociale afstand

Zich bewust zijn van de sociale afstand tussen zichzelf en anderen en deze handhaven, in overeenstemming met de context en de sociale en culturele achtergrond.

d7208 Complexe tussenmenselijke interacties, anders gespecificeerd**d7209 Complexe tussenmenselijke interacties, niet gespecificeerd****d729 Algemene tussenmenselijke interacties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Bijzondere tussenmenselijke relaties (d730-d779)***d730 Omgaan met onbekenden**

Tijdelijke contacten en verbintenissen aangaan met onbekenden voor een speciaal doel, zoals aan onbekenden informatie vragen, de weg vragen of met onbekenden een koop aangaan.

d740 Formele relaties

Specifieke relaties in formele situaties aangaan en onderhouden, zoals omgaan met leerkrachten, werkgevers, deskundigen of dienstverleners.

Inclusies: omgaan met meerderen; omgaan met ondergeschikten; omgaan met sociaal gelijken

d7400 Omgaan met meerderen

Formele relaties aangaan en onderhouden met personen in een machtspositie die hoger in rang of aanzien is dan de machtspositie van de persoon zelf, zoals omgaan met een werkgever.

d7401 Omgaan met ondergeschikten

Formele relaties aangaan en onderhouden met personen in een lagere rang of met minder aanzien dan de persoon zelf, zoals omgaan met een werknemer of bediende.

d7402 Omgaan met sociaal gelijken

Formele relaties aangaan en onderhouden met personen die eenzelfde mate van autoriteit, eenzelfde rang of aanzien hebben als de persoon zelf.

d7408 Formele relaties, anders gespecificeerd**d7409 Formele relaties, niet gespecificeerd**

d750 Informele sociale relaties

Omgaan met anderen, zoals toevallige relaties aangaan en onderhouden met personen in dezelfde gemeenschap of dezelfde woonplaats, of met medewerkers, studenten, sport-/spelkameraden of personen met dezelfde achtergrond of hetzelfde beroep.

Inclusies: informele relaties met vrienden; informele relaties met burens; informele relaties met kennissen; informele relaties met medebewoners; informele relaties met personen met gemeenschappelijk kenmerk

d7500 Informele relaties met vrienden

Vriendschappelijke relaties, gekenmerkt door wederzijdse achting en gemeenschappelijke belangen, aangaan en onderhouden.

d7501 Informele relaties met burens

Informele relaties aangaan en onderhouden met personen in nabij gelegen woningen of in de woonomgeving.

d7502 Informele relaties met kennissen

Informele relaties aangaan en onderhouden met personen die men kent maar met wie men geen nauwe vriendschapsband heeft.

d7503 Informele relaties met medebewoners

Informele relaties aangaan en onderhouden, zonder bepaald doel, met personen in hetzelfde huis of in hetzelfde privé- of openbare gebouw.

d7504 Informele relaties met personen met gemeenschappelijk kenmerk

Informele relaties aangaan en onderhouden met personen van dezelfde leeftijd, met dezelfde interesses of met een ander gemeenschappelijk kenmerk.

d7508 Informele sociale relaties, anders gespecificeerd**d7509 Omgaan met informele sociale relaties, niet gespecificeerd****d760 Familierelaties**

Aangaan en onderhouden van relaties met verwanten, zoals met naaste familieleden, verre familie, pleeg- en adoptiefamilie en stiefrelaties, verdere relaties zoals achterneven, of voogden.

Inclusies: ouder-kindrelaties; kind-ouderrelaties; broer-zusrelaties; familierelaties in bredere kring

- d7600 Ouder-kindrelaties**
Een ouder worden en zijn, zowel biologisch als via adoptie, zoals door het aangaan en onderhouden van een relatie als een ouder met een biologisch eigen kind of met een geadopteerd kind, en door fysieke, intellectuele en emotionele steun te bieden aan een biologisch eigen kind of een geadopteerd kind.
- d7601 Kind-ouderrelaties**
Relaties met een ouder aangaan en onderhouden, zoals een jong kind dat de ouders gehoorzaamt of een volwassen kind dat zorgdraagt voor de ouders.
- d7602 Broer-zusrelaties**
Relatie als een broer of zus aangaan en onderhouden met iemand met wie men een of beide ouders deelt door geboorte, adoptie of huwelijk.
- d7603 Familierelaties in bredere kring**
Een familierelatie aangaan en onderhouden met familieleden buiten het gezin, zoals omgaan met neven en nichten, tantes en ooms en met grootouders.
- d7608 Familierelaties, anders gespecificeerd**
- d7609 Familierelaties, niet gespecificeerd**
- d770 Intieme relaties**
Een nauwe of romantische relatie aangaan en onderhouden, zoals tussen man en vrouw, geliefden of seksuele partners.
Inclusies: romantische relaties; samenlevingsrelaties; seksuele relaties
- d7700 Romantische relaties**
Een relatie aangaan en onderhouden die is gebaseerd op emotionele en fysieke aantrekkingskracht, en die mogelijk leidt tot een langdurige intieme relatie.
- d7701 Samenlevingsrelaties**
Een intieme wettige relatie aangaan en onderhouden, zoals in een wettig huwelijk, inclusief een wettig getrouwde echtgenoot worden en zijn, of een vaste partner.
- d7702 Seksuele relaties**
Een relatie van seksuele aard aangaan en onderhouden, met de echtgenoot of met een andere partner.
- d7708 Intieme relaties, anders gespecificeerd**
- d7709 Intieme relaties, niet gespecificeerd**

- d779 Bijzondere tussenmenselijke relaties, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd**
- d798 Tussenmenselijke interacties en relaties, anders gespecificeerd**
- d799 Tussenmenselijke interacties en relaties, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 8

Belangrijke levensgebieden

Dit hoofdstuk betreft het op zich nemen en uitvoeren van taken en acties in het kader van opleiding, werk en beroep en het uitvoeren van economische transacties.

Opleiding (d810-d839)

d810 Informele opleiding

Thuis of in een andere niet-geïstitutionaliseerde situatie leren, zoals verwerven van praktische vaardigheden (bijvoorbeeld handvaardigheden) of andere theoretische vaardigheden (bijvoorbeeld thuisonderwijs) van ouders of familieleden, thuis of in een groepssituatie.

d815 Voorschoolse opleiding

Leren op het beginniveau van georganiseerde instructie thuis of in een groep, voornamelijk om het kind kennis te laten maken met een schoolse omgeving en het voor te bereiden op verplichte scholing, zoals het leren van vaardigheden in een peuterspeelzaal of in een vergelijkbare situatie ter voorbereiding op een schoolse opleiding; (bijvoorbeeld onderwijs thuis of in een groepssituatie gericht op gezondheidsbevordering en ontwikkeling van cognitie, beweging, taal en sociale vaardigheden ten behoeve van verplicht onderwijs).

d8150 Instappen in voorschoolse opleiding of doorstromen naar ander niveau

Activiteiten uitvoeren om toegang te verkrijgen tot voorschoolse opleiding en door te stromen van de ene fase naar de andere.

d8151 Volhouden van voorschoolse opleiding

Activiteiten uitvoeren om te blijven deelnemen aan voorschoolse opleidingsprogramma-activiteiten zoals aanwezigheid bij lessen, passende interacties met medeleerlingen en docenten en voldoen aan verplichtingen en eisen die het leerling zijn met zich meebrengen.

d8152 Vorderingen maken in voorschoolse opleiding

Activiteiten uitvoeren om te voldoen aan programma-eisen of een ander evaluatieproces om een voorschoolse opleiding af te ronden.

d8153 Beëindigen van voorschoolse opleiding

Op gepaste wijze verlaten van een voorschools opleidingsprogramma om door te stromen naar een schoolopleiding.

d8158 Voorschoolse opleiding, anders gespecificeerd**d8159 Voorschoolse opleiding, niet gespecificeerd****d816 Voorschools leven en gerelateerde activiteiten**

Deelnemen aan voorschools leven en gerelateerde activiteiten zoals excursies en vieringen.

d820 Schoolopleiding

Toegang verkrijgen tot een school, alle aan een school gerelateerde verantwoordelijkheden en privileges dragen, zich het opleidingsmateriaal, de inhoud van de leerstof eigen maken en voldoen aan andere curriculum-eisen, in het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs, inclusief het regelmatig naar school gaan, samenwerken met andere leerlingen, aanwijzingen van docenten opvolgen, organiseren, studeren en voltooien van opgedragen taken en projecten, en andere opleidingsniveaus bereiken.

d8200 Instappen in schoolopleiding of doostromen naar ander niveau

Activiteiten uitvoeren om toegang tot school te krijgen en binnen de opleiding door te stromen van de ene fase naar een andere.

d8201 Volhouden van schoolopleiding

Activiteiten uitvoeren om vol te houden in deelname aan school en schoolactiviteiten zoals aanwezigheid bij lessen, passende interacties met medeleerlingen en docenten en voldoen aan verplichtingen en eisen die het leerling zijn met zich meebrengen.

d8202 Vorderingen maken in schoolopleiding

Activiteiten uitvoeren om te voldoen aan programma-eisen, examens of een ander evaluatieproces om een opleiding af te ronden.

d8203 Beëindigen van schoolopleiding

De school op een gepaste manier verlaten om door te stromen naar een volgend niveau van schoolopleiding, werk, werkgelegenheid of andere gebieden van volwassenheid.

d8208 Schoolopleiding, anders gespecificeerd**d8209 Schoolopleiding, niet gespecificeerd**

d825 Beroepsopleiding

Activiteiten uitvoeren in het kader van een beroepsopleiding en zich het curriculummateriaal eigen maken ter voorbereiding op beroep en werk.

Exclusie: werkend leren (d840)

d8250 Instappen in beroepsopleiding of doorstromen naar ander niveau

Activiteiten uitvoeren om toegang tot een beroepsopleiding te krijgen en door te stromen van de ene fase naar een andere.

d8251 Volhouden van beroepsopleiding

Activiteiten uitvoeren om vol te houden in deelname aan beroepsopleidingsactiviteiten zoals aanwezigheid bij lessen, passende interacties met medeleerlingen en docenten en voldoen aan verplichtingen en eisen die het leerling zijn met zich meebrengen.

d8252 Vorderingen maken in beroepsopleiding

Activiteiten uitvoeren om te voldoen aan programma-eisen, examens of een ander evaluatieproces om een beroepsopleiding af te ronden.

d8253 Beëindigen van beroepsopleiding

De beroepsopleiding op een gepaste manier verlaten om door te stromen naar een volgend niveau van schoolopleiding, werk, werkgelegenheid of andere gebieden van volwassenheid.

d8258 Beroepsopleiding, anders gespecificeerd**d8259 Beroepsopleiding, niet gespecificeerd****d830 Hogere opleiding**

Activiteiten uitvoeren in het kader van hogere opleidingprogramma's op universiteiten, colleges en hogescholen en het zich eigen maken van alle aspecten van het curriculum zoals nodig is voor het behalen van graden, diploma's, certificaten of andere accreditatie, zoals het afronden van een studie of programma aan een universiteit, hogeschool of andere hogere opleiding.

d8300 Instappen in hogere opleiding of door te stromen naar ander niveau

Activiteiten uitvoeren om toegang tot een hogere opleiding te krijgen en door te stromen van de ene fase naar een andere.

d8301 Volhouden van hogere opleiding

Activiteiten uitvoeren om vol te houden in deelname aan hogere opleidingsactiviteiten zoals aanwezigheid bij lessen, passende interacties met medestudenten en docenten en voldoen aan verplichtingen en eisen die het student zijn met zich meebringen.

d8302 Vorderingen maken in hogere opleiding

Activiteiten uitvoeren om te voldoen aan programma-eisen, examens of een ander evaluatieproces om een hogere opleiding af te ronden.

d8303 Beëindigen van hogere opleiding

De hogere opleiding op een gepaste manier verlaten om door te stromen naar een volgend niveau van schoolopleiding, werk, werkgelegenheid of andere gebieden van volwassenheid.

d8308 Hogere opleiding, anders gespecificeerd**d8309 Hogere opleiding, niet gespecificeerd****d835 Schools leven en gerelateerde activiteiten**

Deelnemen aan aspecten van schools leven en aan school gerelateerde verenigingen zoals studentenraad.

d839 Opleiding, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd*Beroep en werk (d840-d859)***d840 Werkend leren**

Activiteiten uitvoeren in het kader van programma's die zijn bedoeld als voorbereiding op het werk, zoals de taken uitvoeren die nodig zijn bij het werkend leren, in de leer zijn en een opleiding op de werkplek volgen.

Exclusie: beroepsopleiding (d825)

d845 Verwerven, behouden en beëindigen van werk

Werk zoeken, vinden en uitkiezen, ingehuurd worden, werk aannemen en behouden, en vorderingen maken in het werk, in een baan of beroep, en het werk naar behoren beëindigen; inclusief het opstellen van een curriculum vitae of levensloop, het opnemen van contact met werkgevers en het voorbereiden van een sollicitatiegesprek, het beoordelen van de eigen werkprestaties en oplettend zijn tijdens het werk.

Inclusies: zoeken van werk; behouden van werk; beëindigen van werk

d8450 Zoeken van werk

Zoeken en uitkiezen van werk, baan of beroep, of andere vormen van werk, en de vereiste taken uitvoeren om ingehuurd te worden, zoals zich laten zien op een werkplek of via een gesprek solliciteren.

d8451 Behouden van werk

Met het werk samenhangende activiteiten uitvoeren om het werk, de baan of het beroep te behouden, en daarin promotie of andere vorderingen te maken.

d8452 Beëindigen van werk

Een baan of het werk naar behoren verlaten of ontslag nemen.

d8458 Verwerven, behouden en beëindigen van werk, anders gespecificeerd**d8459 Verwerven, behouden en beëindigen van werk, niet gespecificeerd****d850 Betaald werk**

Tegen betaling alle aspecten van werk, beroep of baan uitvoeren, als voltijds of deeltijds werknemer, of als zelfstandig ondernemer, zoals het uitvoeren van de taken in het kader van het werk, op tijd op het werk verschijnen, andere werknemers begeleiden of zelf begeleid worden, en de vereiste taken alleen of in groepsverband uitvoeren.

Inclusies: zelfstandig ondernemer; deeltijdwerk; voltijdwerk

d8500 Zelfstandig ondernemer

Uitvoeren van betaald werk dat door de persoon zelf is gezocht of gegenereerd, of uitvoeren van werk dat in een contract met anderen is aangenomen buiten een formele werkrelatie, zoals het uitvoeren van seizoensarbeid in land- en tuinbouw, werken als freelance schrijver of consulent, uitvoeren van werk met kortlopend contract, werken als artiest of kunstenaar, het bezitten van een winkel en daarin werken of andere vormen van werk uitvoeren.

Exclusies: deeltijdwerk (d8501); voltijdwerk (d8502)

d8501 Deeltijdwerk

Tegen betaling alle aspecten van deeltijdwerk uitvoeren, als werknemer, zoals werk zoeken en een baan krijgen, taken uitvoeren in het kader van werk, op tijd op het werk komen, andere werkers begeleiden of zelf begeleid worden, en de vereiste taken alleen of in groepsverband uitvoeren.

d8502 Voltijdwerk

Tegen betaling alle aspecten van voltijdwerk uitvoeren, als werknemer, zoals werk zoeken en een baan krijgen, taken uitvoeren in het kader van werk, op tijd op het werk verschijnen, andere werkers begeleiden of zelf begeleid worden, en de vereiste taken alleen of in groepsverband uitvoeren.

d8508 Betaald werk, anders gespecificeerd**d8509 Betaald werk, niet gespecificeerd****d855 Onbetaald werk**

Zonder betaling alle aspecten van werk uitvoeren, voltijds of deeltijds, inclusief georganiseerde werkactiviteiten, taken uitvoeren in kader van werk, op tijd op het werk verschijnen, andere werkers begeleiden of zelf begeleid worden, en vereiste taken alléén of in groepsverband uitvoeren, zoals vrijwilligerswerk of liefdadigheidswerk uitvoeren, voor een gemeenschap of religieuze groep werken zonder betaling, in en rond het huis werken zonder betaling.

Exclusie: Hoofdstuk 6 Huishouden

d859 Beroep en werk, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd*Economisch leven (d860-d879)***d860 Basale financiële transacties**

Activiteiten uitvoeren in het kader van eenvoudige financiële transacties, zoals geld gebruiken om voedsel te kopen, of ruilhandel bedrijven, ruilen van goederen en diensten; of sparen.

d865 Complexe financiële transacties

Activiteiten uitvoeren in het kader van complexe financiële transacties met kapitaal of bezit, en voordeel of economische waarde creëren, zoals een zaak, fabriek, of gereedschap kopen, een bankrekening beheren, of in aandelen handelen.

d870 Economische zelfstandigheid

Beschikken over economische bronnen, privébronnen of sociaal-maatschappelijke bronnen, om economische zekerheden veilig te stellen in verband met de huidige en toekomstige behoeften.

Inclusies: persoonlijke financiële bronnen; sociaal-economische bronnen

d8700 Persoonlijke financiële bronnen

Beschikken over persoonlijke of privé economische bronnen, om economische zekerheden veilig te stellen in verband met de huidige en toekomstige behoeften.

d8701 Sociaal-economische bronnen

Aanspraak hebben op sociaal-economische bronnen, om economische zekerheden veilig te stellen voor huidige en toekomstige behoeften.

d8708 Economische zelfstandigheid, anders gespecificeerd**d8709 Economische zelfstandigheid, niet gespecificeerd****d879 Economisch leven, anders gespecificeerd en niet gespecificeerd***Spelen (d880)***d880 Deelname aan spelen**

Doelgerichte en aanhoudende deelname aan activiteiten met objecten, speelgoed, materialen of spellen, zichzelf of samen met anderen bezighoudend.

d8800 Alleen spelen

Zichzelf bezighouden in een doelgerichte en aanhoudende activiteit met objecten, speelgoed, materialen of spellen.

d8801 Kijken naar spelen

Zichzelf bezighouden met doelgericht observeren van activiteiten van anderen met objecten, speelgoed, materiaal of spellen, maar zonder eigen deelname aan hun activiteiten.

d8802 Parallel spelen

Deelnemen aan doelgerichte, aanhoudende activiteiten met objecten, speelgoed, materiaal of spellen, in aanwezigheid van anderen die ook spelen, zonder aan hun activiteiten deel te nemen.

d8803 Samen spelen

Samen met anderen deelnemen aan doelgerichte, aanhoudende activiteiten met objecten, speelgoed, materiaal of spellen met een gemeenschappelijk doel.

d8808 Deelname aan spelen, anders gespecificeerd**d8809 Deelname aan spelen, niet gespecificeerd****d898 Belangrijke levensgebieden, anders gespecificeerd****d899 Belangrijke levensgebieden, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 9

Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

Dit hoofdstuk betreft de acties en taken die nodig zijn om deel te nemen aan het georganiseerde maatschappelijke leven buiten de familie en in de maatschappij, de maatschappelijke en burgerlijke aspecten van het leven.

d910 Maatschappelijk leven

Meedoen aan aspecten van het sociaal-maatschappelijk leven, zoals liefdadigheidsinstellingen, dienstverlenende instellingen, of professionele sociale organisaties.

Inclusies: informele organisaties; formele organisaties; ceremonies

Exclusies: onbetaald werk (d855); recreëren en vrijetijdsbesteding (d920); religie en spiritualiteit (d930); politiek leven en burgerschap (d950)

d9100 Informele organisaties

Deel uitmaken van sociale of maatschappelijke organisaties, georganiseerd door personen met gemeenschappelijke belangen, zoals lokale gezelschapsverenigingen of etnische groeperingen.

d9101 Formele organisaties

Deel uitmaken van professionele of andere exclusieve sociale organisaties, zoals de orde van advocaten, de vereniging van natuurkundigen of de vereniging van academici.

d9102 Ceremonies

Meedoen aan niet-religieuze rituelen of maatschappelijke ceremonies, zoals ceremonies bij huwelijk, bij begrafenissen, of inwijdingsceremonies.

d9103 Informeel maatschappelijk leven

Deelname aan ontmoetingen met anderen op speelplaatsen en pleinen, in parken, horecagelegenheden en andere openbare ruimten.

d9108 Maatschappelijk leven, anders gespecificeerd

d9109 Maatschappelijk leven, niet gespecificeerd

d920 Recreatie en vrije tijd

Meedoen aan alle vormen van spel, activiteiten in het kader van recreatie of vrijetijdsbesteding, zoals informele of georganiseerde spelen en sport, fitnessprogramma's, ontspanning, amusement of vertier, bezoeken van kunstgaleries, musea, bioscoop of theater;

handenarbeid en hobby's, voor eigen plezier lezen, muziekinstrumenten bespelen; rondreizen, toeristische uitstapjes maken, en uit hobby reizen.

Inclusies: spelen; sport; kunst en cultuur; handenarbeid; hobby's; sociale activiteiten

Exclusies: rijden op dieren als vervoermiddel (d480); betaald werk (d850); onbetaald werk (d855); deelname aan spelen (d880); religie en spiritualiteit (d930); politiek en burgerschap (d950)

d9200 Spel

Meedoen aan spelen, spelen met regels, ongestructureerd of ongeorganiseerd, en spontane recreatie, zoals schaken of kaartspelen of bordspelen of spelletjes met bepaalde regels zoals verstoppertje.

Exclusie: deelname aan spelen (d880)

d9201 Sport

Meedoen aan informele of formeel georganiseerde spelen of atletische sporten met een wedstrijdelement, individueel of in teamverband, zoals bowlen, turnen of voetballen.

d9202 Kunst en cultuur

Beoefenen of waarderen van kunst of culturele uitingen, zoals een theater, bioscoop, museum of kunstgalerie bezoeken, of meedoen in een toneelstuk, dansen, voorgelezen worden of zelf lezen voor ontspanning, zingen in een groep of een muziekinstrument bespelen.

d9203 Handenarbeid

Op ambachtelijke wijze voorwerpen maken, zoals pottenbakken of breien of van hout speelgoed of andere voorwerpen maken.

d9204 Hobby's

Meedoen aan tijdverdrijf zoals het verzamelen van postzegels, munten of antieke voorwerpen, stenen, schelpjes of plaatjes.

d9205 Sociale activiteiten

Meedoen aan informele of toevallige bijeenkomsten, zoals het bezoeken van vrienden of familie of informeel samenkomen op openbare plaatsen.

d9208 Recreatie en vrije tijd, anders gespecificeerd

d9209 Recreatie en vrije tijd, niet gespecificeerd

d930 Religie en spiritualiteit

Meedoen aan religieuze en spirituele activiteiten, in organisaties en via praktische oefeningen in het kader van zelfontplooiing, het zoeken naar zingeving, religieuze of spirituele waarden en het aangaan van een

verbintenis met een goddelijke macht, zoals door het bijwonen van bijeenkomsten in een kerk, tempel, moskee of synagoge, door het met een religieus doel bidden of zingen, en door spirituele meditatie.

Inclusies: georganiseerde religie; spiritualiteit

d9300 Georganiseerde religie

Meedoen aan georganiseerde religieuze ceremonies, activiteiten en bijeenkomsten.

d9301 Spiritualiteit

Meedoen aan spirituele activiteiten en bijeenkomsten, los van georganiseerde religie.

d9308 Religie en spiritualiteit, anders gespecificeerd

d9309 Religie en spiritualiteit, niet gespecificeerd

d940 Mensenrechten

Het hebben van alle nationaal en internationaal erkende rechten van de mens op grond van het menszijn als zodanig, bijvoorbeeld de rechten van de mens zoals erkend door de United Nations Universal Declaration of Human Rights (1948) en de United Nations Standard Rules for the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities (1993); de Rechten van het Kind (1989); de United Nations Convention met betrekking tot het recht op zelfbeschikking of autonomie; het recht op eigen lotsbeschikking.

Exclusie: politiek en burgerschap (d950)

d950 Politiek en burgerschap

Het leven als burger, in maatschappelijke, politieke en bestuurlijke zin, de wettelijke status als burger hebben, en het hebben van de rechten, bescherming, privileges en plichten die samenhangen met de status als burger, zoals het hebben van stemrecht en verkiezingsrecht, het recht om een politieke organisatie te vormen; het hebben van rechten en vrijheden die samenhangen met burgerschap (zoals het recht op vrijheid van meningsuiting, het recht op lidmaatschap van een organisatie, vrijheid van godsdienst, recht op bescherming tegen onredelijke fouillering en marteling, recht op een advocaat, op rechtspraak en andere wettelijke rechten, en bescherming tegen discriminatie); een wettelijke status als burger hebben.

Exclusie: mensenrechten (d940)

d998 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven, anders gespecificeerd

d999 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven, niet gespecificeerd

EXTERNE FACTOREN

Definitie: Externe factoren vormen de fysieke en sociale omgeving waarin mensen leven.

Codering van externe factoren

Externe factoren vormen één component van deel 2 (externe en persoonlijke factoren) van de classificatie. Deze factoren moeten betrokken worden bij elke component van het menselijk functioneren en als zodanig gecodeerd worden (zie bijlage 2).

Externe factoren moeten worden gecodeerd vanuit het perspectief van de persoon waarvan de situatie wordt beschreven. Zo kunnen bijvoorbeeld verlaagde trottoirbanden zonder reliëftegels worden gecodeerd als ondersteunende factor voor een rolstoelgebruiker maar als een belemmerende factor voor een blinde persoon.

De eerste typering geeft aan in welke mate een factor een ondersteunende factor of een belemmerende factor vormt. Er zijn verschillende redenen waarom een externe factor een ondersteunende factor of een belemmerende factor kan zijn en in welke mate dat het geval is. Bij ondersteunende factoren moet de codeur zaken als toegankelijkheid van een hulpbron in gedachten houden, evenals het feit of de toegang afhankelijk of variabel is, van goede of van slechte kwaliteit is, enzovoort. In het geval van belemmerende factoren kan het relevant zijn hoe vaak de factor een belemmering vormt voor de persoon, of de belemmering groot of klein is, en vermijdbaar of niet. Men dient er ook op bedacht te zijn dat een externe factor een belemmerende factor kan zijn vanwege de aanwezigheid ervan (bijvoorbeeld negatieve attitudes ten opzichte van mensen met functioneringsproblemen) of vanwege de afwezigheid ervan (bijvoorbeeld het ontbreken van een benodigde voorziening). De effecten die externe factoren hebben op het leven van mensen met gezondheidsproblemen zijn verschillend en complex. Het is te hopen dat toekomstig onderzoek zal leiden tot een beter begrip met betrekking tot deze interactie en zo mogelijk het nut van een tweede typering voor externe factoren zal aantonen.

In sommige gevallen wordt een brede verzameling van externe factoren samengevat in één enkele term, bijvoorbeeld armoede, ontwikkeling, plattelandsomgeving of stedelijke omgeving of sociaal kapitaal. Deze samenvattende termen zijn niet terug te vinden in de classificatie. De codeur moet de factoren die hiervan deel uitmaken als samenstellende factoren onderscheiden en coderen. Nogmaals, nader onderzoek is nodig om uit te vinden of er een duidelijk en consistent geheel van externe factoren bestaat waaruit deze samenvattende termen zijn samengesteld.

Eerste typering

Onderstaand volgt de negatieve en positieve schaal van de mate waarin externe factoren respectievelijk als belemmerende factoren of als ondersteunende factoren een rol spelen. Een cijfer alleen achter de decimale punt slaat op een belemmerende factor, en vervanging van de decimale punt door een + teken slaat op een ondersteunende factor.

xxx.0	GEEN belemmerende factor	(geen, afwezig, verwaarloosbaar,...)	0-4%
xxx.1	LICHT belemmerende factor	(gering, laag, ...)	5-24%
xxx.2	MATIG belemmerende factor	(tamelijk, ...)	25-49%
xxx.3	AANZIENLIJK belemmerende factor	(hoog, sterk, ernstig, ...)	50-95%
xxx.4	VOLLEDIG belemmerende factor	(totaal, ...)	96-100%
xxx+0	GEEN ondersteunende factor	(geen, afwezig, verwaarloosbaar, ...)	0-4%
xxx+1	LICHT ondersteunende factor	(gering, laag, ...)	5-24%
xxx+2	MATIG ondersteunende factor	(tamelijk, ...)	25-49%
xxx+3	AANZIENLIJK ondersteunende factor	(hoog, sterk, ernstig,...)	50-95%
xxx+4	VOLLEDIG ondersteunende factor	(totaal, ...)	96-100%
xxx.8	belemmerende factor, niet gespecificeerd		
xxx+8	ondersteunende factor, niet gespecificeerd		
xxx.9	niet van toepassing		

Er zijn ruime grenzen in de percentages gegeven voor de gevallen waarin gekalibreerde meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om de mate van ondersteuning of belemmering in de omgeving te kwantificeren. Als bijvoorbeeld ‘geen belemmerende factor’ of een ‘volledig belemmerende factor’ wordt gecodeerd, dan mag dit een foutenmarge hebben van maximaal 5%. Een ‘matig belemmerende factor’ reikt niet verder dan halverwege de schaal. De percentages moeten in verschillende domeinen worden uitgedrukt in percentielen van de standaardbevolking. Om deze kwantificering van de typering op een uniforme wijze toe te passen moeten meetprocedures worden ontwikkeld door middel van onderzoek.

Tweede typering: nog te ontwikkelen

Hoofdstuk 1

Producten en technologie

Dit hoofdstuk omvat natuurlijke en door de mens gemaakte producten of productsystemen, voorzieningen en technologie in de directe omgeving van een mens, die zijn verzameld, ontwikkeld, vorm gegeven of gefabriceerd.

De ISO-9999-classificatie van technische hulpmiddelen definieert deze als ‘Technisch hulpmiddel (voor gehandicapten): elk product, instrument, uitrusting of technisch systeem gebruikt door een gehandicapte persoon, speciaal vervaardigd of algemeen verkrijgbaar, dat een stoornis, beperking of handicap voorkomt, compenseert, bewaakt, lenigt of opheft. Technische hulpmiddelen worden ook vaak ondersteunende technologie genoemd.⁴⁴ Opgemerkt moet worden dat elk product of elke technologie ondersteunend kan zijn. (Zie ISO 9999: Technische hulpmiddelen voor gehandicapten – classificatie (tweede revisie); ISO/TC 173/SC2; ISO/DIS 9999 (rev.)). Voor het doel van de onderhavige classificatie van externe factoren echter zijn ondersteunende producten en technologie beperkter gedefinieerd, namelijk als elk product, instrument, voorziening of technologie, aangepast of speciaal ontworpen om het functioneren van een persoon met een probleem daarin te verbeteren.

e110 Producten of stoffen voor menselijke consumptie

Ieder natuurlijk of door de mens gemaakt product of substantie verzameld, bewerkt of gefabriceerd voor menselijke consumptie.

Inclusies: voedsel (inclusief borstvoeding), dranken en geneesmiddelen

e1100 Voedsel

Ieder natuurlijk of door de mens gemaakt product of substantie, verzameld, bewerkt of gefabriceerd om opgegeten te worden, zoals rauw, bewerkt of klaargemaakt voedsel en dranken van verschillende consistenties, kruiden en mineralen (vitamines en andere voedingssupplementen).

e1101 Geneesmiddelen

Ieder natuurlijk of door de mens gemaakt product of substantie, verzameld, bewerkt of gefabriceerd voor medische doeleinden, zoals allopathische en homeopathische geneesmiddelen.

e1108 Producten of stoffen voor menselijke consumptie, anders gespecificeerd

e1109 Producten of stoffen voor menselijke consumptie, niet gespecificeerd

---

⁴⁴ Deze definitie is gebaseerd op de ICDH 1980 en komt daardoor in terminologie niet meer geheel overeen met de huidige ICF-terminologie.

e115 Producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven

Apparatuur, producten en technologie door mensen gebruikt bij dagelijkse activiteiten, inclusief degene die zijn aangepast of speciaal ontworpen, aangebracht in, bevestigd aan of geplaatst nabij de persoon die ze gebruikt.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor persoonlijk gebruik

Exclusies: producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer (e120); producten en technologie voor communicatiedoeleinden (e125)

e1150 Algemene producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven.

Apparatuur, producten en technologieën door mensen gebruikt bij dagelijkse activiteiten, zoals kleding, textielproducten, meubilair, apparaten, schoonmaakproducten en gereedschap, niet aangepast of speciaal ontworpen, behalve voor bepaalde leeftijden zoals voor kinderen.

e1151 Ondersteunende producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven

Aangepaste of speciaal ontworpen voorzieningen, producten en technologie die mensen in het dagelijks leven ondersteunen, zoals prothesen en orthesen, functionele stimulators (bijvoorbeeld voor de controle over ontlasting, blaasfunctie, ademhaling en hartslag) en omgevingsbedieningsystemen met het doel iemands controle over apparatuur binnenshuis te vergemakkelijken (scanners, afstandsbedieningsapparatuur, systemen werkend op basis van spraakherkenning, schakelklokken).

e1152 Producten en technologie voor spelen

Apparatuur, producten en technologie gebruikt bij dagelijkse activiteit op het gebied van gestructureerd of ongestructureerd spel door een individu of groep, niet aangepast of speciaal ontworpen, behalve voor bepaalde leeftijden.

Exclusies: algemene producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven (e1150); ondersteunende producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven (e1151); producten en technologie voor onderwijsdoeleinden (e130); producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden (e140)

e11520 Algemene producten en technologie voor spelen

Voorwerpen, materiaal, speelgoed en andere producten die gebruikt worden bij spel zoals blokken, ballen, miniatuurvoorwerpen, spellen, puzzels, schommels en glijbanen.

e11521 Aangepaste producten en technologie voor spelen

Voorwerpen, materiaal, speelgoed en andere producten aangepast of speciaal ontworpen voor ondersteuning bij spel zoals op afstand bedienbare auto's en aangepaste speeltoestellen.

e11528 Producten en technologie voor spelen, anders gespecificeerd**e11529 Producten en technologie voor spelen, niet gespecificeerd****e1158 Producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven, anders gespecificeerd****e1159 Producten en technologie voor persoonlijk gebruik in het dagelijks leven, niet gespecificeerd****e120 Producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer**

Apparatuur, producten en technologie door mensen gebruikt voor verplaatsingsactiviteiten binnenshuis en buitenshuis, inclusief degene die zijn aangepast of speciaal ontworpen, aangebracht in, bevestigd aan of geplaatst nabij de persoon die ze gebruikt.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer

e1200 Algemene producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer

Apparatuur, producten en technologie door mensen gebruikt voor verplaatsingsactiviteiten binnenshuis en buitenshuis, zoals al of niet gemotoriseerde voertuigen voor vervoer van mensen over land, in het water en door de lucht (bijvoorbeeld bussen, auto's, bestelbusjes, andere gemotoriseerde voertuigen en voertuigen voortbewogen door dieren), niet aangepast of speciaal ontworpen, behalve voor bepaalde leeftijden zoals driewielers en kinderwagens.

e1201 Ondersteunende producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer

Aangepaste of speciaal ontworpen apparatuur, producten en technologie om mensen te ondersteunen om zich binnenshuis en buitenshuis te verplaatsen, zoals loophulpmiddelen,

aangepaste auto's en campers, aanpassingen aan voertuigen, rolstoelen, scooters en transferhulpmiddelen.

e1208 Producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer, anders gespecificeerd

e1209 Producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer, niet gespecificeerd

e125 Producten en technologie voor communicatiedoelinden

Apparatuur, producten en technologieën door mensen gebruikt bij het verzenden en ontvangen van informatie, inclusief degene die zijn aangepast of speciaal ontworpen, aangebracht in, bevestigd aan of geplaatst nabij de persoon die ze gebruikt.

Inclusies: algemene en ondersteunende middelen en technologie voor communicatiedoelinden

e1250 Algemene producten en technologie voor communicatiedoelinden

Apparatuur, producten en technologieën door mensen gebruikt bij het verzenden en ontvangen van informatie, zoals optische hulpmiddelen en geluidshulpmiddelen, audiorecorders en -ontvangers, televisies en videoapparatuur, telefoonhulpmiddelen, geluidsoverdrachtsystemen, en hulpmiddelen voor het voeren van een gesprek, niet aangepast of speciaal ontworpen.

e1251 Ondersteunende producten en technologie voor communicatiedoelinden

Aangepaste of speciaal ontworpen apparatuur, producten en technologieën die mensen ondersteunen bij het verzenden en ontvangen van informatie, zoals speciale hulpmiddelen voor het zien, opto-elektronische hulpmiddelen, speciale schrijfhulpmiddelen, hulpmiddelen voor tekenen en schrijven met de hand, signaleringssystemen, speciale computersoftware en -hardware, cochleaire implantaten, hoorapparaten, [FM auditory trainers], stemprothesen, communicatieborden, brillen en contactlenzen.

e1258 Producten en technologie voor communicatiedoelinden, anders gespecificeerd

e1259 Producten en technologie voor communicatiedoelinden, niet gespecificeerd

e130 Producten en technologie voor onderwijsdoeleinden

Apparatuur, producten, processen, methoden en technologie gebruikt voor het verwerven van kennis, ervaring of bekwaamheid, inclusief aangepast of speciaal ontworpen.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor onderwijsdoeleinden

e1300 Algemene producten en technologie voor onderwijsdoeleinden

Apparatuur, producten, processen, methoden en technologie gebruikt voor het verwerven van kennis, ervaring of bekwaamheid op elk niveau, zoals boeken, handleidingen, educatief speelgoed, computerhardware en -software, niet aangepast of speciaal ontworpen.

e1301 Ondersteunende producten en technologie voor onderwijsdoeleinden

Aangepaste of speciaal ontworpen apparatuur, producten, processen, methoden en technologie gebruikt voor het verwerven van kennis, ervaring of bekwaamheid zoals speciale computertechnologie.

e1308 Producten en technologie voor onderwijsdoeleinden, anders gespecificeerd**e1309 Producten en technologie voor onderwijsdoeleinden, niet gespecificeerd****e135 Producten en technologie voor werkdoeleinden**

Apparatuur, producten en technologie gebruikt om activiteiten tijdens het werk te vergemakkelijken.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor werkdoeleinden

e1350 Algemene producten en technologie voor werkdoeleinden

Apparatuur, producten en technologie gebruikt om activiteiten tijdens het werk te vergemakkelijken zoals gereedschap, machines en kantoorbenodigdheden, niet aangepast of speciaal ontworpen.

e1351 Ondersteunende producten en technologie voor werkdoeleinden

Aangepaste of speciaal ontworpen apparatuur, producten en technologie gebruikt om activiteiten tijdens het werk te vergemakkelijken, zoals verstelbare tafels, leesstandaards en ladekasten, op afstand bedienbare deuren bij de in- en uitgang; computerhardware, -software, -accessoires en omgevingbedieningssystemen om het uitvoeren van iemands werktaken te vergemakkelijken en gericht op controle van

iemands werkomgeving (zoals scanners, afstandsbedieningsapparatuursystemen werkend op basis van spraakherkenning en schakelklokken).

e1358 Producten en technologie voor werkdoeleinden, anders gespecificeerd

e1359 Producten en technologie voor werkdoeleinden, niet gespecificeerd

e140 Producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden

Apparatuur, producten en technologie gebruikt voor het uitvoeren en ondersteunen van culturele, ontspannings- en sportactiviteiten, inclusief aangepast en speciaal ontworpen.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden

Exclusie: producten en technologie voor spelen (e1152)

e1400 Algemene producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden

Apparatuur, producten en technologie gebruikt voor het uitvoeren en ondersteunen van culturele, ontspannings- en sportactiviteiten, zoals speelgoed, ski's, tennisballen en muziekinstrumenten, niet aangepast of speciaal ontworpen.

e1401 Ondersteunende producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden

Aangepaste of speciaal ontworpen apparatuur, producten en technologie gebruikt voor het uitvoeren en ondersteunen van culturele, ontspannings- en sportactiviteiten, zoals aangepaste sportrolstoelen, aanpassingen voor musiceren en andere kunstbeoefening.

e1408 Producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden, anders gespecificeerd

e1409 Producten en technologie voor culturele, ontspannings- en sportdoeleinden, niet gespecificeerd

e145 Producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit

Producten en technologie, uniek gemaakt of in massaproductie waaraan een symbolische betekenis wordt gegeven in het kader van toepassing bij religie of spiritualiteit, inclusief aangepast of speciaal ontworpen.

Inclusies: algemene en ondersteunende producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit

- e1450 Algemene producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit**
 Producten en technologie, uniek gemaakt of in massaproductie waaraan een symbolische betekenis wordt gegeven in het kader van toepassing bij religie of spiritualiteit, zoals (huis)altaren, meibomen, hoofdtooien, maskers, kruisbeelden, menora's en gebedskleedjes, niet aangepast of speciaal ontworpen, behalve voor bepaalde leeftijden.
- e1451 Ondersteunende producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit**
 Aangepaste of speciaal ontworpen producten en technologie waaraan een symbolische betekenis wordt gegeven in het kader van toepassing voor religie of spiritualiteit, zoals braille kerkboeken, braille tarotkaarten en speciale bescherming voor rolstoelwielen voor het betreden van tempels.
- e1458 Producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit, anders gespecificeerd**
- e1459 Producten en technologie voor toepassing bij religie en spiritualiteit, niet gespecificeerd**
- e150 Technische aspecten van openbare gebouwen**
 Producten en technologie die iemands door de mens gecreëerde omgeving binnenshuis en buitenshuis vormen voor zover die gepland, ontworpen en gemaakt is voor openbaar gebruik, inclusief aangepast of speciaal ontworpen.
- Inclusies: technische aspecten van toegankelijkheid, doorgankelijkheid en bruikbaarheid, bewegwijzering*
- e1500 Technische aspecten van toegankelijkheid van openbare gebouwen**
 Producten en technologie met betrekking tot de in- en uitgang van de door de mens gemaakte omgeving voor zover die gepland, ontworpen en gemaakt is voor openbaar gebruik, zoals technische aspecten van toegankelijkheid van gebouwen voor openbaar gebruik (bijvoorbeeld werkplaatsen, winkels en theaters), openbare gebouwen, losse en vaste hellingbanen, automatische deuren, aangepaste deurklinken en verlaagde drempels.
- e1501 Technische aspecten van doorgankelijkheid en bruikbaarheid van openbare gebouwen**
 Producten en technologie met betrekking tot voorzieningen binnen die bestemd zijn voor openbaar gebruik, zoals toiletten, telefoons, ringleidingen, liften, roltrappen, thermostaten (voor het regelen van temperatuur) en op verschillende plaatsen toegankelijke zitgelegenheid in schouwburgen of stadions.

- e1502 Technische aspecten van bewegwijzering in openbare gebouwen**
Producten en technologie voor openbaar gebruik bedoeld om mensen te helpen hun weg te vinden en de plek te lokaliseren waar zij naar toe willen zowel binnen als in de directe omgeving buiten, zoals wegwijzers in braille of geschreven uitvoering, afmetingen van gangen, vloerooppervlakken, toegankelijke kiosken en telefooncellen, andere soorten aanwijzingen.
- e1503 Technische aspecten van fysieke veiligheid van personen in openbare gebouwen**
Producten (bijvoorbeeld bedrails) en technologie voor openbaar gebruik bedoeld om de veiligheid te verhogen, zoals noodsignalering, zowel binnen als in de directe omgeving buiten.
- e1508 Technische aspecten van openbare gebouwen, anders gespecificeerd**
- e1509 Technische aspecten van openbare gebouwen, niet gespecificeerd**
- e155 Technische aspecten van private gebouwen**
Producten en technologie die iemands door de mens gecreëerde omgeving binnenshuis en buitenshuis vormen voor zover die gepland, ontworpen en gemaakt is voor privégebruik (bijvoorbeeld huis, woonruimte), inclusief aangepast of speciaal ontworpen.
- Inclusies: technische aspecten van toegankelijkheid, doorgankelijkheid en bruikbaarheid, bewegwijzering*
- e1550 Technische aspecten van toegankelijkheid van private gebouwen**
Producten en technologie met betrekking tot de in- en uitgang van de door de mens gemaakte omgeving voor zover die gepland, ontworpen en gemaakt is voor privégebruik, zoals in- en uitgangen van privéwoningen, losse en vaste hellingbanen, automatische deuren, aangepaste deurklinken en verlaagde drempels.
- e1551 Technische aspecten van doorgankelijkheid en bruikbaarheid in private gebouwen**
Producten en technologie met betrekking tot doorgankelijkheid en bruikbaarheid binnen gebouwen voor privégebruik, zoals toiletten, telefoons, ringleidingen, keukens, apparatuur en elektronische bedieningssystemen in privéwoningen.

- e1552 Technische aspecten van bewegwijzering in private gebouwen**
Producten en technologie voor privégebruik bedoeld om mensen te helpen hun weg te vinden en de plek te lokaliseren waar zij naar toe willen zowel binnen als in de directe omgeving buiten, zoals wegwijzers in braille of geschreven uitvoering, afmetingen van gangen en vloeroppervlakken.
- e1553 Technische aspecten van fysieke veiligheid van personen in private gebouwen**
Producten en technologie voor privégebruik bedoeld om de veiligheid te verhogen, zoals veiligheidsrails, noodsignalering en veilige opslagruimte voor gevaarlijke objecten (bijvoorbeeld wapens) of materialen (bijvoorbeeld oplosmiddelen, insecticiden), zowel binnen als in de directe omgeving buiten.
- e1558 Technische aspecten van private gebouwen, anders gespecificeerd**
- e1559 Technische aspecten van private gebouwen, niet gespecificeerd**
- e160 Aspecten van ruimtelijke ordening**
Producten en technologie met betrekking tot ruimtelijke ordening die van invloed zijn op iemands buitenomgeving beïnvloeden via implementatie van beleid ten aanzien van landinrichting en het ontwerpen, plannen en ontwikkelen van ruimten, inclusief aangepast of speciaal ontworpen.
- Inclusies: producten en technologie met betrekking tot ruimtelijke ordening die zijn toegepast door implementatie van beleid ten aanzien van landinrichting in gebieden als plattellandsgebieden, verstedelijkte plattellandsgebieden, stedelijke gebieden, parken, natuurgebieden en wildreservaten*
- e1600 Aspecten van ruimtelijke ordening in plattellandsgebieden**
Producten en technologie in plattellandsgebieden die van invloed zijn op iemands buitenomgeving via implementatie van beleid ten aanzien van gebruik van het platteland en het ontwerpen, plannen en ontwikkelen van ruimten zoals landbouwgronden, transportroutes en bewegwijzering.
- e1601 Aspecten van ruimtelijke ordening in verstedelijkte plattellandsgebieden**
Producten en technologie in verstedelijkte plattellandsgebieden die van invloed zijn op iemands buitenomgeving via implementatie van beleid ten aanzien van het verstedelijkte platteland en het ontwerpen, plannen en ontwikkelen van ruimten zoals afscheidingen, wegen, bewegwijzering en straatverlichting.

- e1602 Aspecten van ruimtelijke ordening in stedelijke gebieden**
Producten en technologie in stedelijke gebieden die van invloed zijn op iemands buitenomgeving via implementatie van beleid ten aanzien van stedelijke gebieden en het ontwerpen, plannen en ontwikkelen van ruimten zoals afscheidingen, hellingbanen, bewegwijzering en straatverlichting.
- e1603 Aspecten van parken, natuurgebieden en wildreservaten**
Producten en technologie in parken, natuurgebieden en wildreservaten die van invloed zijn op iemands buitenomgeving via implementatie van beleid ten aanzien van grondgebruik en het ontwerpen, plannen en ontwikkelen van ruimten zoals bewegwijzering in parken en wandelroutes.
- e1608 Aspecten van ruimtelijke ordening, anders gespecificeerd**
- e1609 Aspecten van ruimtelijke ordening, niet gespecificeerd**
- e165 Activa**
Producten of objecten van economische waarde zoals geld, goederen, eigendom en andere waardegooederen die iemand bezit of waarop hij of zij recht van gebruik heeft.
- Inclusies: tastbare en niet tastbare goederen, financiële activa*
- e1650 Financiële activa**
Producten zoals geld en andere financiële middelen die als ruilmiddel dienen voor arbeid, kapitaalgoederen en diensten.
- e1651 Tastbare goederen**
Producten of objecten zoals huizen en grond, kleding, voedsel en technische goederen die als ruilmiddel dienen voor arbeid, kapitaalgoederen en diensten.
- e1652 Niet tastbare goederen**
Producten zoals intellectueel eigendom, kennis en bedrevenheid die als ruilmiddel dienen voor arbeid, kapitaalgoederen en diensten.
- e1658 Activa, anders gespecificeerd**
- e1659 Activa, niet gespecificeerd**
- e198 Producten en technologie, anders gespecificeerd**
- e199 Producten en technologie, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 2

Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin

Dit hoofdstuk omvat levende en niet levende onderdelen van de natuurlijke of fysieke omgeving en delen van de omgeving waarin door de mens veranderingen zijn aangebracht, evenals kenmerken van de bevolking in die omgeving.

e210 Fysische geografie

Kenmerken van landschapsvormen en wateren.

Inclusies: gebergtebeschrijving (hoogteverschillen, kwaliteit en oppervlak van land) en hydrografie (wateren zoals meren, rivieren, zee)

e2100 Landschapsvormen

Kenmerken van landschapsvormen zoals bergen, heuvels, valleien en vlakten.

e2101 Wateren

Kenmerken van wateren, zoals meren, dammen, rivieren en stromen.

e2108 Fysische geografie, anders gespecificeerd

e2109 Fysische geografie, niet gespecificeerd

e215 Bevolking

Groepen mensen die in een bepaalde omgeving leven en hetzelfde patroon van aanpassingen aan de omgeving vertonen.

Inclusies: demografische ontwikkeling; bevolkingsdichtheid

e2150 Demografische ontwikkeling

Veranderingen in groepen van mensen, zoals de samenstelling en variatie in het totale aantal mensen in een gebied veroorzaakt door geboorte, sterfte, veroudering van de bevolking en migratie.

e2151 Bevolkingsdichtheid

Aantal mensen per eenheid landoppervlakte, inclusief kenmerken als hoge en lage bevolkingsdichtheid.

e2158 Bevolking, anders gespecificeerd

e2159 Bevolking, niet gespecificeerd

e220 Flora en fauna

Planten en dieren.

Exclusies: gedomesticeerde dieren (e350);bevolking (e215)

e2200 Planten

Alle fotosynthetische, eukariotische, meercellige organismen in het plantenrijk gekarakteriseerd door het produceren van nakomelingen die chloroplasten bevatten, cellulose celwanden hebben en die geen mogelijkheid tot voortbewegen hebben, zoals bomen, bloemen, struiken en klimplanten.

e2201 Dieren

Meercellige organismen in het dierenrijk die in bepaalde typische kenmerken van planten verschillen zoals de mogelijkheid tot voortbewegen, niet fotosynthetisch metabolisme, respons naar aanleiding van stimuli, beperkte groei en vaststaande lichaamsstructuur, zoals wilde dieren of vee, reptielen, vogels, vissen en zoogdieren.

Exclusies: activa (e165); gedomesticeerde dieren (e350)

e2208 Flora en fauna, anders gespecificeerd**e2209 Flora en fauna, niet gespecificeerd****e225 Klimaat**

Meteorologische kenmerken en gebeurtenissen, zoals het weer.

Inclusies: temperatuur, vochtigheid, luchtdruk, neerslag, wind en seizoenswisselingen

e2250 Temperatuur

Mate van warmte en koude, zoals hoge en lage temperatuur, normale of extreme temperatuur.

e2251 Vochtigheid

Mate van vochtigheid van de lucht zoals hoge en lage vochtigheid.

e2252 Luchtdruk

Druk van de ons omringende lucht zoals druk in relatie tot de hoogte boven NAP of meteorologische omstandigheden.

e2253 Neerslag

Neerslag zoals regen, dauw, sneeuw, natte sneeuw en hagel.

e2254 Wind

Lucht in meer of minder snelle beweging zoals een bries, storm of windvlaag.

- e2255 Seizoenswisselingen**
Natuurlijke, regelmatige en voorspelbare veranderingen van het ene seizoen naar het andere zoals zomer, herfst, winter en voorjaar.
- e2258 Klimaat, anders gespecificeerd**
- e2259 Klimaat, niet gespecificeerd**
- e230 Natuurlijke gebeurtenissen**
Geografische en atmosferische veranderingen die regelmatig of onregelmatig een verstoring in iemands fysieke omgeving veroorzaken zoals aardbevingen en ernstige of heftige weersomstandigheden zoals wervelstormen, orkanen, tyfonen, overstromingen, bosbranden en ijsstormen.
- e235 Door de mens veroorzaakte gebeurtenissen**
Door de mens veroorzaakte veranderingen of verstoringen in de natuurlijke omgeving die het dagelijks leven van een individu kunnen ontwrichten, inclusief gebeurtenissen of omstandigheden in verband met conflicten en oorlog, zoals verplaatsing van mensen, vernietiging van sociale infrastructuur, huizen en land, milieurampen en grond-, water- of luchtverontreiniging (bijvoorbeeld giftige regen).
- e240 Licht**
Elektromagnetische straling waardoor dingen zichtbaar worden door zonlicht of kunstlicht (zoals kaarsen, olie- of paraffinelampen, vuur en elektriciteit) en waardoor nuttige of verwarrende informatie over de wereld kan worden geleverd.
Inclusies: lichtsterkte; lichtkwaliteit; kleurcontrasten
- e2400 Lichtsterkte**
Niveau of hoeveelheid energie verspreid door een natuurlijke lichtbron (bijvoorbeeld de zon) of een kunstmatige lichtbron.
- e2401 Licht kwaliteit**
De aard van het licht en bijbehorende kleurcontrasten in de zichtbare omgeving die nuttige (bijvoorbeeld zichtbare informatie over de aanwezigheid van een trap of deur) of verwarrende (bijvoorbeeld te veel zichtbare beelden) informatie over de wereld levert.
- e2408 Licht, anders gespecificeerd**
- e2409 Licht, niet gespecificeerd**

e245 Cyclische veranderingen in de tijd

Natuurlijke, regelmatige en voorspelbare veranderingen in de tijd.

Inclusies: dag-en-nachtritme en maancyclus

e2450 Dag-en-nachtritme

Natuurlijke, regelmatige en voorspelbare veranderingen van dag naar nacht en omgekeerd, zoals dag, nacht, dageraad en schemering.

e2451 Maancyclus

Natuurlijke, regelmatige en voorspelbare veranderingen in de stand van de maan ten opzichte van de aarde.

e2458 Cyclische veranderingen in de tijd, anders gespecificeerd**e2459 Cyclische veranderingen in de tijd, niet gespecificeerd****e250 Geluid**

Een verschijnsel dat wordt of kan worden gehoord, zoals dreunen, bellen, bonzen, zingen, fluiten, schreeuwen of fluisteren met welk volume, timbre of toon dan ook, waardoor nuttige of verwarrende informatie over de wereld kan worden geleverd.

Inclusies: geluidsterkte, geluidskwaliteit

e2500 Geluidsterkte

Niveau of volume van een hoorbaar verschijnsel bepaald door de hoeveelheid energie die is opgewekt, waarbij een hoog energieniveau wordt ervaren als harde geluiden en een laag energieniveau als zachte geluiden.

e2501 Geluidskwaliteit

Aard van het geluid bepaald door de golflengte en het golfpatroon van het geluid, ervaren als timbre en toon, zoals scherp of melodieus, en waardoor nuttige (bijvoorbeeld het geluid van een blaffende hond versus een miauwende kat) of verwarrende (bijvoorbeeld achtergrondlawaai) informatie over de wereld kan worden geleverd.

e2508 Geluid, anders gespecificeerd**e2509 Geluid, niet gespecificeerd**

e255 Trillingen

Regelmatige of onregelmatige bewegingen van een voorwerp of een persoon veroorzaakt door een fysieke verstoring zoals schudden, beven, korte rukbewegingen van dingen, gebouwen of mensen veroorzaakt door kleine of grote apparatuur, een vliegtuig en explosies.

Exclusies: natuurlijke gebeurtenissen (e230), zoals trillingen of schudden van de aarde, veroorzaakt door aardbevingen

e260 Luchtkwaliteit

Kenmerken van de atmosfeer (buitenshuis) of de lucht in besloten omgevingen (binnenshuis) die nuttige of verwarrende informatie over de wereld leveren.

Inclusies: luchtkwaliteit binnenshuis en buitenshuis

e2600 Luchtkwaliteit binnenshuis

Aard van de lucht binnenshuis of in besloten omgevingen bepaald door geur, rook, vochtigheid, air conditioning (beheerste luchtkwaliteit) of niet beheerste luchtkwaliteit die nuttige (bijvoorbeeld de geur van een gaslek) of verwarrende (bijvoorbeeld een sterke parfumgeur) informatie over de wereld levert.

e2601 Luchtkwaliteit buitenshuis

Aard van de lucht buitenshuis of besloten omgevingen bepaald door geur, rook, vochtigheid, ozongehalte en andere kenmerken van de atmosfeer die nuttige (bijvoorbeeld de geur van regen) of verwarrende (bijvoorbeeld stank) informatie over de wereld levert.

e2608 Luchtkwaliteit, anders gespecificeerd**e2609 Luchtkwaliteit, niet gespecificeerd****e298 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin, anders gespecificeerd****e299 Natuurlijke omgeving en door de mens aangebrachte veranderingen daarin, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 3

Ondersteuning en relaties

Dit hoofdstuk omvat mensen en dieren die praktische fysieke of emotionele ondersteuning, verzorging, bescherming, hulp bieden en relaties met andere mensen thuis, op het werk, op school, bij het spelen of bij andere activiteiten van het dagelijks leven. Dit hoofdstuk betreft niet de attitudes van degenen die de ondersteuning bieden. De externe factor betreft niet de persoon of het dier zelf, maar de hoeveelheid fysieke en emotionele ondersteuning die de persoon of het dier levert.

e310 Naaste familie

Mensen verbonden door geboorte, huwelijk of andere relaties die in de cultuur als naaste familie worden erkend, zoals echtgenoten, partners, ouders, broers en zusters, kinderen, pleegouders, adoptieouders en grootouders.

Exclusies: verre familie (e315), persoonlijke verzorgers en assistenten (e340)

e315 Verre familie

Mensen verbonden door familiebanden, huwelijk of andere relaties die in de cultuur als verre familie worden erkend, zoals tantes, ooms, neven en nichten.

Exclusie: naaste familie (e310)

e320 Vrienden

Mensen met een nauwe relatie gekenmerkt door vertrouwen en wederzijdse ondersteuning.

e325 Kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, buren en stad- of dorpsgenoten

Mensen die vertrouwd zijn met elkaar als kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, buren en stads- of dorpsgenoten, in werk- en schoolsituaties, vrijetijdsbesteding of andere aspecten van het leven, en die demografische kenmerken gemeenschappelijk hebben zoals leeftijd, geslacht, geloofsovertuiging, etniciteit, of die gemeenschappelijke interesses hebben.

Exclusies: voorzieningen met betrekking tot organisatorische verbanden (e5550)

e330 Meerderen

Mensen die besluitvormende verantwoordelijkheden voor anderen hebben en die sociaal gezien invloed en macht hebben gebaseerd op hun sociale, economische, culturele en religieuze rol in de maatschappij, zoals leraren, werkgevers, opzichters, religieuze leiders, plaatsvervangende besluitvormers, bewakers of beheerders.

e335 Ondergeschikten

Mensen van wie het dagelijks leven wordt beïnvloed door meerderen in de werksfeer, op school of in andere situaties, zoals studenten, werknemers en leden van een geloofsgemeenschap.

Exclusie: naaste familie (e310)

e340 Persoonlijke verzorgers en assistenten

Mensen die diensten aan anderen verlenen ter ondersteuning van hun activiteiten van het dagelijks leven en het uitvoeren van activiteiten in werk, onderwijs of een andere leefsituatie, geleverd ofwel via publieke of private fondsen ofwel als vrijwilliger, zoals hulpverleners voor huishoudelijk werk, persoonlijke assistenten, vervoersassistenten, betaalde hulp, kinderverzorgsters en andere mensen die thuiszorg verlenen.

Exclusies: naaste familie (e310); verre familie (e315); vrienden (e320); welzijnsvoorzieningen (e5750); hulpverleners in de gezondheidszorg (e355)

e345 Onbekenden

Mensen die onbekend zijn en met wie geen relatie bestaat of degenen met wie nog geen relatie of verbondenheid bestaat zoals personen die onbekend zijn voor de betrokken persoon en die toch een leefsituatie delen, zoals vervangende leraren, medewerkers of zorgverleners.

e350 Gedomesticeerde dieren

Dieren die fysieke, emotionele of psychische ondersteuning bieden zoals huisdieren (honden, katten, vogels, vissen, enz.) en dieren voor vervoer van personen en transport.

Exclusies: dieren (e220); activa (e165)

e355 Hulpverleners in de gezondheidszorg

Alle dienstverleners die werken in het gezondheidszorgsysteem zoals dokters, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, ergotherapeuten, logopedisten, audiologen, prothesemakers, medisch instrumentmakers, bandagisten of medisch maatschappelijk werkers.

Exclusie: andere dienstverleners (e360)

e360 Andere dienstverleners

Alle dienstverleners buiten het gezondheidszorgsysteem die aan de gezondheidszorg verwante diensten verlenen, zoals maatschappelijk werkers, leraren, architecten en ontwerpers.

Exclusie: hulpverleners in de gezondheidszorg (e355)

e398 Ondersteuning en relaties, anders gespecificeerd**e399 Ondersteuning en relaties, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 4

Attitudes

Dit hoofdstuk omvat attitudes als waarneembare gevolgen van gewoonten, gebruiken, ideologieën, waarden, normen, zakelijke overtuigingen en geloofsovertuigingen. Deze attitudes beïnvloeden het individuele gedrag en het sociale leven op alle niveaus, van intermenselijke relaties en samenlevingsvormen tot politieke, economische en juridische structuren; bijvoorbeeld persoonlijke of maatschappelijke attitudes met betrekking tot iemands betrouwbaarheid en waarde als menselijk wezen die positieve, waarderende of negatieve en discriminerende praktijken (zoals stigmatiseren, stereotyperen en marginaliseren of negeren van een persoon) tot gevolg kunnen hebben. De attitudes in deze classificatie betreffen de attitudes van andere personen dan degenen van wie de situatie wordt beschreven en niet die van de persoon zelf.

De persoonlijke attitudes zijn ingedeeld naar de aard van de relaties als genoemd in Externe Factoren hoofdstuk 3. Waarden en opvattingen zijn niet apart van attitudes geassocieerd omdat daarvan wordt aangenomen dat zij de drijvende krachten achter attitudes zijn.

e410 Persoonlijke attitudes van naaste familieleden

Algemene of speciale meningen en opvattingen van naaste familieleden over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische onderwerpen) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.

e415 Persoonlijke attitudes van verre familieleden

Algemene of speciale meningen en opvattingen van verre familieleden over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische onderwerpen) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.

e420 Persoonlijke attitudes van vrienden

Algemene of speciale meningen en opvattingen van vrienden over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische onderwerpen) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.

e425 Persoonlijke attitudes van kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, burens en stad- of dorpsgenoten

Algemene of speciale meningen en opvattingen van kennissen, leeftijd- en seksegenoten, collega's, burens en stad- of dorpsgenoten over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische onderwerpen) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.

e430 Persoonlijke attitudes van meerderen

Algemene of speciale meningen en opvattingen van meerderen over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.

- e435 Persoonlijke attitudes van ondergeschikten**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van ondergeschikten over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.
- e440 Persoonlijke attitudes van persoonlijke verzorgers en assistenten**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van verzorgers en assistenten over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.
- e445 Persoonlijke attitudes van onbekenden**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van onbekenden over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.
- e450 Persoonlijke attitudes van hulpverleners in de gezondheidszorg**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van hulpverleners in de gezondheidszorg over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.
- e455 Persoonlijke attitudes van andere dienstverleners**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van andere dienstverleners over de persoon of over andere zaken (zoals sociale, politieke en economische zaken) die persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden.
- e460 Maatschappelijke attitudes**
Algemene of speciale meningen en opvattingen van mensen in een cultuur, samenleving, subcultuur of andere sociale groep over andere mensen of over andere sociale, politieke en economische zaken die gedrag en handelingen van de groep of de persoon beïnvloeden.
- e465 Sociale normen, gewoonten en ideologieën**
Gewoonten, gebruiken, regels en abstracte systemen van waarden en normen (zoals ideologieën, normatieve wereldbeschouwingen en moraalfilosofieën) die binnen de sociale context ontstaan en die maatschappelijk en persoonlijk gedrag en handelingen beïnvloeden en veroorzaken, zoals sociale normen met betrekking tot moreel en religieus gedrag of etiquette, religieuze dogma's en daaruit volgende normen en gewoonten en normen met betrekking tot rituele en sociale bijeenkomsten.
- e498 Attitudes, anders gespecificeerd**
- e499 Attitudes, niet gespecificeerd**

Hoofdstuk 5

Diensten, systemen en beleid

Dit hoofdstuk omvat:

1. *Voorzieningen* voor hulp, gestructureerde programma's en activiteiten in verschillende sectoren van de maatschappij, ontwikkeld om te voldoen aan de behoeften van iemand. Tot de voorzieningen worden ook de personen gerekend die de voorzieningen leveren. Voorzieningen kunnen publiek zijn, privaat of opgezet door vrijwilligers en kunnen worden ingesteld op gemeentelijk, regionaal, provinciaal, nationaal of internationaal niveau door individuen, verenigingen, organisaties, agentschappen of regeringen. De diensten die deze voorzieningen bieden kunnen algemeen zijn of speciaal aangepast aan bepaalde doelgroepen.
2. *Systemen* bestaande uit administratieve beheer- en controlemechanismen vastgesteld door lokale, regionale, nationale en internationale overheden of door andere erkende autoriteiten. Deze systemen zijn ontwikkeld om de diensten die de hulp, gestructureerde programma's en activiteiten in verschillende sectoren van de maatschappij bieden, te organiseren, te beheren en te controleren.
3. *Beleid* wordt gevormd door de regels, regelgeving, conventies en standaarden die door lokale, regionale, nationale en internationale overheden of andere erkende autoriteiten zijn vastgesteld. Beleid beheert en reguleert de systemen die de voorzieningen, programma's en andere activiteiten in verschillende sectoren van de maatschappij organiseren, beheren en controleren.

e510 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot productie van consumentenproducten

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot het regelen van en zorgen voor de productie van voorwerpen en producten die zijn bedoeld om door mensen te worden geconsumeerd of gebruikt.

e5100 Voorzieningen met betrekking tot productie van consumentenproducten

Voorzieningen en programma's voor het verzamelen, ontwerpen, produceren en fabriceren van consumenten- en andere producten, zoals producten en technologie ten behoeve van mobiliteit, communicatie, onderwijs, vervoer, arbeid en huishoudelijk werk, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

Exclusies: communicatievoorzieningen (e5350), onderwijsvoorzieningen (e5850); hoofdstuk 1 Producten en technologie

- e5101 Systemen met betrekking tot productie van consumentenproducten**
Administratieve beheers- en controlemechanismen zoals regionale, nationale of internationale organisaties die standaarden vaststellen (bijvoorbeeld de International Organization for Standardization, ISO), en consumentenorganisaties die het verzamelen, ontwerpen, produceren en fabriceren van consumentenproducten en producten regelen.
- e5102 Beleid met betrekking tot productie van consumentenproducten**
Wetgeving, regelgeving en standaarden met betrekking tot het verzamelen, ontwerpen, produceren en fabriceren van consumenten- en andere producten en producten, zoals de te volgen standaarden.
- e5108 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot productie van consumentenproducten, anders gespecificeerd**
- e5109 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot productie van consumentenproducten, niet gespecificeerd**
- e515 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot bebouwde omgeving**
Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot het ontwerpen en bouwen van openbare en private gebouwen.
Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening (e520)
- e5150 Voorzieningen met betrekking tot bebouwde omgeving**
Voorzieningen en programma's voor het ontwerpen, bouwen en onderhouden van gebouwen (voor bewoning of voor commercieel, industrieel en openbaar gebruik) zoals het bouwen van huizen, en voor het operationaliseren van ontwerpprincipes, bouwverordeningen, regelgeving en bouwvoorschriften, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
- e5151 Systemen met betrekking tot bebouwde omgeving**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die het plannen, ontwerpen, bouwen en onderhouden van gebouwen (voor bewoning of voor commercieel, industrieel en openbaar gebruik) reguleren, zoals voor het implementeren en controleren van bouwvoorschriften, constructie-eisen, en brand- en veiligheidsstandaarden.

- e5152** **Beleid met betrekking tot bebouwde omgeving**
 Wetgeving, regelgeving en standaarden die het plannen, ontwerpen, bouwen en onderhouden van gebouwen (voor bewoning, commercieel, industrieel en openbaar) regelen zoals beleid met betrekking tot bouwvoorschriften, constructie-eisen en brand- en veiligheidsstandaarden.
- e5158** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot bebouwde omgeving, anders gespecificeerd**
- e5159** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot bebouwde omgeving, niet gespecificeerd**
- e520** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening**
 Voorzieningen, systemen en beleid voor het plannen, ontwerpen, ontwikkelen en onderhouden van de open ruimte (bijvoorbeeld parken, bossen, kusten, natte gebieden) en privégrondgebieden op het platteland, in verstedelijkte plattlandsgebieden en in stedelijke gebieden.
Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot de bebouwde omgeving (e515)
- e5200** **Voorzieningen met betrekking tot ruimtelijke ordening**
 Voorzieningen en programma's gericht op het plannen, creëren en onderhouden van stedelijke gebieden, verstedelijkte plattlandsgebieden, plattlandsgebieden, recreatiegebieden, natuurgebieden, ontmoetingsplaatsen en marktplaatsen in de open lucht (pleinen en niet-overdekte markten) en speciaal aangelegde voetpaden en transportroutes, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
Exclusies: technische aspecten van openbare gebouwen (e150), technische aspecten van private gebouwen (e155), aspecten van ruimtelijke ordening (e160)
- e5201** **Systemen met betrekking tot ruimtelijke ordening**
 Administratieve beheers- en controlemechanismen zoals voor het doorvoeren en toepassen van lokale, regionale en nationale planologische beslissingen, bestemmingsplannen en beleid met betrekking tot natuurbehoud en milieubeheer, die betrekking hebben op het plannen, ontwerpen, ontwikkelen en handhaven van de open ruimte, inclusief plattlandsgebieden, verstedelijkte plattlandsgebieden, stedelijke gebieden, parken, natuurgebieden en wildreservaten.

- e5202** **Beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die het plannen, ontwerpen, ontwikkelen en onderhouden van de open ruimte reguleren, inclusief platteland, verstedelijkt platteland, stedelijk gebied, parken, natuurgebieden en wildreservaten, zoals lokale, regionale of nationale planologische beslissingen, bestemmingsplannen, en beleid met betrekking tot behoud van landschappelijke erfgoederen, landschapsbehoud en milieubeheer.
- e5208** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening, anders gespecificeerd**
- e5209** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot ruimtelijke ordening, niet gespecificeerd**
- e525** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot huisvesting**
Voorzieningen, systemen en beleid voor het verschaffen van onderdak, woningen of verblijf aan mensen.
- e5250** **Huisvestingsvoorzieningen**
Voorzieningen en programma's gericht op het aanwijzen, aanbieden en onderhouden van huizen of onderkomens voor mensen, zoals makelaardijen, woningcorporaties, tehuizen voor daklozen, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
- e5251** **Huisvestingssystemen**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die huisvesting of onderdak voor mensen regelen, zoals systemen voor het implementeren en monitoren van het huisvestingsbeleid.
- e5252** **Huisvestingsbeleid**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die huisvesting of onderdak voor mensen regelen, zoals wetgeving en beleid gericht op het bepalen wie voor een woning of onderdak in aanmerking komt, beleid met betrekking tot overheidsbemoeyenis bij het ontwikkelen en onderhouden van huisvesting, en beleid met betrekking tot hoe en waar woningen en onderdak worden gerealiseerd.
- e5258** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot huisvesting, anders gespecificeerd**
- e5259** **Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot huisvesting, niet gespecificeerd**

e530 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen zoals water, gas, elektriciteit, rioolwaterzuivering, afvalverwerking, openbaar vervoer en andere noodzakelijke voorzieningen.

Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid ter bescherming van de bevolking (e545)

e5300 Openbare nutsvoorzieningen

Voorzieningen en programma's waardoor de bevolking als geheel wordt voorzien van noodzakelijke energie (bijvoorbeeld gas en elektriciteit), rioolwaterzuivering en afvalverwerking, water en andere noodzakelijke voorzieningen (bijvoorbeeld voorzieningen voor noodreparaties) voor bewoners en zakelijke gebruikers, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

e5301 Systemen met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen

Administratieve beheer- en controlemechanismen die het leveren van openbare nutsvoorzieningen reguleren, zoals gezondheids- en veiligheidscommissies en consumentenraden.

e5302 Beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen

Wetgeving, regelgeving en standaarden die het leveren van openbare nutsvoorzieningen reguleren, zoals gezondheids- en veiligheidsnormen met betrekking tot de levering van water en brandstof, afvalverwerking binnen gemeenten, en beleid met betrekking tot andere noodzakelijke voorzieningen en aanvoer in tijden van schaarste of bij natuurrampen.

e5308 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen, anders gespecificeerd**e5309 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen, niet gespecificeerd****e535 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot communicatie**

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot het overbrengen en uitwisselen van informatie.

e5350 Communicatievoorzieningen

Voorzieningen en programma's gericht op het overbrengen van informatie via een breed scala van methoden, zoals telefoon, fax, post en luchtpost, elektronische post en andere elektronische communicatiesystemen (bijv. telefonie, telex, teletekst internet), inclusief de personen die deze diensten leveren.

Exclusie: media voorzieningen (e5600)

- e5351 Communicatiesystemen**
Administratieve beheers- en controlemechanismen, zoals autoriteiten die de telecommunicatie reguleren, en andere, vergelijkbare organen, die de overdracht van informatie via een breed scala van methoden, zoals telefoon, fax, post en luchtpost, elektronische post en elektronische communicatiesystemen, reguleren.
- e5352 Communicatiebeleid**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die de overdracht van informatie door een breed scala van methoden, zoals telefoon, fax, post en luchtpost, elektronische post en elektronische communicatiesystemen, reguleren en die bijvoorbeeld bepalen wie toegang krijgt tot communicatievoorzieningen, wat de vereisten zijn om in aanmerking te komen voor een postadres, en die standaarden geven voor het leveren van telecommunicatievoorzieningen.
- e5358 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot communicatie, anders gespecificeerd**
- e5359 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot communicatie, niet gespecificeerd**
- e540 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot vervoer**
Voorzieningen, systemen en beleid die het mogelijk maken dat mensen of goederen zich verplaatsen of verplaatst worden van de ene plek naar de andere plek.
- e5400 Vervoersvoorzieningen**
Voorzieningen en programma's gericht op het vervoeren van personen of goederen via de weg, fiets- of voetpaden, spoor, lucht of water, met behulp van openbaar vervoer of privé-voertuigen, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
Exclusie: producten en technologie voor verplaatsing van personen binnenshuis en buitenshuis en voor vervoer (e120)
- e5401 Vervoerssystemen**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die het vervoer van personen of goederen via de weg, fiets- of voetpaden, spoor, lucht of water reguleren, zoals systemen die bepalen welke voertuigen gebruikt kunnen worden, en de implementatie en controle van gezondheids- en veiligheidsnormen met betrekking tot het gebruik van verschillende vormen van vervoer.
Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid (e570)

- e5402 Vervoersbeleid**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die het vervoer van personen en goederen via de weg, fiets- of voetpaden, spoor, lucht of water reguleren, zoals planologische beslissingen, beleid met betrekking tot vervoer en beleid met betrekking tot het bieden en geven van toegang tot openbaar vervoer.
- e5408 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot vervoer, anders gespecificeerd**
- e5409 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot vervoer, niet gespecificeerd**
- e545 Voorzieningen, systemen en beleid ter bescherming van de bevolking**
Voorzieningen, systemen en beleid die ten doel hebben burgers en hun eigendommen te beschermen.
Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot openbare nutsvoorziening (e530)
- e5450 Voorzieningen ter bescherming van de bevolking**
Voorzieningen en programma's opgezet door gemeenten en gericht op het beschermen van mensen en hun eigendommen, zoals brandweer, politie, eerstehulpdiensten en ambulancevoorzieningen, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
- e5451 Systemen ter bescherming van de bevolking**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die de bescherming van mensen en hun eigendommen reguleren, zoals systemen die zorgen voor de organisatie van de hulp door brandweer, politie, eerstehulpdiensten en ambulancevoorzieningen.
- e5452 Beleid ter bescherming van de bevolking**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die de bescherming van mensen en hun eigendommen reguleren, zoals beleid dat ervoor zorgt dat hulp wordt geboden door brandweer, politie, eerstehulpdiensten en ambulancevoorzieningen.
- e5458 Voorzieningen, systemen en beleid ter bescherming van de bevolking, anders gespecificeerd**
- e5459 Voorzieningen, systemen en beleid ter bescherming van de bevolking, niet gespecificeerd**

e550 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot juridische zaken

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot wet- en regelgeving in een land.

e5500 Juridische voorzieningen

Voorzieningen en programma's gericht op het mogelijk maken dat bevoegde autoriteiten in een land, zoals gerechtshoven, tribunalen, en andere instanties, kunnen horen en bemiddelen bij civiele en strafrechtelijke zaken, en de advocatuur, notariaten, en faciliteiten voor bemiddeling, arbitrage en opvoeding of straf kunnen inschakelen, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

e5501 Juridische systemen

Administratieve beheers- en controlemechanismen die de toepassing van het recht reguleren, zoals systemen voor het implementeren en controleren van formele regels (bijvoorbeeld wetten, regelgeving, gebruiksrecht, religieuze wetten, internationale wetten en conventies).

e5502 Juridisch beleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden, zoals wetten, gebruiksrecht, religieuze wetten, internationale wetten en conventies, die de toepassing van het recht reguleren.

e5508 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot juridische zaken, anders gespecificeerd**e5509 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot juridische zaken, niet gespecificeerd****e555 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot organisatorische verbanden**

Voorzieningen, systemen en beleid gericht op groepen personen die zich hebben georganiseerd, vaak in de vorm van een lidmaatschapstructuur, om algemene, niet-commerciële, belangen na te streven.

e5550 Voorzieningen met betrekking tot organisatorische verbanden

Voorzieningen en programma's die door personen worden geboden die zich vanuit gemeenschappelijke belangen hebben georganiseerd om algemene, niet-commerciële, belangen na te streven, waarbij de levering van de voorzieningen kan zijn gebonden aan het lidmaatschap, zoals verenigingen en organisaties die voorzieningen bieden op het terrein van vrijetijdsbesteding, sport, cultuur, religie en wederzijdse hulp.

- e5551 Systemen met betrekking tot organisatorische verbanden**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die de relaties en activiteiten van personen reguleren die zich hebben georganiseerd vanuit gemeenschappelijke, niet commerciële, belangen en de oprichting en het gedrag van verenigingen en organisaties op het terrein van onder andere wederzijdse hulp, vrijetijdsbesteding, cultuur en religie en van andere non-profit organisaties.
- e5552 Beleid met betrekking tot organisatorische verbanden**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die de relaties en activiteiten reguleren van mensen die zich vanuit gemeenschappelijke, niet-commerciële, belangen organiseren, zoals beleid met betrekking tot de oprichting en het gedrag van verenigingen en organisaties op het terrein van onder andere wederzijdse hulp, vrijetijdsbesteding, cultuur en religie en van andere non-profit organisaties.
- e5558 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot organisatorische verbanden, anders gespecificeerd**
- e5559 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot organisatorische verbanden, niet gespecificeerd**
- e560 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot media**
Voorzieningen, systemen en beleid gericht op massacommunicatie, via radio, televisie, kranten en internet.
- e5600 Mediavoorzieningen**
Voorzieningen en programma's gericht op het zorgen voor nieuwsvoorziening via massacommunicatiemiddelen, zoals radio, televisie, ondertitelingsdiensten, persdiensten, kranten, braillevoorzieningen en elektronische massacommunicatie (World Wide Web, internet), inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.
Exclusie: communicatievoorzieningen (e5350)
- e5601 Mediasystemen**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die het bieden van nieuws en informatie aan het algemene publiek reguleren, zoals standaarden met betrekking tot de inhoud, verdeling, verspreiding, toegang tot en middelen voor communicatie via radio, televisie, persdiensten, kranten en elektronische massacommunicatie (World Wide Web, internet).
Inclusies: eisen aan ondertiteling op televisie, braille-uitgaven van kranten of andere publicaties, en berichten via de radio
Exclusie: communicatiesystemen (e5351)

e5602 Mediabeleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden die het bieden van nieuws en informatie aan het algemene publiek reguleren, zoals beleid met betrekking tot de inhoud, verdeling, verspreiding, toegang tot en middelen voor communicatie via radio, televisie, persdiensten, kranten en elektronische massacommunicatie (World Wide Web, internet).

Exclusie: communicatiebeleid (e5352)

e5608 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot media, anders gespecificeerd**e5609 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot media, niet gespecificeerd****e565 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken**

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot het totale systeem van productie, distributie, consumptie en verbruik van goederen en diensten.

Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid (e570)

e5650 Economische voorzieningen

Voorzieningen en programma's gericht op het totale systeem van productie, distributie, consumptie en verbruik van goederen en diensten, zoals het handels- en bedrijfsleven, de publieke sector en financiële organisaties (zoals banken en verzekeringen), inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

Exclusies: openbare nutsvoorzieningen (e5300); werkgelegenheidsvoorzieningen (e5900)

e5651 Economische systemen

Administratieve beheers- en controlemechanismen die de productie, distributie, consumptie en het verbruik van goederen en diensten reguleren, zoals systemen voor het implementeren en controleren van het economisch beleid.

Exclusies: systemen met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen (e5301); werkgelegenheidssystemen (e5901)

e5652 Economisch beleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden die de productie, distributie, consumptie en het verbruik van goederen en diensten reguleren, zoals economische uitgangspunten die door regeringen zijn aangenomen en geïmplementeerd.

Exclusies: beleid met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen (e5302); werkgelegenheidsbeleid (e5902)

e5658 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken, anders gespecificeerd

e5659 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken, niet gespecificeerd

e570 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid

Voorzieningen, systemen en beleid gericht op het bieden van inkomenssteun aan mensen die, vanwege leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, overheidssteun nodig hebben die wordt gefinancierd vanuit de algemene middelen of op basis van een bijdragenstelsel.

Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken (e565)

e5700 Socialezekerheidsvoorzieningen

Voorzieningen en programma's gericht op het bieden van inkomenssteun aan mensen die, vanwege leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, overheidssteun nodig hebben die wordt gefinancierd vanuit de algemene middelen of op basis van een bijdragenstelsel, zoals voorzieningen om te bepalen wie voor steun in aanmerking komt, en het geven van geldelijke ondersteuning voor de volgende typen programma's: sociale ondersteuningsprogramma's (bijv. bijstand, armoedecompensatie of compensatie voor andere behoeften, waarbij geen premie is betaald), sociale verzekeringsprogramma's (bijv. ongevals- of werkloosheidsverzekeringen), en arbeidsongeschiktheidsregelingen (bijv. vervanging inkomen), inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

Exclusie: gezondheidszorgvoorzieningen (e5800)

e5701 Socialezekerheidssystemen

Administratieve beheers- en controlemechanismen die de programma's en regelingen reguleren die zorgen voor inkomenssteun aan mensen die, vanwege hun leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, overheidssteun nodig hebben, zoals systemen voor de implementatie van regels en regelgeving die bepalen wanneer iemand in aanmerking komt voor sociale ondersteuning, bijstand, betaling op basis van een werkloosheidsverzekering, pensioenen en uitkeringen voor mensen met een functioneringsprobleem.

e5702 Socialezekerheidsbeleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden die de programma's en regelingen reguleren die inkomenssteun bieden aan mensen die vanwege hun leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, overheidssteun nodig hebben, zoals wetgeving en regelgeving en die bepalen wie in aanmerking komt voor sociale ondersteuning, bijstand, betaling op basis van een werkloosheidsverzekering, pensioenen en uitkeringen voor mensen met problemen in het functioneren.

e5708 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid, anders gespecificeerd**e5709 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid, niet gespecificeerd****e575 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot welzijn**

Voorzieningen, systemen en beleid gericht op het bieden van hulp aan hen die ondersteuning nodig hebben bij activiteiten als het doen van boodschappen en activiteiten gerelateerd aan huishouden, vervoer, het zorgen voor kinderen, uitgestelde zorg, zelfzorg en het zorgen voor anderen, om op die manier vollediger in de maatschappij te kunnen participeren.

Exclusies: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot sociale zekerheid (e570); persoonlijke verzorgers en assistenten (e340); voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot gezondheidszorg (e580)

e5750 Welzijnsvoorzieningen

Voorzieningen en programma's voor het bieden van sociale steun aan mensen die, vanwege leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, overheidssteun nodig hebben op het gebied van boodschappen doen en activiteiten gerelateerd aan huishouden, vervoer, zelfzorg en zorg voor anderen, om op die manier vollediger in de maatschappij te kunnen participeren.

e57500 Informele opvang van kind of volwassene door familie of vrienden**e57501 Dagopvang van gezin bij gastgezin****e57502 Opvangcentrum voor kind of volwassene – profit en non-profit****e57508 Welzijnsvoorzieningen, anders gespecificeerd****e57509 Welzijnsvoorzieningen, niet gespecificeerd**

e5751 Welzijnssystemen

Administratieve beheers- en controlemechanismen die de programma's en regelingen reguleren die voorzien in het geven van sociale steun aan mensen die, vanwege leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, die steun nodig hebben, inclusief systemen voor de implementatie van regels en regelgeving met betrekking tot het bepalen wie voor sociale ondersteuning in aanmerking komt en de levering van deze voorzieningen.

e5752 Welzijnsbeleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden die de programma's en regelingen reguleren die voorzien in sociale ondersteuning aan mensen die, vanwege leeftijd, armoede, werkloosheid, gezondheidstoestand of problemen in het functioneren, die steun nodig hebben, inclusief wetgeving en regelgeving die bepalen wie voor sociale ondersteuning in aanmerking komt.

e5758 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot welzijn, anders gespecificeerd**e5759 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot welzijn, niet gespecificeerd****e580 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot gezondheidszorg**

Voorzieningen, systemen en beleid gericht op het voorkomen en behandelen van gezondheidsproblemen, het zorgen dat medische voorzieningen beschikbaar zijn, en het stimuleren van een gezonde levensstijl.

Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot welzijn (e575)

e5800 Gezondheidszorgvoorzieningen

Voorzieningen en programma's op lokaal, regionaal, provinciaal of nationaal niveau, gericht op het bieden van interventies aan individuen met het oog op hun fysieke, mentale en sociale welbevinden, zoals voorzieningen ten behoeve van gezondheidsvoorlichting en preventie van ziekten, eerstelijnsvoorzieningen, voorzieningen voor acute hulp, revalidatievoorzieningen, voorzieningen voor langdurige hulp, voorzieningen die publiek of privaat zijn gefinancierd, en die kortdurend, langdurend, periodiek of eenmalig geboden worden, in een breed scala aan settings, zoals op gemeentelijk niveau, aan huis, op school, op het werk, in algemene ziekenhuizen, in gespecialiseerde ziekenhuizen, in klinieken en in residentiële en niet-residentiële zorgfaciliteiten, inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

e5801 Gezondheidszorgsystemen

Administratieve beheers- en controlemechanismen die de brede range aan voorzieningen reguleren die aan mensen worden geleverd met het oog op hun fysieke, mentale en sociale welbevinden, in een breed scala aan settings, zoals op gemeentelijk niveau, aan huis, op school, op het werk, in algemene ziekenhuizen, in gespecialiseerde ziekenhuizen, in klinieken en in residentiële en niet-residentiële zorgfaciliteiten, zoals systemen voor het implementeren van regelingen en standaarden die bepalen wie voor de voorzieningen in aanmerking komt, de levering van hulpmiddelen, ondersteunende technologie of andere aangepaste apparatuur, en wetgeving met betrekking tot gezondheid die de kenmerken van het gezondheidszorgstelsel, zoals toegankelijkheid, alomvattendheid, overdraagbaarheid en publieke financiering, bepalen.

e5802 Gezondheidszorgbeleid

Wetgeving, regelgeving en standaarden die het brede scala aan voorzieningen reguleren die aan mensen worden geleverd met het oog op hun fysieke, mentale en sociale welbevinden, in een breed scala aan settings, zoals op gemeentelijk niveau, aan huis, op school, op het werk, in algemene ziekenhuizen, in gespecialiseerde ziekenhuizen, in klinieken en in residentiële en niet-residentiële zorgfaciliteiten, zoals beleid en standaarden die bepalen wie voor de voorzieningen in aanmerking komt, de levering van hulpmiddelen, ondersteunende technologie of andere aangepaste apparatuur, en wetgeving met betrekking tot gezondheid die de kenmerken van het gezondheidszorgstelsel, zoals toegankelijkheid, alomvattendheid, overdraagbaarheid en publieke financiering, bepalen.

e5808 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot gezondheidszorg, anders gespecificeerd**e5809 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot gezondheidszorg, niet gespecificeerd****e585 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot onderwijs**

Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot het verwerven, handhaven en verbeteren van kennis, expertise en beroeps- of artistieke vaardigheden. Zie de International Standard Classification of Education (ISCED) van de UNESCO.

e5850 Voorzieningen voor algemeen onderwijs

Algemene voorzieningen en programma's gericht op het opleiden en het verwerven, handhaven en verbeteren van kennis, expertise en beroeps- of artistieke vaardigheden, zoals die worden aangeboden via de verschillende schooltypen (bijv. voorschoolse opvang, basisschool, middelbare school,

voortgezet onderwijs, bij- en nascholing, vaardigheidsonderwijs, leerlingwezen en permanente educatie), inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

e5851 Systemen voor algemeen onderwijs

Administratieve beheers- en controlemechanismen die het bieden van onderwijsprogramma's reguleren, zoals systemen voor het implementeren van beleid en standaarden met betrekking tot de vaststelling wie tot publieke of private opleidingen en tot bepaalde programma's voor mensen met specifieke behoeften wordt toegelaten; lokale, regionale of nationale onderwijscommissies of andere autoriteiten die de kenmerken van de onderwijssystemen reguleren, inclusief curricula, klassegrootte, aantal scholen binnen een regio, onderwijsbijdragen en subsidies, maaltijdverstrekking en naschoolse opvang.

e5852 Beleid voor algemeen onderwijs

Wetgeving, regelgeving en standaarden die het bieden van onderwijsprogramma's reguleren, zoals beleid en standaarden die bepalen wie tot publieke of private opleidingen en tot bepaalde programma's voor mensen met specifieke behoeften wordt toegelaten; lokale, regionale of nationale onderwijscommissies of andere autoriteiten die de kenmerken van de onderwijssystemen reguleren, inclusief curricula, klassegrootte, aantal scholen binnen een regio, onderwijsbijdragen en subsidies, maaltijdverstrekking en naschoolse opvang.

e5853 Voorzieningen voor speciaal onderwijs

Speciale voorzieningen en programma's gericht op het opleiden en het verwerven, handhaven en verbeteren van kennis, expertise en beroeps- of artistieke vaardigheden, zoals die worden aangeboden via de verschillende schooltypen (bijv. voorschoolse opvang, basisschool, middelbare school, voortgezet onderwijs, bij- en nascholing, vaardigheidsonderwijs, leerlingwezen en permanente educatie), inclusief de personen die deze voorzieningen leveren.

e5854 Systemen voor speciaal onderwijs

Administratieve beheers- en controlemechanismen die het bieden van speciale onderwijsprogramma's reguleren, zoals systemen voor het implementeren van beleid en standaarden met betrekking tot de vaststelling wie tot publieke of private opleidingen en tot bepaalde programma's voor mensen met specifieke behoeften wordt toegelaten; lokale, regionale of nationale onderwijscommissies of andere autoriteiten die de kenmerken van de onderwijssystemen reguleren, inclusief curricula, klassegrootte, aantal scholen binnen een regio,

onderwijsbijdragen en subsidies, maaltijdverstrekking en naschoolse opvang.

e5855   Beleid voor speciaal onderwijs

Wetgeving, regelgeving en standaarden die het bieden van speciale onderwijsprogramma's reguleren, zoals beleid en standaarden die bepalen wie tot publieke of private opleidingen en tot bepaalde programma's voor mensen met specifieke behoeften wordt toegelaten; lokale, regionale of nationale onderwijscommissies of andere autoriteiten die de kenmerken van de onderwijssystemen reguleren, inclusief curricula, klassegrootte, aantal scholen binnen een regio, onderwijsbijdragen en subsidies, maaltijdverstrekking en naschoolse opvang.

e5858   Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot onderwijs, anders gespecificeerd

e5859   Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot onderwijs, niet gespecificeerd

e590   Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot werkgelegenheid

Voorzieningen, systemen en beleid gerelateerd aan het vinden van geschikt werk voor mensen die werkloos zijn of op zoek zijn naar ander werk, of het ondersteunen van mensen die al werk hebben maar die promotie willen.

Exclusie: voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot economische zaken (e565); voorzieningen, systemen en beleid voor algemeen en speciaal onderwijs (e585)

e5900   Werkgelegenheidsvoorzieningen

Voorzieningen en programma's geleverd door lokale, regionale of nationale overheden, of door private organisaties, die zijn gericht op het vinden van geschikt werk voor mensen die werkloos zijn of op zoek naar ander werk, of het ondersteunen van mensen die al werken, zoals voorzieningen gericht op het zoeken naar werk, het voorbereiden op werk, herintreden, outplacement, coaching, bedrijfsgezondheidsdiensten en veiligheidsdiensten, en voorzieningen ter verbetering van de werkomgeving (bijv. ergonomie en voorzieningen met betrekking tot personeelsmanagement, arbeidsverhoudingen en beroepsverenigingen), inclusief de personen die deze diensten leveren.

- e5901 Werkgelegenheidssystemen**
Administratieve beheers- en controlemechanismen die de verdeling van werk en andere vormen van betaalde arbeid in het economisch veld reguleren, zoals systemen voor het implementeren van beleid en standaarden voor het creëren van arbeidsplaatsen, garantie op werk, welomschreven werk, werk tegen prestatieloon, standaarden en wetgeving met betrekking tot werk en vakbonden.
- e5902 Werkgelegenheidsbeleid**
Wetgeving, regelgeving en standaarden die de verdeling van werk en andere vormen van betaalde arbeid in het economisch veld reguleren, zoals standaarden en beleid voor het creëren van arbeidsplaatsen, garantie op werk, vastgestelde en uitdagende arbeid, standaarden en wetgeving met betrekking tot werk en vakbonden.
- e5908 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot werkgelegenheid, anders gespecificeerd**
- e5909 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot werkgelegenheid, niet gespecificeerd**
- e595 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot politieke zaken**
Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot stemmen, verkiezingen en bestuur in landen, regio's, gemeenten en in internationale organisaties.
- e5950 Politieke voorzieningen of voorzieningen met betrekking tot politieke zaken**
Voorzieningen en structuren zoals lokale, regionale en nationale regeringen, internationale organisaties en mensen die zijn gekozen of aangewezen om posities binnen deze structuren in te nemen, zoals de Verenigde Naties, de Europese Unie, regeringen, regionale autoriteiten, lokale autoriteiten, traditionele leiders.
- e5951 Politieke systemen**
Structuren en aanverwante handelingen die de politieke en economische macht in een samenleving organiseren, zoals uitvoerende en wetgevende onderdelen van de regering en de constitutionele of andere wettelijke bronnen waaraan zij hun autoriteit ontleen, zoals politieke uitgangspunten, grondwetten, instanties die uitvoerende of wetgevende onderdelen van de regering vertegenwoordigen, en het leger.

- e5952 Politiek beleid**
Wetten en beleid vastgesteld en ondersteund door het politieke systeem, zoals beleid dat verkiezingscampagnes, registratie van politieke partijen en verkiezingen beheerst; en leden van politieke organisaties, inclusief bondgenootschappen, de Grondwet en andere wet- en regelgeving.
- e5958 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot politieke zaken, anders gespecificeerd**
- e5959 Voorzieningen, systemen en beleid met betrekking tot politieke zaken, niet gespecificeerd**
- e598 Voorzieningen, systemen en beleid, anders gespecificeerd**
- e599 Voorzieningen, systemen en beleid, niet gespecificeerd**

ICF

Bijlagen

Bijlage 1

Taxonomische en terminologische punten

De ICF is hiërarchisch opgebouwd, waarbij de volgende taxonomische principes in gedachten zijn gehouden.

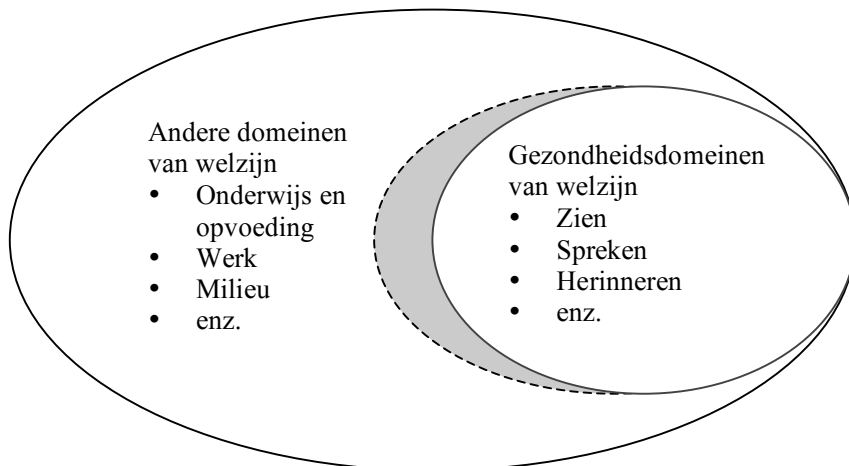
- De componenten: functies en anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie, en externe factoren, zijn onafhankelijk van elkaar geclassificeerd. Daarom wordt een begrip in een van deze componenten niet herhaald in een andere.
- Binnen elke component zijn categorieën geschapen in een stam-tak-bladsysteem, zodat een categorie van een lager abstractieniveau de kenmerken deelt met de categorieën van hogere abstractieniveaus waarvan zij lid is.
- De categorieën dienen elkaar uit te sluiten, met andere woorden geen twee categorieën op hetzelfde abstractieniveau delen precies dezelfde kenmerken. Dit moet echter niet verward worden met het gebruik van meer dan een categorie om iemands problemen te klasseren. Deze praktijk wordt juist toegestaan, ja zelfs waar nodig aangemoedigd.

1. Termen voor categorieën in de ICF

Termen zijn de benaming van gedefinieerde begrippen in linguïstische uitdrukkingen, zoals woorden of frasen. De meeste termen in woord en geschrift waarover verwarring ontstaat, worden gebruikt in de normale, dagelijkse betekenis. Zo worden bijvoorbeeld stoornis, beperking en handicap in het dagelijks taalgebruik door elkaar heen gebruikt, terwijl deze termen in de 1980-uitgave van de ICIDH vaste omschrijvingen hadden, die hun betekenis definieerden. Tijdens de revisie is de term ‘handicap’ verlaten en ‘functioneringsprobleem’ (disability) is in gebruik genomen als overkoepelende term voor alle drie gezichtspunten – de mens als organisme, als individu en als sociaal wezen. Helderheid en precisie zijn echter nodig om de verschillende begrippen te definiëren, zodat de juiste termen gekozen worden om elk van de onderliggende begrippen ondubbelzinnig aan te duiden. Dit is daarom zo belangrijk omdat de ICF in veel talen vertaald zal worden. Afgezien van een gemeenschappelijk idee van de begrippen, is het ook van belang dat overeenstemming wordt bereikt over de term die het beste de inhoud weergeeft in iedere taal. Wellicht zijn er de nodige alternatieven zodat besloten moet worden op grond van nauwkeurigheid, aanvaardbaarheid en algehele gebruikswaarde. Gehoopt wordt dat de gebruikswaarde van de ICF gelijk op gaat met zijn helderheid.

Met dit doel voor ogen wordt het volgende opgemerkt over enkele van de in de ICF gebruikte termen:

Welzijn is een algemene term die het gehele universum van het menselijk leven omvat, met inbegrip van de fysieke, mentale en sociale aspecten van een ‘goed leven’. Gezondheidsdomeinen vormen een subset van de domeinen die deel uitmaken van het welzijnsuniversum. Dit is te zien in het volgende diagram dat het universum weergeeft:

Figuur 1 Het welzijnsuniversum

Functioneren en gezondheidsdomeinen: een functionele gezondheidstoestand is het niveau van functioneren in een bepaald gezondheidsdomein van de ICF. Gezondheidsdomeinen verwijzen naar levensgebieden die te rekenen zijn tot het idee dat men van gezondheid heeft, zoals die gebieden welke uit hoofde van hun doel kunnen worden gedefinieerd als behorende tot de primaire verantwoordelijkheid van het gezondheidsstelsel. De ICF legt geen vaste scheidslijn aan tussen gezondheidsdomeinen en met gezondheid verband houdende domeinen. Wellicht is sprake van een grijs gebied als gevolg van een verschillende begripsvorming van gezondheidselementen en met gezondheid verband houdende elementen die op de ICF-gebieden kunnen worden afgebeeld.

Functioneren en met gezondheid verband houdende domeinen: een met de gezondheid verband houdende toestand bestaat uit het niveau van functioneren binnen een bepaald met de gezondheid verband houdend domein van de ICF. Met de gezondheid verband houdende domeinen bestaan uit die gebieden van functioneren die nauw verband houden met de gezondheidstoestand maar niet zozeer tot de primaire verantwoordelijkheid van het gezondheidsstelsel behoren, als wel tot die van andere stelsels die aan het algehele welzijn bijdragen. In de ICF zijn enkel die welzijnsdomeinen opgenomen die verband houden met gezondheid.

Gezondheidsprobleem in de ICD-10 is een overkoepelende term voor aandoening, ziekte (acuut of chronisch), letsel of trauma. Een gezondheidsprobleem kan ook andere omstandigheden betreffen, zoals zwangerschap, veroudering, stress, erfelijke afwijking of genetische aanleg. Gezondheidsproblemen worden meestal met de ICD-10 gecodeerd.

Functioneren is een overkoepelende term voor functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie. De term duidt op positieve en neutrale aspecten in de wisselwerking tussen iemands functioneren en zijn/haar externe en persoonlijke factoren.

Functioneringsprobleem is een overkoepelende term voor stoornissen, beperkingen en participatieproblemen. De term duidt op negatieve aspecten in de wisselwerking tussen iemands functioneren en zijn/haar externe en persoonlijke factoren.

Functies zijn de fysiologische en mentale functies van het menselijk organisme. Mentale (of psychische) functies zijn dus ondergebracht bij functies. Als standaard voor deze functies wordt aangehouden datgene wat statistisch een normaalwaarde voor mensen is.

Anatomische eigenschappen betreffen de positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van anatomische delen van het lichaam zoals organen, ledematen en hun onderdelen. Als standaard voor deze anatomische eigenschappen wordt aangehouden datgene wat - statistisch - normaal voor mensen is.

Stoornissen zijn afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen. Een afwijking verwijst in dit geval uitsluitend naar een significante variatie op een bestaand statistisch gemiddelde (d.w.z. als een afwijking van een populatiegemiddelde).

Activiteiten zijn onderdelen van iemands handelen. De term verwijst naar het functioneren vanuit individueel perspectief.

Beperkingen zijn de moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten. Een beperking kan een lichte of ernstige afwijking in kwalitatieve of kwantitatieve zin betreffen bij het uitvoeren van de activiteit, en wel zodanig of zo groot dat deze afwijking niet te verwachten is bij mensen zonder het functioneringsprobleem.

Participatie is iemands deelname aan of betrokkenheid bij een levenssituatie. De term verwijst naar het sociale perspectief van het functioneren.

Participatieproblemen⁴⁵ zijn problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven. De aanwezigheid van een participatieprobleem wordt bepaald door iemands participatie te vergelijken met datgene wat je van iemand zonder stoornis of beperking verwacht in de desbetreffende cultuur of samenleving.

Externe factoren en persoonlijke factoren zijn de factoren die tezamen de complete achtergrond van iemands leven vormen, met name de achtergrond waartegen het functioneren en de gezondheids- en functioneringsproblemen worden geklasseerd in de ICF.

---

⁴⁵ 'Participatieprobleem' vervangt de term 'handicap' uit de ICIDH 1980.

Externe factoren zijn een component van de ICF. Ze verwijzen naar alle aspecten van de externe of extrinsieke wereld die de achtergrond van iemands leven vormen en als zodanig iemands functioneren beïnvloeden. Externe factoren omvatten de al dan niet door mensen gemaakte, fysieke wereld en zijn verschijnselen, andere mensen in verschillende relaties en rollen, attitudes en waarden, sociale systemen en dienstverlening, beleid, regels en wetten.

Persoonlijke factoren betreffen het individu zoals leeftijd, geslacht, sociale status, levenservaringen enzovoort; deze zijn momenteel niet in de ICF geïnclassificeerd, maar gebruikers kunnen deze factoren in hun toepassingen van de classificatie opnemen.

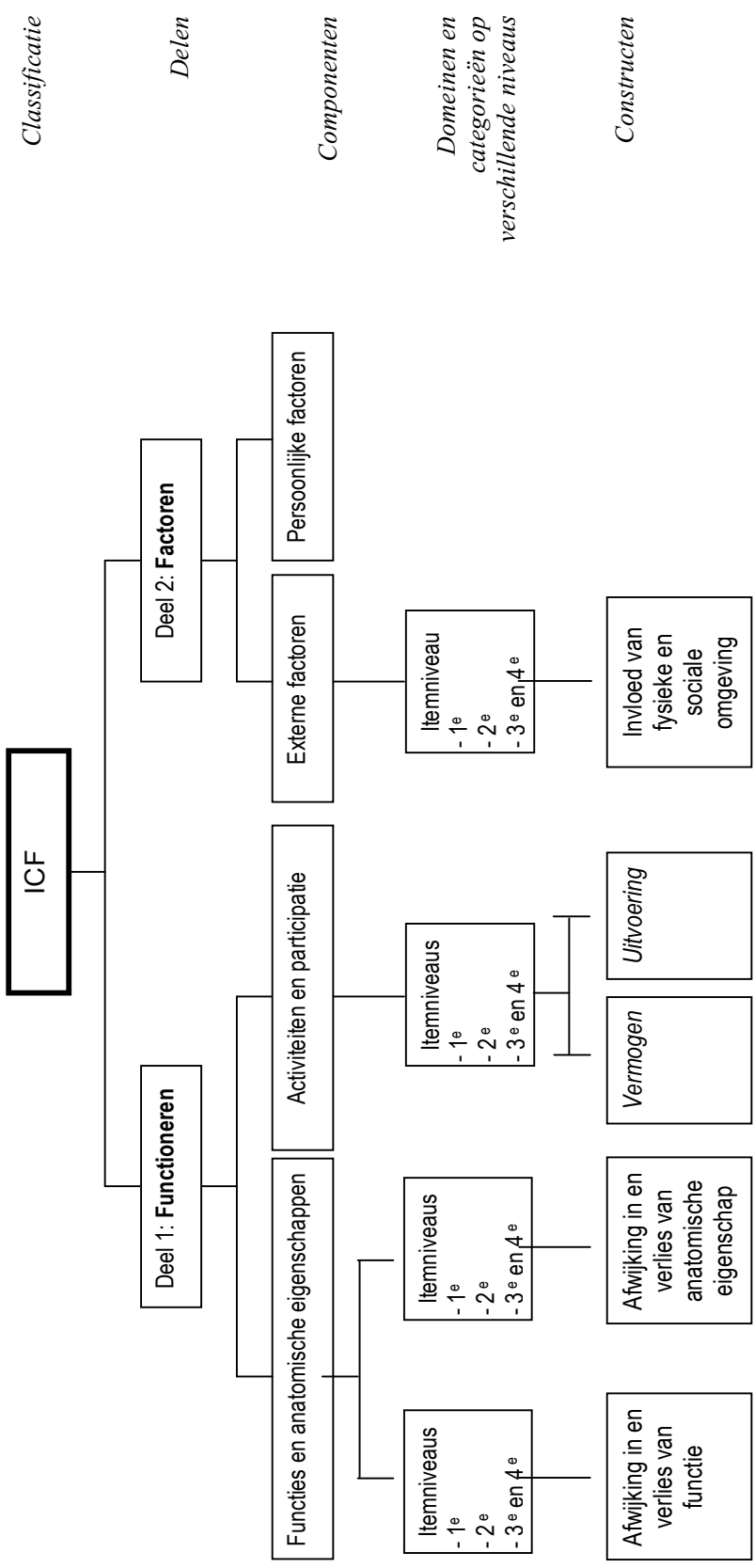
Ondersteunende factoren zijn die factoren in iemands omgeving die door hun af- of aanwezigheid het menselijk functioneren bevorderen en de problemen daarmee verminderen. Het gaat bijvoorbeeld om zaken als een toegankelijke fysieke omgeving, de aanwezigheid van de nodige ondersteunende technologie, de positieve attitudes van mensen tegenover problemen in het functioneren, naast diensten, stelsels en beleidsmaatregelen die erop gericht zijn de betrokkenheid van alle mensen met een functioneringsprobleem bij de verschillende levensterreinen te doen toenemen. De afwezigheid van een factor kan ook ondersteunend zijn, zoals de afwezigheid van drempels voor een rolstoelgebruiker. Ondersteunende factoren kunnen voorkómen dat een stoornis of beperking leidt tot een participatieprobleem.

Belemmerende factoren zijn die factoren in iemands omgeving die door hun af- of aanwezigheid het menselijk functioneren belemmeren en de problemen daarmee verhogen. Het gaat bijvoorbeeld om zaken als een ontoegankelijke fysieke omgeving, de afwezigheid van de nodige technische hulpmiddelen, de negatieve attitudes van mensen tegenover functioneringsproblemen, naast diensten, stelsels en beleidsmaatregelen die ofwel niet bestaan ofwel specifiek erop gericht zijn de betrokkenheid van alle mensen met een functioneringsprobleem bij de verschillende levensgebieden te belemmeren.

Vermogen is een construct dat als typering het hoogst mogelijke niveau in activiteiten en participatie aangeeft dat iemand op een bepaald domein op een bepaald moment kan bereiken zonder hulp of hulpmiddelen. Vermogen wordt gemeten in een uniforme of standaardomgeving en geeft dus aan het omgevings specifieke vermogen van het individu. De externe factoren kunnen worden gebruikt voor de beschrijving van de eigenschappen van deze uniforme of standaardomgeving.

Uitvoering is een construct dat als typering beschrijft wat individuen doen in hun huidige omgeving waarmee aldus het aspect van iemands deelname aan levenssituaties wordt ingebracht. De huidige omgeving wordt ook beschreven met de externe factoren.

Figuur 2 Structuur van de ICF

2. CF als classificatie

Om de classificatie te begrijpen, is het van belang de structuur van de ICF te begrijpen. Deze is gevisualiseerd in figuur 2⁴⁶ en wordt weergegeven in de definities van de volgende termen:

De **Classificatie** is de ICF als geheel, de term voor dat geheel.

De classificatie bestaat uit twee **Delen**.

- Deel 1 betreft het menselijk functioneren en de problemen daarmee
- Deel 2 betreft externe en persoonlijke factoren.

De delen zijn onderverdeeld in **Componenten**.

De componenten van deel 1 zijn

- functies en anatomische eigenschappen, en
- activiteiten en participatie.

De componenten van deel 2 zijn

- externe factoren en
- persoonlijke factoren (die niet in de ICF zijn geclassificeerd).

De **Domeinen** worden gevormd door een praktische en betekenisvolle reeks met elkaar verband houdende fysiologische functies, anatomische eigenschappen, activiteiten, taken, of levensgebieden. De verschillende hoofdstukken, blokken en categorieën in elke component bestaan uit domeinen.

De **Categorieën** zijn de klassen en subklassen in een component, dat wil zeggen de eenheden van classificatie.

De **Niveaus** bepalen de hiërarchische ordening en geven een indruk van de mate van detaillering van de categorieën (d.w.z. de granulariteit van de domeinen). Het eerste niveau omvat alle items van het tweede niveau, enzovoort enzovoort.

De **Constructen** zijn gedefinieerd door bij een klasse een typering te gebruiken. Er zijn vier constructen voor deel 1 en twee voor deel 2.

Voor deel 1 zijn er constructen voor

- verandering in functie
- verandering in anatomische eigenschap
- vermogen
- uitvoering

Voor deel 2 zijn er constructen voor

- invloed van fysieke en sociale omgeving (ondersteunend, belemmerend).

---

⁴⁶ Redactioneel: *In afwijking van de Engelse uitgave, waarin de constructen na de componenten zijn geplaatst, is in figuur 2 eerst de classificatiestructuur gepresenteerd en vervolgens de constructen.*

3. Operationele definities van ICF-categorieën

Operationele definities zijn uitspraken die de wezenlijke kenmerken aangeven (d.w.z. kwaliteiten, eigenschappen of relaties) van het begrip dat door de categorie wordt aangeduid. Een definitie vertelt ons naar welke soort zaak of welk verschijnsel een term verwijst, en hoe iets in operationele zin verschilt van andere ermee verwante zaken of verschijnselen.

Tijdens het opstellen van de omschrijvingen van de ICF-categorieën is een aantal ideaaltypische kenmerken van *operationele definities* in gedachten gehouden, inclusief de inclusies en exclusies ervan. Deze kenmerken zijn:

- Een definitie moet betekenisvol en logisch consistent zijn.
- Een definitie moet het begrip dat met de categorie bedoeld wordt, uniek identificeren.
- Een definitie moet de wezenlijke kenmerken van het begrip weergeven – zowel ‘intensioneel’ (wat het begrip intrinsiek betekent) als ‘extensioneel’ (naar welke objecten of verschijnselen het verwijst).
- Een definitie moet nauwkeurig en ondubbelzinnig zijn en de volledige betekenis van de term dekken.
- Een definitie moet worden uitgedrukt in operationele termen (d.w.z. in termen van ernst, duur, relatief belang en mogelijke associaties).
- Een definitie moet niet circulair zijn, dat wil zeggen de term zelf of een synoniem ervan mag niet in de omschrijving voorkomen. Ook moet er geen term in zijn opgenomen die elders gedefinieerd wordt door de eerste term in de omschrijving op te nemen.
- Een definitie kan, indien van toepassing, etiologische of interactieve factoren als voorbeeld opnemen.
- Een definitie moet de kenmerken van bovengeschiedte termen gebruiken (d.w.z. dat een term van het derde niveau de algemene kenmerken van het tweede niveau moet hebben waartoe de term behoort).
- Een definitie moet consequent omgaan met de kenmerken van de onderschikkende termen (d.w.z. de kenmerken van een term van het tweede niveau kunnen niet in strijd zijn met de kenmerken van de termen van het derde niveau die eronder vallen).
- Een definitie moet niet figuratief of metaforisch zijn, maar operationeel.
- Een definitie moet bestaan uit empirische beweringen die waarneembaar zijn, beproefbaar of indirect deduceerbaar.

- Een definitie moet zo veel mogelijk worden uitgedrukt in neutrale termen zonder onnodige negatieve connotaties.
- Een definitie moet kort zijn en zo mogelijk niet-technische termen vermijden (met uitzondering van een aantal termen voor functies en anatomische eigenschappen).
- Een definitie moet inclusies bevatten die in synoniemen voorzien, en voorbeelden van culturele variaties en verschillen naargelang leeftijd.
- Een definitie moet exclusies hebben die gebruikers attent maken op een mogelijke verwarring met verwante termen.

4. Aanvullende notitie over terminologie

Het principe van iedere classificatie is het onderscheid dat gemaakt wordt tussen de categoriale structuur van de classificatie en het onderwerp van classificatie, dat wil zeggen de verschijnselen die binnen die structuur geïnclassificeerd worden. In de ICF worden termen zoals ‘dimensie’ en ‘domein’ gebruikt als termen verwijzend naar verschijnselen in de werkelijkheid; ze hebben betrekking op de inhoud van de classificatie. In het normale spraakgebruik worden termen zoals ‘component’ en ‘categorie’ eveneens gebruikt voor verschijnselen in de werkelijkheid. In de ICF worden deze termen echter ook gebruikt voor het aanduiden van de structuur van de classificatie.

Gezien het gebruik van dezelfde termen voor twee verschillende zaken, is het begrijpelijk dat een grote groep gebruikers ze ook voor beide zal toepassen. Voor algemene toepassing wordt dit als niet problematisch beschouwd. Het zal mogelijk leiden tot een grotere bruikbaarheid van de ICF en een groei in het aantal potentiële gebruikers.

Voor specifieke toepassingen zoals het ontwerpen van databestanden en het ontwikkelen van referentiemodellen of onderzoeksmodellen, lijkt een formele benadering van de ICF meer aangewezen.

Voor deze groep gebruikers van de ICF is het van belang om een helder onderscheid te maken tussen de termen betreffende de inhoud van de classificatie (het conceptuele model) en de termen ter aanduiding van de structuur van de classificatie.

Bijlage 2

Richtlijnen voor het coderen met de ICF

De ICF is bedoeld voor het coderen van verschillende functioneringsproblemen.⁴⁷ Gebruikers wordt met klem aanbevolen de inleiding van de ICF te lezen alvorens de codeerregels en de richtlijnen te bestuderen. Verder is het aan te raden dat gebruikers getraind worden in het gebruik van de classificatie door de WHO en het netwerk van WHO Collaborating Centres.

De volgende eigenschappen van de classificatie hebben gevolgen voor het gebruik.

1. Organisatie en structuur

Delen van de classificatie

De ICF is georganiseerd in twee delen.

Deel 1 bestaat uit de volgende componenten:

- functies en anatomische eigenschappen
- activiteiten en participatie

Deel 2 bestaat uit de volgende componenten:

- externe factoren
- persoonlijke factoren (momenteel niet geclassificeerd in de ICF)

Deze componenten worden in de codering aangegeven met de volgende beginletter:

- **b** voor functies
- **s** voor anatomische eigenschappen
- **d** voor activiteiten en participatie
- **e** voor externe factoren

De beginletter **d** geeft de domeinen in de component ‘activiteiten en participatie’ aan.

De gebruiker is vrij om **d** te vervangen door **a** of **p** om respectievelijk een activiteit of participatie-item aan te geven.

---

⁴⁷ De ziekte zelf behoort niet te worden gecodeerd. Deze kan in de Internationale statistische classificatie van ziekten en met gezondheid verband houdende problemen, tiende revisie (ICD-10) worden gevonden. Dit is een classificatie voor de systematische verzameling, analyse, interpretatie en vergelijking van mortaliteits- en morbiditeitsgegevens van ziekten en andere gezondheidsproblemen. Gebruikers van de ICF worden aangemoedigd de ICF tezamen met de ICD-10 te gebruiken. (Zie pagina 4 betreffende de overlap tussen beide classificaties.)

De letters **b**, **s**, **d** en **e** worden gevolgd door een numerieke codering die met het hoofdstuknummer begint (1 cijfer), tezamen het eerste niveau vormend, gevolgd door het tweede niveau (2 cijfers), en het derde en vierde niveau⁴⁸ (elk 1 cijfer).

b2	Sensorische functies en pijn	(eerste niveau)
b210	Visuele functies	(tweede niveau)
b2102	Kwaliteit van visus	(derde niveau)
b21022	Contrastgevoeligheid	(vierde niveau)

Afhankelijk van de behoeften van de gebruiker kunnen verschillende coderingen van toepassing zijn op elk niveau. Elk individu kan ook meer dan een codering op elk niveau hebben. Deze kunnen onafhankelijk van elkaar zijn of juist met elkaar samenhangen.

In de ICF kan iemands functioneringsprobleem worden aangeduid met een reeks coderingen die alle componenten van de classificatie omvatten. Aldus kan het maximumaantal coderingen dat op iemand van toepassing wordt verklaard, bestaan uit 34 coderingen op hoofdstukniveau (8 functies, 8 anatomische eigenschappen, 9 uitvoering en 9 vermogen), en 362 op het tweede niveau. Op het derde en vierde niveau zijn er 1424 coderingen beschikbaar die tezamen de volledige versie van de classificatie uitmaken. In werkelijkheid zullen toepassingen van de ICF kunnen volstaan met een reeks van 3 tot 18 coderingen om iemands functioneringsprobleem op het tweede niveau te beschrijven. Het meer gedetailleerde vierde niveau is over het algemeen bedoeld voor specialistische zorg (d.w.z. de resultaten van revalidatie, geriatrie of geestelijke gezondheidszorg), terwijl de classificatie van het tweede niveau gebruikt wordt voor surveys en de beoordeling van gezondheidsuitkomsten.

De uitgangspositie is dat domeinen gecodeerd dienen te worden indien ze op een bepaald moment van toepassing zijn (als een soort momentopname van een contact). Gebruik met een zeker tijdsverloop is echter ook mogelijk voor het beschrijven van een proces. Gebruikers moeten daartoe hun manier van coderen en het tijdstip aangeven.

Hoofdstukken (eerste niveau)

Elke component van de classificatie is georganiseerd in hoofdstuk- en domeintitels waaronder gemeenschappelijke categorieën of specifieke items vallen. Bijvoorbeeld in de functieclassificatie betreft hoofdstuk 1 alle mentale functies.

Blokken

De hoofdstukken zijn onderverdeeld in ‘blokken’. Bijvoorbeeld in hoofdstuk 3 van de classificatie van activiteiten en participatie (communicatie), zijn drie blokken – ‘communiceren in de zin van ontvangen’ (d310-a329), ‘communiceren in de zin van uiten’ (d330-a349) en ‘converseren en het gebruiken van communicatieapparatuur en technieken’ (d250-d289). Blokken

⁴⁸ Alleen de classificaties van functies en anatomische eigenschappen bevatten items van het vierde niveau.

zijn er om de gebruiker te helpen, ze maken geen deel uit van de hiërarchische structuur van de classificatie en worden meestal niet gebruikt om te coderen⁴⁹.

Categorieën

Binnen elk hoofdstuk zijn er afzonderlijke tweede-, derde- en vierde-niveaucategorieën, elk met een korte definitie van de categorie, met inclusies en exclusies om te helpen bij de selectie van de juiste codering.

Definities

De ICF geeft operationele definities in tegenstelling tot ‘vaktaal-’ of ‘leken-definities’. Deze definities beschrijven de essentiële kenmerken van elk domein (d.w.z. de hoedanigheden, eigenschappen en relaties) en bevatten ook informatie over datgene wat bij elke categorie is inbegrepen of uitgesloten. De definities bevatten bovendien vaak gebruikte ankerpunten voor de gegevensvastlegging, de toepassing in surveys en vragenlijsten, of, anderszins, voor de resultaten van meetinstrumenten die met ICF-termen worden gecodeerd. Bijvoorbeeld de gezichtsscherpte wordt gedefinieerd in termen van monoculaire en binoculaire gezichtsscherpte van dichtbij of in de verte op een zodanige wijze dat de ernst van het gezichtsscherpteprobleem gecodeerd kan worden als geen, licht, matig, ernstig of totaal.

Inclusies

Inclusies treft men aan na de definitie van vele categorieën. Ze zijn een gids voor de inhoud van de categorie en ze zijn niet uitputtend bedoeld. In het geval van items van het tweede niveau⁵⁰ bestaan de inclusies uit alle genoemde items van het derde niveau.

Exclusies

Exclusies treft men aan wanneer, ten gevolge van de overeenkomsten met een andere term, het gebruik wellicht problemen oplevert. Je zou bijvoorbeeld kunnen denken dat de categorie ‘toiletgang’ mede inhoudt de categorie ‘verzorgen van delen van het lichaam’. Om echter tussen beide onderscheid te kunnen maken, wordt de ‘toiletgang’ uitgesloten van de categorie d520 ‘verzorgen van delen van het lichaam’ en gecodeerd met d530.

Anders gespecificeerd

Aan het eind van elke reeks items van het derde of vierde niveau en aan het eind van elk hoofdstuk staan ‘anders gespecificeerd’-categorieën (altijd te herkennen aan het eindcijfer 8). Deze bieden de gelegenheid die aspecten van het functioneren te coderen die niet bij een van de andere gespecificeerde categorieën zijn inbegrepen. Wanneer ‘anders gespecificeerd’ wordt gebruikt, dient de gebruiker het nieuwe item in een aanvullende lijst te noteren.

---

⁴⁹ Een blok als geheel wordt afgesloten met een item waarvan de code eindigt op een 9, om de niet of anders gespecificeerde gegevens behorende tot dat blok gezamenlijk te kunnen coderen.

⁵⁰ I.c. de items van het derde niveau zijn de inclusies op het tweede niveau terwille van de korte versie die niet dieper gaat dan het tweede niveau.

Niet gespecificeerd

De laatste categorie in elke reeks items van het derde of vierde niveau is een ‘niet gespecificeerde’ categorie die de gelegenheid biedt aspecten te coderen die binnen de groep passen maar waarover onvoldoende informatie is om deze aan een meer specifieke categorie toe te wijzen. Deze codering heeft dezelfde betekenis als de term van het tweede of derde niveau direct erboven, zonder enige aanvullende informatie. (Voor blokken zijn de anders en niet gespecificeerde termen verenigd in een enkel item, altijd te herkennen aan het eindcijfer 9.)

Typeringen

De ICF-coderingen vereisen dat één of meer typeringen worden gebruikt die bijvoorbeeld de ernst van het desbetreffende probleem aangeven. Typeringen worden gecodeerd met één, twee of drie decimale getallen achter een decimale punt. Het gebruik van een codering dient te worden vergezeld door ten minste één typering. Zonder typeringen hebben coderingen op zichzelf geen betekenis. (in de regel betekent een onvolledige codering de afwezigheid van een probleem: -xxx.00).

De eerste typering, zowel voor functies en anatomische eigenschappen als voor activiteiten en participatie (d.w.z. de typering van uitvoering en vermogen), en voor externe factoren beschrijven de mate waarin er een probleem bestaat in de desbetreffende component.

Alle componenten zijn volgens dezelfde schaal gekwantificeerd. Een probleem hebben kan betekenen een stoornis, beperking of belemmerende factor, afhankelijk van het begrip. De bijpassende kwalificatie, zoals weergegeven in onderstaande tussen haakjes geplaatste woorden, dient in overeenstemming met het betreffende domein van classificatie te worden gekozen:

xxx.0	GEEN probleem	(geen, afwezig, verwaarloosbaar ...)	0 - 4%
xxx.1	LICHT probleem	(gering, laag ...)	5 - 24%
xxx.2	MATIG probleem	(tamelijk ...)	25 - 49 %
xxx.3	ERNSTIG probleem	(aanzienlijk, hoog, sterk...)	50 - 95 %
xxx.4	VOLLEDIG probleem	(totaal ...)	96 - 100%
xxx.8	niet gespecificeerd		
xxx.9	niet van toepassing		

Door middel van onderzoek zullen meetinstrumenten moeten worden ontwikkeld die deze kwantificering op uniforme wijze gebruiken. Er zijn brede reeksen percentages gemaakt voor het geval dat gekijkte meetinstrumenten of andere standaarden beschikbaar zijn om de stoornis, de beperking, het probleem in de uitvoering of de belemmerende factor te kwantificeren. Als bijvoorbeeld ‘geen probleem’ of ‘volledig probleem’ wordt gecodeerd, mag dit een foutenmarge hebben tot 5%. Een ‘matig probleem’ reikt niet verder dan de helft van de schaal van een volledig probleem. De percentages moeten in de verschillende domeinen worden gekijkt met populatiestandaarden uitgedrukt in percentielen.

In het geval van externe factoren kan de eerste typering ook gebruikt worden voor de meting van positieve aspecten in de omgeving, i.c. de ondersteunende factoren. Om deze aan te geven kan dezelfde 0-4-schaal worden gebruikt, waarbij de decimale punt vervangen wordt door een +-teken: bijvoorbeeld het construct e110+2. Externe factoren kunnen ofwel worden gecodeerd in relatie tot elk begrip, ofwel zonder relatie tot een construct. Het eerstgenoemde is te prefereren omdat het de desbetreffende beïnvloeding duidelijker aangeeft.

Additionele typering

Voor verschillende gebruikers kan het van belang zijn om andere soorten informatie aan het coderen van elk item toe te voegen. Er is een hele reeks van aanvullende typering die nuttig kunnen zijn zoals verderop zal worden aangegeven.

Het coderen van neutrale/positieve aspecten

Desgewenst kunnen voor de gebruiker codeerscalen ontwikkeld worden om neutrale en positieve aspecten van het functioneren vast te leggen:

neutraal/positief	negatief
functies en anatomische eigenschappen	stoornissen
activiteiten	beperkingen
participatie	participatieproblemen

2. Algemene codeerregels

Bij verschillende gebruikswijzen van de classificatie zijn de volgende regels van belang voor het verkrijgen van correcte informatie.

Profielen: de serie coderingen voor een individu

De ICF typeert (gezondheids)toestanden door toekenning van een serie coderingen die het beste iemands functioneringsprofiel beschrijven. De ICF is geen ‘gebeurtenissenclassificatie’ zoals de ICD-10 waarin een enkele codering een bepaald gezondheidsprobleem typeert. Aangezien iemands functioneren altijd beïnvloed kan worden op verschillende niveaus, moet de gebruiker altijd alle componenten van de classificatie in beschouwing nemen, zowel functies en anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie als externe factoren. Al zullen in de praktijk bij elk contact niet alle mogelijke coderingen worden gebruikt, gebruikers zullen wel – afhankelijk van de aard van het contact – de voor hun doel meest belangrijke coderingen uitkiezen om een bepaalde gezondheidservaring te beschrijven.

Het coderen van gegevens die het gezondheidsprobleem betreffen

De gecodeerde informatie is altijd in de context van een gezondheidsprobleem. Informatie die iemands keuze weergeeft maar geen verband houdt met een probleem met het functioneren in samenhang met een gezondheidsprobleem, moet niet worden gecodeerd. Als iemand bijvoorbeeld besluit niet aan nieuwe relaties met de burens te beginnen om andere redenen dan in het kader van zijn of haar gezondheid, is het niet juist het item d7200 ‘Aangaan van relaties’ te gebruiken. Als iemands beslissing verband houdt met een gezondheidsprobleem (bijv. een depressie), dan dient de codering wel te worden toegepast.

Gegevens die iemands gevoel van betrokkenheid of satisfactie met het niveau van functioneren weergeven, zijn momenteel niet met de ICF te coderen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of het coderen van deze gegevens met een aanvullende typering kan gebeuren.

Slechts die aspecten van iemands functioneren behoren te worden gecodeerd die binnen een bepaald tijdsbestek van belang zijn. Aspecten die verband houden met een eerder contact en nu niet meer van belang zijn, behoeven niet te worden vastgelegd.

Het coderen van enkel de gegevens

Hiermee wordt bedoeld dat de gebruiker bij het coderen van een gegeven niet meteen een conclusie trekt over het verband met een stoornis in een functie of anatomische eigenschap, een beperking in activiteit of een participatieprobleem. Als iemand bijvoorbeeld een beperking heeft in het zich voortbewegen, is het niet juist te veronderstellen dat de desbetreffende een stoornis heeft in bewegingsfuncties. Zo is de veronderstelling ook ongegrond dat iemand met een beperkt vermogen om zich voort te bewegen in de uitvoering ervan een probleem zou hebben. De gebruiker moet de gegevens over zowel functies en anatomische eigenschappen als vermogen en uitvoering afzonderlijk verwerven. (Soms, zoals bij mentale functies, moeten deze gegevens uit andere waarnemingen worden afgeleid omdat de desbetreffende functie niet rechtstreeks kan worden waargenomen.)

Het coderen van gespecificeerde informatie

Er moet zo gespecificeerd mogelijk worden vastgelegd door het toekennen van de meest geschikte ICF-categorie. De meest gespecificeerde codering bij bijvoorbeeld nachtblindheid is b21020 Lichtgevoeligheid. Als dit detailniveau om een of andere reden niet kan worden toegepast, kan in plaats daarvan de daarmee corresponderende ‘hogere’ codering in de hiërarchie worden gebruikt (in dit geval b2102 Kwaliteit van visus, b210 Visuele functies, of b2 Sensorische functies en pijn).

Om de juiste codering gemakkelijk en snel te vinden wordt (in de Engelse versie van de ICF) aanbevolen de ICF-browser⁵¹ te gebruiken, die een zoekfunctie verschaft op de elektronische index van de volledige versie van de classificatie. Ook kan de alfabetische index worden gebruikt.

3. Codeerconventies voor externe factoren

Voor het coderen van de externe factoren zijn drie codeerconventies te gebruiken:

Conventie 1

De externe factoren worden apart gecodeerd zonder deze coderingen in verband te brengen met functies en anatomische eigenschappen of activiteiten en participatie.

Functies	_____
Anatomische eigenschappen	_____
Activiteiten en participatie	_____
Externe factoren	_____

Conventie 2

De externe factoren worden bij elke component gecodeerd.

Functies	_____	E-codering	_____
Anatomische eigenschappen	_____	E-codering	_____
Activiteiten en participatie	_____	E-codering	_____

Conventie 3

De externe factoren worden bij elk item gecodeerd voor de typering van vermogen en uitvoering in de component Activiteiten en participatie.

Typering van de uitvoering	_____	E-codering	_____
Typering van het vermogen	_____	E-codering	_____

⁵¹ De ICF-browser kan zonder kosten worden opgehaald van de ICF-website: <http://www.who.int/classification/icf>

4. Specifieke codeerregels per component

4.1 Het coderen van functies

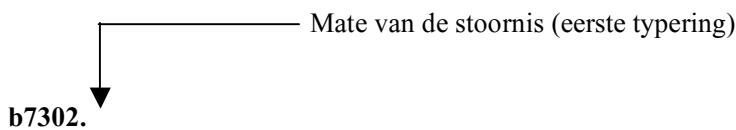
Definitie

Functies zijn de fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme. **Stoornissen** zijn afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Het gebruik van de typering voor functies

Functies worden gecodeerd met een typering die de mate of omvang van de stoornis aangeven. De aanwezigheid van een stoornis is vast te stellen als sprake is van een verlies of ontbreken, een vermindering, een aanvulling of toevoeging, een afwijking.

Een van de mogelijke stoornissen van iemand met hemiparese kan worden beschreven met de code b7302 Sterkte van spieren in één lichaamszijde.

Als eenmaal een stoornis aanwezig is, dan kan de ernst ervan worden bepaald door hiervoor de algemene typering te gebruiken.

Bijvoorbeeld:

b7302.1	LICHTE stoornis van de sterkte van spieren in één lichaamszijde	(5-24%)
b7302.2	MATIGE stoornis van de sterkte van spieren in één lichaamszijde	(25-49%)
b7302.3	ERNSTIGE stoornis van de sterkte van spieren in één lichaamszijde	(50-95%)
b7302.4	VOLLEDIGE stoornis van de sterkte van spieren in één lichaamszijde	(96-100%)

De afwezigheid van een stoornis (volgens een tevoren vastgestelde drempel) wordt aangegeven met de waarde '0' voor de algemene typering. Bijvoorbeeld

b7302.0 GEEN stoornis in de sterkte van spieren in één lichaamszijde

Als er niet voldoende informatie is om de ernst van de stoornis aan te geven, moet de waarde '8' worden gebruikt. Als iemands dossier bijvoorbeeld vermeldt dat de desbetreffende lijdt aan spierslaptte aan de rechter lichaamszijde zonder verdere details, dan is de volgende codering toe te passen:

b7302.8 Stoornis van de sterkte van spieren in één lichaamszijde, niet gespecificeerd

Er kunnen zich situaties voordoen waarin het niet juist is een bepaalde codering toe te passen. De codering b650 Functies gerelateerd aan menstruatie is niet van toepassing voor vrouwen voor of na een bepaalde leeftijd (premenarche of postmenopause). Voor deze gevallen wordt de waarde '9' aangegeven.

b650.9 Functies gerelateerd aan menstruatie, niet van toepassing

De samenhang tussen functies en anatomische eigenschappen

De classificaties van functies en anatomische eigenschappen zijn parallel aan elkaar ontworpen. Als een functiecodering wordt gebruikt, dient de gebruiker na te gaan of de codering van de daarmee overeenkomende anatomische eigenschap van toepassing is. Functies betreffen basale zintuigen zoals ‘visuele en verwante functies b210-b229’ en hun anatomische correlaten bestaan in de vorm van de ‘anatomische eigenschappen van het oog s210-s230’.

De relaties tussen stoornissen

Stoornissen kunnen leiden tot andere stoornissen; de spiersterkte kan bijvoorbeeld de bewegingsfuncties verstoren, de hartfuncties kunnen verband houden met ademhalingsfuncties, de waarneming kan dat doen met denken.

Het herkennen van stoornissen

Bij stoornissen die niet altijd rechtstreeks kunnen worden waargenomen (zoals mentale functies) kan de gebruiker tot de stoornis besluiten op basis van gedragsobservatie. In een klinische setting kan het geheugen bijvoorbeeld gemeten worden met gestandaardiseerde testen en ofschoon het feitelijk niet mogelijk is de functie van iemands brein waar te nemen, is het dan gerechtvaardigd te veronderstellen dat de mentale functies van het geheugen gestoord zijn.

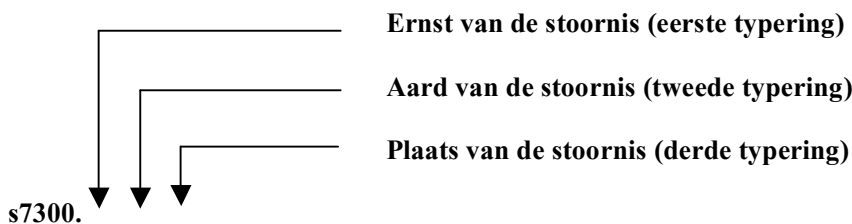
4.2 Het coderen van anatomische eigenschappen

Definitie

Anatomische eigenschappen betreffen anatomische kenmerken van het lichaam zoals van organen, ledematen en hun componenten. **Stoornissen** zijn problemen in functie of anatomische eigenschap zoals een significante afwijking of een ontbreken.

Het gebruiken van typeringen voor het coderen van anatomische eigenschappen

Anatomische eigenschappen worden gecodeerd met drie typeringen. De eerste beschrijft de ernst of omvang van de stoornis, de tweede wordt gebruikt om de aard van de verandering aan te geven en de derde geeft de plaats van de stoornis aan.

De waarden van drie typeringen zijn onder woorden gebracht in tabel 1.

Tabel 1. Schaalwaarden van de typeringen voor anatomische eigenschappen

eerste typering Ernst van de stoornis	tweede typering Aard van de stoornis	derde typering Plaats van de stoornis
0 GEEN stoornis	0 = geen verandering in anatomische eigenschap	0 meer dan één regio
1 LICHTE stoornis	1 = volledige afwezigheid	1 rechts
2 MATIGE stoornis	2 = gedeeltelijke afwezigheid	2 links
3 ERNSTIGE stoornis	3 = extra deel	3 beiderzijds
4 VOLLEDIGE stoornis	4 = afwijkende dimensies	4 voorzijde
8 niet gespecificeerd	5 = discontinuïteit	5 achterzijde
9 niet van toepassing	6 = afwijkende positie	6 proximaal
	7 = kwalitatieve veranderingen in anatomische eigenschap, met inbegrip van het ophopen van vocht	7 distaal
	8 niet gespecificeerd	8 niet gespecificeerd
	9 niet van toepassing	9 niet van toepassing

4.3 Het coderen van activiteiten en participatie

Definities

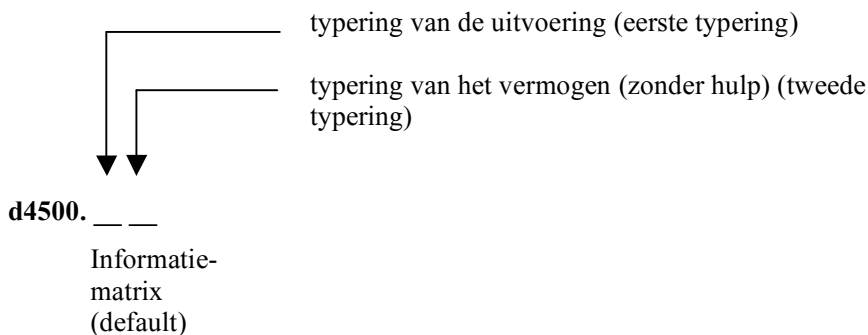
Activiteiten zijn alle onderdelen van het menselijk handelen. **Participatie** is iemands deelname aan het maatschappelijk leven. **Beperkingen** zijn moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

Participatieproblemen zijn problemen die iemand heeft met het deelnemen aan het maatschappelijk leven.

De component ‘activiteiten en participatie’ bestaat uit één lijst van domeinen.

Het gebruiken van de typeringen van vermogen en uitvoering

Activiteiten en participatie worden gecodeerd met twee typeringen – die van de uitvoering bezet het eerste cijfer na de punt en die van het vermogen bezet het tweede cijfer na de punt.

De **typering van de uitvoering** beschrijft wat iemand – met eventueel gebruikte hulp(middelen) – in zijn/haar bestaande omgeving doet. Omdat die omgeving de maatschappelijke context inbrengt, kan de uitvoering zoals door deze typering vastgelegd ook worden begrepen als ‘deelname aan een levenssituatie’ of ‘de ervaring van wat beleefd wordt’ van mensen in de huidige context waarin ze leven. Deze context houdt de externe factoren in – alle aspecten van de fysieke en sociale wereld en de wereld van attitudes. De kenmerken van de bestaande omgeving kunnen met behulp van de externe factoren worden gecodeerd.

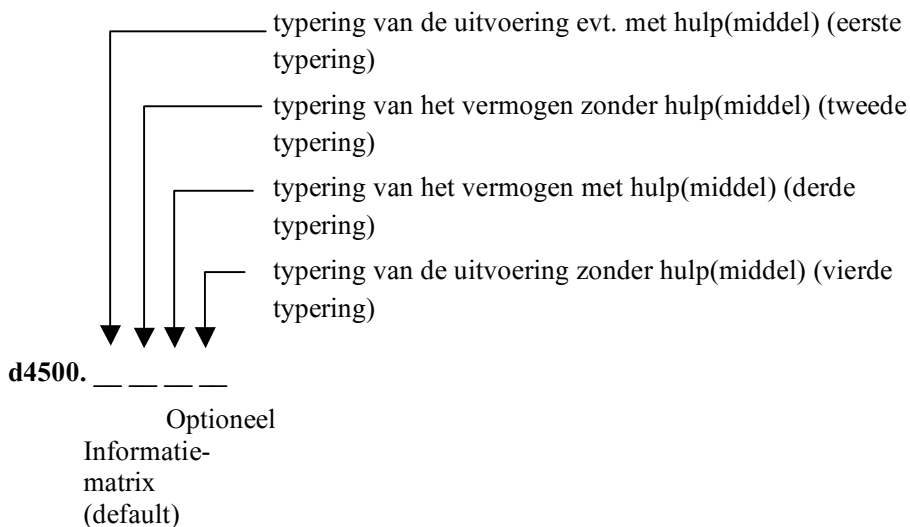
De **typering van het vermogen** beschrijft iemands vermogen een taak of een handeling uit te voeren.

Dit construct heeft ten doel het meest waarschijnlijke niveau van functioneren aan te geven dat iemand kan bereiken in een bepaald domein op een bepaald moment. Voor het vaststellen van iemands volledige vermogen is een ‘gestandaardiseerde’ omgeving nodig om de wisselende invloed van verschillende omgevingen op iemands vermogen te neutraliseren. Deze gestandaardiseerde omgeving kan (a) een feitelijk aanwezige omgeving zijn die gewoonlijk wordt gebruikt voor de vaststelling van het vermogen in een testsituatie, of (b) ingeval dit niet mogelijk is, een aangenomen omgeving waarvan denkkelijk een uniforme invloed uitgaat. Deze omgeving kan de ‘uniforme’ of ‘standaard’omgeving worden genoemd. Het vermogensconstruct

geeft dus iemands aan de omgeving aangepaste vermogen weer. Deze aanpassing moet dezelfde zijn voor iedereen in alle landen ten einde internationale vergelijkingen toe te staan. De verschijnselen van de uniforme of standaardomgeving kunnen meer precies worden gecodeerd door de externe factoren te gebruiken, zie bijlage 2, paragraaf 3, conventie 3. Het gat tussen de uitvoering en het vermogen kan het verschil weergeven tussen de invloeden van de huidige en de uniforme omgeving en verschaft aldus een nuttige richtlijn over wat er aan iemands omgeving al is gedaan of kan worden gedaan om de uitvoering te bevorderen. De typering van het vermogen zonder hulpmiddel of hulp wordt gebruikt om iemands werkelijke vermogen te beschrijven zonder daarin versterkt te worden door een hulpmiddel of door persoonlijke hulp. Aangezien de typering van de uitvoering iemands huidige omgeving betreft, kan de aanwezigheid van hulpmiddelen of persoonlijke hulp of belemmerende factoren rechtstreeks worden waargenomen. De aard van de ondersteunende of de belemmerende factor kan worden beschreven door de classificatie van externe factoren te gebruiken (conventie 3).

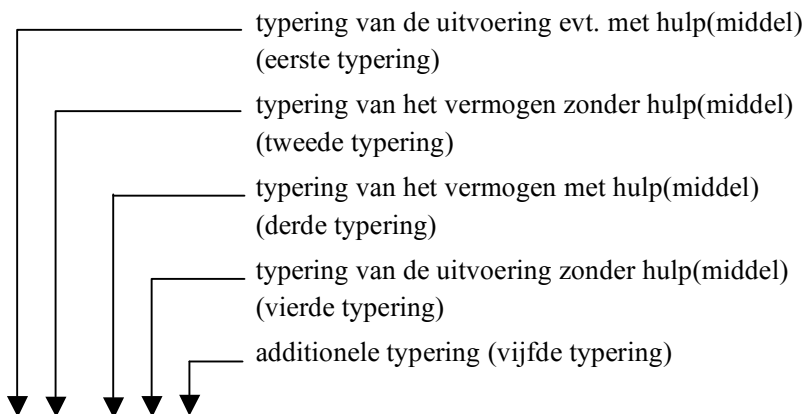
Optionele typering

De derde en vierde (optionele) typering geven gebruikers de mogelijkheid om het vermogen met hulp te coderen en de uitvoering zonder hulp.

Aanvullende typering

Het vijfde cijfer is gereserveerd voor een typering die wellicht later wordt ontwikkeld, zoals de typering betreffende de subjectieve satisfactie.

d4500. _ _ _ _ _

Informatie-optioneel aanvullend (in
matrix ontwikkeling)
(default)

De typering van het vermogen en de uitvoering kunnen beide worden gebruikt met en zonder hulpmiddelen of persoonlijke hulp volgens de volgende schaal:

xxx.0	GEEN moeite
xxx.1	LICHTE moeite
xxx.2	MATIGE moeite
xxx.3	ERNSTIGE moeite
xxx.4	VOLLEDIGE moeite
xxx.8	niet gespecificeerd
xxx.9	niet van toepassing

Wanneer de typering van de uitvoering of die van het vermogen te gebruiken?

Elke typering kan worden gebruikt voor elk van de categorieën in de lijst. Maar de informatie die daarmee wordt overgebracht, verschilt. Als beide typering worden gebruikt, is het resultaat een aggregatie van twee constructen, dat wil zeggen:

d4500. 2 1 → **d4500. 2 _**
d4500._ 1

Als slechts één typering is gebruikt, moet de ongebruikte ruimte niet met 8 of 9 worden ingevuld, want het betreft hier werkelijk vastgestelde waarden die al of niet gebruikt worden.

Voorbeelden van de toepassing van de eerste twee typering

d4500 Lopen van korte afstanden

Voor de **typering van de uitvoering** verwijst dit domein naar het te voet ergens komen in iemands huidige omgeving, mogelijk met verschillende oppervlakken en verschillende condities en met behulp van een stok, looprek, of een ander technisch hulpmiddel. Van iemand die zijn been verloor in een bedrijfsongeval, sindsdien een stok gebruikt en matige moeite heeft met het lopen van korte afstanden omdat de stoepen in de buurt heel steil en glad zijn, kan bijvoorbeeld worden gecodeerd:

d4500.2 _ matige beperking in de uitvoering van het lopen van korte afstanden

Voor de **typering van het vermogen** verwijst dit domein naar het te voet ergens komen zonder hulp. Om de wisselende invloed van verschillende omgevingen te neutraliseren wordt het vermogen vastgesteld in een ‘gestandaardiseerde’ omgeving. Deze omgeving kan (a) een feitelijk aanwezige omgeving zijn die gewoonlijk wordt gebruikt voor de vaststelling van het vermogen in een testsituatie, of (b) ingeval dit niet mogelijk is, een aangenomen omgeving waarvan denkkelijk een uniforme invloed uitgaat. Het werkelijke vermogen van bovengenoemde persoon om zonder stok in een gestandaardiseerde omgeving korte afstanden te lopen (zoals op vlakke en niet gladde oppervlakken) zal heel beperkt zijn. Aldus kan dit vermogen als volgt worden gecodeerd:

d4500._ 3 ernstige beperking in vermogen van het lopen van korte afstanden

Gebruikers van de typering van het vermogen en de uitvoering die de huidige of gestandaardiseerde omgeving willen specificeren moeten de classificatie van externe factoren benutten (zie codeerconventie 3 voor externe factoren).

4.4 Het coderen van de externe factoren

Definitie:

Externe factoren vormen de fysieke en sociale omgeving waarin mensen leven.

Gebruik van externe factoren

Externe factoren zijn een afzonderlijke component van de classificatie. Deze factoren moeten in ogenschouw worden genomen bij elke dimensie en worden gecodeerd volgens een van de eerder beschreven conventies.

Externe factoren worden gecodeerd vanuit het perspectief van de persoon waarvan de situatie wordt beschreven. Verlaagde stoepranden moeten bijvoorbeeld worden gecodeerd als een ondersteunende factor voor een rolstoelgebruiker maar als een belemmerende factor voor iemand die blind is.

De typering geeft de mate aan waarin een factor ondersteunend is of een belemmerende factor vormt. Bij de beslissing of een bepaalde externe factor

ondersteunend is of een belemmerende factor vormt moeten verschillende overwegingen in acht worden genomen. De codeur moet de te coderen situatie bezien in termen van de frequentie, duur en veranderlijkheid van het probleem, en de standvastigheid, toegankelijkheid, uniformiteit, aanpasbaarheid en kwaliteit van de externe factor. Een externe factor kan ondersteunend worden door de aanwezigheid ervan (de beschikbaarheid van een dienst) of de afwezigheid ervan (er is geen wet die iemand met een psychische ziekte ervan kan weerhouden te trouwen). Anderzijds kan een externe factor een belemmerende factor zijn door de aanwezigheid ervan (negatieve attitudes tegenover mensen met functioneringsproblemen) of de afwezigheid ervan (het niet beschikbaar zijn van een dienst).

De typering moet worden gecodeerd op grond van een algehele beoordeling of een externe factor ondersteunend is of een belemmerende factor door met alle van belang zijnde overwegingen rekening te houden. Verdere differentiatie van de externe factoren en hun rol bij het functioneren en de problemen daarmee vereist meer onderzoek.

In een aantal gevallen kunnen bepaalde reeksen externe factoren worden samengevat in een enkele term, zoals armoede, ontwikkeling, agrarische of stedelijke setting, sociaal kapitaal enzovoort.

Deze samenvattende termen zijn zelf niet te vinden in de classificatie. Het is beter dat de codeur de samenstellende deelfactoren codeert. Opnieuw lijkt er meer onderzoek nodig om vast te stellen of er heldere en duurzame reeksen externe factoren zijn waaruit elk van de samenvattende termen bestaat.

Eerste typering

De volgende negatieve en positieve schalen geven de mate weer waarin een externe factor als een belemmerende factor werkt of als een ondersteunende factor. Een punt duidt enkel op een belemmerende factor, het +-teken daarentegen duidt op een ondersteunende factor, zoals hieronder te zien is:

xxx.0 GEEN belemmerende factor	xxx+0 GEEN ondersteunende factor
xxx.1 LICHT belemmerende factor	xxx+1 LICHT ondersteunende factor
xxx.2 MATIG belemmerende factor	xxx+2 MATIG ondersteunende factor
xxx.3 AANZIENLIJK belemmerende factor	xxx+3 AANZIENLIJK ondersteunende factor
xxx.4 VOLLEDIG belemmerende factor	xxx+4 VOLLEDIG ondersteunende factor
xxx.8 belemmerende factor niet gespecificeerd	xxx+8 ondersteunende factor niet gespecificeerd
xxx.9 niet van toepassing	xxx+9 niet van toepassing

Bijlage 3

Het mogelijk gebruik van de activiteiten- en participatielijst

De activiteiten- en participatiecomponent is een neutrale lijst van domeinen die verschillende acties en levensgebieden aangeven. Elk domein bevat categorieën die gerangschikt worden van algemeen naar gedetailleerd zoals wordt weergegeven in het codeersysteem (d.w.z. het domein van *Mobiliteit*, Hoofdstuk 4, bevat categorieën als *Lopen*, d450, en daaronder het meer specifieke item, *Lopen van korte afstanden*, d4500). De lijst van activiteiten- en participatiedomeinen beslaat het complete menselijk functioneren dat zowel op individueel als op maatschappelijk niveau kan worden gecodeerd.

Zoals in de inleiding op blz. 19 aangegeven, kan deze lijst op verschillende opties worden gebruikt die de specifieke noties van ‘activiteit’ en ‘participatie’ weergeven die in de ICF als volgt zijn gedefinieerd:

In de context van de gezondheid
zijn **activiteiten** onderdelen van het menselijk handelen en
is **participatie** iemands deelname aan het maatschappelijk leven.

Voor het coderen zijn er vier alternatieve manieren om de relatie tussen activiteiten en participatie in termen van de lijst van domeinen te structureren⁵²:

- (1) Een codestelsel van domeinen van activiteiten onderscheiden van dat van participatie (geen overlap)

Een bepaalde reeks categorieën wordt alleen gecodeerd als activiteiten (d.w.z. de taken en handelingen die iemand uitvoert) en een andere reeks alleen als participatie (d.w.z. het deelnemen aan levenssituaties), de twee reeksen sluiten elkaar dus wederzijds uit. In deze optie wordt de benaming van reeksen a-categorieën en p-categorieën bepaald door de gebruiker. Elke categorie is óf een activiteit óf een participatie-item, maar niet beide. De domeinen kunnen bijvoorbeeld als volgt worden ingedeeld:

a1	Leren en het toepassen van kennis	
a2	Algemene taken en uitvoeringseisen	
a3	Communicatie	
a4	Mobiliteit	
		p5 Zelfverzorging
		p6 Huiselijk leven
		p7 Tussenmenselijke interacties
		p8 Belangrijkste levensterreinen
		p9 Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

⁵² Redactioneel: Dit laat onverlet de mogelijkheid om ook begripsmatig onderscheid te maken tussen de dimensies van activiteiten en participatie, bijvoorbeeld door de huidige component (activiteiten en participatie) te beschouwen als lijst van activiteiten en een afzonderlijke participatielijst vast te stellen als aanvulling op de ICF.

Het coderen geschiedt hierbij als volgt:

- a categorie codering $q_p q_c$ (een categorie beschouwd als activiteit)
- p categorie codering $q_p q_c$ (een categorie beschouwd als participatie-item)

(q_p = de typering van de uitvoering en q_c = de typering van het vermogen).

Als de typering van de uitvoering wordt gebruikt, wordt de categorie – of deze nu een activiteit of een participatie-item zou zijn – geïnterpreteerd in termen van het construct van de uitvoering; als de typering van het vermogen wordt gebruikt, wordt een vermogensconstruct gebruikt om de categorie te interpreteren, opnieuw ongeacht of deze nu een activiteit of een participatie-item zou zijn.

Deze optie (1) biedt aldus de volledige informatiematrix zonder enige redundantie of overlap.

- (2) Gedeeltelijke overlap tussen het stelsel van domeinen van activiteiten en dat van participatie

Bij dit alternatief kan een stel categorieën én als activiteit én als participatie-item worden gezien.

Bijvoorbeeld

a1	Leren en het toepassen van kennis		
a2	Algemene taken en uitvoeringseisen		
a3	Communicatie	p3	Communicatie
a4	Mobiliteit	p4	Mobiliteit
a5	Zelfverzorging	p5	Zelfverzorging
a6	Huiselijk leven	p6	Huiselijk leven
		p7	Tussenmenselijke interacties
		p8	Belangrijkste levensterreinen
		p9	Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

Het coderen geschiedt hierbij als volgt:

Er is een beperking hoe categorieën hierbij kunnen worden gecodeerd. Een categorie binnen de ‘overlap’ kan geen verschillende waarden hebben voor dezelfde typering (zowel de eerste typering voor de uitvoering als de tweede typering voor het vermogen), dat wil zeggen:

a categorie. 1 _   *of*   a categorie. _ 1
 p categorie. 2 _   p categorie. _ 2

Een gebruiker die deze optie kiest is van mening dat de coderingen in de overlapcategorieën verschillende dingen betekenen als ze als activiteit dan wel als participatie worden gecodeerd. Er moet echter een enkele codering worden ingevuld in de ICF-informatiematrix voor deze typering.

- (3) Gedetailleerde categorieën als activiteiten en hoofdcategorieën als participatie met of zonder overlap

Een andere benadering voor het toepassen van de definities van activiteiten en participatie op de domeinen beperkt participatie tot de meer algemene of ruim gedefinieerde categorieën binnen een domein (d.w.z. de categorieën van het eerste indelingsniveau zoals de hoofdstuktitels) en beschouwt de meer gedetailleerde categorieën als activiteiten (d.w.z. categorieën van het derde of vierde niveau). Deze benadering verdeelt de categorieën binnen een aantal of alle domeinen in termen van een meer globaal onderscheid versus een meer gedetailleerd onderscheid. De gebruiker kan enkele domeinen volledig tot de activiteiten rekenen (d.w.z. op alle niveaus) of volledig tot participatie. Zo kan bijvoorbeeld d4550 kruipen worden opgevat als een activiteit terwijl d455 voortbewegen kan worden opgevat als een participatie-item.

Deze toepassing kan zich in twee vormen voordoen: a. er is geen ‘overlap’, d.w.z. als een item een activiteit is, is het geen participatie-item; b. er kan sprake zijn van overlap omdat een aantal gebruikers de hele lijst voor activiteiten kan gebruiken en enkel de ruim gedefinieerde (hoofdstuk)titels voor participatie.

Het coderen geschiedt hierbij als volgt:

overeenkomstig optie (1), of optie (2).

- (4) Gebruik van dezelfde domeinen voor activiteiten en participatie, met een volledige overlap van domeinen

In deze optie kunnen alle domeinen in de ‘activiteiten en participatie’-lijst worden gezien als een activiteit en als een participatie-item. Elke categorie kan worden geïnterpreteerd als individueel functioneren (activiteit) en als maatschappelijk functioneren (participatie).

Zo kan *spreken (d 330)* bijvoorbeeld worden gezien als een activiteit en als een participatie-item. Iemand zonder stembanden kan spreken door een hulpmiddel te gebruiken. Door de typering van *vermogen en uitvoering* toe te passen kan van iemand worden vastgelegd:

Eerste typering

Matige moeite in de uitvoering (misschien vanwege externe factoren zoals stress of de attitude van andere mensen) → .2_

Tweede typering

Ernstige moeite in het vermogen zonder hulpmiddel → ._3

Derde typering

Lichte moeite in het vermogen met hulpmiddel → .__1

Volgens de ICF-informatiematrix moet de situatie van de desbetreffende worden gecodeerd als:

d330.231

Volgens optie 4 kan deze situatie ook worden gecodeerd als:

a330.231

p330.2

In optie 4 worden twee typeringen gebruikt – voor zowel de uitvoering als het vermogen; er zijn twee waarden voor dezelfde cel in de ICF-informatiematrix: een voor activiteit en een voor participatie. Als deze waarden dezelfde zijn is er geen conflict maar wel redundantie. Maar bij verschillende waarden moeten gebruikers een beslissingsregel ontwikkelen voor het coderen in de informatiematrix, omdat de officiële WHO-codeerregel is:

d categorie. q_p q_c

Deze redundantie is mogelijk op te lossen door de typering van het vermogen als activiteit en de typering van de uitvoering als participatie-item te beschouwen.

Een andere mogelijkheid is de ontwikkeling van een aanvullende typering voor participatie die slaat op ‘deelname aan het maatschappelijk leven’.

Naar verwachting zal met het doorlopend gebruik van de ICF en de ontwikkeling van empirische gegevens duidelijk worden welke van de bovengenoemde opties de voorkeur verdient volgens de verschillende gebruikers van de classificatie. Empirisch onderzoek zal bovendien leiden tot een meer heldere operationalisatie van deze noties.

Gegevens hoe de noties van activiteit en participatie worden gebruikt in verschillende situaties, in verschillende landen en voor verschillende doeleinden kunnen worden ontwikkeld voor een verdere bijstelling van het codeerschema.

Bijlage 4

Voorbeelden van casussen

Onderstaande voorbeelden tonen de toepassing van ICF-begrippen bij verschillende casussen. Gehoopt wordt dat ze gebruikers zullen helpen de bedoeling en toepassing van de classificatiebegrippen te begrijpen. Voor verdere details wordt men verwezen naar WHO-trainingshandleidingen en -cursussen.

Een stoornis zonder probleem in vermogen en uitvoering:

Een kind dat zonder vingernagel is geboren. Deze misvorming is een stoornis in een anatomische eigenschap, maar doorkruist niet de handfunctie van het kind of de activiteiten die het met die hand kan doen; er is dus geen probleem in het vermogen. Er is ook geen uitvoeringsprobleem – zoals het spelen met andere kinderen zonder geplaagd te worden of te worden buitengesloten van het spel – vanwege de misvorming. Het kind heeft dus geen probleem in vermogen of uitvoering.

Een stoornis zonder probleem in vermogen maar wel met een uitvoeringsprobleem:

Een kind met diabetes heeft een stoornis in functie, de alvleesklier produceert onvoldoende insuline. Diabetes kan onder controle worden gebracht door medicatie (d.w.z. insuline). Als de fysieke functie (het insulineniveau) onder controle is, zijn er geen problemen in het vermogen in verband met de lichamelijke stoornis. Maar het kind met diabetes zal waarschijnlijk een uitvoeringsprobleem ervaren wanneer het, omdat het geen suiker kan eten, niet kan mee-eten bij kennissen of vriendjes. Het ontbreken van geschikt voedsel zal een belemmerende factor scheppen. Het kind zal in de huidige omgeving minder participeren, tenzij stappen worden ondernomen om geschikt voedsel te verschaffen.

Een ander voorbeeld betreft een persoon met vitiligo in het gelaat zonder verdere lichamelijke klachten. Dit cosmetische probleem leidt niet tot problemen in het vermogen. Maar iemand kan leven in een omgeving waarin vitiligo ten onrechte voor lepra wordt gehouden en als besmettelijk wordt beschouwd. In die omgeving kan dit tot significante uitvoeringsproblemen in sociale relaties leiden door de externe belemmerende factor van negatieve attitudes.

Een stoornis met problemen in het vermogen en – afhankelijk van de omstandigheden – met al of niet uitvoeringsproblemen:

Een significante variatie in intellectuele ontwikkeling is een mentale stoornis. Deze kan leiden tot problemen in sommige vermogens. Externe factoren kunnen de mate van iemands uitvoering op verschillende levensterreinen beïnvloeden. Een kind met deze mentale stoornis kan bijvoorbeeld weinig nadeel ondervinden in een gecontroleerde omgeving waarin een reeks van

eenvoudige, zich herhalende maar noodzakelijke taken vervuld moeten worden. In deze omgeving zal het kind tot een goede uitvoering komen in verschillende levenssituaties.

Hetzelfde kind, opgroeiend in een competitieve omgeving met hoge verwachtingen betreffende het leren, kan in vergelijking tot het eerste kind uitvoeringsproblemen ervaren in diverse levenssituaties.

Deze casus haalt twee nader te beschouwen aspecten naar voren. De eerste is die van de populatienorm of standaard waarmee iemands functioneren wordt vergeleken, en de tweede is die van de aanwezigheid of afwezigheid van externe factoren die een ondersteunende of belemmerende invloed hebben op dat functioneren.

Een vroegere stoornis zonder problemen in het vermogen maar wel met uitvoeringsproblemen:

Iemand die hersteld is van een acute psychotische episode maar het ‘stigma’ draagt geestelijk ziek te zijn, kan uitvoeringsproblemen ervaren op het domein van zijn of haar beroepsuitoefening of sociaal worden genegeerd door de negatieve attitudes van mensen in zijn of haar omgeving. Iemands betrokkenheid bij het werk en maatschappelijk leven wordt daardoor beperkt.

Verskillende stoornissen en problemen in het vermogen kunnen samengaan met dezelfde uitvoeringsproblemen:

Iemand kan een bepaalde baan niet krijgen omdat de mate van zijn stoornis in spiersterkte, zoals bij quadriplegie, hem belet te voldoen aan bepaalde vereisten van het werk dat moet worden uitgevoerd (bijv. het toetsenbord van een computer gebruiken). De werkplek heeft niet de nodige aanpassingen om iemand te ondersteunen bij de uitvoering van deze werkvereisten (bijv. spraakherkenningssoftware die het toetsenbord vervangt).

Een ander met een minder ernstige quadriplegie die de noodzakelijke werktaken wel kan vervullen, zou de baan niet kunnen krijgen omdat de quota voor het inhuren van mensen met functioneringsproblemen bereikt zijn.

Een derde persoon die in staat is de vereiste werktaken uit te voeren, wordt wellicht niet ingehuurd omdat hij/zij een probleem heeft dat met een rolstoel kan worden opgeheven, maar de werkplek niet per rolstoel bereikbaar is.

Ten slotte zou iemand die een rolstoel gebruikt, kunnen worden ingehuurd en in staat kunnen blijken de werktaken te vervullen, maar hij zou met collega's een uitvoeringsprobleem kunnen hebben omdat de koffiehoek op zijn werk niet toegankelijk is voor rolstoelen. Dit probleem in ‘sociaal netwerken’ op het werk kan de loopbaanontwikkeling in de weg staan.

Alle vier personen ervaren uitvoeringsproblemen op het domein van het werk omdat verschillende externe factoren op hun gezondheidsprobleem of stoornis inwerken. Bij de eerste betreft dit externe belemmerende factoren

zoals een gebrek aan aanpassing van de werkplek en waarschijnlijk negatieve attitudes. De tweede ziet zich gesteld voor negatieve attitudes aangaande werk voor mensen met een handicap. De derde ziet gebrek aan toegankelijkheid van de bebouwde omgeving en de laatste ziet negatieve attitudes aangaande mensen met functioneringsproblemen in het algemeen.

Een vermoede stoornis met aanmerkelijke uitvoeringsproblemen zonder problemen in het vermogen:

Iemand heeft met patiënten gewerkt die AIDS hebben. Hij is overigens gezond maar moet periodiek getest worden op HIV. Hij ervaart geen problemen in het vermogen. Maar mensen die hem kennen, denken dat hij het virus kan hebben opgelopen en gaan hem daarom uit de weg. Dit leidt tot opmerkelijke sociale uitvoeringsproblemen op de domeinen van de sociale omgang en het maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven. Zijn betrokkenheid wordt beperkt door de negatieve attitudes die mensen in zijn omgeving hebben aangenomen.

Tot uitvoeringsproblemen leidende stoornissen die niet in de ICF staan:

Iemand heeft een moeder die aan borstkanker is gestorven. Ze is 45 en onlangs vrijwillig gescreend waarbij de genetische code is ontdekt die haar risico op borstkanker verhoogt. Ze heeft geen problemen in functie, anatomische eigenschappen, of vermogen, maar is door de zorgverzekering afgewezen vanwege haar verhoogd risico op borstkanker. Haar deelname aan het domein van het zorgdragen voor eigen gezondheid wordt beperkt door het beleid van de zorgverzekering.

Aanvullende voorbeelden

Een 10-jarige jongen wordt verwezen naar de logopedist met de verwijsdiagnose 'stotteren'. Tijdens het onderzoek worden problemen in de continuïteit van de spraak gevonden, alsmede inter- en intraverbale versnelling van spraak, problemen in de timing van spraakbewegingen en een ontoereikend spraakritme (stoornissen). Op school zijn er problemen met het hardop lezen en het beginnen van een gesprek. Tijdens het groepsgesprek neemt hij geen enkele keer het initiatief om eraan deel te nemen (uitvoeringsprobleem op het domein van het converseren met diverse mensen). De betrokkenheid bij een conversatie wordt voor deze jongen beperkt door de maatschappelijke normen en de regelmatige loop van een conversatie.

Een 40-jarige vrouw met een whiplashletsel sinds vier maanden klaagt over pijn in de hals, erge hoofdpijn, duizeligheid, verminderde spierkracht en angst (stoornissen). Ze heeft de nodige problemen met lopen, koken, schoonmaken, een computer bedienen en autorijden. In overleg met haar dokter is besloten te wachten tot de problemen verminderen alvorens ze haar fulltimebaan weer hervat (uitvoeringsprobleem op het domein van de beroepsuitoefening). Als in haar huidige omgeving het beleid betreffende het werk flexibele werktijden zou toestaan, waarbij ze vrij zou kunnen nemen wanneer haar symptomen extra opspelen en ze thuis zou mogen werken, zou haar betrokkenheid op het domein van het werk toenemen.

Bijlage 5

De ICF en mensen met functioneringsproblemen

Mensen met functioneringsproblemen en hun organisaties hebben een uiterst nuttige bijdrage geleverd aan de revisie van de ICIDH. Vooral Disabled Peoples' International heeft tijd en energie gestoken in de revisie en de ICF geeft dat weer.

De WHO erkent het belang van de volledige participatie van mensen met functioneringsproblemen en hun organisaties bij de revisie van een classificatie van het menselijk functioneren. De ICF zal dienen als basis voor zowel de beoordeling als de meting van functioneringsproblemen op wetenschappelijk, klinisch, administratief en sociaal gebied. Daarom verdient het de aandacht dat de ICF niet misbruikt wordt op manieren die nadelig zijn voor mensen met functioneringsproblemen (zie de Ethische richtlijnen in bijlage 6).

In het bijzonder erkent de WHO dat juist het gebruik van de termen uit de classificatie, ondanks alle inspanningen, kan leiden tot stigmatisering en etikettering. In reactie hierop is al vroeg in het revisieproces besloten om de Engelse term 'handicap' te laten vallen – met het oog op de ongunstige connotaties – en de term 'disability' niet te gebruiken als naam voor de tweede dimensie, maar (in het Engels) te behouden als verzamelterm.

Het blijft echter een moeilijke kwestie hoe je naar personen kunt verwijzen die in een of andere mate een beperking ervaren. De ICF gebruikt de term 'functioneringsprobleem' om een meerdimensionaal verschijnsel aan te duiden, voortkomend uit de interactie tussen mens en omgeving. Om diverse redenen geven sommige mensen als ze naar personen verwijzen de voorkeur aan de term 'mensen met een handicap' en anderen prefereren 'mensen met functioneringsproblemen'. Er is in dezen geen algemeen geldende praktijk die de WHO kan overnemen. Daarom alleen al zou het niet gepast zijn als de ICF stelling zou nemen over de wijze waarop mensen worden aangeduid. In plaats daarvan bevestigt de WHO het belangrijke beginsel dat mensen het recht hebben zelf te kiezen hoe ze worden genoemd.

Het is bovendien belangrijk te benadrukken dat met de ICF geen personen worden geïdentificeerd. Het is een classificatie die de gezondheidskenmerken van mensen beschrijft in de context van hun persoonlijke levenssituatie en de invloeden uit de omgeving. De functioneringsproblemen komen voort uit de interactie tussen gezondheidskenmerken en overige factoren. Het is kortom van belang dat personen niet worden gereduceerd tot of uitsluitend worden gekenmerkt door hun stoornissen, beperkingen in activiteit of participatieproblemen. In plaats van bijvoorbeeld te verwijzen naar een 'geestelijk gehandicapte', gebruikt de classificatie de frase 'iemand met een leerprobleem'. De ICF beschermt zich hiertegen door elke verwijzing naar een persoon door middel van een ziekte of handicap te vermijden en door neutrale, zo niet positieve, en concrete taal te gebruiken.

De legitieme zorg over het etiketteren van mensen heeft ertoe geleid dat de categorieën in de ICF neutraal worden weergegeven ten einde depreciatie, stigmatisering en niet gepaste connotaties te vermijden. Deze benadering brengt echter het probleem van wat men zou kunnen noemen ‘opschoning van termen’ met zich mee. De negatieve kenmerken van iemands gezondheidstoestand en hoe mensen daarop reageren zijn onafhankelijk van de termen die gebruikt worden om die toestand te definiëren. Hoe men het gehandicapt zijn ook benoemt, het bestaat ongeacht de labels. Het probleem is niet alleen een kwestie van taal, maar ook en in hoofdzaak een kwestie van de attitude van andere personen en de samenleving tegenover gehandicapt zijn. Nodig is een correcte inhoud en gebruik van termen en classificaties.

De WHO heeft zich verplicht tot een continue inspanning om ervoor te zorgen dat mensen met een handicap door de classificatie en de toepassing ervan meer kansen krijgen en dat zij niet hun rechten verliezen of gediscrimineerd worden.

Gehoopt wordt dat mensen met problemen in het functioneren zelf zullen bijdragen aan het gebruik en de ontwikkeling van de ICF in alle sectoren. Evenals onderzoekers, leidinggevend en beleidsmakers, zullen zij helpen om protocollen en meetinstrumenten te ontwikkelen die op de ICF zijn gebaseerd. De ICF helpt ook als een potentieel krachtig instrument voor een gefundeerd pleidooi. Het geeft betrouwbare en vergelijkbare gegevens om te gaan veranderen. De beleidsnotie dat functioneringsproblemen evenzeer het resultaat zijn van externe belemmerende factoren als van gezondheidsproblemen, moet eerst worden omgezet in een onderzoeksagenda alvorens deze notie geldige en betrouwbare bewijskracht heeft. Dit kan wereldwijd leiden tot echte sociale verandering voor mensen met functioneringsproblemen.

Het pleidooi kan ook worden versterkt door de ICF te gebruiken. Als het primaire doel van het pleidooi is om interventies te ontdekken die de participatieniveaus van mensen met functioneringsproblemen kunnen verbeteren, dan kan de ICF helpen ontdekken waar het belangrijkste ‘probleem’ met het functioneren ligt, of dat in de omgeving is in de vorm van een belemmerende factor of de afwezigheid van een ondersteunende factor, iemands beperkte vermogen, of een combinatie van factoren. Door deze verheldering kunnen interventies meer doelgericht worden en hun effecten op de participatieniveaus kunnen worden gevolgd en gemeten. Aldus kunnen concrete en met bewijs onderbouwde doeleinden worden bereikt en het algehele doel worden bevorderd van het pleidooi van mensen met functioneringsproblemen.

Bijlage 6

Ethische richtlijnen voor het gebruik van de ICF

Elk wetenschappelijk instrument kan worden misbruikt. Het is naïef te geloven dat een classificatie, zoals de ICF, nooit zal worden gebruikt op manieren die schadelijk zijn voor mensen. Zoals uitgelegd in bijlage 5 zijn bij de revisie van de ICF van meet af aan mensen met functioneringsproblemen en de hen vertegenwoordigende organisaties betrokken. Hun inbreng heeft geleid tot aanmerkelijke veranderingen in de terminologie, inhoud en structuur van de ICF. Deze bijlage somt enkele basale richtlijnen op voor het ethisch gebruik van de ICF. Duidelijk is dat geen enkele set van richtlijnen kan anticiperen op alle vormen van misbruik van een classificatie of enig ander wetenschappelijk instrument, of dat richtlijnen misbruik kunnen voorkomen. Dit document vormt geen uitzondering, hoewel mensen met functioneringsproblemen en de hen vertegenwoordigende organisaties vanaf het begin aan de revisie van de ICF hebben deelgenomen. Wij hopen dat de aandacht voor de volgende voorwaarden het risico verminderen dat de ICF zal worden gebruikt op manieren die onwaardig en schadelijk zijn voor mensen met functioneringsproblemen.

Respect en vertrouwelijkheid

1. De ICF behoort altijd zo te worden gebruikt dat de eigenwaarde en autonomie van individuen wordt gerespecteerd.
2. De ICF behoort nooit te worden gebruikt om mensen te etiketteren of anderszins hen enkel te kennen in termen van een of meer categorieën functioneringsproblemen.
3. In de kliniek behoort de ICF altijd te worden gebruikt met volledig medeweten, medewerking en instemming van degene waarvan de niveaus van functioneren worden getypeerd. Als beperkingen van iemands cognitieve vermogen deze betrokkenheid belemmeren, behoort iemand die voor zijn/haar belangen opkomt actief te participeren.
4. De met de ICF gecodeerde gegevens behoren te worden gezien als persoonsgebonden gegevens, onderworpen aan erkende regels van vertrouwelijkheid die eigen zijn aan de wijze waarop de gegevens zullen worden gebruikt.

Het klinisch gebruik van de ICF

5. Zo mogelijk behoort de beroepsbeoefenaar het gebruik van de ICF uit te leggen aan de desbetreffende of aan degene die voor iemands belangen opkomt en deze uit te nodigen vragen te stellen over de juistheid om de ICF te gebruiken voor het typeren van iemands niveaus van functioneren.
6. Zo mogelijk behoort degene van wie de niveaus van functioneren worden getypeerd (of degene die voor iemand opkomt) de gelegenheid te hebben te participeren, met name om de juistheid te kunnen betwijfelen of bekrachtigen van de gebruikte categorie en de aangegeven beoordeling.
7. Omdat het getypeerde tekort de resultante is van zowel iemands gezondheidsprobleem als de fysieke en sociale context waarin iemand leeft, behoort de ICF holistisch te worden gebruikt.

Maatschappelijk gebruik van ICF-informatie

8. Waar dit ook maar haalbaar is, behoren de ICF-gegevens te worden gebruikt, met medewerking van de desbetreffenden ten einde hun keuzes en controle over hun levens te vergroten.
9. De ICF-gegevens behoren te worden gebruikt voor de ontwikkeling van de sociale politiek en de politieke verandering die erop uit is iemands participatie te vergroten en te ondersteunen.
10. De ICF en alle gegevens verkregen door het gebruik ervan, behoren niet te worden gebruikt om bestaande rechten te weigeren of anderszins te beperken of terechte aanspraken op uitkeringen voor individuen of groepen te beknotten.
11. Personen die onder de ICF hetzelfde worden getypeerd, kunnen nog steeds op velerlei manier van elkaar verschillen. De wet- en regelgeving die naar de ICF-classificaties verwijst, behoort niet meer homogeniteit veronderstellen dan beoogd en behoort zich ook ervan te vergewissen dat degenen van wie de niveaus van functioneren worden getypeerd, individueel worden beschouwd.

Bijlage 7

Samenvatting van het revisieproces

De ontwikkeling van de ICIDH⁵³

De WHO heeft in 1972 een voorlopig schema ontwikkeld betreffende de gevolgen van ziekte. Binnen enkele maanden werd een meeromvattende benadering geopperd.

Dit voorstel beruiste op twee belangrijke principes:

- er werd onderscheid gemaakt tussen stoornissen en het belang van met name de functionele en sociale gevolgen ervan
- deze uiteenlopende gegevensaspecten of -assen werden apart geclassificeerd op verschillende codeervelden.

In wezen bestond deze benadering uit een aantal aparte, zij het parallelle, classificaties. Dit verschilde met de ICD-traditie, waarin diverse assen (etiologie, anatomie, pathologie, enz.) worden geïntegreerd in een hiërarchisch systeem dat slechts een enkel codeerveld in beslag neemt. De mogelijkheid werd verkend om deze voorstellen op te nemen in een schema dat vergelijkbaar is met de principes die ten grondslag liggen aan de structuur van de ICD. Tegelijkertijd werd geprobeerd de terminologie die op de gevolgen van ziekten betrekking heeft, enigszins te systematiseren. Deze voorstellen waren informeel rondgestuurd in 1973, waarbij in het bijzonder de hulp was ingeroepen van groepen betrokken bij de revalidatiegeneeskunde.

In 1974 werden aparte classificaties voor stoornissen en handicaps rondgestuurd en nader besproken. De commentaren werden verzameld en definitieve voorstellen ontwikkeld. Deze werden in oktober 1975 ter bespreking voorgelegd aan de Internationale Conferentie voor de Negende Revisie van de ICD (Internationale Classificatie van Ziekten).

Na de classificatie te hebben besproken, adviseerde de Conferentie deze te publiceren om te worden beproefd. In mei 1976 nam de negenentwintigste World Health Assembly deze aanbeveling over met resolutie WHA 29.35 waarin de publicatie werd goedgekeurd van deze proefclassificatie van stoornissen en handicaps als supplement op, maar niet als integraal onderdeel van de ICD. De eerste uitgave van de ICIDH (Internationale Classificatie van Stoornissen, Beperkingen en Handicaps) werd vervolgens in 1980 gepubliceerd. In 1993 verscheen er een herdruk met een extra voorwoord.

Eerste stappen in de revisie van ICIDH

In 1993 werd besloten de ICIDH te gaan herzien. De wensen voor de ICF, aanvankelijk ICIDH-2 geheten, waren de volgende:

- de ICF zou de uiteenlopende doelen moeten kunnen dienen die door verschillende landen, sectoren en disciplines in de gezondheidszorg worden gewenst;

---

⁵³ Redactioneel: *De WHA veranderde het tijdens de revisie gebruikte, bij nader inzien onjuiste acroniem ICIDH-2 in mei 2001 in ICF, dat ter voorkoming van verwarring waar mogelijk in deze bijlage wordt gebruikt.*

- de ICF zou zo eenvoudig mogelijk moeten zijn zodat beroepsbeoefenaren deze classificatie zien als een betekenisvolle beschrijving van de gevolgen van aandoeningen;
- de ICF zou nuttig moeten zijn voor de praktijk – bijvoorbeeld voor het identificeren van gezondheidszorgbehoeften, het aanpassen van interventieprogramma's (bijv. preventie, revalidatie, sociale actie);
- de ICF zou een samenhangend, procesmatig beeld moeten geven van de gevolgen van ziekten en aandoeningen – zodat de gehele gezondheidstoestand en niet alleen de ziekte of aandoening objectief zou worden bepaald, vastgelegd en het hoofd geboden;
- de ICF zou gevoelig moeten zijn voor variaties in cultuur (hij moet vertaalbaar zijn, toepasbaar zijn in verschillende culturen en gezondheidszorgstelsels);
- de ICF zou complementair te gebruiken moeten zijn in de WHO-familie van classificaties.

Aanvankelijk had het Franse Collaborating Centre de taak een voorstel te maken over de stoornissectie en over taal-, spraak- en zintuiglijke aspecten. Het was de taak van het Nederlandse Collaborating Centre een revisie van de beperkingensectie en de bewegingsaspecten van de classificatie op te stellen en een literatuuroverzicht voor te bereiden, terwijl het Noord-Amerikaanse Collaborating Centre voorstellen voor de handicapsectie moest voorleggen. Bovendien waren twee werkgroepen ingesteld om voorstellen in te brengen, respectievelijk over vraagstukken met betrekking tot de geestelijke volksgezondheid en met betrekking tot kinderen. Een 'Alpha Draft' werd op de vergadering in 1996 te Genève samengesteld op basis van de verschillende voorstellen en een eerste vorm van uittesten vond plaats. Aldaar werd besloten dat elk Collaborating Centre en elke werkgroep de aandacht voortaan op het gehele 'voorstel' zouden richten en niet langer op de eerdere eigen revisieterreinen. Van mei 1996 tot februari 1997 circuleerde het 'Alpha'-voorstel onder de Collaborating Centers en werkgroepen voor commentaar en suggesties die door het bureau van de WHO te Genève werden verzameld. Een aantal basale vragen over de belangrijkste zaken betreffende de revisie werd ook rondgestuurd om de commentaarverzameling te vergemakkelijken.

Hoofdonderwerpen van de revisie:

- De driedimensionale classificatie van stoornissen, beperkingen en handicaps blijkt van nut en moet gehandhaafd blijven. Achtergrond- en omgevingsfactoren dienen in de beschouwing te worden betrokken, hoewel de meeste voorstellen dienaangaande nog in het ontwikkelingsstadium verkeren.
- De onderlinge relaties tussen 'I/D/H' en de verbetering ervan was een veelbesproken zaak. Veel kritiek was gericht op het oorzakelijk model dat ten grondslag lag aan de ICIDH-1980-versie, op het ontbreken van veranderingen in de tijd en op het eenrichtingsverkeer van stoornis naar beperking en van deze naar handicap. De revisie stelt hiervoor alternatieve grafische schema's in de plaats.

- De ICIDH-1980 was moeilijk te gebruiken. Voor het gebruik was vereenvoudiging beslist noodzakelijk: de revisie zou eerder tot vereenvoudiging moeten neigen dan tot het toevoegen van verdere verfijning.
- Externe factoren en persoonlijke factoren: deze factoren, die belangrijk zijn voor het ontstaan van een handicap, zouden moeten worden ontwikkeld als aanvullende schema's binnen de ICF. Maar omdat sociale en lichamelijke factoren in de omgeving en hun relatie met stoornissen, beperkingen en handicaps zeer cultuurgebonden zijn, zouden ze geen afzonderlijke dimensie binnen de ICF moeten zijn. Niettemin werden classificaties van externe factoren van enig nut geacht bij de analyse van nationale situaties en de ontwikkeling van oplossingen op nationaal niveau.
- Stoornissen zouden de vorderingen in basale biologische mechanismen moeten weerspiegelen.
- Een belangrijk doel was dat de ICF intercultureel en universeel toepasbaar zou zijn.
- De ontwikkeling van training en de presentatie waren ook een belangrijk doel van de revisie.

Het Bèta-1- en het Bèta-2-voorstel van de ICF

In maart 1997 werd een 'Bèta-voorstel' gemaakt op basis van de aanbevelingen uit voorgaande jaren. Dit voorstel werd op de revisievergadering van april 1997 gepresenteerd en na verwerking van de beslissingen uit de vergadering werd het Bèta-1-voorstel van de ICF in juni 1997 uitgegeven om in veldonderzoek ('field trials') te worden beproefd. Op basis van alle gegevens en ander commentaar, verzameld als onderdeel van de Bèta-1 field trials, werd het Bèta-2-voorstel tussen januari en april 1999 geschreven. Het daaruit resulterende voorstel werd gepresenteerd en besproken op de jaarlijkse ICF-vergadering, die in Londen in april 1999 werd gehouden. Na verwerking van de beslissingen van de vergadering werd het Bèta-2-voorstel gepubliceerd in juli 1999 om er opnieuw field trials mee te verrichten.

De field trials

De field trials van het Bèta-1-voorstel werden gehouden van juni 1997 tot december 1998 en die van het Bèta 2-voorstel van juli 1999 tot september 2000. Zie ook respectievelijk 'Comments on the ICIDH-2 Beta-1 draft and Results of Field Trials', RIVM report 279930 002, December 1998 en 'Comments on the ICIDH-2 Beta-2 draft and Results of Field Trials', RIVM report 270553 001, September 2000, beide van het WHO Collaborating Centre for the ICIDH in the Netherlands.

Een ruime selectie van WHO-lidstaten voerde het veldonderzoek uit, gespreid over verschillende disciplines, sectoren zoals sociale en zorgverzekeringen, arbeid, opvoeding en onderwijs en andere groepen, actief in het klasseren van gezondheidstoestanden (de internationale classificatie van ziekten, de verpleegkundige classificatie, de internationale standaardclassificatie van opvoeding en onderwijs - ISCED). Het doel was om consensus te bereiken door heldere, operationele definities, de field trials zorgden voor een doorlopend proces van ontwikkeling, consultatie, feedback en updating en beproeving.

De volgende studies maakten deel uit van de Beta-1 en Beta-2 field trials.

- de vertaling en taalkundige evaluatie
- de evaluatie van items
- de beantwoording van basale vragen door consensusconferenties en individuen
- commentaar van organisaties en individuen
- het testen van opties
- haalbaarheid en betrouwbaarheid in beoordelingen van casussen (bestaande of samenvattingen van casussen)
- andere studies (bijv. studies van betrokkenen)

Het testen was gericht op cultuur- en sectoroverschrijdende zaken. Meer dan 50 landen en 1800 deskundigen waren betrokken in de verschillende field trials waarover gerapporteerd werd.

Het Prefinal-voorstel van de ICF:

Op basis van de gegevens van de Beta 2 field trials en in overleg met de Collaborating Centres en het WHO Committee of Experts on Measurement and Classification is de Prefinal-versie van de ICF opgesteld in oktober 2000. Dit voorstel werd gepresenteerd op de revisievergadering in november 2000 en op aanbeveling van de vergadering werd de Prefinal-versie van december 2000 voorgelegd aan het WHO Executive Board. De eindversie van de ICF is goedgekeurd door de World Health Assembly in mei 2001, waarbij tot het acroniem ICF is besloten.

Aanvaarding van de definitieve versie

Na bespreking van de definitieve versie, met de titel Internationale classificatie van het menselijk functioneren, aanvaardde de World Health Assembly deze met de resolutie WHA54.21 op 22 mei 2001. De resolutie WHA54.21 luidt als volgt:

De 54ste World Health Assembly,

1. AANVAARDT de tweede editie van de Internationale Classificatie van Stoornissen, Bepkeringen en Handicaps (ICIDH), met de titel Internationale Classificatie van het menselijk Functioneren, voortaan afgekort als ICF;
2. DRINGT AAN bij lidstaten gebruik te maken van de ICF voor onderzoek, monitoren en rapportage zoals aangewezen, rekening houdend met bijzondere situaties van de lidstaten en in het bijzonder met het oog op toekomstige revisies;
3. VERZOEKT de Directeur-Generaal de lidstaten, op hun verzoek, te ondersteunen bij gebruikmaking van de ICF.

Bijlage 8

Blik op de toekomst

Het gebruik van de ICF zal vooral afhangen van de praktische bruikbaarheid ervan: de mate waarin de ICF kan dienen als maatstaf voor de effectiviteit van de gezondheidszorg aan de hand van op zorggebruik gebaseerde indicatoren én de mate waarin dit cultuuronafhankelijk kan gebeuren, zodat een internationale vergelijking mogelijk wordt van behoeften en middelen voor planning en onderzoek. De ICF is niet een beleidsinstrument. Gebruik van de ICIDH kan echter een positieve bijdrage leveren aan de beleidsbepaling door het verschaffen van de informatie voor het vaststellen van het gezondheidsbeleid, het bevorderen van gelijke kansen voor alle mensen en het ondersteunen van de strijd tegen discriminatie van mensen met functioneringsproblemen.

Versies van de ICF

Met het oog op de verschillende behoeften van verschillende soorten gebruikers zal de ICF worden uitgegeven in verschillende versies:

De classificatie als geheel

De classificaties van de drie dimensies en de omgevingsfactoren verschijnen in twee versies om tegemoet te komen aan de uiteenlopende behoeften van gebruikers wat betreft de mate van detail:

De eerste versie is een *volledige (gedetailleerde) versie* die alle indelingsniveaus toont en ruimte heeft voor 9999 categorieën per component. Er is echter een veel geringer aantal gebruikt. De categorieën van de lange versie kunnen worden geaggregeerd tot die van de korte als samenvattende informatie nodig is.

De tweede versie is een *beknopte (minder gedetailleerde) versie* die voor elke dimensie en component twee niveaus te zien geeft. De omschrijvingen van deze termen, de inclusies en exclusies worden ook genoemd.

Speciale afgeleiden

- (a) De versies voor klinisch gebruik: deze versies zullen afhangen van het gebruik van de ICF op verschillende klinische toepassingsterreinen (bijv. in de ergotherapie). Deze zullen gebaseerd zijn op de ICF wat betreft de codes en de terminologie, maar ze zullen meer gedetailleerde informatie bevatten zoals extra onderverdelingen, richtlijnen de beoordeling en klinische beschrijvingen. Deze versies kunnen ook worden gehergroepeerd voor bepaalde beroepen (d.w.z. revalidatiegeneeskunde, geestelijke gezondheidszorg).

- (b) Onderzoeksversies: net als de klinische versies zullen deze versies die voorzien in bepaalde onderzoeksbehoeften, functionele, nauwkeurige en operationele omschrijvingen willen verschaffen om de gezondheidstoestand te kunnen beschrijven.

Toekomstige werkzaamheden

Gegeven de vele vormen van gebruik en van behoeften aan de ICF is het van belang op te merken dat de WHO en de WHO Collaborating Centres aanvullend werk zullen verrichten om aan deze behoeften tegemoet te komen.

De ICF is eigendom van al zijn gebruikers. Het is de enige classificatie in haar soort die internationaal aanvaard is. Het tweeledig doel is het verwerven van betere informatie over verschijnselen op het gebied van het menselijk functioneren en het opbouwen van brede internationale consensus. Om de ICF erkend te krijgen door verschillende nationale en internationale gemeenschappen zal de WHO zich alle inspanning getroosten om deze classificatie gebruiksvriendelijk te maken en in overeenstemming te brengen met de standaardisatie zoals deze door de International Organization for Standardization (ISO) ten uitvoer wordt gebracht.

De toekomstige mogelijkheden voor ontwikkeling en toepassing van de ICF kunnen als volgt worden samengevat:

- het bevorderen van het gebruik van de ICF voor de ontwikkeling van een nationale gegevensbank;
- het inrichten van een internationale gegevensset en een raamwerk voor het maken van internationale vergelijkingen;
- het aanwijzen van algoritmen voor sociale verzekeringen;
- onderzoek naar het functioneren van gezinsleden (d.w.z. onderzoek naar functioneringsproblemen van derden in verband met de gezondheidstoestand van significante naasten);
- de ontwikkeling van classificaties voor persoonlijke factoren;
- de ontwikkeling van nauwkeurige operationele omschrijvingen van categorieën voor onderzoeksdoeleinden;
- de ontwikkeling van beoordelingsinstrumenten voor het identificeren en meten⁵⁴
- het verschaffen van praktische toepassingen door middel van computerisering en dossierformulieren;

---

⁵⁴ Beoordelingsinstrumenten die zijn gerelateerd aan de ICF worden door de WHO ontwikkeld met als doel de toepasbaarheid in verschillende culturen te bevorderen. Deze zullen worden beproefd op betrouwbaarheid en geldigheid. Er zullen drie beoordelingsinstrumenten bij de WHO beschikbaar zijn: een beknopte versie voor doeleinden van screening en het vinden van gevallen, een versie voor het dagelijks gebruik door hulpverleners, en een lange versie voor meer gedetailleerd onderzoek.

- het leggen van verbanden met kwaliteit-van-leven-begrippen en de meting van subjectief welbevinden⁵⁵;
- vergelijkend onderzoek op het gebied van behandelingen en interventies;
- het bevorderen van het gebruik van de ICF in wetenschappelijk onderzoek gericht op het met elkaar vergelijken van groepen individuen met een verschillende gezondheidstoestand;
- de ontwikkeling van trainingsmateriaal over het gebruik van de ICF;
- het wereldwijd oprichten van ICF-training- en -adviescentra.

---

⁵⁵ Relaties met kwaliteit van leven: het is van belang dat de begrippen op het gebied van kwaliteit van leven en die op het gebied van de functionele gezondheidstoestand op elkaar aansluiten. Kwaliteit van leven gaat over wat mensen vinden over hun gezondheidstoestand; het is dus een begrip betreffende ‘subjectief welbevinden’. Daarentegen verwijzen begrippen als ziekte en functionele gezondheidstoestand naar de objectieve en van buitenaf waarneembare verschijnselen.

Bijlage 9

Voorgestelde ICF-gegevensvereisten voor ideale en minimale gezondheidsinformatiesystemen of -surveys

Funcities en anatomische eigenschappen	Hoofdstuk en codes	Classificatieblok of categorie
Zien	2 b210–b220	Visuele en verwante funcities
Horen	2 b230–b240	Hoor- en vestibulaire funcities
Spraak	3 b310–b340	Stem en spraak
Spijsvertering	5 b510–b535	Funcities van spijsverteringsstelsel
Uitscheiding	6 b610–b630	Funcities gerelateerd aan urine
Vruchtbaarheid	6 b640–b670	Genitale en reproductieve funcities
Seksuele activiteit	6 b640	Seksuele funcities
Huid en misvorming	8 b810–b830	Funcities van huid
Ademhaling	4 b440–b460	Funcities van ademhalingsstelsel
Pijn*	2 b280	Pijngewaarwording
Affect*	1 b152–b180	Specifieke mentale funcities
Slaap	1 b134	Slaap
Energie/vitaliteit	1 b130	Energie en driften
Cognitie*	1 b140, b144, b164	Aandacht, geheugen en hogere cognitieve funcities
Activiteiten en participatie		
Communicatie	3 d310–d345	Communiceren – begrijpen en zich uiten
Mobiliteit*	4 d450–d465	Lopen en zich verplaatsen
(Hand)vaardigheid	4 d430–d445	Iets dragen, verplaatsen en manipuleren
Zelfverzorging*	5 d510–d570	Zelfverzorging
Gebruikelijke activiteiten*	6 en 8	Huishouden; belangrijke levensgebieden
Tussenmenselijke relaties	7 d730–d770	Bijzondere tussenmenselijke relaties
Sociaal functioneren	9 d910–d930	Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

* Voorgestelde items voor de minimumlijst

Bijlage 10

Dankbetuiging

De ontwikkeling van de ICF zou niet mogelijk zijn geweest zonder de hulp van vele personen uit verschillende delen van de wereld die heel veel tijd en energie hebben gestoken in een internationaal samenwerkingsverband. Aangezien het niet mogelijk is allen te bedanken, worden de meest toonaangevende centra, organisaties en personen in onderstaande lijst genoemd.

WHO Collaborating Centres for ICF

- Australië:** Australian Institute of Health and Welfare, GPO Box 570, Canberra ACT 2601, Australië. Contactpersoon: Ros Madden.
- Canada:** Canadian Institute for Health Information, 377 Dalhousie Street, Suite 200, Ottawa, Ontario K1N9N8, Canada. Contactpersoon: Helen Whittome.
- Frankrijk:** Centre Technique National d'Études et de Recherches sur les Handicaps et les Inadaptations (CTNERHI), 236 bis, rue de Tolbiac, 75013 Paris, Frankrijk. Contactpersoon: Marc Maudinet.
- Japan:** Japan College of Social Work, 3-1-30 Takeoka, Kiyose-city, Tokyo 204-8555, Japan. Contactpersoon: Hisao Sato.
- Nederland:** National Institute of Public Health and the Environment, Department of Public Health Forecasting, Antonie van Leeuwenhoeklaan 9, P.O. Box 1, 3720 BA Bilthoven, Nederland. Contactpersonen: Marijke W. de Kleijn-de Vrankrijker, Huib Ten Napel.
- Noordelijke landen:** Department of Public Health and Caring Sciences, Uppsala Science Park, SE 75185 Uppsala, Zweden. Contactpersoon: Björn Smedby.
- Verenigd Koninkrijk:** National Health System Information Authority, Coding and Classification, Woodgate, Loughborough, Leics LE11 2TG, United Kingdom. Contactpersonen: Ann Harding, Jane Millar.
- USA:** National Center for Health Statistics, Room 1100, 6525 Belcrest Road, Hyattsville MD 20782, USA. Contactpersoon: Paul J. Placek.

Werkgroepen

International Task Force on Mental Health and Addictive, Behavioural, Cognitive, and Developmental Aspects of ICIDH, Chair: Cille Kennedy, Office of Disability, Aging and Long-Term Care Policy, Office of the Assistant Secretary for Planning and Evaluation, Department of Health and Human Services, 200 Independence Avenue, SW, Room 424E, Washington, DC 20201, USA. Co-Chair: Karen Ritchie.

Children and Youth Task Force, Chair: Rune J. Simeonsson, Professor of Education, Frank Porter Graham Child Development Center, CB # 8185, University of North Carolina, Chapel Hill, NC 27599-8185, USA. Co-Chair: Matilde Leonardi.

Environmental Factors Task Force, Chair: Rachel Hurst, 11 Belgrave Road, London SW1V 1RB, Engeland. Co-Chair: Janice Miller.

Netwerken

La Red de Habla Hispana en Discapacidades (The Spanish Network). Coördinator: José Luis Vázquez-Barquero, Unidad de Investigacion en Psiquiatria Clinical y Social Hospital Universitario 'Marques de Valdecilla', Avda. Valdecilla s/n, Santander 39008, Spanje.

Council of Europe Committee of Experts for the Application of ICIDH, Council of Europe, F-67075, Strasbourg, Frankrijk. Contactpersoon: Lauri Sivonen.

Niet-overheidsinstellingen

American Psychological Association, 750 First Street, N.E., Washington, DC 20002-4242, USA. Contactpersonen: Geoffrey M. Reed, Jayne B. Lux.

Disabled Peoples International, 11 Belgrave Road, Londen SW1V 1RB, Engeland. Contactpersoon: Rachel Hurst.

European Disability Forum, Square Ambiorix, 32 Bte 2/A, B-1000, Brussel België. Contactpersoon: Frank Mulcahy.

European Regional Council for the World Federation of Mental Health (ERCWFM), Blvd Clovis N.7, 1000 Brussel, België. Contactpersoon: John Henderson.

Inclusion International, 13D Chemin de Levant, F-01210 Ferney-Voltaire, Frankrijk. Contactpersoon: Nancy Breitenbach

Rehabilitation International, 25 E. 21st Street, New York, NY 10010, USA.
Contactpersoon: Judith Hollenweger, Chairman, RI Education Commission,
Institute of Special Education, University of Zurich, Hirschengraben 48, 8001
Zürich, Zwitserland.

Consultants

Een aantal WHO-consultants heeft bijzonder geholpen bij de revisie.
Zij zijn vermeld in onderstaande lijst.

Elizabeth Badley
Jerome E. Bickenbach
Nick Glozier
Judith Hollenweger
Cille Kennedy
Jane Millar
Janice Miller
Jürgen Rehm
Robin Room
Angela Roberts
Michael F. Schuntermann
Robert Trotter II
David Thompson (redactie-adviseur)

De vertaling van de ICF in de officiële talen van de WHO

De ICF is gereviseerd in meer talen met enkel Engels als voertaal. De vertaling en linguïstische analyse vormden een integraal onderdeel van de revisie. De volgende WHO-medewerkers hebben de vertaling, linguïstische analyse en redactie van de officiële talen van de WHO begeleid. Andere vertalingen kunnen worden aangetroffen op de WHO-website: <http://www.who.int/classification/icf>.

Arabisch

Vertaling en linguïstische analyse:

Adel Chaker, Ridha Limem, Najeh Daly, Hayet Baachaoui, Amor Haji,
Mohamed Daly, Jamil Taktak, Saïda Douki

Redactie uitgevoerd door WHO/EMRO:

Kassem Sara, M. Haytham Al Khayat, Abdel Aziz Saleh

Chinees

Vertaling en linguïstische analyse:

Qiu Zhuoying (coördinator), Hong Dong, Zhao Shuying, Li Jing, Zhang Aimin, Wu Xianguang, Zhou Xiaonan

Redactie uitgevoerd door het WHO Collaborating Centre in China en

WHO/WPRO: Dong Jingwu, Zhou Xiaonan en Y.C. Chong

Frans

Vertaling en linguïstische analyse uitgevoerd door WHO Genève:

Pierre Lewalle

Redactie uitgevoerd door de WHO Collaborating Centres in Frankrijk en

Canada: Catherine Barral en Janice Miller

Russisch

Vertaling en linguïstische analyse:

G. Shostka (coördinator), Vladimir Y. Ryasnyansky, Alexander V. Kvashin, Sergey A. Matveev, Aleksey A. Galianov

Redactie uitgevoerd door het WHO Collaborating Centre in Rusland:

Vladimir K. Ovcharov

Spaans

Vertaling, linguïstische analyse en redactie door het Collaborating Centre in Spanje in samenwerking met La Red de Habla Hispana en Discapacidades (The Spanish Network) en WHO/PAHO:

J. L. Vázquez-Barquero (Coördinator), Ana Díez Ruiz, Luis Gaité Pindado, Ana Gómez Silió, Sara Herrera Castanedo, Marta Uriarte Ituiño, Elena Vázquez Bourgon Armando Vázquez, María del Consuelo Crespo, Ana María Fossatti Pons, Benjamín Vicente, Pedro Rioseco, Sergio Aguilar Gaxiola, Carmen Lara Muñoz, María Elena Medina Mora, María Esther Araujo Bazán, Carlos Castillo-Salgado, Roberto Becker, Margaret Hazlewood

Individuele deelnemers aan de revisie

Argentinië

Liliana Lissi
Martha Adela Mazas
Miguela Pico
Ignacio Saenz

Armenië

Armen Sargsyan

Australië

Gavin Andrews
Robyne Burridge
Ching Choi
Prem K. Chopra
Jeremy Couper
Elisabeth Davis
Maree Dyson
Rhonda Galbally
Louise Golley
Tim Griffin
Simon Haskell
Angela Hewson
Tracie Hogan
Richard Madden
Ros Madden
Helen McAuley
Trevor Parmenter
Mark Pattison
Tony M. Pinzone
Kate Senior
Catherine Sykes
John Taplin
John Walsh

Oostenrijk

Gerhard S. Barolin
Klemens Fheodoroff
Christiane Meyer-Bornsen

België

Françoise Jan
Catherine Mollman
J. Stevens
A. Tricot

Brazilië

Cassia Maria Buchalla
E. d'Arrigo Busnello
Ricardo Halpern
Fabio Gomes
Ruy Laurenti

Canada

Hugh Anton
J. Arboleda-Florez
Denise Avaré
Elizabeth Badley
Caroline Bergeron
Hélène Bergeron
Jerome E. Bickenbach
Andra Blanchet
Maurice Blouin
Mario Bolduc (overleden)

Lucie Brosseau

T.S. Callanan
Lindsay Campbell
Anne Carswell
Jacques Cats
L.S. Cherry
René Cloutier
Albert Cook
Jacques Côté
Marcel Côté
Cheryl Cott
Aileen Davis
Henry Enns
Gail Finkel
Christine Fitzgerald
Patrick Fougeyrollas
Adele Furrie
Linda Garcia
Yhetta Gold
Betty Havens
Anne Hébert
Peter Henderson
Lynn Jongbloed
Faith Kaplan
Ronald Kaplan
Lee Kirby
Catherine Lachance
Jocelyne Lacroix
Renée Langlois
Mary Law
Lucie Lemieux-Brassard
Annette Majnemer
Rose Martini
Raoul Martin-Blouin
Mary Ann McColl
Joan McComas
Barbara McElgunn
Janice Miller
Louise Ogilvie
Luc Noreau
Diane Richler
Laurie Ringaert
Kathia Roy
Patricia Sisco
Denise Smith
Ginette St Michel
Debra Stewart
Luz Elvira Vallejo
Echeverri
Michael Wolfson
Sharon Wood-Dauphinee
Nancy Young
Peter Wass
Colleen Watters

Chili

Ricardo Araya
Alejandra Faulbaum
Luis Flores
Roxane Moncayo de
Bremont
Pedro Rioseco
Benjamin Vicente

China

Zhang Aimin
Mary Chu Manlai
Hong Dong
Leung Kwokfai
Karen Ngai Ling
Wu Xuanguong
Qiu Zhuoying
Zhao Shuying
Li Jing
Tang Xiaoquan
Li Jianjun
Ding Buotan
Zhuo Dahong
Nan Dengkun
Zhou Xiaonan

Colombia

Martha Aristabal Gomez

Ivoorkust

B. Claver

Kroatië

Ana Bobinac-Georgievski

Cuba

Pedro Valdés Sosa
Jesús Saiz Sánchez
Frank Morales Aguilera

Denemarken

Terkel Andersen
Aksel Bertelsen
Tora Haraldsen Dahl
Marianne Engberg
Annette Flensborg
Ane Fink
Per Fink
Lise From
Jette Haugbølle
Stig Langvad
Lars von der Lieth
Kurt Møller
Claus Vinther Nielsen
Freddy Nielsen
Kamilla Rothe Nissen
Gunnar Schiøler
Anne Sloth
Susan Tetler
Selena Forchhammer
Thønnings
Eva Wæhrens
Brita Øhlenschläger

Ecuador

María del Consuelo
Crespo
Walter Torres Izquierdo

Egypte

Mohammed El-Banna
El Salvador
Jorge Alberto Alcarón
Patricia Tovar de
Canizalez

Ethiopië

Rene Rakotobe

Finland

Erkki Yrjankeikki
Markku Leskinen
Leena Matikka
Matti Ojala
Heidi Paatero
Seija Talo
Martti Virtanen

Frankrijk

Charles Aussilloux
Bernard Azema
Jacques Baert
Serge Bakchine
Catherine Barral
Maratine Barres
Jean-Yves Barreyre
Jean-Paul Boissin
François Chapireau
Pascal Charpentier
Alain Colvez
Christian Corbé
Dr. Cyran
Michel Delcey
Annick Deveau
Serge Ebersold
Camille Felder
Claude Finkelstein
Anne-Marie Gallot
Pascale Gilbert
Jacques Houver
Marcel Jaeger
Jacques Jonquères
Jean-Claude Lafon
Maryvonne Lyazid
Joëlle Loste-Berdot
Maryse Marrière
Lucie Matteodo
Marc Maudinet
Jean-Michel Mazeaux
Pierre Minaire(deceased)
Lucien Moatti
Bertrand Morineaux
Pierre Mormiche
Jean-Michel Orgogozo
Claudine Parayre
Gérard Pavillon
André Philip
Nicole Quemada
Jean-François Ravaud
Karen Ritchie
Jean-Marie Robine
Isabelle Romieu
Christian Rossignol
Pascale Roussel
Jacques Roustit

Jésus Sanchez
Marie-José Schmitt
Jean-Luc Simon
Lauri Sivonen
Henri-Jacques Stiker
Annie Triomphe
Catherine Vaslin
Paul Veit
Dominique Velche
Jean-Pierre Vignat
Vivian Waltz

Duitsland

Helmi Böse-Younes
Horst Dilling
Thomas Ewert
Kurt Maurer
Jürgen Rehm
H.M. Schian
Michael F.
Schuntermann
Ute Siebel
Gerold Stucki

Griekenland

Venos Mavreas

Hongarije

Lajos Kullmann

India

Javed Abidi
Samir Guha-Roy
K.S. Jacob
Sunanda Koli
S. Murthy
D.M. Naidu
Hemraj Pal
K. Sekar
K.S. Shaji
Shobha Srinath
T.N. Srinivasan
R. Thara

Indonesië

Augustina Hendriarti

**Iran (Islamitische
Republiek van)**

Mohamed M.R. Mourad

Israël

Joseph Yahav

Italië

Emilio Alari
Alberto Albanese
Renzo Andrich
A.Andrigo
Andrea Arrigo
Marco Barbolini
Maurizio Bejor
Giulio Borgnolo
Gabiella Borri
Carlo Caltagirone
Felicia Carletto

Carla Colombo
Francesca Cretti
Maria Cufersin
Marta Dao
Mario D'Amico
Simona Della Bianca
Paolo Di Benedetto
Angela Di Lorenzo
Nadia Di Monte
Vittoria Dieni
Antonio Federico
Francesco Fera
Carlo Francescutti
Francesca Fratello
Franco Galletti
Federica Galli
Rosalia Gasparotto
Maria Teresa Gattesco
Alessandro Giacomazzi
Tullio Giorgini
Elena Giraud
Lucia Granzini
Elena Grosso
V. Groppo
Vincenzo Guidetti
Paolo Guzzon
Leo Giulio Iona
Vladimir Kosic
Matilde Leonardi
Fulvia Loik
Mariangela Macan
Alessandra Manassero
Domenico Manco
Santina Mancuso
Roberto Marcovich
Andrea Martinuzzi
Anna Rosa Melodia
Rosetta Mussari
Cristiana Muzzi
Ugo Nocentini
Emanuela Nogherotto
Roberta Oretti
Lorenzo Panella
Maria Procopio
Leandro Provinciali
Alda Pellegri
Barbara Reggiori
Marina Sala
Giorgio Sandrini
Antonio Schindler
Elena Sinforiani
Stefano Schierano
Roberto Sicurelli
Francesco Talarico
Gariella Tavoschi
Cristiana Tiddia
Walter Tomazzoli
Corrado Tosetto
Sergio Ujcich
Maria Rosa Valsecchi
Irene Vernero

Jamaica

Monica Bartley

Japan

Tsunehiko Akamatsu
 Masataka Arima
 Hidenobu Fujisono
 Katsunori Fujita
 Shinichiro Furuno
 Toshiko Futaki
 Hajime Hagiwara
 Yuichiro Haruna
 Hideaki Hyoudou
 Takashi Iseda
 Atsuko Ito
 Shinya Iwasaki
 Shizuko Kawabata
 Yasu Kiryu
 Akira Kodama
 Ryouzuke Matsui
 Ryo Matsumoto
 Yasushi Mochizuki
 Kazuyo Nakai
 Kenji Nakamura
 Yoshukuni Nakane
 Yukiko Nakanishi
 Toshiko Niki
 Hidetoshi Nishijima
 Shiniti Niwa
 Kensaku Ohashi
 Mari Oho
 Yayoi Okawa
 Shuhei Ota
 Fumiko Rinko
 Junko Sakano
 Yoshihiko Sasagawa
 Hisao Sato
 Yoshiyuki Suzuki
 Junko Taguchi
 Eiichi Takada
 Yuji Takagi
 Masako Tateishi
 Hikaru Tauchi
 Miyako Tazaki
 Mutsuo Torai
 Satoshi Ueda
 Kousuke Yamazaki
 Yoshio Yazaki

Jordanië

Abdulla S.T. El-Naggar
 Ziad Subeih

Koeweit

Adnan Al Eidan
 Abdul Aziz Khalaf Karam

Letland

Valda Biedrina
 Aldis Dudins
 Lolita Cibule
 Janis Misins
 Jautrite Karashkevica
 Mara Ozola
 Aivars Vetra

Libanon

Elie Karam

Litouwen

Albinas Bagdonas

Luxemburg

Charles Pull
 M. De Smedt
 Pascale Straus

Maleisië

Sandiyao Sebastian

Madagascar

Caromène Ratomahenina
 Raymond

Malta

Joe M. Pace

Mexico

Juan Alberto Alcantara
 Jorge Caraveo Anduaga
 María Eugenia Antunez
 Fernando R. Jiménez
 Albarran
 Gloria Martinez Carrera
 María-Elena Medina
 Mora
 Carmen E. Lara Muñoz

Marokko

Aziza Bennani

Nederland

T. van Achterberg
 Jaap van den Berg
 A. Bloemhof
 Y.M. van der Brug
 R.D. de Boer
 J.T.P. Bonte
 J.W. Brandsma
 W.H.E. Buntinx
 J.P.M. Diederiks
 M J Driesse
 Silvia van Duuren-Kristen
 C.M.A. Frederiks
 J.C. Gerritse
 José Geurts
 G. Gladines
 K.A. Gorter
 R.J. de Haan
 J. Halbertsma
 E.J. van der Haring
 F.G. Hellema
 C.H. Hens-Versteeg
 Y. F. Heerkens
 Y. Heijnen
 W.M. Hirs
 H. W. Hoek
 D. van Hoeken
 N. Hoeymans
 C. van Hof
 G.R.M. van Hoof
 M. Hopman-Rock
 A. Kap

E.J. Karel

Zoltan E. Kenessey
 M.C.O. Kersten
 M.W. de Kleijn-de
 Vrankrijker
 M.M.Y. de Klerk
 M. Koenen
 J.W. Koten
 D.W. Kraijer
 T. Kraakman
 Guuss Lankhorst
 W.A.L. van Leeuwen
 P. Looijestein
 H. Meinardi
 W. van Minnen
 A.E. Monteny
 I. Oen
 Wil Ooijendijk
 W.J. den Ouden
 R.J.M. Perenboom
 A. Persoon
 J.J. v.d. Plaats
 M. Poolmans
 F.J. Prinsze
 C.D. van Ravensberg
 K. Reynders
 K. Riet-van Hoof
 G. Roodbol
 G.L. Schut
 B. Stoelinga
 M.M.L. Swart
 L. Taal
 H. Ten Napel
 B. Treffers
 J. Verhoef
 A. Vermeer
 J.J.G.M. Verwer
 W. Vink
 M. Welle Donker
 Dirk Wiersma
 J.P. Wilken
 P.A. van Woudenberg
 P.H.M. Wouters
 P. Zanstra

Nicaragua

Elizabeth Aguilar
 Angel Bonilla Serrano
 Ivette Castillo
 Héctor Collado
 Hernández
 Josefa Conrado
 Brenda Espinoza
 María Félix Gontol
 Mirian Gutiérrez
 Rosa Gutiérrez
 Carlos Guzmán
 Luis Jara
 Raúl Jarquin
 Norman Lanzas
 José R. Leiva
 Rafaela Marengo
 María Alejandra

Martínez
 Marlon Méndez
 Mercedes Mendoza
 María José Moreno
 Alejandra Narváez
 Amilkar Obando
 Dulce María Olivás
 Rosa E. Orellana
 Yelba Rosa Orozco
 Mirian Ortiz Alvarado
 Amanda Pastrana
 Subely Picado
 Susana Rappacioli
 Esterlina Reyes
 Franklin Rivera
 Leda María Rodríguez
 Humberto Román
 Yemira Sequeira
 Ivonne Tijerino
 Ena Liz Torrez
 Rene Urbina
 Luis Velásquez

Nigerië

Sola Akinbiyi
 John Morakinyo
 A. O. Odejide
 Olayinka Omigbodun

Noorwegen

Kjetil Bjorlo
 Torbjorg Hostad
 Kjersti Vik
 Nina Vollestad
 Margret Grotle Soukup
 Sigrid Ostensjo

Pakistan

S. Khan
 Malik H. Mubbashar
 Khalid Saeed

Filipijnen

L. Ladriago-Ignacio
 Patria Medina

Peru

María Esther Araujo
 Bazon
 Carlos Bejar Vargas
 Carmen Cifuentes
 Granados
 Roxana Cock Huaman
 Lily Pinguz Vergara
 Adriana Rebaza Flores
 Nelly Roncal Velazco
 Fernando Urcia
 Fernández
 Rosa Zavallos Piedra

Zuid-Korea

Ack-Seop Lee

Roemenië

Radu Vraști

Rusland

Vladimir N. Blondin
 Aleksey A. Galianov
 I.Y. Gurovich
 Mikhail V. Korobov
 Alexander V. Kvashin
 Pavel A. Makkavevsky
 Sergey A. Matveev
 N. Mazaeva
 Vladimir K. Ovtcharov
 S.V. Polubinskaya
 Anna G. Ryabokon
 Vladimir Y. Ryasnyansky
 Alexander V. Shabrov
 Georgy D. Shostka
 Sergei Tsirkin
 Yuri M. Xomarov
 Alexander Y.
 Zemtchenkov

Slovenië

Andrejca Fatur-Videtec

Zuid Afrika

David Boonzaier
 Gugulethu Gule
 Sebenzile Matsebula
 Pam McLaren
 Siphokazi Gcaza
 Phillip Thompson

Spanje

Alvaro Bilbao Bilbao
 Encarnación Blanco
 Egido
 Rosa Bravo Rodriguez
 María José Cabo
 González
 Marta Cano Fernández
 Laura Cardenal Villalba
 Ana Diez Ruiz
 Luis Gaite Pindado
 María García José
 Ana Gómez Silió
 Andres Herran Gómez
 Sara Herrera Castanedo
 Ismael Lastra Martinez
 Marta Uriarte Ituiño
 Elena Vázquez Bourgon
 Antonio León Aguado
 Díaz
 Carmen Albeza Contreras
 María Angeles Aldana
 Berberana
 Federico Alonso Trujillo
 Carmen Alvarez Arbesú
 Jesus Artal Simon
 Enrique Baca Baldomero
 Julio Bobes García
 Antonio Bueno Alcántara
 Tomás Castillo Arenal
 Valentín Corces Pando
 María Teresa Crespo

Abeleira
 Roberto Cruz Hernández
 José Armando De Vierna
 Amigo
 Manuel Desviat Muñoz
 Ana María Díaz García
 María José Eizmendi
 Apellaniz
 Antonio Fernández
 Moral
 Manuel A. Franco Martín
 Luis Gaite Pinado
 María Mar García Amigo
 José Giner-Ubago
 Gregorio Gómez-Jarabo
 José Manuel Gorospe
 Arcena
 Juana María Hernández
 Rodríguez
 Carmen Leal Cercos
 Marcelino López Alvarez
 Juan José Lopez-Ibor
 Ana María López Trencó
 Francisco Margallo Polo
 Monica Martín Gil
 Miguel Martín
 Zurimendi
 Manuel J. Martínez
 Cardeña
 Juan Carlos Miangolarra
 Page
 Rosa M. Montoliu Valls
 Teresa Orihuela
 Villameriel
 Sandra Ortega Mera
 Gracia Parquiña
 Fernández
 Rafael Peñalver
 Castellano
 Jesusa Pertejo
 María Francisca Peydro
 de Moya
 Juan Rafael Prieto
 Lucena
 Miguel Querejeta
 González
 Miquel Roca Bennasar
 Francisco Rodríguez
 Pulido
 Luis Salvador Carulla
 María Vicenta Sánchez
 de la Cruz
 Francisco Torres
 González
 María Triquell Manuel
 José Luis Vázquez-
 Barquero
 Miguel A. Verdugo
 Alonso
 Carlos Villaro Díaz-
 Jiménez

Zweden

Lars Berg
 Eva Bjorck-Akesson
 Mats Granlund
 Gunnar Grimby
 Arvid Linden
 Anna Christina Nilson
 (deceased)
 Anita Nilsson
 Louise Nilunger
 Lennart Nordenfelt
 Adolf Ratzka
 Gunnar Sanner
 Olle Sjögren
 Björn Smedby
 Sonja Calais van
 Stokkom
 Gabor Tiroler

Zwitserland

André Assimacopoulos
 Christoph Heinz
 Judith Hollenweger
 Hans Peter Rentsch
 Thomas Spuhler
 Werner Steiner
 John Strome
 John-Paul Vader
 Peter Wehrli
 Rudolf Widmer

Thailand

Poonpit Amatuakul
 Pattariya Jarutat
 C. Panpreecha
 K. Roongruangmaairat
 Pichai Tangsin

Tunesië

Adel Chaker
 Hayet Baachaoui
 A. Ben Salem
 Najeh Daly
 Saïda Douki
 Ridha Limam
 Mhalla Nejia
 Jamil Taktak

Turkije

Ahmet Göğüs
 Elif Iyriboz
 Kultegin Ogel
 Berna Ulug

**Verenigde Arabische
Emiraten**

Sheika Jamila Bint Al-
 Qassimi

Verenigd Koninkrijk

Simone Aspis
 Allan Colver
 Edna Conlan
 John E. Cooper
 A. John Fox
 Nick Glozier

Ann Harding
 Rachel Hurst
 Rachel Jenkins
 Howard Meltzer
 Jane Millar
 Peter Mittler
 Martin Prince
 Angela Roberts
 G. Stewart
 Wendy Thorne
 Andrew Walker
 Brian Williams

Verenigde Staten

Harvey Abrams
 Myron J. Adams
 Michelle Adler
 Sergio A. Aguilor-Gaxiola
 Barbara Altman
 Alicia Amate
 William Anthony
 Susan Spear Basset
 Frederica Barrows
 Mark Battista
 Robert Battjes
 Barbara Beck
 Karin Behe
 Cynthia D. Belar
 J.G. Benedict
 Stanley Berent
 Linas Bieliauskas
 Karen Blair
 F. Bloch
 Felicia Hill Briggs
 Edward P. Burke
 Larry Burt
 Shane S. Bush
 Glorisa Canino
 Jean Campbell
 Scott Campbell Brown
 John A. Carpenter
 Christine H. Carrington
 Judi Chamberlin
 LeeAnne Carrothers
 Mary Chamie
 Cecelia B. Collier
 William Connors
 John Corrigan
 Dale Cox
 M. Doreen Croser
 Eugene D'Angelo
 Gerben DeJong
 Jeffrey E. Evans
 Timothy G. Evans
 Debbie J. Farmer
 Michael Feil
 Manning Feinleib
 Risa Fox
 Carol Frattali
 Bill Frey
 E. Fuller
 Cheryl Gagne
 J. Luis Garcia Segura
 David W. Gately
 Carol George
 Olinda Gonzales

Barbara Gottfried
 Bridget Grant
 Craig Gray
 David Gray
 Marjorie Greenberg
 Arlene Greenspan
 Frederick Guggenheim
 Neil Hadder
 Harlan Hahn
 Robert Haines
 Laura Lee Hall
 Heather Hancock
 Nandini Hawley
 Gregory W. Heath
 Gerry Hendershot
 Sarah Hershfeld
 Sarah Hertfelder
 Alexis Henry
 Howard Hoffman
 Audrey Holland
 Joseph G. Hollowell Jr
 Andrew Imparato
 John Jacobson
 Judith Jaeger
 Alan Jette
 J. Rock Johnson
 Gisele Kamanou-Goune
 Charles Kaelber
 Cille Kennedy
 Donald G. Kewman
 Michael Kita (overleden)
 Edward Knight
 Pataricia Kricos
 Susan Langmore
 Mitchell LaPlante
 Itzak Levav
 Renee Levinson
 Robert Liberman
 Don Lollar
 Peter Love
 David Lozovsky
 Perianne Lurie
 Jayne B. Lux
 Reid Lyon
 Anis Maitra
 Bob MacBride
 Kim MacDonald-Wilson
 Peggy Maher
 Ronald Manderscheid
 Kofi Marfo
 Ana Maria Margueytio
 William C. Marrin
 John Mather
 Maria Christina
 Mathiason
 John McGinley
 Theresa McKenna
 Christine McKibbin
 Christopher J.
 McLaughlin
 Laurie McQueen
 Douglas Moul
 Peter E. Nathan

Russ Newman
 Els R. Nieuwenhuijsen
 Joan F. van Nostrand
 Jean Novak
 Patricia Owens
 Alcida Perez de
 Velasquez
 D. Jesse Peters
 David B. Peterson
 Harold Pincus
 Paul Placek
 Thomas E. Preston
 Maxwell Prince
 Jeffrey Pyne
 Louis Quatrano
 Juan Ramos
 Geoffrey M. Reed
 Anne Riley
 Gilberto Romero
 Patricia Roberts-Rose
 Mark A. Sandberg
 Judy Sangl
 Marian Scheinholtz
 Karin Schumacher
 Katherine D. Seelman
 Raymond Seltzer

Rune J. Simeonsson
 Debra Smith
 Gretchen Swanson
 Susan Stark
 Denise G. Tate
 Travis Threats
 Cynthia Trask
 Robert Trotter II
 R. Alexander Vachon
 Maureen Valente
 Paolo del Vecchio
 Lois Verbrugge
 Katherine Verdolini
 Candace Vickers
 Gloriajean Wallace
 Robert Walsh
 Seth A. Warshausky
 Paul Weaver
 Patricia Welch
 Gale Whiteneck
 Tyler Whitney
 Brian Williams
 Jan Williams
 Linda Wornall
 J. Scott Yaruss
 Ilene Zeitzer

Louise Zingeser

Uruguay

Paulo Alterway
 Marta Barera
 Margot Barrios
 Daniela Bilbao
 Gladys Curbelo
 Ana M. Frappola
 Ana M. Fosatti Pons
 Angélica Etcheñique
 Rosa Gervasio
 Mariela Irigoin
 Fernando Lavie
 Silvia Núñez
 Rossana Pipplol
 Silvana Toledo
 Vietnam
 Nguyen Duc Truyen

Zimbabwe

Jennifer Jelsma
 Dorcas Madzivire
 Gillian Marks
 Jennifer Muderedzi
 Useh Ushotanefe

Organisaties van het systeem van de Verenigde Naties

International Labour Organization (ILO)
Susan Parker

United Nations Children's Fund (UNICEF)
Habibi Gulbadan

United Nations Statistical Division
Margaret Mbogoni
Joann Vanek

United Nations Statistical Institute for Asia and the Pacific
Lau Kak En

United Nations Economic and Social Commission for Asia and Pacific
Bijoy Chaudhari

Wereldgezondheidsorganisatie

Regionale Bureaus

Afrika: C. Mandlhate

Amerika (Pan American Health Organisation): Carlos Castillo-Salgado,
Roberto Becker, Margaret Hazlewood, Armando Vázquez

Oostelijk Middellandse-Zeegebied: A. Mohit, Abdel Aziz Saleh, Kassem
Sara, M., Haytham Al Khayat

Europa: B. Serdar Savas, Anatoli Nossikov

Zuid-Oost Azië: Than Sein, Myint Htwe

Westerse Pacific: R. Nesbit, Y.C. Chong

WHO Genève

Diverse afdelingen van de WHO Genève waren betrokken bij de revisie. De desbetreffende stafleden van die afdelingen worden in onderstaande lijst genoemd.

M. Argandoña, voorheen van het Department of Substance Abuse

Z. Bankowski, Council for International Organizations of Medical Sciences

J.A. Costa e Silva, voorheen van de Division of Mental Health and
Prevention of Substance Abuse

S. Clark, Department of Health Information, Management and Dissemination

C. Djeddah, Department of Injuries and Violence Prevention

- A. Goerdts, voorheen van het Department of Health Promotion
- M. Goracci, voorheen van het Department of Injury Prevention and Rehabilitation
- M. A. Jansen, voorheen van het Department of Mental Health and Substance Dependence
- A. L'Hours, Global Programme on Evidence for Health Policy
- A. Lopez, Global Programme on Evidence for Health Policy
- J. Matsumoto, Department of External Cooperation and Partnerships
- C. Mathers, Global Programme on Evidence for Health Policy
- C. Murray, Global Programme on Evidence for Health Policy
- H. Nabulsi, voorheen van IMPACT
- E. Pupulin, Department of Management of Noncommunicable Diseases
- C. Romer, Department of Injuries and Violence Prevention
- R. Sadana, Global Programme on Evidence for Health Policy
- B. Saraceno, Department of Mental Health and Substance Dependence
- A. Smith, Department of Management of Noncommunicable Diseases
- J. Solomon, Global Programme on Evidence for Health Policy
- M. Subramanian, voorheen van World Health Reporting
- M. Thuriaux, voorheen van de Division of Emerging and other Communicable Diseases
- B. Thylefors, voorheen van het Department of Disability/Injury Prevention and Rehabilitation
- M. Weber, Department of Child and Adolescent Health and Development

Sibel Volkan en Grazia Motturi gaven administratieve en secretariële ondersteuning.

Can Çelik, Pierre Lewalle, Matilde Leonardi, Senda Bennaïssa en Luis Prieto verrichtten verschillende deeltaken in de revisie.

Somnath Chatterji, Shekhar Saxena, Nenad Kostanjsek en Margie Schneider voerden de revisie uit op basis van alle ingezonden bijdragen.

T. Bedirhan Üstün leidde en coördineerde de revisie en het gehele ICF-project.

ICF-CY

Alfabetische lijst
voor de
classificaties

Deze index is bedoeld als algemene ingang tot klassen in de classificatie. Er zijn uitsluitend enkelvoudige termen en samengestelde termen in de index opgenomen die in de ICF-CY voorkomen. Daar waar een referentie wordt gegeven naar een klasse op hoger niveau, bestaat de mogelijkheid dat de term tevens wordt aangetroffen in de meer gedetailleerde klassen. Het is belangrijk zich te realiseren dat deze index niet is bedoeld voor geautomatiseerde toepassingen. Voor doeleinden van codering dient de volledige omschrijving van een klasse te worden beoordeeld binnen relevante componenten van de classificatie. Naar verwachting zal een uitgebreidere index van de ICF-CY, die op meer uitputtende wijze relaties tussen de termen bevat, afzonderlijk gepubliceerd worden. Om de bruikbaarheid te verhogen, verwelkomt het WHOCC suggesties van gebruikers met betrekking tot termen die aan de index toegevoegd zouden kunnen worden. Voor discussie over onderwerpen en kernbegrippen uit de Inleiding en Bijlagen van de originele ICF, gelieve de oorspronkelijke ICF te raadplegen.

- Aandacht, b140
 - vasthouden van -, b1400
 - verdelen van -, b1402
 - delen van -, b1403
 - richten van -, d160
 Aandachtsgebied
 - veranderen van -, b1401
 Aangebrachte veranderingen
 - door de mens -, E2
 Aangetaste beeldkwaliteit, b21023
 Aangezicht, s7101
 Aankleden, d1313, d2302, d5, d6600
 Aanleg, b125
 Aanleren, d132, d133, d134, d155
 Aanpassen, b2150, d2504
 Aanpassingen, e1201, e1401, e215
 Aanpassingsvermogen, b125
 Aanraken, b265, d120, d4452
 Aanraking, b2702, b265, d1600
 Aardbevingen, e230
 Aanschaffen, d620
 Aansnijden, d3500
 Aardbevingen, e230, e255
 Aarde, e2451, e255
 Abortus, b660
 Absorptie van voedsel, b5152
 Abstractie, b1640, b164
 Abstracte ideeën, d1702
 Abstraheren, d1632
 Accepteren,
 - van iets nieuws, d2500
 - ervaringen, b1250
 - van voedsel en drinken, b5153
 Accommodatie, b215, b2150
 Achterstand, B, S, D
 Activa, e165
 - financiële -, e1650
 Activiteiten, D
 Activiteitsniveau, d230
 - indelen van eigen -, d2303
 Adaptatie, b210
 Adem, b460, b4551
 Ademdiepte, b440
 Ademfrequentie, b440
 Ademhaling, b440
 - paradoxale -, b440
 Ademhalingsfuncties, andere,
 b450
 Ademhalingsspieren, s4303, b445
 - hulp-, functies van, b4452
 - thoracale -, functies van, b4450
 Ademhalingsstelsel, S4, B4
 Ademnood, b460
 Ademritme, b440
 Ademteugen, b4400
 Adequatheid, b152
 Aderen, s4102
 Adoptie, d760
 Adoptieouders, e310
 Advies of hulp vragen, d57021
 Advocaat, d950
 Advocaten, d9101
 Advocatuur, e5500
 Afasie, b167
 - broca -, b167
 - conductie -, b167
 - expressieve -, b167
 - receptieve -, b167
 - wernicke -, b167
 Afbraak van voedsel, b515, b540
 Afdrogen, d510
 Affect, b152
 Afhappen, b510
 Afkeuring, d335
 Afkoeling, b830
 Afleggen, d4602
 Afleidbaarheid, b140
 Afmaken, d2101, d2204, d2205,
 d240
 Afonie, b310

- Afstand, d720
 Afstanden, d4602, d450
 Afstandsbedieningsapparatuur, e1151, e1351
 Aftrekken, b172
 Afval, d640
 Afvalproducten, b525
 Afvalstoffen, d530
 Afvalverwerking, e530
 Afwassen, d6401
 Afweerreacties, b755
 Afweerstelsel, S4, B4
 Afwijkingen, S, B
 Agalactie, b660
 Agalactorroe, b660
 Ageusie, b250
 Agitatie, b147
 Agressie, d720
 Akinetisch, b730
 Alcoholverslaving, d57022
 Alert, b1102
 Alertheid, b110
 Alfabet, d130, d140
 Algebra, d1721
 Allergieën, b4351
 Allergische, b435
 Allodynia, b2703
 Allopathische, e1101
 Alopecia, b850
 Alternatieve, b340
 Alveoli, s43011
 Alvleesklier, s550
 Ambitendentie, b147
 Ambulancevoorzieningen, e5450, e5451, e5452
 Amenorroe, b650
 Aminozuren, b5402
 Amnesie, b144
 - dissociatieve -, b144
 - nominale -, b144
 - selectieve -, b144
 Amusement, d920
 Anabolisme, b540
 Anaesthesia, b2703
 Anesthesie, b265
 Anale, b525
 Analgesie, b2703, b280
 Analyseren, d175
 Anartrie, b320
 Anatomische eigenschappen, s
- Anemie, b430
 Angst, b152
 Anopsia, b2101
 Anosmie, b255
 Anticipatie, d5302
 Antigenen, b4351
 Antilichamen, b435
 Anurie, b610
 Apneu, b440
 Aponeurosen, s7703
 Apparatuur, d6301, d650, d640, d35-36
 Apraxie, b176
 Arbeid, e1650, e1651, e1652, e5100, e5901, e5902
 Arbeidsongeschiktheidsregelingen, e5700
 Arbeidsplaatsen, e5901, e5902
 Arbeidsverhoudingen, e5900
 Arbitrage, e5500
 Arbor, s43010
 Aritmie, b4101
 Arm, d445, b840, b760
 Armen, d445, d430
 Armoede, E
 Armoedecompensatie, e5700
 Arousal, b640
 Arteriae, s4101
 Arteriosclerose, B4:b415
 Arteriële, b4150
 Arteriën, s4101, B4:b415
 - pulmonaire -, b415
 Arthritis, b710
 Articulatie, b320
 Articulatio,
 - coxae, s75001
 - cubiti, s73001
 - genus, s75011
 Asociaal, b1267
 Aspiratie, b510
 Assertief, b1266
 Assimilatie, b520
 Assistenten, e575, e440, e340, e310
 Assisteren, d650-669
 -- van andere personen, d660
 -- van andere personen bij zelfverzorging, d6600
 -- van andere personen bij voortbewegen, d6601

- van andere personen bij communicatie, d6602
- van andere personen bij interpersoonlijke interactie, d6603
- van andere personen bij voeding, d6604
- van andere personen bij handhaven van gezondheid, d6605
- Astigmatisme, b210
- Asymmetrische gang, b770
- Atactische, b320
- Atherosclerose, B4:b415
- Athetose, b765
- Atrium,
  - dextrum, s41000
  - sinistrum, s41000
- Attitudes, E4
- Auditiae, s2502
- Auditieve,
  - discriminatie, b2301
  - perceptie, b1560
  - stimuli, d115
- Auris,
  - externa, s240
  - interna, s260
  - media, s250
- Auto-immuniteit, b435
- Automatische blaas, b620
- Autonomie, d940
- Autorijden, d240
- Autoriteit, d7402, e5951
- Autoriteiten, e5
- Autostoel, d4200
- Azoöspermie, b660
- Aerobe capaciteit, b455
- Aerofagie, b510
- Baarmoeder, s6301
- Baarmoederhals, s63011
- Baarmoederlichaam, s63010
- Babbelen, b310, b340
- Baden, d510, d6600
- Badkamer, d6402
- Bal, d435, d4454, d4455
- Balans, b545, b235
- Balkon, d4600
- Ballen, e11520
- Bankrekening, d865
- Basaal leren, d130-159
- Basaal metabolisme, b5400
- Basisonderwijs, d820
- Bebouwde omgeving, e515
- Bediene, d6500, d6403, d6301
- Beëindigen,
  - van een conversatie, d3502
  - van relaties, d7201
  - van werk, d8452
- Beeldkwaliteit, b21023, b210
  - aangetaste -, b21023
- Beeldvorming, b21023
- Been, b840, b760
- Beenmerg, s4204
- Begeerte, b130
- Begrijpen, d310-329
- Begrippen, d137
- Begripsvermogen, b117
- Begripsvorming, d137
- Behangen, d650
- Beheren, d865, e5
- Behoeft, b1302, b1303, d5600, d5601, d5602, d530, d550, d570
- Behoeften, b130, d870, e5
- Bekenden, d7106
- Bekken, b720
- Bekkenbodem, s620
- Bekkengordel, s8103, s740
- Bekkenregio, b28012
- Beklemming op de borst, b460
- Belangstelling, b640
- Beleid, E5
  - communicatie-, e5352
  - economisch -, e5652
  - gezondheidszorg-, e5802
  - huisvestings-, e5252
  - juridisch -, e5502
  - media-, e5602
  - met betrekking tot bebouwde omgeving, e5152
  - met betrekking tot productie van consumentenproducten, e5102
  - met betrekking tot ruimtelijk, e5202
  - met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen, e5302
  - met betrekking tot organisatorische verbanden, e5552
  - onderwijs-, algemeen-, e5852
  - onderwijs-, speciaal-, e5855
  - politiek -, e5952
  - socialezekerheids-, e5702

- ter bescherming van de bevolking, e5452
- vervoers-, e5402
- welzijns-, e5752
- werkgelegenheids-, e5902
- Benen, d4153, d4103
- Benig labirint, s2601
- Benodigheden, d640, d610-629
- Beoordelingsvermogen, b164
- Beperingen, d
- Bereiden, d640, d630
- Berekeningen, b172, d172
- Berichten, e5601
- Beroep, d840-859
- Beroepsopleiding, d840, d825
- Bescherming, b810, e545, e530
- Beslissen, d1, d2402
- Besluiten nemen, d177
- Bespreken, d355
- Besturen, d480, d475, d470, d465
- Betrokkenheid, d7100
- Betrouwbaar, b1267
- Betrouwbaarheid, b126, e4
- Bevalling, b660
- premature -, b660
- Beverigheid, b7651
- Bevolking, e215
- Bevolkingsdichtheid, e215
- Beweeglijkheid, b710, b720
- Beweging, b215, b176, S7, B7
- Bewegingen,
  - controle van willekeurige -, b760
  - controle van enkelvoudige willekeurige -, b7600
  - controle en coördinatie van enkelvoudige of geïsoleerde willekeurige -, b7600
  - controle van complexe willekeurige -, b7601
  - coördinatie van willekeurige -, b7602
  - onwillekeurige -, b765
  - athetotische, b7650
  - visueel gestuurde -, b7602
- Bewegingsaandoeningen, b7650
- Bewegingsfuncties, b260, b750-789
- Bewegingsgevoel, b235
- Bewegingspatronen, b770
- Bewegingsreacties, b755
- Bewegingsrange, b710, b720
- Bewegingssysteem, b215, b176, B7
- Bewegwijzering, e150, e1502, e155
- Bewering, d310
- Bewerken, d163
- Bewerking, d150
- Bewerkingen, b1721, d150
- Bewustzijn, b110, b1
  - continuïteit van -, b1101
  - kwaliteit van -, b1102
  - mate van -, b1100
- Bezetenheid, b110
- Bezit, d865, e165
- Bezittingen, d650
- Biceps, b750
- Bidden, d930
- Bijdragenstelsel, e570
- Bijnieren, s5803
- Bijschildklieren, s5802
- Bijstand, e5700, e5701, e5702
- Bijten, b5101, d1203
- Bindweefselvlies, s2200
- Binnenoor, s260
- Binnenplaats, d4600
- Binnenplaatsen, d4601
- Binnenshuis, e5400, d460, e260, e120
- Binoculaire, b210
- Biologisch
  - kind,
  - ouder, d7600
- Biologische, b810
- Blaas, b630, b620, b610
- Blaasfunctie, controle over-, e1151
- Blazen, b450
- Blijheid, b1520
- Bliss-bord, d3351
- Bloed, b430, H4:b410
  - aanmaak van -, b430
  - productie van -, b4300
  - samenklonteren van -, b4303
  - transport van metaboliëten door -, b4302
  - uitwisseling van gassen tussen lucht en -, b440
  - zuurstoftransport door - b4301
- Bloedaanmaak, b4300, b430
- Bloeddruk, B4, b420

- handhaving - b4202
- verhoogde.- b4200
- verlaagde - b4201
- Bloeding, mate van menstruele -, b6502, b650
- Bloeduitstortingen, b820
- Bloedvaten, functies van hart en -, b415
- Bloedvatenstelsel,
  - anatomische eigenschappen van hart en-, s410
  - functies van hart en -, b419-429, B4
- Bloedvoorziening, B4, b410
- Blokkade
  - gedachte-, b110
  - - of vernauwing van arteriën, b415
- BMI, b530
- Boezems, s41000
- Boodschappen doen, d6200
- Boosheid, b152, b1522
- Bordspel, d2103
- Bordspelen, d9200
- Borst, s6302
  - beklemming op de, b460
  - drinken aan de -, d560
  - pijn in -, b28011
- Borstkas, s4302
- Borstvoeding, d5601, e110
- Botsen, d4503
- Botten, s7700
  - aangezicht, s7101
  - bekkengordel, s7400
  - bovenarm, s73000
  - bovenbeen, s75000
  - enkel en voet, s75020
  - hand, s73020
  - nek, s7102
  - onderarm, s73010
  - onderbeen, s75010
  - schedel, s7100
  - schoudergordel, s7200
  - tarsale, b720
- Bovenarm, s7300
- Bovenarmspieren, s73002
- Bovenbeen, s7500
- Bovenbeenspieren, s75002
- Bovenlip, s32040
- Braaksel, b5107
- Brabbelen, d331
- Bradycardie, B4, b410
- Bradyalalie, b330
- Bradypnoe, b4400
- Braille, e5601
- Brailleapparaat, d1450
- Brainstormen, d163
- Braken, b2403, b510, b5350
  - regurgitatie en -, b5106
- Brandend oog, b220
- Brandende pijn, b280
- Breedvoerigheid, b160
- Broddelen, b330
- Broer, d760, b7602
- Bronchialis, arbor, s43010
- Bronchiospasme, b440
- Bronchusboom, s43010
- Bronnen,
  - economische -, d870
  - privé -, d870
  - persoonlijke financiële -, d8700
  - sociaal-economische -, d8701
- Bruxisme, b7652
- Buigen, d4105, d410
- Buikkramp, b5352, b535
- Buiklig, d4150
- Buikpijn, maag of -, b28012
- Buis van Eustachius, s2501
- Bukken, d4105
- Bulbus oculi, s220
- Buren, d750, e425, e325
- Burger, d950
- Burgerschap, d950, d940, d920, d910
- Bursae, s7703
- Buurt, d4602
- Cachexie, b530
- Calcium, b545
- Canales semicirculares, s2602
- Capaciteit, b455
- Capillairen, s4103, B4:b415
- Cardiomyopathie, B4:b410
- Cardiovasculaire, b460
- Carpale botten, b720,
- Categorisatie, b164
- Cauda equina, s12003
- Cellulaire immuunrespons, b435
- Cerebellum, s1104
- Ceremonies, d910
- Cervix, s63011
- Chorea, b765
- Choreatische, b7650

- Choroidea, s2200
 Chronologische, b1642
 Cijfers, d1501, d172
 Claudicatio intermittens, b4150
 Clitoris, s63030, b640
 Cluster van mentale eigenschappen, b126
 Coaching, e5900
 Coccygis, s76004
 Cochlea, s2600
 Cognitieve, b176, b172, b167, b164, b160, b144, b117
 Coherentie, b1601
 Collega, e425, e325
 Colon, s5401
 Coma, b110
 Comfort, d570
 Communicatie, d660, e535, D3
 Communicatieapparatuur, d369, d360
 Communicatiebeleid, e5602, e5352
 Communicatieborden, e1251
 Communicatiedoelinden, e125
 Communicatiesystemen, e5601, e5351
 Communicatietechnieken, d360
 Communicatievoorzieningen, e5600, e5350, e5100
 Communiceren, d6602, d330-349, d310-329
 Compensatie, e5700
 Complex, b172
 Compositie, d1701
 Compositievaardigheid, d1702
 Concentratie, b140
 Concentreren, b1403, d161
 Concepten, b163, b164
 Conductie, b167
 Conflicten, e235
 Congruentie, b1520
 Conjunctiva, s2200
 Conserveren, d6404
 Consistent, b1253, E
 Consistentie, b525
 Constipatie, b525
 Constrictie, b4152
 Constructie, e5151, e5152
 Constructief, b117, b122
 Consulent, d8500
 Consumenten, e510
 Consumentenraden, e5301
 Consumeren, d550, d5701
 Consumptie, e110, e565
 Contact, d3503, d5601, d5602, d710, d845
 Contacten, d71040, d71041, d730
 Continentie, b525
 Continue, b620
 Continuïteit, b110, S
 Contractiekracht, B4:b410
 Contraheren, b5250
 Contrastgevoeligheid, b210
 Controle, b770, b765, b760, b710, b160, b147
 Controlemechanismen, e5
 Controleproblemen, b760
 Controleren, d6506, e5
 Conventies, d5404, d720, e5
 Conversatie, d350-369
 Converseren, d350
 Coöperatief, b1261
 Coördinatie, b1471, b176, b3100, b760
 Coördinatieproblemen, b760
 Coprolalie, b7652
 Cornea, s2201
 Coronaire, B4:b410
 Corpus, s63051, s63010, s2205
 Corticale, s1100
 Coxae, s75001
 Craniales, s1106
 Crisissituaties, d240
 Cubiti, s73001
 Cultuur, d920
 Curriculum, d830, d845
 Curriculummeisen, d820
 Curriculummateriaal, d825
 Cycli, menstruele -, b6501
 Cyclus, b1340, b650, b670
 Dag-en-nachtritme, e2450
 Dagelijks, d6404, d620, e235, e115, e3
 Dageraad, e2450
 Dagopvang, e57501
 Dagritme, b1340
 Daklozen, e5250
 Daling, b4201
 Dammen, e2101
 Dankbaarheid, d7101
 Dansen, d9202
 Darm, s5401, s5400

- Darmen, b515, s540
 Dauw, e2253
 Declameren, d135
 Declaration, d940
 Deelname, D
 Deelnemen, D
 Deeltijd, d850
 Deeltijdwerk, d8501
 Deeltjes, b21023
 Defecatie, b525, d530
 Defecatiefrequentie, b5252
 Dehydratie, b545
 Delen, d4601, b3300, b140
 Delirium, b110, b1102
 Delusies, b1602
 Dementie, b117
 Demografische, e215
 Denkbeelden, b1602
 Denken, b160, d163
 - abstract -, b164
 - wijze van -, b1601
 Denkproces, controle, b1603
 Denkprocessen, b160
 Denktempo, b1600, b160
 Dentale, d5201
 Depersonalisatie, b1800
 Derealisatie, b1800
 Dermatoom, b280
 Desoriëntatie, b114
 Detectie van geluid, b2300, b230
 Dexter, s41001
 Dextrum, s41000
 Diafragma, s43031, b4451
 Diagram, d335
 Diagrammen, d3352
 Dialoog, d3500, d3501, d3502, d3503, d3504
 Diaphragma, s43031
 - pelvis, s620
 Diarree, b525
 Diastolische, b4200, b4201
 Dichttrekken, d4450
 Dieet, d570
 Diencephalon, s1102
 Diensten, d620, E5
 Dienstverleners, d740, e355, e360, e455
 Dieren, e220, e2201
 - gedomesticeerde -, e350
 Dierkracht, d475
 Dik, b1801
 Dilatatie, b4152, b4150
 Dineren, d550
 Diploma, d830
 Diplopie, b210
 Discriminatie, b230
 Discussie, d3504, d355
 Discussies, d3504
 Disfunctie, b7650
 Dislocatie, b715
 Dissociatieve, b144
 Distributie, e565
 Docenten, d8151, d820, d8251, d8301
 Doek, d4703
 Doelbewust, d11-12
 Doeleinden, e1101, e1152, e130
 Doelgerichte, b160
 Dogma, e465
 Dokters, e355
 Dolorosa, b2703
 Domein, D
 Domeinen, B, S, D, E
 Dominantie, b147
 Donker, b21020
 Doof, b2702, b265
 Doofheid, b230
 Doorgankelijkheid, e155, e150
 Doorligplekken, b810
 Doorslapen, b1342
 Doorzettingsvermogen, b125
 Doos, d1312, d430
 Dorp, d4602
 Dorpen, d4501
 Dorpsgenoten, e425, e325
 Douchen, d510
 Draaiduizeligheid, b240
 Dragen, d430-449
 - in handen, d4301
 - in armen, d4302
 - op schouders, heup of rug, d4303
 - op hoofd, d4304
 - van verantwoordelijkheden, d240
 Drempels, e1500, e1550
 Dreunen, e250
 Driewieler, d4750
 Driewielers, e1200
 Driftbeheersing, b130

- Driften, b130
 Drijfveren, b1301
 Drinken, d560
 Droefheid, b152
 Drogen, d640, d510
 Dromen, b1344
 Droog, b220
 Droogmaterialen, d510
 Drug, d57022
 Drugsgebruik, b110
 Drugs, b110
 Druk,
 - op het oor, b2405
 - waarneming van -, b2702
 Drukken, d3350
 Duikapparatuur, d465
 Duiken, d4553
 Duim, d440
 Duizeligheid, b2401
 Dun, b1801
 Duwen, d445, d435
 Dwanggedachten, b160
 Dweilen, d640
 Dwerggroei, b560
 Dysartrie,
 - atactische, b320
 - spastische, b320
 - vlakke, b320
 Dysdiadochokinese, b760
 Dysfagie, b510
 Dysfonie, b310
 Dyskinesie, b765
 Dysmenorroe, b670
 Dyspareunie, b670
 Dyspnoe, b460
 Dystonie,
 - focale -, b7350
 - generaliseerde -, b7356
 Déjà vu, b1802
 Echolalie, b147
 Echopraxie, b147
 Echtgenoot, d7701, d7702
 Echtgenoten, e310
 Economisch leven, d860-879
 Ectopische, b660
 Educatie, e5850, e5853
 Educatief, e1300
 Education, e585
 Eelt, d5200
 Eeltvorming, b810
 Eerstelijnsvoorzieningen, e5800
 Eetgerei, d550
 Eetruimte, d6401
 Ei, b6600
 Eierstokken, s6300
 Eigendom, d6100, e165
 Eigendommen, e545
 Eileiders, s63012
 Eisen, e5601, D2
 Eiwitmetabolisme, b540
 Eiwitten, b540
 Ejaculatie, b640
 Elektriciteit, e240, e530
 Elektrolyten, b545
 Elektrolytenbalans, b545
 Elektromagnetisme, e240
 Ellebogen, b7603
 Ellebooggewricht, s73001, b710
 Embolie, B4:b415
 Emoties, d720
 Emotioneel, b1264
 Emotionele, b152, d7600, d7700,
 e3
 Endocriene, b555, b550, b545,
 b540, b530, s580
 Energie, b110, b126, b134, b140,
 b147, b152
 Energie en driften, b130
 Energiek, b1252
 Energieniveau, b130
 Energieproductie, b540
 Enkel, s7502, b750, b715, b710
 Enkelgewricht, s75021, b710
 Enzym, b515
 Enzymwerking, b515
 Equalization, d940
 Equina, s12003
 Erectie, b640
 Erfgoederen, e5202
 Ergonomie, e5900
 Ergotherapeuten, e355
 Ervaringen, b126
 Eten, d630, d560, d550
 Etiquette, e465
 Etniciteit, e325
 Eukariotische, e2200
 Europese, e5950
 Eustachius, buis van, s2501
 Evaluatieproces, d8150, d8202,
 d8252, d8302

Evalueren, d175, d177
 Evenwicht, b5451, b5452
 Evenwichtsreacties, b755
 Examen, d8202, d8252, d8302
 Examens, d240
 Excessieve, b510
 Excursies, d816
 Explosies, e255
 Expressie, b16712, b16711, b16710
 Externa, s240
 Externus, s3100
 Exteroceptieve, b750
 Extramusculaire, s7703
 Extraversie, b126
 Extremititeit, b28015, b28014, s8104,
 s8102, s750, s730
 Extremiteiten, d435
 Extra-articulaire ligamenten en
 fasciae van,
 - bovenarm, s73003
 - bovenbeen, s75003
 - bekkengordel, s7403
 - enkel en voet, s75023
 - hand, s73023
 - hoofd en hals, s7105
 - onderarm, s73013
 - onderbeen, s75013
 - romp, s7602
 - schoudergordel, s7203
 Fabriceren, e5100, e5101, e5102
 Fabriek, d865
 Familie,
 - naaste, e310
 - verre, e315
 Familiebanden, e315
 Familieleden, d760, d810, e410, e415
 Familielid, d6605
 Familierelaties, d760
 Fantaseren, d163
 Fantasie, d2101, d2105
 Fantasierijk, b1264
 Fantoom, b1801
 Faryngeale, b5105
 Farynx, b51051
 Fasciae, s75023, s75013, s75003,
 s73023, s73013, s73003, s7703,
 s7602, s7403, s7203, s7105
 Fauna, e220
 Fecale, b525
 Feces, b525
 Fietsen, d6503
 Filtratie, b610
 Financiële, d870, d865, d860,
 e165
 Fitheid, d570
 Fitness, d920
 Fixatie, b215
 Fixeren, b2152
 Flatulentie, b525
 Flexibiliteit, b164
 Flora, e220
 Flossen, d5201
 Fluisteren, e250
 Fluiten, b450
 Focale, b7350
 Foetus, b660
 Fonatie, b3100
 Fonemen, b320
 Fontanel, s71001
 Foto, d335, d315
 Fotofobie, b21020
 Fouillering, d950
 Foutenmarge, B, S, E
 Freelance, d8500
 Frigiditeit, b640
 Frontale lob, s11000
 Frontalis, lobus, s11000
 Frozen,
 - pelvis, b720
 - scapula, b720
 - shoulder, b710
 Fruit, d6201
 Fugues, b110
 Functie, B
 Fysiek, d710, b455, d570
 Fysiologische, B
 Fysiotherapeuten, e355
 Gadeslaan, d110
 Galactorroe, b660
 Galblaas, s570
 Galproductie, b515
 Galwegen, s570
 Gang, b770
 - asymmetrische -, b770
 - hemiplegische -, b770
 - houterig lopen, b770
 - mank lopen, b770
 - paraplegische -, b770
 - spastische -, b770
 Ganglia, s1103

- Gangpatroon, b770
 Gas, b535
 Gaslek, e2600
 Gassen, b440, b5254
 Gaster, s530
 Gastgezin, e57501
 Geadopteerd, d7600
 Gebaar, d130
 Gebarentaal, d340, d320, d315, b167
 Gebed, d4102, d4152
 Gebedskleedjes, e1450
 Gebergtebeschrijving, e210
 Gebeurtenissen, e255, e235, e230
 Gebieden, e160
 Geboorte, d7602, d7611, e2150, e310
 Gebouwen, e5200, d460, e155, e150
 Gedachteblokkade, b160
 Gedachten, b160
 Gedachtevlucht, b160
 Gedicht, d135
 Gedomesticieerde dieren, e350, e220
 Gedrag, d720
 - acceptatie van -, d7102
 Gedragen, d720
 Gedragingen, d2306
 Gedragskenmerken, b125
 Gedragsstijl, b125
 Gedrevenheid, b160
 Geuwen, b450
 Gegeneraliseerde pijn, b7356, b2800
 Gehandicapte, e1
 Gehandicapten, e1
 Geheugen, b144
 - kortetermijn-, b1440
 - langetermijn-, b1441
 - oproepen van informatie uit -, b1442
 - systeem, b1441
 Gehoor, d2300
 Gehoorbeentjes, s2502
 Gehoorgang, s2603
 Geliefden, d7
 Gelijken, d740
 Gelijkmoedig, b1263
 Geloofsgemeenschap, e335
 Geloofsovertuiging, e325
 Geloofsovertuigingen, e4
 Geluid, b2300, e250
 - detectie van -, b2300
 - lateralisatie van -, b2303
 Geluiden, b340
 Geluidsbron, b230
 Geluidshulpmiddelen, e1250
 Geluidskwaliteit, e250
 Geluidsoverdrachtsystemen, e1250
 Geluidssterkte, e250
 Geluk, b152
 Gemeenschappelijk, d750
 Gemeentelijk, e5
 Gemeenten, e5302, e5450, e595
 Gemotoriseerd, d470
 Gemotoriseerde, d475
 Geneesmiddelen, e110
 Genezing, b820
 Genitale, b64-67
 Genitalia, d520
 Genus, s75011
 Geografie, e210
 Gerechtshoven, e5500
 Gereedschap, d155, d4401, d620, d6501, d6502, d6504, d865, e1150, e1350
 Geremd, b1260
 Gescheurde huid, b810
 Geschiil, d175
 Geschreven, d325, b167
 Geslachtsdelen, b6703
 Geslachtsgemeenschap, b670
 Geslachtskenmerken, b5550
 Geslachtsorganen, s6303
 Geslachtsverkeer, b670
 Gespannen, b780
 Gespannenheid, b152
 Gesprek, d8450, e1250
 Gesproken, d310, b167
 Getal, d172
 Getallen, b1720, b1721, d150
 Geur, b156
 Geuren, b1562, b255
 Gevoel, b220, b265, b2702, b460, b535, b630, b780, b840
 Gevoelens, b1522, d133, d134, d710
 Gevoeligheid, b21020, b2702
 Gevoeligheidsreacties, b435
 Gewaarworden, b2400, b2401
 Gewaarwording, b840
 Gewaarwordingen,
 - genitale, b6703

- gepaard gaande met cardiovasculaire en respiratoire functies, b460
- gepaard gaande met genitale en reproductieve functies, b670
- gepaard gaande met hoorfuncties en vestibulaire functies, b240
- gepaard gaande met urinelozing, b630
- verband houdend met spieren en bewegingsfuncties, b780
- verband houdend met spijsverteringsstelsel, b535
- van oog en verwante structuren, b220
- Gewassen, d5102
- Gewetensvol, b1262, b1267
- Gewicht, b7603, d4155
- Gewichtsverlies, b530
- Gewoonten, e465
- Gewricht, b715, b710
- Gewrichten,
  - anatomische eigenschappen van -, s7103, s7201, s7401, s7701
  - functies van - en botten, b710-729
  - mobiliteit van -, b710
  - stabiliteit van, b715
- Gewrichtsreflex, b750
- Gezag, d475
- Gezelschap, d720
- Gezelschapsspelletjes, d3504
- Gezelschapsverenigingen, d9100
- Gezicht, d1600, d510, d520
- Gezichtshaar, s8401
- Gezichtsscherpte, b2100
  - binoculaire - bij vertezien, b21000
  - monoculaire - bij vertezien, b21001
  - binoculaire - bij dichtbijzien, b21002
  - monoculaire - bij dichtbijzien, b21003
- Gezichtsveld, b210
- Gezin, d2204, d7603, e57501
- Gezinsleden, d660
- Gezondheid, d660, d570
- Gezondheids,
  - adviezen, d57020
  - bevordering, d815
  - hulpverleners in -, e355
- problemen, E
- risico, d5702
- schade, d5702
- toestand, e570, e5750, e5751, e5752
- voorlichting, e5800
- zorg, e340, e360, e450, e575, e580
- zorgbeleid, e5802
- zorgstelsel, e5801, e5802
- zorgsysteem, e355, e360
- zorgsystemen, e5801
- zorgvoorzieningen, e5700, e5800
- Gladdespijers, d4154
- Glandula,
  - lacrimalis, s2300
  - pituitaria, s5800
  - thyroidea, s5801
- Glandulae,
  - parathyroideae, s5802
  - suprarenales, s5803
  - prostata, s6306
  - salivariae, s510
  - sudorifer, s8200
  - sebaceae, s8201
- Glans, van penis, s63050
- Glasachtig lichaam, s2205
- Glijbanen, e11520
- Glijden, d420
- Glimlachen, d3350
- Globus gevoel, b535
- Glutenintolerantie, b5153
- Goederen,
  - verwerven van, d620
  - tastbare -, e1651
  - ontastbare -, e1652
- Gorgelen, b3401
- Grammatica, d145
- Grammaticaal, d1701
- Grammaticale, b1672
- Gras, d4502
- Gravel, d4502
- Grijpen, d440
- Grillig, b1253
- Groei, stoornissen, intellectuele, b117
- Groei-curve, d3152
- Groei-functies, b5
- Groenten, d6201

- Groepsverband, d210, d220
 Groeten, d3500
 Grootouders, d7603, e310
 Haar, b850, d520, s840
 Haargroei, b850
 Haarvaten, s4103
 Haarverlies, b850
 Haat, b152
 Halfcirkelvormige, s2602
 Hallucinaties, b156
 Hand,
 - anatomische eigenschappen van, s7302
 - gebruiken van - en arm, d445
 - oog coördinatie, b1471, b760
 - nauwkeurig gebruiken van -, d440
 Handbewegingen, d3350
 Handbotten, s73020
 Handelen, D
 Handels-, e5650
 Handen, d445, d430
 Handenarbeid, d920
 Handgebruik, b1473
 Handgewrichten, b28016
 Handhaven
 - van erectie, b640
 - van lichaamshouding, d415
 -- van liggende houding, d4150
 -- van hurkende houding, d4151
 -- van knielende houding, d4152
 -- van zittende houding, d4153
 -- van staande houding, d4154
 - waterbalans, b54501
 Handhaving, b5501, b4202, b540, b530, b520
 Handicap, e1
 Handspieren, s73022, b730
 Handvaardigheden, d810
 Hangen, b1603
 Hanteren, d7109, d7108
 Hardlopen, b770
 Haren, b850-869
 Hart,
 - anatomische eigenschappen van - s4100
 - bloedvoorziening, b4103
 Hartfalen, b410
 Hartfrequentie, b4101
 Hartfuncties, B4:b420, B4:b415, B4:b410
 Hartkleppen, b410
 Hartritme, b4101
 Hartslag, b410
 Helling, d4154
 Hematologisch systeem, functies van, b430, B4
 Hemianopia, b210
 Hemiparese, b7401, b7352, b7302
 Hemiplegie, b7401, b7352, b730
 Hemofilie, b430
 Hepar, s560
 Herfst, e2255
 Herhalen, d135
 Herinneren, b1442
 Herinneringen, b1441
 Hersenen, s110
 Hersenfuncties, d1
 Hersenkwabben, s1100
 Hersenstam, s1105
 Hersenvliezen, s130
 Hersenzenuwen, s1106
 Herstelfuncties, b810, b820, b830
 Heup, b28016, d430, b715
 Heupgewricht, s75001, b710
 Hijgen, b460
 Hobby, d920
 Hoesten, b450
 Hogeschool, d830
 Hond, e2501
 Honden, e350
 Hoofd,
 - anatomische eigenschappen van -, s710
 - draaien of schudden van -, b7653
 - dragen op -, d4304
 - schudden ter afkeuring, d335
 Hoofddeksels, d5400, d5401
 Hoofdhuid, d520
 Hoofdtoeien, e1450
 Hoogteverschillen, e210
 Hoorapparaten, e1251
 Hoorfuncties, b156, b230-249
 Hoornvlies, s2201
 Hoorverlies, b230
 Hormoonbalans, b555
 Hormoonstelsel, S5, B5
 Houding,
 - veranderen van -, d410
 Houdingsreacties, b755

- Houterig, b770
 Huid, B8
 - anatomische eigenschappen van, S8
 - beschermende functies, b810
 - gewaarwording verband houdend met, b840
 - herstelfuncties, b820
 - verzorgen van, d5200
 Huidgebieden, s810
 Huidklieren, b830, s820
 Huidkwaliteit, b810
 Huidoppervlak, d5200
 Huilen, b340
 Huis, d460
 Huishoudelijk, d6502
 Huishouden, D6
 Huisvesting, e525
 Huisvestingsbeleid, e5252
 Huisvestingssystemen, e5251
 Huisvestingsvoorzieningen, e5250
 Huiveren, d3350
 Hulp, D, e3, e5
 Hulpademhalingsspieren, b445
 Hulpmiddelen, d650, d470
 Hulpverleners, e450, e360, e355, e340
 Hunkering, b130
 Huppelen, d455
 Huren, d610
 Hurkende houding, d4101, d410
 Hurk-wc, d4101
 Hurkzit, d4101, d410
 Huwelijk, d7701, d7602, d9102, e310, e315
 Hydramnion, b660
 Hydratatie, d5200
 Hydrografie, e210
 Hydronefrose, b610
 Hygiëne, d5201, d5205
 Hypalgesie, b2703
 Hyperadrenalisme, b555
 Hyperesthesie, b265, b2702
 Hyperalgesie, b280
 Hypercalciëmie, b545
 Hypergonadisme, b555
 Hyperkaliëmie, b545
 Hypermenorroe, b6502
 Hypermetropia, b210
 Hypermobiliteit, b710
 Hypermotiliteit, b515
 Hypernasaliteit, b310
 Hypernatriëmie, b545
 Hyperparathyroïdie, b555
 Hyperpathie, b2703
 Hyperpituïtarisme, b555
 Hypersomnia, b134
 Hypertensie, B4:b420
 Hyperthermie, b550
 Hyperthyroïdie, b5400, b555
 Hypertonie, b735
 Hyperventilatie, b440
 Hypesthesie, b2702
 Hypoadrenalisme, b555
 Hypocalciëmie, b545
 Hypofyse, s5800
 Hypogeusie, b250
 Hypogonadisme, b555
 Hypokaliëmie, b545
 Hypomenorroe, b6502
 Hyponasaliteit, b310
 Hyponatriëmie, b545
 Hypoparathyroïdie, b555
 Hypopituïtarisme, b555
 Hyposmie, b255
 Hypotensie, b420
 - posturale -, b420
 Hypothermie, b550
 Hypothyroïdie, b5400, b555
 Hypotone, b610
 Hypotonie, b735
 Iconen, d3151, d3351
 Ideationele,
 - apraxie, b176
 - component, b160
 - perseveratie, b1601
 Idee, d1631, d1632, d335
 Ideeën, b1602, b1640, b1672, d1452, d163, d170, d350
 Identificeren, d175
 Identiteit, b1142, b180
 Ideologieën, e465
 Ideomotorische apraxie, b176
 IJs, d4502
 IJzer, b545
 IJzerdeficiëntie, b545
 Ileum, s5400
 Illusie, b156
 Imitatie, d130
 Immunisatie, b435
 Immunititeit, b435

- Immuunrespons, b435
 Implementatie, e160
 Impotentie, b640
 Impulsen, d720
 Inactiviteit, b1252
 Incoherentie, b160
 Incontinentie, b620, b525
 - anale -, b525
 - continue, b6202
 - overflow-, b6202
 - reflex-, b6202
 - stress-, b6202
 - urge-, b6202
 Indelen, d230, d2303
 Inenten, d570
 Infecties, b435
 Informatie, b144
 Inhaleren, b440
 Inkomen, e5700
 Inkomenssteun, e570
 Inrichten, d610
 Inschatten, b114
 Inschikkelijkheid, b126
 Inslapen, b134
 Insomnia, b134
 Inspannen, b4551
 Inspanningstolerantie, b455
 Instabiel, b715
 Instelling, b1260
 Instelreacties, b755
 Instructie, d815
 Instructies, d166, d3102
 Instrueren, d6200, d6201
 Instrument, e1
 Instrumentmakers, e355
 Insufficiëntie, b510
 - coronaire -, b410
 - anale sfincter, b525
 Integratieve taalfuncties, b167
 Integreeren, b117, b122, b1672
 Integriteit, b715
 Intellectuele functies, b117
 Interna, aura, s260
 Internet, e5350, e560
 Internus, meatus acusticus, s2603
 Interpersoonlijke interactie en relaties, D7
 - assisteren van andere personen bij -, d6603
 Interpreteren, b156, d166
 Interval, b650
 Interventies, e5800
 Intestinale paralyse, b515
 Intonatie, b330
 Inzicht, b164
 Iris, s2202
 Ischemie, b4103
 ISO, e1, e5101
 Isolerende, b810
 Jaar, b1140
 Jamais vu, b1802
 Jejunum, s5400
 Jeuk, b2404, b840
 Jong, d7601
 Juridisch, e5502
 Juridische, e4, e550
 Kaarsen, e240
 Kaart, d2103
 Kaarten, d3152
 Kaartspelen, d9200
 Kalium, b545
 Kamers, s41001
 Kammen, d5202
 Kanalen, s2602
 Kantoorbenodigdheden, e1350
 Kapitaal, d865, E
 Kar, d4752
 Karakter, d1450
 Karakters, d166
 Karren, d6503
 Kasten, d640
 Katabolisme, b540
 Katatonie, b147
 Kauwen, b510
 Keelholte, s330
 Keerpunten, d2402
 Keloid, b820
 Kennis, D1
 Kennissen, d750, e425, e325
 Kerk, d4152, d930
 Kerkboeken, e1451
 Kerntemperatuur, b5500
 Keukengerei, d620
 Keukens, e1551
 Kiezen, s3200, d540
 Kijken, b2152, d8801
 Kimono, d540
 Kind, b1403, b6603, d315, d3503, d430, d6605, d760, d815, d940, e57500, e57502

- Kinderen, b3401, b761, d240, d6600, e1150, e310, e575
 Kinderspel, d110
 Kindertijd, B, S, D
 Kinderverzorgsters, e340
 Kinderwagens, d470
 Kinderwagens, e1200
 Kinesthesie, b260
 Kiosken, e1502
 Kippenvel, b840
 Kirren, b3401
 Klaarmaken, d2201, d630
 Klank, d1451, d1660
 Klanken, b1560, b3300, d145, d331
 Klassegrootte, e5851, e5852, e5854, e5855
 Kleden, b176, d540
 Kleding,
 - aantrekken van -, d5400
 - uittrekken van -, d5401
 - kiezen van juiste -, d5404
 - vervaardigen en repareren van - d6500
 - wassen en drogen van -, d6400
 Kleppen, b4152
 Kleren, d240
 Kleur, b1561, b210, b850, e2401
 Kleurcontrasten, e240
 Kleuren, b21021, d4402
 Kleuren zien, b210
 Kleurenblindheid, b210
 Kleurplaten, d4402
 Klieren,
 - endocriene -, b530, s580
 - functies van endocriene -, b555
 Klimaat, e225
 Klimmen, d460, d455
 Kneden, d6301
 Knieën, d4103
 Kniegewricht, s75011, b710
 Knielen, d410
 Knippen, d4402, d5204, d5203
 Knop, d440
 Knopen, d6500
 Koel, d570
 Koken, d630, d6401, d6502
 Kokerzien, b210
 Kokhalzen, b460
 Kookgerei, d640
 Kookruimte, d640
 Koolhydraatmetabolisme, b540
 Koolhydraten, b540
 Koolzuur, b5401
 Kopen, d610
 Kopje, d430
 Korstvorming, b820
 Koude, b5501
 Krant, d325
 Kranten, e5601
 Krassende, b3101
 Krijtje, d1450
 Kring, d760
 Kruipen, d460, d455
 Krukken, d6504
 Kunst, d920
 Kunstbeoefening, e1401
 Kunstenaar, d8500
 Kunstlicht, e240
 Kwast, d1450
 Kweken, d6505
 Kwijlen, b510
 Laagklinkend, b2400
 Laarzen, d540
 Labia,
 - majora, s63031
 - minora, s63032
 Labiel, b1263
 Labiliteit, b152
 Labyrint, s2601
 Lacrimalis, s2300
 Lactatie, b660
 Ladder, d4551
 Ladekasten, d640, e1351
 Land, e210
 Landinrichting, e160
 Landschapsbehoud, e5202
 Landschapsvormen, e2100
 Langzaam, b1470
 Larynx, s340
 Lateralisatie, b230
 Laterorotatie, b7200
 Ledemaat,
 - fantoom- b1801
 - sterkte van spieren in één -, b7301
 - tonus van spieren in één -, b7351
 Ledematen, b735, b730
 Leer (in de -), d840
 Leerkrachten, d740
 Leerling, d8151, d8201, d8251

- Leerlingen, d820
 Leerlingwezen, e5850, e5853
 Leerstof, d820
 Leesstandaards, e1351
 Leesvaardigheid, d1660
 Legen, b6200, b630
 Lengte, d1370
 Lens, s2204
 Leraren, e330, e345, e360
 Leren, D1, d810-839
 - basaal -, d130-159
 - gebruiken van gereedschap, d155
 - lezen, d140
 - rekenen, d150
 - schrijven, d145
 - spelen, d155
 - werkend -, d840
 Lessen, d8151, d8201, d8251, d8301
 Letsel, b4303, b820, d5702, d571
 Letter, d1451
 Letters, d130, d1400, d1401, d1450, d166
 Leven,
 - economisch -, d860-d879
 - maatschappelijk -, d910
 - sociaal, en burgerlijk -, D9
 Levensgebieden, belangrijke, D8
 Levensloop, d845
 Levensstijl, e580
 Lever, s560
 Lezen, d140, d166, d2100, d2104, d3, d6602, d920
 Lezing, d115
 Lichaam, b180, b235, b260
 Lichaamsbeeld, b1801
 Lichaamsbehering, b55500
 Lichaamsbeweging, d1314, d6506
 Lichaamsbewegingen, d3100
 Lichaamsdeel, b280, d1314
 Lichaamseigen, b520
 Lichaamsgeur, b830
 Lichaamsgewicht, handhaving -, b530
 Lichaamshaar, s8400
 Lichaamshelft, b735, b730
 Lichaamshouding, d410-429
 Lichaamsmediaan, b7611
 Lichaamsniveau, b147
 Lichaamstaal, d3150, d3350
 Lichaamstemperatuur, b5500
 Lichaamszijde, b7302, b7352
 Lichaamszwaartepunt, d410
 Lichamelijk, d571, d7105
 Lichamelijke, d5701
 Licht, b210, d5700 e240
 Lichtbron, e2400
 Lichtflitsen, b21023
 Lichtgeraakt, b1263
 Lichtgevoeligheid, b21020, b2102, b810
 Lichtkwaliteit, e240
 Lichtsterkte, e240
 Lidmaatschap, d950, e5550
 Lied, d332
 Liefdadigheidsinstellingen, d910
 Liefdadigheidswerk, d855
 Liefde, b152
 Lien, s4203
 Liften, e1501
 Lig, d4100, d4106, d420
 Ligamenten, zie bij:
 - extra-articulaire ligamenten
 Lighouding, d410
 Likdoorns, d5200
 Lingua, s3203
 Linguaal, d331
 Linker, b7302, b7352
 Linkerkant, b2303
 Linkeroog, v21001, b21003
 Links, b1473, b760
 Liplezen, d3602
 Lippen, s3204
 Littekenvorming, b820
 Lob,
 - frontale, s11000
 - occipitale, s11003
 - pariëtale, s11002
 - temporale, s11001
 Lobben, s1100
 Lobus,
 - frontalis, s11000
 - occipitalis, s11003
 - parietalis, s11002
 - temporalis, s11001
 Locatie, b850
 Locaties, d460, d455, d4609, d4608
 Logica, b1601
 Logisch, b160
 Logopedisten, e355

- Lokalisatie, b230, S
 Longblaasjes, s43011
 Longcirculatie, B4:b410
 Longemfyseem, b440
 Longen, s4301
 Loophulpmiddelen, e1201
 Looprekken, d6504
 Lopen, b770, d450-469
 Loslaten, d440
 Lozing, b620
 Lucht, b460
 Luchtdruk, e2252
 Luchtjes, b255
 Luchtkwaliteit, e260
 Luchtpijp, s4300
 Luchtstroom, b440
 Luchtverontreiniging, e235
 Luchtwegen, b440, b4500, b4501
 Lui, b1262
 Luidheid, b230, b3100
 Luisteren, d115
 Lusteloosheid, b1252
 Lymfe, b4352
 Lymfeknopen, s4201, b435
 Lymfevaten, s4200, b435
 Lmfoedeem, b435
 Lymphadenitis, b435
 Maag, b28012, b535, b515, s530
 Maagkrampen, b535
 Maaltijden, d640, d630
 Maancycclus, e245
 Maatschappelijk, D
 Macht, d930, e330, e5951
 Machtspositie, d7400
 Majora, labia, s63031
 Malabsorptie, b515
 Mamma, s6302
 Mammae, s6302
 Manieren, b340
 Maniërismen, b765
 Manifesteren, b1260
 Manipuleren, b510, d430-449
 Mank, b770
 Mannelijke, vruchtbaarheid, b660
 Marginaliseren, e4
 Marteling, d950
 Maskers, e1450
 Masturbatie, b640
 Mat, b1264
 Matchen, b21021
 Mathematische, b172
 Meatus nasi inferior, s3102
 Medebewoners, d750
 Media, e5350, e560, s250
 Mediabeleid, e5602
 Mediasystemen, e5601
 Mediavoorzieningen, e5600
 Medicatie, d2305
 Medicijnen, d57020, d6605
 Mediorotatie, b7200
 Meditatie, d930
 Mediteren, d163
 Medius, s3102
 Medulla,
 - oblongata, s11050
 - ossium, s4204
 Meedelen, d330
 Meedoen, d910, d920, d930
 Meenemen, d430
 Meercellige, e2200, e2201
 Meerderen, d740, e430, e330
 Meetinstrumenten, B, S, D, E
 Meetprocedures, B, S, D, E
 Melk, b6603, d5602
 Melodie, b3303
 Membrana tympanica, s2500
 Menarche, b650
 Meninges, s130
 Meningsuiting, d950
 Menopauze, b670, b650
 Menorragie, b650, b6502
 Mensenrechten, d940, d950
 Menskracht, d470, d475
 Menstruatie,
 - functies geelateerd aan -, b650
 -- interval tussen -, b6501
 - gewaarwordingen bij, b6701
 - retrograde -, b650
 - zorgdragen voor -, d530
 Menstruatiebloed, d530
 Menstruaties, b650
 Menstruele,
 - cyclus, b650
 -- ongemak gepaard gaande met -,
 b6701
 -- ophouden van de -, b6702
 - functies gerelateerd aan -, b650
 -- interval tussen menstruaties,
 b6501
 -- mate van - bloeding, b6502

- regelmaat -, b6500
- Menzijn, d940
- Mentale,
  - component, d210
  - functies, B1
  - omgaan met stress en andere - eisen, d240
  - welbevinden, e5800
- Meren, e210
- Merg, s11050
- Mesencephalon, s1101
- Metabole,
  - functies, algemene, b540
  - snelheid, b540
- Metabolieten, b430
- Metabolisme, b5, e2201
- Metabool, b5, s5
- Meubilair, d650
- Miasthenia gravis, b740
- Middelbare school, e5850, e5853
- Middenhersenen, s1101
- Middenoor, s250
- Middenrif, s43031
- Migratie, e2150
- Milieubeheer, e5201, e5202
- Milieurampen, e235
- Milt, s4203, b430
- Mineraalbalans, b545
- Mineralen, b545, e1100,
- Minora, labia, s63032
- Miskraam, b660
- Misselijkheid, b535, b240
- Mobiliteit, D4
  - van gewrichten, b710
  - van botten, b720
- Moduleren, b3400
- Moe, d315
- Moeder, d331, d3503
- Moedig, b1266
- Mond, b510, s320
- Mondademen, b450
- Mondholte, b5105
- Monoculair, b2100
- Monoparese, b7301, b7351, b7401
- Monoplegie, b730, b7351, b7401
- Monotone, spraak, b3303
- Moraal, e465
- Moreel, e465
- Moskee, d930
- Motivatie, b130
- Motor, d4751
- Motorboot, d4751
- Motorische,
  - reflexfunctie, b750
  - reflexen, b7500
  - perseveratie, b765, b7653
- Movement, b1344
- Muis, d1450
- Munten, d440, d9204
- Musculi intercostales, s43030
- Musea, d920
- Museum, d9202
- Musiceren, e1401
- Mutisme, b730
- Muziek, d115, d2103
- Muziekinstrument, d9202
- Muziekinstrumenten, d920, e1400
- Muzieknoten, b340
- Muziekschrift, d3151, d3351
- Myalgie, b280
- Myasthenia, b740
- Myocarditis, B4:b410
- Myopia, b210
- Myotonie, b735
- Naaien, d6500
- Naam, b289
- Naaste, e410, e340, e335, e315, e310
- Nachtblindheid, b210
- Nachtelijk, b670
- Nachtritme, e245
- Nadoen, d130
- Nadruppelen, b620
- Nagelgroei, b860
- Nagels, s830, b85-86
- Nagelvaste, d6102, d6501
- Nakomelingen, e2200
- Narcolepsie, b134
- Nasalis, s3300
- Nascholing, e5850, e5853
- Naschoolse, e5851, e5852, e5854, e5855
- Nasi, s3102, s3101
- Nasopharynx, s3300
- Nasus, s310
- Natrium, b545
- Natuurbehoud, e5201
- Natuurgebieden, e160
- Natuurlijke omgeving, E2

Natuurrampen, e5302
 Nauwgezetheid, b126
 Needles, b840
 Neerslag, e225
 Neerzetten, d430
 Negatief, b1251
 Negativisme, b147
 Nek, b28010, s8100, s710
 Nervi,
 - craniales, s1106
 - spinales, s1201
 Netvlies, s2203
 Neuriën, b340
 Neus, s310
 Neusgangen, s3102
 Neustussenschot, s3101
 Neven, d7603, e315
 Nichten, d7603, e315
 Nieren, s6100, b6100
 Nieuwsgierig, b1264
 Nieuwvoorziening, e5600
 Niezen, b450
 Nodi lymphatici, s4201
 Nominale amnesie, b144
 Non-verbaal, d335, d315
 Normen, b560, e465
 NREM, b1344
 Nutsvoorzieningen, e530, e5300
 Nuttigen, b1303, d550, d560
 Nystagmus, b215
 Obesitas, b530
 Obsessie, b1603
 Obsessies, b160
 Obstakel, d450
 Obstakels, d4503
 Obstructie,
 - intestinale -, b515
 - van ureter, b610
 Occipitale lob, s11003
 Occipitalis, lobus, s11003
 Oculi, bulbus, s220, s230
 Oculomotorische, b176
 Oefenen, d135
 Oefeningen, d930
 Oesophageale reflex, b5105
 Oesophagus, b5105, b5106, s520
 Ogen, b2152, s2200
 Okselhaar, s8402
 Olie, e240
 Olifant, d480
 Oligospermie, b660
 Oligurie, b610
 Omarmen, d3350
 Omdraaien, d4107, d440, d4453
 Omgeving, E
 Omgevingsinformatie, d1660
 Omgevingstemperatuur, b5501
 Omkeerbaarheid, d1371
 Omrollen, d4107
 Omvatten, d4401
 Onafhankelijk, d720
 Onbekenden, e345
 - omgaan met -, d730
 Onbetaald werk, d855, d910, d920
 Onbetrouwbaar, b1262
 Onbewuste, b1301
 Onderarm, s7301
 Onderarmspieren, s73012
 Onderbeen, s7501
 Onderbeenspieren, s75012
 Onderbrekingen, b3300
 Onderdak, e525
 Onderdelen, D, S
 Onderdrukken, d160
 Ondergaan, b1603
 Ondergeschikten, d740, e435, e335
 Ondergewicht, b530
 Ondergoed, d540
 Ondergrondse, d470
 Onderhandelen, d6200
 Onderhouden, d650
 Onderlip, s32041
 Ondernemen van,
 - enkelvoudige taken, d210
 - meervoudige taken, d220
 Ondernemer, d850
 Onderscheiden, b230
 Ondersteund, d4153, d4103
 Ondertiteling, e5601
 Onderwijs, e585, e130
 - beleid voor algemeen -, e5852
 - voor speciaal -, e5855
 - systemen voor algemeen -, e5851
 - systemen voor speciaal -, e5854
 - voorzieningen voor algemeen -, e5850

- voorzieningen voor speciaal -, e5853
- Onderwijsbijdragen, e585
- Onderwijscommissies, e585
- Onderwijsprogramma's, e585
- Onerlijk, b1267
- Onenigheid, d7103
- Ongemak, b670
- Onhandigheid, b147, b760
- Ononderbroken, b3300
- Onoplettend, b1264
- Onplezierig, b280
- Onregelmatige, b440, B4:b410, b3300
- ademhaling, b440
- hartslag, b410
- onderbrekingen in de spraak, b3300
- Onrust, b7610
- Ontastbare goederen, e1652
- Ontbijten, d2302
- Ontevredenheid, b6403
- Ontlasten, d53010
- Ontlasting, b525
- Ontmoetingen, d9103
- Ontmoetingsplaatsen, e5200
- Ontoegankelijk, b1260
- Ontplooien, d2306
- Ontslag, d8452
- Ontspanning, b1343, b6403, b6700, d920
- Ontspannings-, e140
- Ontspanningsfase, b640
- Ontvangen, b1603
- Ontvankelijkheid, b126
- Ontwaken, d2302
- Ontwerpen, d3152
- Ontwerpprincipes, e5150
- Ontwikkelen, b122, d133, d134, d137, d140, d145, d150, d155, d175, d1641, d210, d220, d210
- Ontwikkeling, demografische, e215
- Onverantwoordelijk, b1262
- Onverteerd, b525
- Onvoorspelbaar, b1253
- Onvriendelijk, b1261
- Onwillekeurige,
  - bewegingen, b765
  - spiercontracties, b7650
  - bewegingsreacties, b755
- Onzeker, b1266
- Oog,
  - anatomische eigenschappen van -, S2
  - brandend -, b220
  - druk achter het -, b220
  - handcoördinatie, b730, b760
  - iets in het - hebben, b220
  - irritatie, b220
  - spanning op het -, b220
  - voetcoördinatie, b730, b760
- Oogbol, s220
- Oogirritatie, b220
- Oogkas, s210
- Oogleden, s2200
- Ooglid, s2301, b215
- Oogrok, s2200
- Oogspieren, s2303, b215
- Oor, b240, S2
- Oorirritatie, b240
- Oorsuizen, b2400
- Opbergen, d640
- Opdiene, d630
- Opdracht, d240
- Opeenvolging, b1472, d1371
- Openbaar, d470
- Openbare gebouwen, e150
- Opgeblazen gevoel, b535
- Opgedrongen gedachten, b1603
- Opgewekt, b750
- Opleiding, d810-839
  - beroeps-, d825
  - informele -, d810
  - hogere -, d830
  - schoolse, d820
  - voorschoolse -, d815
- Opleidingsactiviteiten, d8301
- Opleidingsmateriaal, d820
- Opleidingsniveaus, d820
- Opleidingsprogramma, d8151, d8153, d830
- Oplettend, d845
- Oplossen van problemen, d175
- Oppervlak, e210
- Oppervlakken, d450, d4154
- Oppervlakkigheid, b160
- Oprichtreacties, b755
- Oproepen, b144
- Opruimen, d6402
- Opschrijven, d170
- Opslaan,

- van informatie in geheugen, b144
- van voedsel, dranken, d620
- Opslag,
  - van elektrolyten, b5452
  - van informatie in geheugen, b1440
  - van mineralen, b5451
  - van urine, b6101
  - van voedingsstoffen, b520
- Opsnuiven, d120
- Opsporen, d110
- Opstaan, d2201, d410
- Opstandig, b1261
- Opstellen, d170, d7106, d845
- Optellen, b172
- Optillen, d440, d430
- Optimisme, b126
- Optische, e1250
- Opvang, e57500, e5850, e5851, e5852, e5853, e5854, e5855
- Opvangcentrum, e57502
- Opvangen, d445
- Opvattingen, e4, D
- Opvliegers, b670
- Opvoeding, e5500
- Opvolgen, d5405, d57020, d820
- Opvouwen, d640
- Opwinding, b147
- Orale, b5105
- Oralis, s3301
- Orbita, s210
- Ordenen, b1642
- Ordering, ruimtelijke, e160
- Orgaanstelsels, S
- Organa oculi accessoria, s230
- Organen, S
- Organisatie, b164
- Organisaties, d910
- Organisatorische, e555, e325
- Organisme, B
- Orgasme, b640
- Oriëntatie,
  - in tijd, b1140
  - in plaats, b1141
  - in persoon, b1142
  - eigen -, b11420
  - andere -, b11421
- Oropharynx, s3301
- Orthesen, d5201, d6504, e1151
- Ossa,
  - carpi, b7202
  - tarsi, b7203
- Ossicula auditoria, s2502
- Ouder, d760
- Ouders, d240, d7601, d7602, d810, e310
- Outplacement, e5900
- Ovaria, s6300
- Overflowincontinentie, b620
- Overdraagbaarheid, e5801, e5802
- Overgang, b1341
- Overgangen, b3300
- Overgevoeligheid,
  - voor lichaamsvreemde stoffen, b4351
  - voor licht, b21020
  - voor voedsel, b5153
- Overgewicht, b530
- Overheden, e5
- Overheidsbemoeyenis, e5252
- Overheidssteun, e570, e5750
- Overlap, b180, d1
- Overstromingen, e230
- Overtuigingen, e4
- Ozongehalte, e2601
- Paard, d480
- Paarden, d4752
- Paardenstaart, s12003
- Pakken, d440
- Palatum, s3202,
  - durum, s32020
  - molle, s32021
- Palpebra, s2301
- Pancreas, s550
- Pannen, d6401
- Panty, d540
- Papier, d1450
- Papilla, s6302
- Paradoxe, b440
- Paralyse, b730, b7356, b7402
  - intestinale -, b515
- Paraparese, b7303, b7353, b7401
- Paraplegie, b730, b7353, b7401
- Parasympathische, s150
- Parathyroideae, s5802
- Parese, b730, b7356, b7402
- Paresthesie, b2702, b265
- Parietale, s11002
- Parietalis, s11002
- Parken, e160
- Parkinson, b7356

- Pars,
 - nasalis pharyngis, s3300
 - oralis pharyngis, s3301
 Participatie, D
 Participatieproblemen, D
 Participeren, d3504, e575
 Partner, d7701, d7702
 Partners, d770, e310
 Passen, d172, B, S, E
 Passief, b735
 Patella, b750
 Patronen, b125, b3303
 Pedalen, d435
 Peinzen, d163
 Pellen, d6301
 Pelvis, b720, s620
 Pen, d1450
 Pendelbusje, d470
 Penis, s6305, b640
 Penisschacht, s63051
 Pensioenen, e5701, e5702
 Perceptie, b156
 - auditieve, b1560
 - visuele, 1561
 - van geur, 1562
 - van smaak, 1563
 - tactiele, 1564
 - visuospatiale, 1565
 Periode, b140, b740, d4155
 Periodiciteit, b4401
 Peristaltiek, b515
 Perseveratie, b1601, b765
 Personeelsmanagement, e5900
 Persoonlijke attitudes van,
 - naaste familieleden, e410
 - verre familieleden, e415
 - vrienden, e420
 - kennissen, leeftijd- en
 seksegenoten, collega's, burens
 en stad- of dorpsgenoten, e425
 - meerderen, e430
 - ondergeschikten, e435
 - persoonlijke verzorgers en
 assistenten, e440
 - onbekenden, e445
 - hulpverleners in de
 gezondheidszorg, e450
 - andere dienstverleners, e455
 Persoonlijkheid, b152, b130, b126
 Pharynx, pars, s3301, s3300
 Pharynx, s330
 Philtrum, s3205
 Pictogrammen, d166, d3152
 Pigmentatie,
 - van haar, b850
 - van huid, b810
 - van nagels, b860
 Pijn, B2
 - brandende -, b280
 - doffe -, b280
 - schrijnende -, b280
 - stekende -, b280
 - gegeneraliseerde -, b2800
 - in een lichaamsdeel, b2801
 -- in hoofd en hals, b28010
 -- in borst, b28011
 -- maag- of buik-, b28012
 -- rug-, b28013
 -- in bovenste extremiteiten,
 b28014
 -- in onderste extremiteiten,
 b28015
 -- in gewrichten, b28016
 - in meerdere lichaamsdelen,
 b2802
 - uitstralende - in dermatoom,
 b2803
 - uitstralende - in segment of
 regio, b2804
 Pijngewaarwording, b280
 Pins and needles, b840
 Pituitaria, s5800
 Plaats, d4602, b114
 Planning, b164
 Planten, e2200, d650
 Plantenrijk, e2200
 Plattegrond, d3352
 Plattelandsgebieden, e160
 Pleegfamilie, d760
 Pleegouders, e310
 Plezier, d920
 Plichten, d950
 Poetsen, d4453, d640, d6500
 Polijsten, d5203, d5204
 Politiek,
 - beleid, e5952
 - en burgerschap, d950
 Polsgewricht, b710, s73011
 Polymenorroe, b650
 Polyurie, b620

- Pompen, B4:b410
 Pons, s11051
 Positief, b1251
 Positievegevoel, b235
 Posities, e5950
 Posturale, hypotensie, B4:b420
 Postzegels, d9204
 Potlood, d1450, d1550, d4400
 Potten, d6401
 Pottenbakken, d9203
 Praten, d3502
 Premature, bevalling, b660
 Premenstruele spanning, b650
 Prestatie, b640
 Prestatieloon, e5901
 Preventie, e5800
 Preverbale, d3503
 Priapisme, b640
 Prikkend oog, b220
 Principes, d172
 Private gebouwen, e155
 Probleemoplossen, b164
 Problemen, b640, D
 Procedures, rekenkundige -, b1721
 Producten en technologie,
 - voor persoonlijk gebruik in het
 dagelijks leven, e115
 --algemene -, e1150
 -- ondersteunende -, e1151
 - voor verplaatsing van personen
 binnenshuis en buitenshuis en voor
 vervoer, e120
 -- algemene -, e1200
 -- ondersteunende -, e1201
 - voor communicatiedoeleinden, e125
 -- algemene -, e1250
 -- ondersteunende -, e1251
 - voor onderwijsdoeleinden, e130
 -- algemene -, e1300
 -- ondersteunende -, e1301
 - voor werkdoeleinden, e135
 -- algemene -, e1350
 -- ondersteunende -, e1351
 - voor culturele, ontspannings- en
 sportdoeleinden, e140
 -- algemene -, e1400
 -- ondersteunende -, e1401
 - voor toepassing bij religie en
 spiritualiteit, e145
 -- algemene -, e1450
 -- ondersteunende -, e1451
 Productie,
 - en opslag van urine, b610
 - van bloed, b4300
 - van consumentenproducten,
 e510
 - enzym-, b515
 - van hormonen, b555
 - massa-, e145
 - van melk, b6603
 - van muzieknoden, b3400
 - van speeksel, b5104
 - van spraak, b320
 Proeven, b250, d120
 Proprioceptie, b260
 Prosodie, b330
 Prostaat, s6306
 Prothesemakers, e355
 Prothesen, e1151
 Protractie, b7200
 Provinciaal, e5
 Psychische stabiliteit, b1263,
 b126
 Psychologische, b130, b1344,
 b7650
 Psychomotorische,
 - functies, b147
 -- controle, b1470
 -- opwinding, b1470
 - retardie, b147
 Psychosociale functies, globale,
 b122
 Ptosis, b215
 Puberteit, b5550
 Puberteitsfuncties, b5550
 Pulmonaire, b415
 Publicaties, e5601
 Pulmones, s4301
 Punctuatie, d1701
 Pupil, b2150
 Pupilreflex, b215
 Puzzels, e11520
 Pylorus, b5106
 Quadriceps, b750
 Quadriplegie, b730
 Quasi-doelgericht, b7652
 Radio, e5601
 Radius, b750
 Raken, b4551
 Ramen, d6402

- Rapid, b1344
 Reacties, b435
 Reactiesnelheid, b1470
 Reactievermogen, b125
 Realiteit, b180
 Realiteiten, b1640
 Recalling, b144
 Receptie, b16700, b16701, b16702, b16703
 Receptieve, b167
 Recht, d4153
 Rechten, d940, d950
 Rechter, b2303, b7302, b7352
 Rechteroog, b21001, b21003
 Rechts, b760
 Rechtshandigheid, b1473
 Rechtspraak, d950
 Rechttrekken, d540
 Recreatie, d920
 Recreëren, d910
 Rectum, b5250
 Redeneren, b163
 Reeksen, d1720
 Reflex, b750
 Reflexen, b750
 Reflexfuncties, motorische,, b750
 Reflexincontinentie, b620
 Reflux, b5106
 Regelen, d230
 Regelmaat, b650
 Regels, d720
 Regen, e235, e2253, e2601
 Regenboogvlies, s2202
 Regering, e5951
 Regeringen, e5
 Regio, b280
 Regulatie, b1103, b540, b545, b550, b555
 Reguleren, d720
 Regulering, b152
 Regurgitatie, b510
 Rehydratie, b5450
 Reiken, d445
 Reinigen, d530
 Reizen, d480, d475, d920
 Rekenen, d172, b1
 - leren -, d150
 - mentale functies gerelateerd aan, b172
 -- mentale functies gerelateerd aan eenvoudig, b1720
 -- mentale functies gerelateerd aan complex, b1721
 Rekenkundige, b1721, d1720, d1721
 Rekenvaardigheid, d1502, d1720, d1721
 Rekken, b7500
 Rekreflex, b750
 Relaties
 - kritiek in -, d7103
 - aangaan van, d720
 - interpersoonlijke interacties en, D7
 - intieme, d770
 -- romantische, d7700
 -- samenlevings-, d7701
 -- seksuele, d7702
 - ondersteuning en, E3
 Religie, d930,
 - georganiseerde -, d9300
 Renale insufficiëntie, b610
 Renes, s6100
 Rennen, d455
 Repareren, d650
 Reproductieve functies, B6
 Reptielen, e2201
 Resonantie, b3101
 Respect, d710
 Respiratoir vermogen, b455
 Respons, b435, e2201
 Retardatie, b147, b117
 Retina, s2203
 Retinacula, s7703
 Retractie, b7200
 Retrograde, b650
 Reuk, b255
 Reuzengroei, b560
 Richten, b140, d160, d161
 Richting, b2352, b5106, d4402
 Richtingen, b2152
 Rietje, d560
 Rights, d940
 Rijden, d480, d475, d920
 Rijm, d135
 Rijst, d6300
 Rijtuig, d4752
 Riksja, d470
 Ringleidingen, e1501, e1551

- Rioolwaterzuivering, e530
 Ritme, b340, b330
 Rituelen, e465
 Rivieren, e210
 Roeiboort, d4700, d4750
 Roeren, d560, d6300
 Rol, b2301, d7203, E
 Rollator, d465
 Rollen, d410, d455
 Rolstoel, d4200, d465, e1201
 Roltrappen, e1501
 Romantische relaties, d7700
 Rommel, d6405
 Romp, b28013, s8105, s760
 Rompspieren,
 - anatomische eigenschappen van -,
 s7601
 - sterkte van, b7305
 - tonus van, b7355
 Ronddraaien, d445
 Rondreizen, d920
 Rook, e2600, 2601
 Rotatie, b7201
 Roteren, d4453
 Rots, d455
 Routinehandelingen, d230
 Rug, d430
 Ruggenmerg, s120, s1200
 - cervicale -, s12000
 - lumbosacrale -, s12001
 - thoracale -, s12002
 Ruggenmergszenuwen, s1201
 Ruglig, d4150
 Rugpijn, b28013
 Ruzzak, d4703
 Ruiken, b255, d1202
 Ruilen, d860
 Ruilhandel, d860
 Ruilmiddel, e1650, e1651, e1652
 Ruimte, b114, b2350, d210, d2200,
 d2202, d2203, d465, e520
 Ruis, d160
 Ruisend, b2400
 Rukbeweging, e255
 Rumineren, b5107
 Rust, b1343, b5400, d4152
 Rusteloosheid, b1470
 Ruw, b1564
 Saccadische, b2152
 Sacrale, s76003
 Salivariae, s510
 Samengestelde, d250
 Samenhang, b125, b126
 Samenhangen, b125, b126, d950
 Samenklonteren, b4303
 Samenkomen, d9205
 Samenleving, e460, e5951
 Samenlevingsrelaties, d770
 Samenlevingsvormen, e4
 Samenstellen, d630
 Samenvoegen, b1641
 Samenwerken, d6302, d6507,
 d820
 Samenwerking, b2152
 Sandalen, d540
 Sari, d540
 Scanners, e1151, e1351
 Scapula, b720
 Schaamhaar, b55500, s8403
 Schaamlippen, s63032, s63031
 Schaar, d4402
 Schaarste, e5302
 Schaatsen, d465
 Schade, b280, d570, d571
 Schadelijke, b270, b750
 Schakelklokken, e1151, e1351
 Schaken, d1551, d9200
 Schedelbotten, s7100
 Schedelnaad, s71000
 Schelpen, d9204
 Schemering, e2450
 Scheren, d5202
 Schetsen, d3152, d3352
 Scheuren, b820
 Schilderen, d3352
 Schilderijen, d3152
 Schildklier, s5801
 Schip, d4502
 Schoeisel, d540, d640, d6500
 Schoen, d2100, d2104
 Schoenen, d540
 Schoenveters, d4402
 Schokken, b2701
 Scholen, e5851, e5852, e5854,
 e5855
 Scholing, d815
 Schommels, e11520
 School, d2201, d2302, d2304,
 d3504, d415, d6601, d820, d835,

e5800, e5801, e5802, e5850, e5853
 - activiteiten, d8201
 - opdracht, d2101, d2105
 - opdrachten, d2204
 - opleiding, d8201, d8202, d8203
 Schoolse, d815, d820, d8253, d8303, d835
 Schoolsituaties, e325
 Schooltas, d4303
 Schooltypen, e5850, e5853
 Schoon, d5100, d5101, d6506
 Schoonmaakmateriaal, d620
 Schoonmaakproducten, e1150
 Schoonmaken, d5201, d5203, d5204, d5205, d5300, d5301, d6
 Schopbeweging, b7611
 Schorheid, b310
 Schotel, d1312
 Schouder, b28016, b715
 Schouderblad, b720
 Schoudergewricht, b715, b710
 Schoudergordel, s8101, s720
 Schouders, d430, d4303
 Schouwburgen, e1501
 Schreeuwen, b340
 Schriftvorming, d1452
 Schrijfhulpmiddelen, e1251
 Schrijfvaardigheid, d1450, d1700
 Schrijvende, b280
 Schrijven, d3, d345, d170, d145, d155, d2100, d2104, d6602, e1251
 Schrijver, d8500
 Schudden, e255
 Schuifelen, d455
 Schuiven, d455
 Sclera, s2200
 Scooters, e1201
 Scootmobielen, d6504
 Scotoom,
 - centraal -, b210
 - perifeer -, b210
 Scrotum, b55502, s6304
 Sebaceae, s8201
 Seconden, b1440
 Sectoren, e5
 Secundaire,
 - amenorroe, b650
 - obesitas, b530
 Seizoen, e2255
 Seizoensarbeid, d8500
 Seizoenswisselingen, e225
 Seks, d570
 Seksegenoten, e425, e325
 Seksuele,
 - arousal, b640, b670
 - belangstelling, b640
 - functies, b640
 - prestatie, b640
 Selecteren, d177, d5701, d620, d630
 Selectief, b134
 Selectieve, b144
 Semantisch, b1441
 Semantische, b1672
 Semicirculair, s2602
 Sensorische functies, b156, B2
 Septa, s7703
 Septum, s3101
 Sequentie, b167, b176
 Serveren, d630
 Sets, b1643
 Sfincter, b525
 Shoulder, frozen, b710
 Signaleren, d7104
 Signaleringsystemen, e1251
 Sinister, s41000
 Sissend, b2400
 Ski, d465, e1400
 Slaan, b1441, d131
 Slaap, b134
 - hoeveelheid -, b1340
 Slaapcyclus, b1344
 - REM, b1344
 - NREM, b1344
 Slaapkwaliteit, b1343
 Slagaderen, s4101
 Slagvolume, b4102
 Slakkenhuis, s2600
 Slapen, b1341
 Slapend, b840
 Slenteren, d450
 Slijm, b450
 Slikken, b510
 Slikproces, b5105
 Slippers, d540
 Slokdarm, s520
 Sluiten, b4152
 Sluitingen, d6500
 Smaak, b250, b156
 Smaken, b1563

- Smeren, d6502
 Smering, b640
 Snacks, d6300
 Snakken, b460
 Sneeuw, d4502, e2253
 Snelheid, b540, b330
 Snijden, d550, d6300, d6301
 Snoep, d120
 Socialezekerheidsbeleid, e5702
 Socialezekerheidssystemen, e5701
 Socialezekerheidsvoorzieningen, e5700
 Software, e1251, e1300, e1351
 Sollicitatiegesprek, d845
 Solliciteren, d8450
 Som, d172
 Somatisatie, b1602
 Soortgenoten, d8151, d8201, d8251, d8301
 Soppen, d640
 Sorteren, d2102
 Spanning, b1470, b220, b650, b735
 Spanningspatronen, b3301
 Sparen, d860
 Spasmodische, b5352
 Spastische gang, b770
 Spataderen, B4:b415
 Spectrum, b1522
 Speculeren, d163
 Speeksel, b5104
 Speekselklieren, s510
 Speekselvorming, b510
 Speelgoed, d155, d2101, d2105, d430, d620, d650, d880, d9203, e11520, e11521, e1300, e1400
 Speelgoeddie, d1313
 Speelplaatsen, d9103
 Speelplek, d2101, d2105
 Speeltoestellen, e11521
 Spel, d131, d155, d2101, d2105, d920, e1152
 Spelen, b2301, d131, d155, d2102, d2103, d720, d3504, d88, d920, E
 - met gedachten, d163
 Spelkameraden, d750
 Spellens, d145, d880, e11520
 Spelletjes, d3503, d9200
 Spellingswijze, d1701
 Spier, b730, b765, b7801
 Spierbewegingen, b780
 Spiercontracties, b765
 Spieren, s7702
 - ademhalings-, s43038
 - bekkengordel, s7402
 - bovenarm, s73002
 - bovenbeen, s75002
 - enkel en voet, s75022
 - hand-, 73022
 - hoofd en hals, s7104
 - intercostale-, s43030
 - onderarm, s73012
 - onderbeen, s75012
 - oog, b2150
 - romp, s7601
 - schoudergordel, s7202
 Spierfuncties, b730-749
 Spiergroepen,
 - gewaarwordingen aan -, b780
 - sterkte van -, b730
 - tonus van -, b735
 - uithoudingsvermogen van -, b7401
 Spierspasme, b780
 Spierspasticiteit, b735
 Spiersterkte, b730
 Spierstijfheid, b780
 Spiertonus, b735
 Spieruithoudingsvermogen, b740
 Spijsverteringskanaal, b515, b5352
 Spijsverteringsstelsel, S5, B5
 Spinrag, b21023
 Spiritualiteit, d9301, d930
 Spontane, b660
 Spontaniteit, b1470
 Sport, d920
 Sportactiviteiten, e140
 Sportartikelen, d2205
 Sportdoeleinden, e140
 Sporten, d9201
 Sportevenement, d2205
 Sportrolstoelen, e1401
 Sportwedstrijden, d110
 Spraak, b230, b176, S3, B3
 - afzien, d3602
 - cadans, b3301
 - melodie, b3303
 - monotone -, b3303
 - onderscheiden van -, b2304

- onregelmatige onderbreking in de -, b3300
- productie van -, b320
- spanningspatronen in, b3301
- stem en - B H3
- stoornissen, b3300, b3303
- vloeiendheid, b3300
- Spraakcadans, b3301
- Spraakmelodie, b330
- Spreektaal, d330
- Spreken, d330, b330
- ritme, b3301
- snelheid, b3302
- vloeiendheid en, b3300
- Springen, d455
- Startaars, s76004
- Stamelen, b330
- Staan, d415, d410
- Startaars, s76004
- Stabiliteit, b715, b126
- Stand, d410
- Standaardomgeving, D
- Stank, e2601
- Stap, d450
- Stappen, d4552
- Starten, d350, d355, d2203, d2202, d2200, d2103, d2102, d2101, d2100
- Statesthesie, b260
- Stedelijke gebieden, e160
- Stekende pijn, b280
- Stellingen, d1632
- Stem, b3, b167, b310, s3, d115, d1600, d3100
- Stembanden, s3400
- Stemgebruik, b340
- Stemgeluid, b310
- Stemkwaliteit, b310
- Stemming, b152
- adequaatheid van -, b1520
- regulering van -, b1521
- bereik van -, b1522
- Stemmingen, b152
- Stemprothesen, e1251
- Stemrecht, d950
- Stemuitingen, b3400
- Stenen, d9204
- Stenose, b5106
- Stereotypieën, b765
- Stereotypische, b3301
- Sterfte, e2150
- Steriliteit, b660
- Sterkte, b730
- Sterretjes, b21023
- Steun, d7600, d4554, e5700, e5750, e5751, e5752
- Steunfuncties, b760
- Steunreacties, b755
- Stevig, b5251
- Stigmatiseren, e4
- Stijf, b7800
- Stimulatoren, e1151
- Stimuleren, e580
- Stimuli, d120
- auditieve -, d115
- dreigende -, b755
- externe -, b7502
- exteroceptieve -, b750, b7502
- sensorische -, b156
- akoestische -, b1560
- visuele -, b1561, b210, d110
- zoete, zure, zoutige, bittere -, b1563
- schadelijke -, b750, b7501
- specifieke -, d160
- Stimulus,
- externe -, b140
- schadelijke -, b270, b2703
- Stoel, d4200
- Stoeprand, d4551
- Stof, b43500, d1314
- witte -, s1107
- Stoffen, b130, e110
- Stollen, b430
- Stolling, b4303
- Stollingsdisfuncties, b430
- Stoornis, e1, S, B
- Storm, e2254
- Stotteren, b330
- Straat, d455, d460, d465
- Straatverlichting, e1601, e1602
- Straf, e5500
- Strafrechtelijke, e5500
- Straling, b810
- Strategieën, b1643
- Straten, d4602
- Strekken, d4553
- Stress, d240
- Stressincontinentie, b620
- Strijkbout d640
- Strijken, d640, d6500

- Strikken, d4402
 Stromen, e2101
 Strooilicht, b21023
 Strottenhoofd, s340
 Structura oculi accessoriae, s230
 Structuurherkenning, d1660
 Struiken, e2200
 Student, d8301
 Studenten, d750, e335
 Studentenraad, d835
 Studeren, d820
 Studie, d830
 Stupor, b110
 Subfertiliteit, b660
 Supercilium, s2302
 Superior, meatus nasi, s3102
 Suprarenales, s5803
 Symbool, d1450, d1451
 Symboolherkennen, d1400
 Symboolherkenning, d1500
 Symboolvorming, d1451
 Symbolen, b167, b172, d133, d134, d135, d140, d145, d150, d166, d170, d315, d335
 Symbolisch, d131
 Sympathie, d7100
 Sympathische, s140
 Synagoge, d930
 Syntax, d1332
 Synthese, b2301
 Systematisch, d2401
 Systematiseren, b1641
 Systemen, E5
 - communicatie-, e5351
 - economische -, e5651
 - gezondheidszorg-, e5801
 - huisvestings-, e5251
 - juridische -, e5501
 - media-, e5601
 - met betrekking tot bebouwde omgeving, e5151
 - met betrekking tot ruimtelijke ordening, e5201
 - met betrekking tot openbare nutsvoorzieningen, e5301
 - met betrekking tot organisatorische verbanden, e5551
 - met betrekking tot productie van consumentenproducten, e5101
 - onderwijs-, e5851
 - politieke -, e5951
 - socialezekerheids-, e5701
 - ter bescherming van de bevolking, e5451
 - vervoers-, e5401
 - welzijns-, e5751
 - werkgelegenheids-, e5901
 Systolische, b4200, b4201
 Taak,
 - ondernemen van enkelvoudige -, d210
 - ondernemen van eenvoudige -, d2100
 - ondernemen van complexe -, d2101
 - zelfstandig ondernemen van -, d2102
 - in groepsverband ondernemen van -, d2103
 Taakuitvoering, d2401
 Taal, b1, b230, b310, b320, b330, b340, d133, d1661, d134, d3, d815
 Taalexpressie, b167
 Taalfuncties, b167
 Taalgebonden, d310
 Taalreceptie, b167
 Tachycardie, B4:b410
 Tachylalie, b330
 Tachypnoe, b4400
 Tactiele, b156
 Taken, D2
 - huishoudelijke -, d630-649
 - ondernemen van meervoudige -, d220
 -- uitvoeren van -, d2200
 -- voltooien van -, d2201
 -- zelfstandig ondernemen van -, d2202
 -- in groepsverband ondernemen van -, d2203
 Talgklieren, s8201
 Tampons, d5302
 Tandem, s3200, d520
 Tandempoetsen, d5201
 Tandvlees, s3201
 Tarotkaarten, e1451
 Tarsale, b720
 Tarsi, b7203

- Tast, b265
 Tastbare, e165
 Tasten, d1201
 Taxeren, d331
 Taxi, d470
 Teamverband, d9201
 Techniek, d1660, d1700, d1702
 Technische aspecten,
 - van openbare gebouwen, e150
 -- van toegankelijkheid van
 openbare gebouwen, e1500
 -- van doorgankelijkheid en
 bruikbaarheid van openbare
 gebouwen, e1501
 -- van bewegwijzering in openbare
 gebouwen, e1502
 - van private gebouwen, e155
 -- van toegankelijkheid van private
 gebouwen, e1550
 -- van doorgankelijkheid en
 bruikbaarheid in private
 gebouwen, e1551
 -- van bewegwijzering in private
 gebouwen, e1552
 Technieken, d350-369
 Technologie. Producten en, E1
 Teengewrichten, s75021
 Teenagels, d5205, s8301
 Tegendraads, b1261
 Tehuizen, e5250
 Tekenbord, d1450
 Tekeningen, d3152, d335
 Tekens, d3151, d3351
 Tekst, d1452, d166, d1701, d325
 Teksten, d1402
 Telecommunicatieapparatuur, d3600
 Telefoonhulpmiddelen, e1250
 Telefoneren, d360
 Telefonie, e5350
 Telefoon, e5350, e5351, e5352
 Telefooncellen, e1502
 Teletekst, e53550
 Televisie, e5601
 Tellen, d135, d1501
 Tempel, d930
 Tempels, e1451
 Temperament en persoonlijkheid,
 b126
 Temperatuur, e2250, b270, b550,
 Temperatuurwaarneming, b270
 Tempo, b3301, b5105
 Temporale, s11001
 Temporalis, s11001
 Teneergeslagen, b1265
 Tenen, d446
 Tepel, s6302
 Terras, d4600
 Terrein, e5550, e5551, e5552
 Teruggetrokken, b1266
 Terugkerende, b1302
 Terugtrekken, b134
 Terugtrekreflex, b750, b7501
 Terugvinden, b144
 Terugzwaaien, d1550
 Testes, s6304
 Tetraparese, b7304, b7354, b7402
 Tetraplegie, b7304, b7354, b7402
 Tevredenheid, b6403, d7101
 Teweegbrengen, b1100
 Textielproducten, e1150
 Textuur, b265
 Theater, d920
 Theaters, e1500
 Theoretische, d810
 Theoretiseren, d163
 Thermoregulatorische functies, b550
 Thoracale,
 - ademhalingspijnen, b445,
 b4450
 - wervelkolom, s76001
 Thorax, s4302
 Trombo-embolie, b415
 Thuis, d460
 Thuiskomen, d2302
 Thuiszorg, e340
 Thymus, s4202
 Thyroidea, s5801
 Tics, b765
 Tiental, d135
 Tijdmanagement, b164
 Tijdsdruk, d240
 Tijdsduur, b1400, d161
 Tijdseisen, d2306
 Tijdsframe, d2306
 Tijdverdrijf, d9204
 Tillen, d4556
 Timbre, e250
 Timide, b1266
 Tinnitus, b240
 Tinteling, b265, b2702

- Tintelingen, b840
 Toegankelijkheid, e150,
 Toestand, b110, b1342
 Toetsenbord, d1450
 Toilet, d6402, d6600
 Toiletbril, d4200
 Toiletgang, zorgdragen voor, d530
 Tolerantie
 - in relaties, d7102
 - voor warmte of koude, b5501
 Toneelstuk, d9202
 Tong, s3203
 Tonus, b735
 Toon, e250
 Toonhoogte, b3400
 Torticollis, b7350
 Traanbuisjes, b2153
 Traanklier, s2300
 Traanklieren, functies van, b2153
 Trachea, s4300
 Trance, b110
 Transacties, d860, d865
 Transferhulpmiddelen, e1201
 Transfers,
 - uitvoeren van -, d420
 -- in zit, d4200
 -- in lig, d4201
 Transport, b515, b430, b450, d4,
 e350
 Transporteren, b4301, b4302, b515,
 d620
 Transportmiddel, d4602
 Transportroutes, e1600, e5200
 Trap, d4551, e2401
 Trappen, d4351
 Trede, d4551
 Treden, d720
 Trein, d4502, d470, d2306
 Trekken, d4450
 Tremor, b765
 Tribunalen, e5500
 Trigger, b1301
 Trillingen, b270, e255
 Trimmen, d5202
 Trommelvlies, s2500
 Tuba auditiva, s2501
 Tubae uterinae, s63012
 Tuin, d4600
 Tuinbouw, d8500
 Tuinieren, d6505
 Turnen, d9201
 Tussenhersenen, s1102
 Tussenmenselijke, b122, d660, d7
 Typen, d3601
 Typering, B, S, D, E
 Uitademen, b440
 Uitbeelden, d1630
 Uitdrijving, b5254
 Uitdrukking, d310
 Uitdrukkingen, d3502
 Uiten, communiceren, zich, d330-
 349
 Uiterlijk, b850, b860
 Uitgaven, e5601
 Uitgebalanceerd, d570
 Uitgerekt, b5351
 Uithoudingsvermogen, b1300,
 b4550
 Uitscheiding, B5
 - van menstruatievloeistoffen,
 b650
 - van feces, b5250
 - van elektrolyten, b5452
 - van mineralen, b5451
 - willekeurige controle over -,
 b5253
 Uiting, b1470
 Uitkeringen, e5701, e5702
 Uitkiezen, d845
 Uitnodigingen, d2205
 Uitoefenen, d4350, d4402
 Uitscheiding, b5, b650
 Uitschenken, d560
 Uitspraak, b320
 Uitspugen, b51060
 Uitstapjes, d920
 Uitstralende, b280
 Uitstrekken, d4452
 Uitvoeren, b7602, b164, D,
 e1351, e140, e340
 Uitvoering, b163, D, e1502,
 e1552
 Uitwendig oor, s240
 Uitwendige geslachtsorganen,
 s6303
 Universiteit, d830
 Ureter, b610
 Ureters, s6101
 Urethra, s6103
 Urge-incontinentie, b620

- Urine, b610-639
 Urineblaas, s6102
 Urinecontinentie, b6202
 Urinedrang, b620
 Urinelozing, b6200
 Urinelozing, frequentie van, b6201
 Urineren, d530
 Urineretentie, b620
 Urinewegstelsel, s610
 Uteri,
 - cervix -, s63011
 - corpus -, s63010
 Uterinae, tuba, s63012
 Uterus, s6301
 Vaardigheden,
 - ontwikkelen van -, d155
 -- ontwikkelen van basale -, d1550
 -- ontwikkelen van complexe -, d1551
 Vaardigheidsonderwijs, e5850, e5853
 Vaatvlies, s2200
 Vaatwasser, d6403
 Vagina, s6303
 Vaginale smering, b640
 Vaginisme, b640
 Vakbonden, e5901, e5902
 Valleien, e2100
 Vallen, b2402, d1310, d2, d4403
 Vandaag, b1140
 Vangen, d445
 Vasa lymphatica, s4200
 Vasomotorische functie, B4:b415
 Vasthouden, b140
 Vastleggen, d3351
 Vastpakken, d4401, d560
 Vee, e2201
 Vegen, d640
 Vegetatieve toestand, b110
 Veiligheid, d571, e1503, e1553
 Veiligheids,
 - -commissies, e5301
 - -diensten, e5900
 - -normen, e5302, e5401
 - -rails, e1553
 - -standaarden, e5151, e1552
 Venae, s4102
 Venen, s4102, B4:b4152
 Venenkleppen, B4:b4152
 Veneuze dilatatie, b4152
 Ventriculus,
 - dexter, s41001
 - sinister, s41001
 Ventrikels, b4102
 Ventrikelwand, B4:b410
 Veranderen, d410-429
 - van basale lichaamshouding, d410
 - van lighouding naar andere houding, d4100
 - van hurkzit naar andere houding, d4101
 - van knielen naar andere houding, d4102
 - van zit naar andere houding, d4103
 - van stand naar andere houding, d4104
 Veranderingen, door mens aangebrachte, E2
 Verantwoordelijkheden, dragen van, d240
 Verantwoordelijkheid, d240
 Verbaal uiten, d335
 Verbale,
 - agressie, d720, d7202
 - boodschappen, d315
 Verbanden, organisatorische, e555
 Verbeelding, b163
 Verbintenis, d930
 Verbintenschappen, d730
 Verbondenheid, e345
 Verbranden, d6405
 Verbreken, d6603
 Verbrijzelen, b5102
 Verdelen, b140
 Verdieping, d4600
 Verdiepingen, d4601
 Verdriet, b152
 Vereniging, d9101
 Verenigingen, d835, e5
 Vergaren, b163, d132
 Vergelijken, d6200
 Verhaal, d115, d330
 Verharding, b810
 Verhemelte, s3202
 Verhitten, d6300
 Verhitting, d630
 Verhogen van veiligheid, e1503, e1553

- Verhuizen, d7201
 Verkeer, d3151, d4503, d571
 Verkennen, d1200, d1201, d1202, d1203
 Verkiezingen, e595
 Verkiezingscampagnes, e5952
 Verkiezingsrecht, d950
 Verlangen, b460
 Verlaten, d8153, d8203, d8253, d8303, d8452
 Verlegen, b1260
 Verlichting, b21022
 Vermagering, b530
 Vermaken, d6500
 Vermalen, b5102
 Vermenging van geluid, b2301
 Vermenigvuldigen, b1720, d1502
 Vermijden, d570, d571
 Vermoeibaarheid, b455
 Vermogen, b125, b126, b1521, b4301, b4302, b455, b6600, D
 Vernauwing, arteriële, B4:b415, b4150
 Veroudering, e2150
 Verplaatsen,
 - dragen, - en manipuleren van iets of iemand, d430-449
 - lopen en zich -, d450-469
 - per vervoermiddel, d470-489
 Verplaatsing, e5400, e120
 Verpleegkundigen, e355
 Verpotten, d6505
 Verrichtingen, d230, d8151, d8201, d8251, d8301
 Vers, d6404
 Verslaving, b130, b1303
 Verstarring, b147
 Verstedelijkte plattelandsgebieden, e160
 Verstelbare, e1351
 Verstoppertje, d2103, d9200
 Vertalen, b1721
 Vertebrale gewrichten, b710
 Vertegenwoordigen, e5951
 Vertellen, d330
 Vertering, b515
 Verte zien, b210
 Vertier, d920
 Vertigo, b240
 Vertrekken, d2305
 Vertrouwen, b126
 Vervlakking, b152
 Vervoer,
 - gebruik maken van -, d470
 - van urine, b6101
 - van voedsel door maag en darmen, b5150
 Vervoermiddel, d470-489
 Vervoersbeleid, e5402
 Vervoerssystemen, e5401
 Vervoersvoorzieningen, e5400
 Verwachtingen, d2501, d2503, d2504
 Verwachtingsvol, b1265
 Verwanten, d7
 Verwerken van informatie, b1442
 Verwerven,
 - van basale en complexe vaardigheden, d155
 - van benodigdheden, d610-629
 -- van woonruimte, d610
 -- van goederen en diensten, d620
 - van informatie, d166
 - van praktische vaardigheden, d810
 - van werk, d845
 Verwijderen, b5250, d5200, d640
 Verzadiging, d5601, d5602
 Verzamelen, d620
 Verzekeren, d570
 Verzekeringen, e5650
 Verzekeringsprogramma, e5700
 Verzorgen,
 - van lichaamsdelen, d520
 -- van huid, d5200
 -- van tanden, d5201
 -- van het haar, d5202
 -- van vingernagels, d5203
 -- van teennagels, d5205
 Verzorgers, e310, e340, e440
 Verzorging, d6504, d6505, e3
 Vesica
 - biliaris, s570
 - urinaria, s6102
 Vestibulaire functies, b230-249
 Vestibulum, s2601
 Vet, b5403
 Vetmetabolisme, b540
 Vetten, b540
 Vibratie, b270

- Videoapparatuur, e1250
 Vieringen, d816
 Vijlen, d5203, d5204
 Vinger, b7611
 Vingergewrichten, s73021
 Vingernagels, s8300, d520
 Vissen, e2201, e350
 Visuele
 - en verwante functies, b210-229
 - functie, b210
 - stimuli, b210, d110
 Visuospatiale perceptie, b156
 Visus, b210
 Vitamines, e1100
 Vitreum, corpus, s2205
 Vlaken, d4501, e2100
 Vliegtuig, d470, d4751, e255
 Vloeiendheid van spreken, b3300
 Vloeistoffen, b6502
 Vloeren, d6402
 Vocaal, d3503
 Vocale tics, b765
 Vocht, d1203
 Vochtigheid, e225
 Voeden, d1313
 Voeding, d660
 Voedingsgewassen, d6505
 Voedingsstoffen,, b515
 - absorptie van -, b5152
 - omzetting van -, b520
 - opslag van -, b520
 Voedsel, e1100
 - aspiratie van, b510
 - opname van, b510
 -- afscheuren van, b5101
 -- vermalen van, b5102
 -- manipuleren van, b5103
 - passage van, b5105
 - vertering, b515
 -- transport van - door maag en
 darmen, b5150
 -- afbraak van, b5151
 Voedselintolerantie, b515
 Voedseltolerantie, b4351, b515
 Voelen, b1801, b265
 Voer, d4403
 Voeren, D, e1250
 Voertuigen, d650, d475
 Voet, s7502
 Voetballen, d1551, d9201
 Voetbedekking,
 -- aantrekken van, d5402
 -- uittrekken van, d5403
 Voeten, d4153, d4103, d435
 Voetgewrichten, s75021, b710
 Voetpaden, e5200, e5400, e5401,
 e5402
 Vogels, e2201, e350
 Volgbewegingen, b215
 Volgen, b2152, d2302, d325,
 d840, e5102
 Volgorde, d1551, b7602, b1642,
 b1471, d2306, 2304, d135, b176,
 d540
 Volhardend, b130, d155
 Volharding, b1254
 Volhouden, b3400
 Voltijdwerk, d8502
 Volwassen, d7601
 Volwassene, e57500, e57502
 Volwassenheid, d8203, d8253,
 d8303
 Voogdend, d760
 Voordracht, d2401
 Voorjaar, e2255
 Voorkeur, b1473, b1474
 Vooronderstellingen, d1632
 Voorschoolse,
 - leven, d816
 - opleiding, d815
 - opvang, e5853, e5850
 Voorspel, b6401
 Voorspelbaar, b1253, d2503
 Voorspelbaarheid, b125
 Voorstellingsvermogen, d1314
 Voortbewegen, d450, d660
 Voortgezet onderwijs, d820,
 e5850, e5853
 Voortijdige zaadlozing, b640
 Voortplanting, b660
 Voortplantingsfuncties, b6
 Voortplantingsstelsel, s630, s6308
 Voorzieningen, E5
 - communicatie-, e5350
 - economische -, e5650
 - gezondheidszorg-, e5800
 - huisvestings-, e5250
 - juridische -, e5500
 - media-, e5600

- met betrekking tot bebouwde omgeving, e5150
- met betrekking tot organisatorische verbanden, e5550
- met betrekking tot productie van consumentenproducten, e5100
- met betrekking tot ruimtelijke ordening, e5200
- onderwijs-, e5850
- openbare nuts-, e5300
- politieke - of - met betrekking tot politieke zaken, e5950
- socialezekerheids-, e5700
- vervoers-, e5400
- welzijns-, e5750
- werkgelegenheids-, e5900
- Vorming van concepten, b820, b164
- Vrees, b152
- Vreugde, b152
- Vriendelijk, b1261
- Vrienden, e320, d750, d7500, e420
- Vrijtijdsbesteding, d910
- Vrijheden, d950
- Vrijheid, d950
- Vrijwilliger, e340
- Vrijwilligers, e5
- Vrijwilligerswerk, d855
- Vrolijk, b1265
- Vruchtbaarheid, b660
- Vu, déjà -, jamais -
- Vuilnis, d640
- Vuur, d571. E240
- Waakzaam, b1102
- Waakzaamheid, b1101, b1103
- Waanideeën, b160
- Waarden, d930, e4
- Waarderen, d9202
- Waardering, d710
- Waardering in relaties, d7101, d710
- Waarneming, b270
- temperatuur-, b2700
- van druk, b2702
- van schadelijke stimulus, b2703
- van trillingen, b2701
- Wachten, op je beurt -, d2401
- Waken, b1341
- Wand, b5352
- Wandelen, d450
- Wandelroutes, e1603
- Wandelwagen, d470
- Wangen, b5100
- Wanhopig, b1265
- Wapens, e1553
- Warmte, b5501, d710
- Wasmachine, d640, d6502
- Wassen,
  - zich -, d510
  - van lichaamsdelen, d5100
  - van gehele lichaam, d5101
- en drogen van kleding, d640
- Waterbalans, b545
- Wateren, e210
- Waterige ontlasting, b525
- Waterretentie, b545
- Wedstrijdelementen, d9201
- Weer, d3503, d1702, d410, d2200, d134, d133, e225
- Weersomstandigheden, e230
- Weerstand, b1250, b1304, b735
- Wegduwen, d4350, d4451
- Wegen, e160
- Weggooien, d4454, d640
- Wegschoppen, d4351
- Wegtrappen, d435
- Wegwijzers, e1502, 15552
- Welbevinden, d70, d660, e5800, e5801, e5802
- Welzijn, e575
- Welzijnsbeleid, e5752
- Welzijnssystemen, e5751
- Welzijnsvoorzieningen, e5750
- Wenkbrauw, s2302
- Wereld, e240, e250, e260
- Wereldbeschouwingen, e465
- Werk, d840-859
  - betaald -, d850
  - onbetaald -, d855
  - verwerven, behouden en beëindigen van -, d845
  - beëindigen van -, d8452
  - behouden van -, d8451
  - zoeken van -, d8450
- Werkactiviteiten, d855
- Werkbladen, d640
- Werkdoeleinden, e135
- Werkloos, e590
- Werkloosheid, e570, e5750, e5751, e5752
- Werkloosheidsverzekering, e5700, e5701, e5702

- Werken, d6406, d8500, d855, e355, e5900
 Werkgelegenheid, e590
 Werkgelegenheidsbeleid, e5902
 Werkgelegenheidssystemen, e5901
 Werkgelegenheidsvoorzieningen, e5900
 Werkgever, d7400
 Werkgevers, d845, d740, e330
 Werklocatie, d6601
 Werknemer, d7401, d850
 Werkomgeving, e1351, e5900
 Werkplaatsen, e1500
 Werkplek, d840, d8450
 Werkprestaties, d845
 Werkrelatie, d8500
 Werksfeer, e335
 Werktaken, e1351
 Wernicke, afasie van, b167
 Werpen, d445
 Wervelkolom, s7600
 - cervicale -, s76000
 - thoracale -, s76001
 - lumbale -, s76002
 - sacrale -, s76003
 - staartbeen, s76004
 Wet, e550
 Weten, b114
 WHO, b445, b289, b180, b114, b750-b789, D, S
 Wiebelen, b7653
 Wijken, b1255
 Wijzen, d3350, d3352
 Wildreservaten, e160
 Willekeurige, b1603, b215, b5253, b710, b760, b765, b770,
 Wind, e225
 Winkelen, d2201
 Winter, e2255
 Wippen, b1470
 Wiskunde, d1721
 Wiskundige, d150, d172
 Wispelturig, b1263
 Witte stof, s1107
 Woning, e5252,
 Woningcorporaties e5250
 Woonomgeving, d7501
 Woonruimte,
 - verwerven van -, d610
 -- kopen van -, d6100
 -- huren van -, d6101
 -- inrichten van -, d6102
 Woord, d1400, d1402, d1452, d331
 Woordherkenning, d1660
 Woordspelen, d163
 Woordvormen, d1701
 Xerophthalmia, b215
 Zaadcellen, b6600
 Zaadlozing, b640
 Zaak, d865
 Zang, b3400
 Zelf, d7402, d7401, d7400, b1565, d9202, d855, d850, b180, e4, e3
 Zelfbeschikking, d940
 Zelfontplooiing, d930
 Zelfstandig, d850, d220, d210
 Zelfstandigheid, d870
 Zelfverzekerd, b1266
 Zelfverzorging, d5, d660
 Zelfzorg, e575
 Zenuwstelsel,
 - parasympathisch, s150
 - sympathisch, s140
 Zenuwwortel, b2803, b2804
 Ziek, d6600
 Ziekenhuizen, e5800, e5801, e5802
 Ziekte, b7356
 Ziekten, d5702, e5800
 Zien, b210, d8450
 Zijlig, d4150
 Zingen, b340, d332, d9202, d930, e250
 Zingeving, d930
 Zinnen, d133, d134, d140, d145, d1702, d3102, d330
 Zinsbegrip, d1402
 Zinsbouw, d1700
 Zinsfragmenten, d134
 Zintuigen, d110-d129, b2
 Zit, d420, d410
 Zitgelegenheid, e1501
 Zithouding, d4103
 Zitoppervlak, d4200
 Zitten, d415, d410

Zittende houding, d4555, d415
Zoeken, d8502, d8501, b1264,
e5900, d845, d2401, d2304, d930
Zoet, b250
Zomer, e2255
Zon, e2400, b810
Zonlicht, e240
Zoogdieren, e2201
Zorg, e575
Zorgdragen, b5150, d5
Zorgen, d6605, b6603, b1472, b1103,
b1101, e5701, e5600, e5451, d650,
d2205, b130, e580, e575, e510, d5
Zorgfaciliteiten, e5802, e5801, e5800
Zorgverlener, b1403
Zorgverleners, e345
Zout, b250
Zouten van voedsel, d6404
Zuigen, d1203, b510
Zuigkracht, b5100
Zuigreflex, b7502
Zus, d760
Zusters, e310
Zuur, b250
Zuurbranden, b535
Zuurgraad, b515
Zuurstof, b430
Zuurstofgebruik, b5400
Zuurstoftransport, b430
Zwaaien, b2401
Zwaarmoedig, b1265
Zwabberen, d6402
Zwakte van spieren, b730
Zwanger, b6601
Zwangerschap, b660
Zweetklieren, s8200
Zweetvorming, b830
Zwemmen, d455
Zwemvliezen, d465
Zweren, b810
Zweten, b6702, b830
Zwevende deeltjes, b21023
Zwezerik, s4202